

13. ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА СЕДМИ РАЗРЕД

13.1. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Разред	VII
Наставни предмет	Српски језик и књижевност
Годишњи фонд часова	144 часа
Циљ наставе предмета	Оспособљавање ученика да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању, да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима које чита; -истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; -чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их у складу са узрастом; -разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; -разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; -тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраним лирском тексту; -локализује књижевна дела из обавезног школског програма; -разликује етапе драмске радње;	КЊИЖЕВНОСТ	ЛИРИКА Лирика 1.Јован Дучић - „Подне“ 2.Милан Ракић: „Божур“ 3.Владислав Петковић Дис: „Међу својима“ 4.Милутин Бојић: „Плава гробница“ 5.Десанка Максимовић: „Крвава бајка“ 6.Стеван Раичковић: „После кише“ 7.Јован Јовановић Змај: „Јутутунска јухахаха“ 8. Рабиндранат Тагоре: „Папирни бродови“ 9.Вислава Шимборска: „Облаци“ Епика 1. Народна бајка (једна по избору): „Међедовић“/ „Чудотворни прстен“/, „Златоруни ован“ 2. Стефан Митров Љубиша: „Кањош Мацедоновић“ (одломак) 3. Радое Домановић: „Вођа“ (одломак) 4. Петар Кочић: „Кроз мећаву“ 5. Иво Андрић: „Јелена, жена које нема“ (одломак) 6. Данило Киш: „Прича о печуркама“ / „Еолска харфа“

-разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; -разликује облике казивања (форме приповедања); -идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; -анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; -уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; -разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела; -критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став; -доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста; -препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; -размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевноуметничких текстова; -препоручи књижевно дело уз кратко образложење; -упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст.		7.Алфонс Доде: „Последњи час“ /Владимир Набаков: „Лош дан“ 8. „Дневник Ане Франк“ (одломак) 9.Ефраим Кишон: „Код куће је најгоре“ (једна прича по избору) 10. „Афоризми“ (Душан Радовић и други) Драма 1.Бранислав Нушић: „Валст“ (одломак) 2.Вида Огњеновић: „Кањош Мацедоновић“ (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ Обавезна дела 1.Михајло Пупин: „Са пашњака до научењака“ (одломак) 2.Јелена Димитријевић: „Седам мора и три океана“ (одломак)/ Милош Црњански: „Наша небеса“ („Крф, плава гробница“-одломак) Једно дело по избору 1.Јован Цвијић: „Охридско језеро“ (одломак) / Пеђа Милосављевић: „Потера за пејзажима“ 2.Светлана Велмар Јанковић: „Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана)“ 3.Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја 4.Избор из енциклопедија и часописа за децу ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1.Епске народне песме покосовског тематског круга („Смрт војводе Пријезде“, „Диоба Јакшића“, и једна песма по избору) 2.Епске народне песме о хајдуцима и ускоцима („Мали Радојица“, „Стари Вујадин“, „Старина Новак и кнез Богосав“, „Ропство Јанковић Стојана“) 3. „Свети Сава у књижевности“: -одломак из „Житија Светог Симеона“ (о опроштају оца од сина) -избор из народних прича и предања (на пример: „Свети Сава и ђаво“, Легенде о Светом Сави) -избор из ауторске поезије о Светом Сави (на пример Матија Бећковић: „Прича о Светом Сави“) 4.Мирослав Антић: „Плави чуперак“ и „Шашава књига“ (избор)
--	--	---

		5. Антоан де Сент Егзипери: „Мали Принц“; Момо Капор: „Мали принц“ 6. Јоавн Стерија Поповић: „Покондирена тиква“ 7. Душан Ковачевић: „Свемирски змај“ 8. Дејан Алексић: „Ципела на крају света“/Игор Коларов: „Дванаесто море“ ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ (бирати до 3 дела) 1. Милорад Павић: „Руски хрт“ (одломак) 2. Тургењев: „Шума и степа“ 3. Антон Павлович Чехов: „Чиновникова смрт“ 4. Јанко Веселиновић: „Хајдук Станко“ (одломак из првог дела романа) 5. Гордана Малетић: „Катарке Београда“ (прича „Зебња“ и друге) 6. Урош Петровић: „Загонетне приче“ 7. Александар Манић: „У свитање света“ 8. Јасминка Петровић: „Лето када сам научила да летим“ 9. Градимир Стојковић: „Хајдук у Београду“ 10. Корнелија Функе: „Срце од мастила“ 11. Душица Лукић: „Земља је у квару“ (избор) 12. Гордана Брајовић: из збирке песама „Индија“, „Индија“ („Пролази слон пун мириса“, „Пролази слон пун Хималаја“) 13. Душан Поп Ђурђев: „Лет лионског Икара“ КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. Ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична. Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам.
--	--	--

		Пословице, изреке, питалице, загонетке. Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.
-разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; -одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима; -уочи делове именичке синтагме; -разликује граматички и логички субјекат; -разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником ДА; -препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; -идентификује врсте зависних реченица; -искаже реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; -примени основна правила конгруенције у реченици;	ЈЕЗИК (Граматица)	Грађење и основна значења глаголских облика: футур 2, императив, потенцијал, трпни глаголски придев, глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложен глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене). Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, и реченицом. Конгруенција – основни појмови.
-доследно примени правописну норму;	Правопис	Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова
-разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат;	Ортоепија	Дугоузлазни и дугосилазни акценат.
-говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; -разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; -састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; -напише једноставнији аргументовани текст позивајући се на чињенице; -користи технички и сугестивни опис у изражавању; -препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу;	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и

-пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; -напише електронску (имејл, СМС) поруку поштујући нормативна правила; -примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); -састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); -правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.		неуметничких текстова. Текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту
Кључни појмови	Лирика, епика, драма, реченице, синтагме, променљиве врсте речи, непроменљиве врсте речи, инверзија-писање, знакови интерпункције, писмене вежбе, провере знања, говорне вежбе, изражајно казивање стихова, јачање вербалног самопоуздања.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење:

- Има позитиван и одговоран однос према учењу.
- Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.
- Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.
- Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.
- Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Одговорно учешће у демократском друштву:

- Има позитиван став према поштовању људских права и слобода.
- Зна дејча и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани.
- Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.
- Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.
- Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.

- Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. хуманитарне, еколошке, културно-уметничке акције; борба против насиља и дискриминације по било ком основу (нпр. верском, националном, родном, узрасном, етничком...); акције против болести зависности, злостављања животиња итд.).

Естетичка компетенција:

- Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара.
- Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.
- Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Комуникација:

- Познаје различите облике комуникације и њихове одлике (усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.).
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене.
- Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.
- Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.
- Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине; кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језички идентитет.
- Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.

Одговоран однос према околини:

- Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.
- Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

Одговоран однос према здрављу:

- Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора. Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:

- Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;
- Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге;
- Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака и користи ЦВ и мотивационо писмо да опише своје компетенције, жеље и очекивања.
- Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Рад с подацима и информацијама:

- Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења.
- Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.
- Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

Решавање проблема:

- Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства.
- Планира стратегију решавања проблема (претпоставља решења, планира редослед активности, избор извора информација, средстава/опreme коју ће користити, са ким ће сарађивати, са ким ће се консултовати).
- Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством.
- Самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења.
- Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.
- Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Сарадња:

- Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.
- Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару.
- Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе.
- Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених интереса.
- Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

Дигитална компетенција:

- Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ.
- Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво:

КЊИЖЕВНОСТ: Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између народне (усмене) и ауторске књижевности.

ЈЕЗИК: Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи

школским издањем Правописа.

Средњи ниво:

КЊИЖЕВНОСТ: Тумачи и критички промишља и анализира дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела.

ЈЕЗИК: Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разликује напоредне односе међу реченицама и реченичним члановима. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у свакодневној комуникацији, како у усменој тако и у писменој. Разликује глаголска времена од глаголских начина. Разликује синтагме (именичку и глаголску).

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: Употребљава фонд речи у складу са средњим нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста.

Напредни ниво:

КЊИЖЕВНОСТ: Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње и теже сложености из школског програма. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираних књижевног дела са другим делима.

ЈЕЗИК: Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разликује напоредне односе међу реченицама и реченичним члановима. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у свакодневној комуникацији, како у усменој тако и у писменој. Разликује глаголска времена од глаголских начина. Разликује падежна значења у реченици. Разликује независне од зависних реченица. Разликује врсте синтагми, теже по сложености.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља сложенији аргументативни текст. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Књижевност:

Основни ниво:

СЈ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од 5. до 8. разреда) са именима аутора тих дела

- CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)
- CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму
- CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)
- CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратија, дескрипција, дијалог и монолог
- CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја)
- CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...
- CJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе
- CJ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела

Средњи ниво:

- CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања
- CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација
- CJ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (баладу, поему)
- CJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник, путопис и научно-популарне текстове
- CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градијација, метафора, контраст)
- CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност
- CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог
- CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела
- CJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама

Напредни ниво:

- CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива
- CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту
- CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу
- CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту
- CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе
- CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело
- CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже
- CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима.

Језик:

Основни ниво:

- CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)
- CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу
- CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)
- CJ.1.2.4. уме да преприча текст
- CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални)

- CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу
- CJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем)
- CJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима
- CJ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње
- CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама
- CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације
- CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима
- CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи
- CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела
- CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)
- CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)
- CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима
- CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми
- CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта)
- CJ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања
- CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам
- CJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.)
- CJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.)
- CJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставнислучајеви)
- CJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама
- CJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас)
- CJ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика
- CJ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина
- CJ.1.3.20. има позитиван став према дијалектима (свом и туђем)
- CJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој

Средњи ниво:

- CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан
- CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај
- CJ.2.2.3. пише резиме краћег или једноставнијег текста
- CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика
- CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

- CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме
- CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене
- CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи
- CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)
- CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
- CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима
- CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици
- CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика
- CJ.2.3.9. познаје метонимију као лексички механизам
- CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава
- CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)

Напредни ниво:

- CJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста
- CJ.3.2.2. саставља аргументативни текст
- CJ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу
- CJ.3.2.4. пише резиме дужег и /или сложенијег текста
- CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму
- CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима
- CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)
- CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму
- CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама
- CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
- CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)
- CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла
- CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава

Језичка култура:

Основни ниво:

- CJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи
- CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратив (приповедање), аргументација, пропаганда
- CJ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима
- CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста
- CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима
- CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног

CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказа не односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту

CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе

Средњи ниво:

CJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради и звршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања

CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)

CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове

CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи

CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)

CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима

CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту

Напредни ниво:

CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)

CJ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст

CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту

CJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Књижевност	Програм књижевности се реализује обрадом текстова из лектире која је разврстана на обавезни, допунски и изборни део. При обради текста примењиваће се јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта са циљем да се ученици оспособе за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова. Исходи ове области су засновани на читању тако да је оно главна активност. У седмом разреду негује се истраживачко читање и оспособљавају се ученици да искажу свој доживљај уметничког дела
Језик (граматика)	Програм граматике се реализује поступно, где се језик ученицима представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава се не изучава изоловано, већ се повезује са обрађеним текстовима из књижевности, али и са непосредном говорном праксом. На тај начин се настава граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Садржај вежбања граматике се одређује на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика. Тако ће настава граматике бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим српским језиком.
	Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања. У оквиру правописних вежби повремено ће се проверавати графика. Ученици ће се подстицати да уочавају и исправљају правописне грешке у СМС

Правопис	комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. На овим часовима ће се користити штампано издање Правописа, а ученици ће се упућивати на служење и електронским издањем.
Ортоепија	Ортоепске вежбе су изузетно битне за правилан изговор, али се оне неће реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике и књижевности. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор. Као ортоепска вежба спроводиће се и говорење напамет научених одломака у стиху и прози уз помоћ аудитивних наставних средстава.
Језичка култура	Ова наставна област реализује се кроз повезивање с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби које ће богатити и развијати способност и вештину изражавања. Сва вежбања изводе се на тексту или у току говорних вежби. Када су у питању домаћи и школски писмени задаци, ученици ће користити и латинично писмо, једном у току године (писмени задатак).

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА	
Књижевност: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова; -Домаћи задатак, писмене и усмене провере. -Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика. Грамматика: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Домаћи задатак, писмене провере; -Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова. -Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика. Ортоепија: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Рад на тексту-групни рад, рад у пару; -Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова; -Домаћи задатак, писана провера-вежба. -Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика. Правопис: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова; -Домаћи задатак- Радна свеска и Грамматика; -Писана провера- вежба. -Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика. Усмено изражавање:	

- Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика;
- Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова;
- Презентације ученика, панои;
- Домаћи задатак;
- Писана провера- вежба, дебата.
- Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика.

Разред	Седми
Наставни предмет	Енглески језик
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ учења Страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	<i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних и уобичајених радњи <i>The Past Simple Tense</i> глагола <i>to be</i> и осталих глагола (правилних и неправилних) <i>The Past Continuous Tense</i> <i>The Present Perfect Tense</i> учесталијих глагола (правилних и неправилних) Питања са <i>Who/What/Which/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (<i>go to school/by car/on foot...</i>), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...) Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Past Simple, Future Simple</i>) (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе.
– разуме једноставније текстове који се односе на	ОПИСИВАЊЕ БИЋА,	<i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous</i>

опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	<i>Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Поређење прилога Придеви са наставцима <i>–ed</i> и <i>–ing</i> <i>Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to...</i> Творба и употреба прилога за начин (<i>beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...</i>) Употреба одређеног члана код поређења придева/прилога Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...) Релативне заменице <i>who, which, that, whose, where...</i> Неодређене заменице (<i>somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...</i>). Питања са <i>What...like, How, Why...</i> Негативни префикси <i>un-, im-, ir...</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Past Simple, Future Simple</i>) <i>What (a/an) + adjective + noun</i> <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)
– разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упуту предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	<i>Should</i> за давање савета Изрази: <i>How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...</i> Модални глаголи за изражавање предлога – <i>can/could/may/might</i> Заповедни начин <i>The Present Continuous Tense</i> за унапред договорене радње <i>Question tags</i> Индиректни предлози и савети Први кондиционал Повратне заменице (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање

		предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.
– разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упуту уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства;	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – <i>can/could/may/will</i> Индиректне наредбе и молбе <i>Gerund/Infinitive</i> (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Први кондиционал Заповедни начин Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
– разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	<i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних и уобичајених радњи <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика <i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i> <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Нулти кондиционал Питања са препозиционим глаголима <i>Can</i> за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple</i>) <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.
– разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	<i>The Past Simple Tense</i> правилних и неправилних глагола, све употребе <i>The Past Continuous Tense</i>, све употребе Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање

– опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;		искустава и радњи у неодређеној прошлости и са <i>ever, never, just, already, yet...</i> Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Present Perfect Simple Tense</i> <i>Used to</i> <i>Could</i> и <i>was/were able to</i> за изражавање способности у прошлости Питања са <i>Who/What/Which/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Past Simple</i>) <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
– разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	<i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање унапред договорених/испланираних радњи <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма <i>The Future Simple Tense</i> за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: <i>could/may/might</i> <i>Going to</i> за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (<i>when, after, before, as soon as...</i>) Stative verbs (<i>promise, believe, think, hope...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Future Simple</i>) <i>Question tags</i> <i>Will be able to</i> за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
– разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<i>The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>)

– изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;		Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Заповедни начин Gerund/Infinitive <i>too (adjective) to/(not) enough (adjective) to</i> (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
– разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Предлози са глаголима кретања: <i>onto, into...</i> Предлошки изрази са именицама за означавање страна света: <i>north of, south of, to the south, to the west...</i> Придеви изведени од именица за означавање страна света: <i>western, eastern...</i> Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...) (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.
– разуме једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; – размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту;	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Заповедни начин Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: <i>can/can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to</i> Модални глаголи за изражавање вероватноће: <i>could/may/might</i> <i>Let/Make</i> + инфинитивна основа глагола Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме једноставније изразе који се односе на	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И	Саксонски генитив са именицом у једнини и множини

поседовање и припадност; – формулише питања и једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;	ПОСЕДОВАЊА	(правилна и неправилна множина) – <i>my friend's/ friends'/ children's books</i> Присвојне заменице <i>mine, yours...</i> Питања са <i>Whose</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: однос према својој и туђој имовини.
– разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Придевско-предлошке фразе – <i>interested in, good/bad at, crazy about, keen on...</i> Глаголи <i>like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand</i> + глаголска именица Питања са <i>What, Who, Why, Which...</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) <i>Question tags</i> (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
– разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	<i>Stative verbs (think, like, agree, believe, mean...)</i> Питања са <i>What, Why, How...</i> Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Пасивни облик модалних глагола (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
– разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: <i>information, advice, news, homework...</i> Грађење именица за изражавање димензија: <i>high-height, long-length, deep-depth, wide-width...</i> (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица.

Кључни појмови	комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.
----------------	---

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језика и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво: Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво: Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво: Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1) ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

Основни ниво: Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговорног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).

Средњи ниво: Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених

доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).

Напредни ниво: Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.

2) ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошкофонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

Основни ниво: Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контингента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.

Средњи ниво: Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

Напредни ниво: Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатскоинтонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.

3) ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Основни ниво: Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквири развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.

Средњи ниво: Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво: Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и

друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Основни ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору.

ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење.

ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства.

ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате / блиске теме.

ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим / блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.1.1.6. Разуме појединачне речи и једноставне изразе из текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.)

ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе.

ПСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.)

ПСТ.1.1.11. Уз дуге паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе.

ПСТ.1.1.12. Уз дуге паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства.

ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама.

ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.

ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима.

ПСТ.1.1.19. Пише кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита.

ПСТ.1.1.20. Повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...)

ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.

ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).

ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.

ПСТ.1.2.3. Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.

ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.

ПСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култура за коју показује интересовање.

ПСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.

Средњи ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2–3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања.

ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.2.1.3. Разуме основни смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама, уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.

ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.2.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова из савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама.

ПСТ.2.1.7. Разуме краће низове (2–3) упутстава која се тичу његових непосредних потреба (нпр. оријентација у простору, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.), праћена визуелним елементима.

ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама.

ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима.

ПСТ.2.1.10. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима савремене музике.

ПСТ.2.1.11. Разуме смисао једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину

ПСТ.2.1.14. Уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2–3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање.

ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење.

ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама.

ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве.

ПСТ.2.1.19. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ вербалним и невербалним средствима.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.20. Писаним путем доставља/тражи или преноси детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима.

ПСТ.2.1.21. Пише једноставна лична писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договара о активностима или одговара на питања.

ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу.

ПСТ.2.1.23. Описује искуства, активности и догађаје из прошлости користећи једноставније језичке структуре и увежбану лексику.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе.

ПСТ.2.1.25. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.

ПСТ.2.1.26. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.

ПСТ.2.1.27. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације коју су тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену).

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила.

ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције.

ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања које је непримерено/неприкладно у контексту циљних култура.

ПСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.

ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.

ПСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.

ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.

Напредни ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања.

ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.3.1.3. Разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монолошких излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку.

ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр. репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама.

ПСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и већину фраза и израза сложенијих разговетних текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама.

ПСТ.3.1.7. Разуме упутства која се односе на сналажење на јавним местима (нпр. руковање апаратима и уређајима, упозорења, безбедносне информације и сл.)

ПСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и главне информације различитих врста текстова са интернета или других писаних медија који су у складу са узрастом и интересовањима ученика.

ПСТ.3.1.9. Разуме главне идеје, поруке и специфичне информације адаптираних верзија белетристике за младе.

ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција.

ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења.

ПСТ.3.1.12. Разуме општи смисао и већину фраза и израза у текстовима из савремене музике.

ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).

ПСТ.3.1.13. Разуме смисао једноставних рекламних порука.

ПСТ.3.1.14. Проналази потребне информације у речницима, енциклопедијама, брошурама и на интернет страницама.

ПСТ.3.1.15. Разуме и може да издвоји потребне информације из табела, графикана, информатора и сл.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност.

ПСТ.3.1.17. Учествоје у неформалном и формалном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање.

ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљења.

ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима.

ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу.

ПСТ.3.1.21. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

ПСТ.3.1.22. Резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.23. Пише обична и електронска писма у којима са пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.

ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота).

ПСТ.3.1.25. Прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику.

ПСТ.3.1.26. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују.

ПСТ.3.1.28. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.3.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.30. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.31. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.

ПСТ.3.1.32. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцентаскоинтонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти.

ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ПСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/ неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ПСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ПСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик.

ПСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ПСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ПСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ПСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима.
Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/поређење бића, предмета, појава и места.
Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ зговора.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.
Разумевање и давање упутстава	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл.) с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава.
Описивање радњи у садашњости	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности.

Описивање радњи у прошлости	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање иказа у вези са искуствима, догађајима/активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.
Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.
Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.
Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза.
Изражавање припадања и поседовања	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.
Изражавање допадања и недопадања	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/недопадања; усмено и писано изражавање допадања/недопадања.
Изражавање мишљења	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.
Изражавање количине, димензија и цена	Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); записивање и рачунање цена.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање: Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника. Усмено одговарање (сумативна оцена), свеска евиденције наставника/дневник. Редовност доношења домаћег задатка. Писане провере (сумативна оцена). Рад у пару(посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика). Вођење евиденције од стране наставника о: јављању на часовима (учесталост и активност по месецима), успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти).

Разред	Седми
Наставни предмет	Ликовна култура
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Циљ наставе и учења ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна изражавања; - изражава, одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; - обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; - користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха; - уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; - учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и / или уметност и технологију; - прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације; - представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; - предлаже идеје за уметничку рециклажу, хуманитарне акције кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе; - разматра своја интересовања и могућности у односу на занимања у визуелним уметностима.	Простор и композиција	Композиција. Боје и емоције, стилизација облика. Композиција линија, композиција боја, композиција облика. Равнотежа, контраст, понављање и степеновање облика, варијације. Орнамент и арабеска. Пропорције. Пропорције главе и тела. Перспектива. Колористичка, ваздушна, линеарна перспектива.
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна изражавања; - изражава, одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; - обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; - користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих	Комуникација	Теме. Историјска, религијска и митолошка тема. Оригинал, копија и плагијат. Дигитална фотографија. Кадар, селфи и аутопортрет. Анимација. Процес креирања, стори борд. Сцена. Обједињавање покрета, игре и звука. Презентације.

култура и епоха; - уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; - учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и / или уметност и технологију; - прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације; - представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; - предлаже идеје за уметничку рециклажу, хуманитарне акције кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе; - разматра своја интересовања и могућности у односу на занимања у визуелним уметностима.		
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна изражавања; - изражава, одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; - обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; - користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха; - уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; - учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и / или уметност и технологију; - прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације; - представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; - предлаже идеје за уметничку рециклажу, хуманитарне акције кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе;	Уметност око нас	Уметност и технологија. Уметничка занимања и производи. Савремена технологија и уметност. Уметност око нас. Уметничка рециклажа, уметнички пројекти, хуманитарне акције... Наслеђе.

- разматра своја интересовања и могућности у односу на занимања у визуелним уметностима.		
Кључни појмови:	Простор, облик, линија, боја, текстура, светлина.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Ученик/ца развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан/на је и мотивисан/на да експериментише кроз самосталан рад и рад у групи. Постепено напредује у апстрактном начину размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају самостална решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) као и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик/ца познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост, храброст, осетљивост за уметност) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
Кроз предмет Уметност развијају се стваралачке способности, индивидуална креативност и естетска осетљивост.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

1. МЕДИЈИ, МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Основни ниво:

Л.К. 1. 1. 1. Разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности.

Л.К. 1. 1. 2. Изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове.

Л.К. 1. 1. 3. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак).

Средњи ниво:

Л.К. 2. 1. 1. Познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности.

Л.К. 2. 1. 2. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...).

Напредни ниво:

Л.К. 3. 1. 1. Познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности.

Л.К. 3. 1. 2. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју.

2. ЕЛЕМЕНТИ, ПРИНЦИПИ И САДРЖАЈИ (ТЕМЕ, МОТИВИ, ИДЕЈЕ...) ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Основни ниво:

Л.К. 1. 2. 1. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак).

Средњи ниво:

Л.К. 2. 2. 1. Одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт.

Л.К. 2. 2. 2. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...).

Л.К. 2. 1. 2. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...).

Напредни ниво:

Л.К. 3. 2. 1. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју.

Л.К. 3. 2. 2. Изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат.

Л.К. 3. 2. 3. Користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других.

Л.К. 3. 2. 4. Уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других.

3. УЛОГА, РАЗВОЈ И РАЗЛИЧИТОСТ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Основни ниво:

Л.К. 1. 3. 1. Описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода.

Л.К. 1. 3. 2. Зна да наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечени учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...).

Л.К. 1. 3. 3. Познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица...).

Л.К. 1. 3. 4. Зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу.

Средњи ниво:

Л.К. 2. 3. 1. Лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст.

Напредни ниво:

Л.К. 3. 3. 1. Анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...).

Л.К. 3. 3. 2. Описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности.

Л.К. 3. 3. 3. Користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности.

Л.К. 3. 3. 4. Разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду их има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простороблик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности. У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима. У програму су назначени кључни појмови који се нарочито надограђују у датом разреду.

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Простор и композиција	Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развјање креативних идеја. Поједини задаци / активности могу да се реализују у кабинету за информатику, у интегрисаној настави, у настави других предмета, ван школе (на излету, у музеју, галерији, позоришту, ...) или као домаћи задатак (индивидуални или тимски пројекти). Ученици уче кроз практичан рад на основу очегледних примера из живота и примерима уметничких дела и својих вршњака. Када ученици стварају ликовне радове, фокус је на изражавању емоција, стања и / или имагинације. Уче да кратко, афирмативно и аргументовано говоре тј изразе критику или неслагање о својим радовима, радовима својих вршњака и о уметничком наслеђу на прихватљив начин кроз разговоре, упитнике, естетске анализе, организовањем изложби (на пример хуманитарног карактера), одласком на изложбе, културне манифестације сходно њиховом узрасту... Затим чему служе копије уметничких дела, шта је плагијат и какав је однос друштва (и закона) према плагирању, шта је оригиналност и због чега је важна. Уче на основу практичних радова, презентација... да у креирању појединих уметничких остварења учествује више тимова – група које међусобно сарађују и да се рад на таквим делима унапред планира, да се идеје разрађују на различите начине.
Комуникација	Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развјање креативних идеја. Поједини задаци / активности могу да се реализују у кабинету за информатику, у интегрисаној настави, у настави других предмета, ван школе (на излету, у музеју, галерији, позоришту, ...) или као домаћи задатак (индивидуални или тимски пројекти). Ученици уче кроз практичан рад на основу очегледних примера из живота и примерима уметничких дела и својих вршњака. Када ученици стварају ликовне радове, фокус је на изражавању емоција, стања и / или имагинације. Уче да кратко, афирмативно и аргументовано говоре тј изразе критику или

	неслагање о својим радовима, радовима својих вршњака и о уметничком наслеђу на прихватљив начин кроз разговоре, упитнике, естетске анализе, организовањем изложби (на пример хуманитарног карактера), одласком на изложбе, културне манифестације сходно њиховом узрасту... Затим чему служе копије уметничких дела, шта је плагијат и какав је однос друштва (и закона) према плагирању, шта је оригиналност и због чега је важна. Уче на основу практичних радова, презентација... да у креирању појединих уметничких остварења учествује више тимова – група које међусобно сарађују и да се рад на таквим делима унапред планира, да се идеје разрађују на различите начине.
Уметност око нас	Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развјање креативних идеја. Поједини задаци / активности могу да се реализују у кабинету за информатику, у интегрисаној настави, у настави других предмета, ван школе (на излету, у музеју, галерији, позоришту, ...) или као домаћи задатак (индивидуални или тимски пројекти). Ученици уче кроз практичан рад на основу очегледних примера из живота и примерима уметничких дела и својих вршњака. Када ученици стварају ликовне радове, фокус је на изражавању емоција, стања и / или имагинације. Уче да кратко, афирмативно и аргументовано говоре тј изразе критику или неслагање о својим радовима, радовима својих вршњака и о уметничком наслеђу на прихватљив начин кроз разговоре, упитнике, естетске анализе, организовањем изложби (на пример хуманитарног карактера), одласком на изложбе, културне манифестације сходно њиховом узрасту... Затим чему служе копије уметничких дела, шта је плагијат и какав је однос друштва (и закона) према плагирању, шта је оригиналност и због чега је важна. Уче на основу практичних радова, презентација... да у креирању појединих уметничких остварења учествује више тимова – група које међусобно сарађују и да се рад на таквим делима унапред планира, да се идеје разрађују на различите начине.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Исходи су формулисани тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну (у мањој или већој мери)уколико су радили разноврсне задатке од којих сваки циља више исхода и међупредметних компетенција.

Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржаваприбор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...). Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способностиу новим активностима...).

Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања;спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...).

Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелнеинформације...; раздваја битно од небитног...).

Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје,дела...).

Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходнерадове...).

Организација композиције (примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о перспективи,правцу, смеру...).

Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју,доживљај, опажање, емоције...).

Употреба техника (бира одговарајућу технику у односу на идеју, примењује одговарајући процес, бира одговарајући материјал/подлогу, истражује могућности технике и материјала.

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. Самопроцена радова је вербална и писана, а захтеви се уводе постепено. Најефикаснија је метода 3, 2, 1. Ученик сам припрема листић на коме уписује име, презиме, датум. Затим кратко наводи: 3 ствари које сам научио на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио, 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио. Када се разговара о ликовним делима, ученик пише: 3 речи којима бих описао дело, 2 ствари које ми се највише допадају на делу, 1 ствар коју не разумем. Када се разговара о уметнику: 3 ствари због којих је уметник значајан, 2 дела која ми се највише свиђају, 1 питање које бих поставио уметнику. Листићи се предају наставнику, да би имао потпунији увид у напредовање ученика, а наставник их враћа ученику следећег часа. Листићи могу да се лепе у свеску (ликовни дневник) или чувају у блоку. Када се ученик ликовно изражава: 3 ствари о којима сам размишљао током рада, 2 ствари које ми се свиђају на мом раду, 1 ствар коју бих променио. Или: 3 речи којима бих описао свој рад, 2 разлога због којих је мој рад оригиналан, 1 ствар коју бих урадио другачије. Листићи се лепе на полеђину рада, а садрже и назив рада. Важно је да ученик не наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање или да дође до бољих идеја. Ученике је потребно навикавати да листиће попуњавају брзо. Понекад је најважније оно чега се првог сете. Вербална самопроцена подразумева излагање свих радова и поређење ликовних решења. Оцењивање је веома комплексно и што су деца старија промене у развоју су брже а индивидуалне разлике међу појединцима веће. На овом узрасту се појављује већа разлика између активности и резултата па се током целе године редовно прати развој ученика на свим пољима активности. Оквирне основе су визуелне, интелектуалне, естетска обележја дејих радова, техничке способности, декоративне, познавање појмова, естетско процењивање и посебно развијене способности и наклоности. На темељу ових основа може се формулисати успех ученика и редовно пратити уз усмене и писане препоруке за још бољи рад и оцењивање сваког рада и активности на сваком часу (формативно). На крају наставне целине (полугође) ученици морају имати најмање четири бројчане оцене (сумативно). Евалуација и самоевалуација током појединих часова или на крају месеца.

Разред	VII
Наставни предмет	Музичка култура
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Циљ учења Музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средства музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму;	ЧОВЕК И МУЗИКА	Барок. Рођење опере. Клаудио Монтеверди. Облици вокално-инструменталне музике (ораторијум, кантата). Инструментална музика: солистичко, камерно и оркестарско музицирање. Инструментални облици: свита, концерто гресо. Антонио Вивалди, Јохан Себастијан Бах и Георг Фридрих Хендл.

– објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената;		Класицизам Појам сонате и симфоније. Жанрови класичне музике – опера, црквени жанрови, симфонијска, концертантна, камерна (посебно гудачки квартет), солистичка музика. Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарт и Лудвиг ван Бетовен. Развој српске црквене музике.
– препозна врсту жичаних инструмента по изгледу и звуку; – опише начин добијања тона код жичаних инструмената; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Жичани: трзалачки и гудачки. Градитељске школе. Појам симфонијског оркестра Српски народни музички инструменти
– разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике барока и класицизма. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.
– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. Певање песама у комбинацији са покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике барока, класицизма.
учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама;	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма

– примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.		
Кључни појмови	барок, ораторијум, кантата, свита, концерто гросо, класицизам, соната, симфонија, камерна музика.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и иОсновни ниво

Ученик ужива у различитим музичким садржајима. Свестан је различитих утицаја музике на њега и улоге музике у друштвеним догађајима. Ученик разуме неопходност сарадње, међусобног подстицања и уважавања у заједничком музицирању и повезује ставове и искуства у свакодневном групном раду.

Средњи ниво

Ученик повезује музику са историјским, религијским, научним и осталим релевантним димензијама људског живота. Разуме везу између културног идентитета и музике. Ученик повезује музичка знања и вештине са различитим видовима сопственог изражавања. Учествоје у музичким активностима школе и заједнице.

Напредни ниво

Ученик разуме музичке стилове у односу на друштвена дешавања и има критички однос према музици.

Креативно користи музичка знања, вештине и искуства у подстицању индивидуалног и групног изражавања и сарадње и презентована знања. Даје свој допринос у очувању традиције и културног идентитета путем музикеидентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

Основни ниво

Ученик познаје језик музике и изражава се гласом, инструментом и покретом индивидуално и/или у групи. Ученик слушно препознаје основне карактеристике музичке уметности и развија естетску осетљивост.

Средњи ниво

Ученик користи различите музичке изражајне елементе у исказивању својих осећања и идеја и у комуникацији са другима. Слушно препознаје различите жанрове музичке уметности са посебним акцентом на аутентични музички фолклор. Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања и истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Ученик комуницира покретом уз музику.

Напредни ниво

Ученик креативно примењује стечена музичка искуства у изражавању и представљању ставова и идеја и у комуникацији са другима. Уважава и истражује музичке садржаје различитих жанрова, стилова и култура. Доприноси очувању и развоју музичке културне баштине. Има критички став према музици. Повезује и користи музику са ИКТ-ом у стварању и презентовању знања. Прати и учествује у музичком животу заједнице.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

ЧОВЕК И МУЗИКА

МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености МК. 1.1.2. опише основне карактеристике - историјско–стилских периода - народног стваралаштва Ученик уме да анализира повезаност: МК. 2.1.2. структуре и драматургије одређеног музичког жанра МК. 2.1.3. облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота МК. 3.1.2. разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд МК. 3.1.4. уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености МК. 1.1.2. опише основне карактеристике - музичких инструмената и састава Ученик уме да анализира повезаност: МК. 2.1.1. музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу МК. 3.1.1. зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

МК. 1.2.1. именује музичке изражајне елементе МК. 1.2.2. именује извођачки састав МК. 1.2.4. именује српски музички фолклор МК. 2.2.1. опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената МК. 2.2.2. препозна структуру одређеног жанра Ученик уме да анализира слушни пример и открије везу опажених карактеристика са: МК. 3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера МК. 3.2.2. жанровским и историјско–стилским контекстом звучног примера МК. 3.2.3. контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

МК. 1.3.1. пева једноставне дечије, народне или популарне композиције МК. 1.3.2. изводи једноставне дечије, народне или популарне композиције на бар једном инструменту МК. 3.3.1. изведе разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима.

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

МК. 1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења МК. 1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела МК. 1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско–ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима МК. 1.4.4. учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст. Ученик уме да: МК. 3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте МК. 3.4.2. импровизује и/или компонује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова МК. 3.4.3. осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ЧОВЕК И МУЗИКА	Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву данас познајемо или и нешто друго. Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за седми разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немужичким аспектима барока и класицизма на детаљнији и специфичнији начин.
МУЗИЧКИ	Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе. Како су, поред људског тела и гласа, значајно средство музичког изражавања човека, информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилика када се и на који начин музика изводила.

ИНСТРУМЕНТИ	Као и све друге, жичане инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере који на упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Информације о жичаним инструментима (трзачким и гудачким) треба да буду сведене и усмерене на начин добијања тона, тонску боју, изражајне и основне техничке могућности и примену. Инструменте барока и класицима потребно је аудитивно и визуелно приказати кроз најосновније информације у оквиру предвиђеног наставног садржаја. Карактеристичне народне инструменте, од севера до југа Србије, представити слушно и визуелно. Неопходно је наставне садржаје међусобно интегрисати – географско подручје повезати са народном песмом, игром, ношњом и обичајима обрађиваног локалитета. До знања о инструментима ученици треба да дођу из непосредног искуства путем слушања и опажања, а не фактографским набрајањем, односно меморисањем података.
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају „константа” у процесу ученичке перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела. У контексту барока и класицизма, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела – описати специфичност одређених елемената музичког дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене. Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав, изражајне могућности инструмената и врсте вишегласја. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела, подстичући код ученика креативност и критичко мишљење. Слушање дела инспирисаних фолклором, свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција.
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и фине моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да се кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања. С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, начин извођења треба

	прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмеравати на покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину. Певање Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композиција за певање због физиолошких промена певачког апарата (мутирање). Приликом извођења песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. Песме се обрађују по слуху и из нотног текста. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним текстом. Са ученицима је неопходно постићи изражајно певање. Свирање Узвођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима. Свирање на мелодијским инструментима је олакшано чињеницом да су ученици музички описмењени те могу користити нотне примере појединих песама које су најпре анализирани и солмизационо обрађени. Свирањем се поред осталог развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности. Елементи музичке писмености Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку. Елементима који су обрађени у претходним разредима додати обраду Де-дур лествице кроз одговарајуће музичке примере.
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Дечје музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се развијају у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких вештина и знања. Стваралаштво може бити заступљено кроз: – музичка питања и одговоре – компоновање мелодије на задати текст – састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива – импровизација игре/покрета на одређену музику – илустрацију доживљаја музике – израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних) – музичко-истраживачки рад – осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката – осмишљавање музичких квизова

	– осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација – креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони... Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти на нивоу одељења или разреда.
--	--

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Настава Музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет Музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност, али и напредовање у односу на претходна постигнућа. Тако се у настави Музичке културе за исте васпитно-образовне задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима.

Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

- допринос ученика за време групног рада,
- израда креативних задатака на одређену тему,
- рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
- специфичне вештине.

У процесу вредновања резултата учења, наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитет перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену теоретског знања у музицирању.

Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру музике и музичког изражавања. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке (вољне и невољне) у свом развоју, као и на које начине се, из ученикове перспективе, оне могу пребродити.

Када је у питању вредновање области Музичко стваралаштво, њу треба вредновати у смислу стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање педагошки оправдане.

Узимајући у обзир све циљеве које процес учења, краткорочно и дугорочно, треба да постигне, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у учениковом живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике. Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање резултата учења. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати ни задавати.

НАЧИНИ ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...)
- што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Разред	VII
Наставни предмет	Историја
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- именује периоде прошлости и историјске периоде и наводи граничне догађаје - повезује историјске изворе са установама у којима се чувају - именује нови век и наводи граничне догађаје - користи основне историјске појмове (стари век, средњи век, повеља, житије)	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни).

- пореди историјске периоде - разврстава историјске изворе према њиховој основној подели и према историјском периоду		
Користи основне историјске појмове - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту -Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени) -Сагледава значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту -Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи -Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност -Изражава своје ставове на аргументован начин - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку - Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера - Уочава пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора - Анализира и процењује ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Упоредује, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету -Употреби податке из табеле у једноставном истраживању	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (ДО СРЕДИНЕ 19. ВЕКА)	Индустријска револуција(парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци,последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина,укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина,ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила,борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835(основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе(аутономија Кнежевине Србије,успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват,Волтер, Катарина II, МаријаТерезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица,Доситеј Обрадовић, ВукКараџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар IIПетровић Његош, Сава Текелија, митрополит СтефанСтратимировић.

-Наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку - Анализирајући дате примере уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу		
-Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима -Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском на основу датих примера -Препознаје основне карактеристике различитих идеологија -Анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике -Користи основне историјске појмове - На карти показује места где су се десили одређени догађаји - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту - Самостално или у групи реализује једноставне задатке - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку - Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера - Уочава пристрасност, пропаганду и стереотипе у	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА	Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић

садржајима историјских извора - Анализира и процењује ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Упоређује, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету -Употреби податке из табеле у једноставном истраживању -Наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку - Анализирајући дате примере уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу -Повезује визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни)		
Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: Балкански ратови, Први светски рат - Користи основне историјске појмове - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту: Петар I и Александар Карађорђевић, Николај II Романов, Вилхелм II, Вудро Вилсон - Наведите специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку: интереси великих сила и савеза; Балкански ратови - Уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе - Анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву: односи између великих сила,	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА	Међународни односи и кризе(формирање савеза, сукоби ококолонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена).Краљевина Србија и њеноокружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; животпод окупацијом и у избеглиштву; Велики рат усећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II

позиција Србије - Пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности - Препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва: споменичко наслеђе Балканских ратова, 11. новембар - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку: Балкански ратови и Први светски рат, Србија, Краљевина СХС - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву - Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом: прелазак Срба преко Албаније и др. - Уочава улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости: "Тамо далеко", Време смрти, Дан шести и др. - Раздваја битно од небитног у историјској наративи - Презентује самостално, или у групи, резултате једноставног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе користећи ИКТ – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући историјски период, догађај и век ; – лоцира на историјској карти најважније појмове Новог века – у излагању историјске наративе		Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис
--	--	--

користи основне научне појмове		
Кључни појмови	револуција, индустријско доба, Источно питање, људска права, уставност, Сретењски устав, уставна и парламентарна монархија, република, Кнежевина Србија, Краљевина Србија, Велики рат, либерализам, национализам, социјализам, империјализам, колонијализам, расизам.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

Основни ниво

Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Средњи ниво

Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Напредни ниво

Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја; анализира садржај историјских извора; уочава различита тумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културно-историјског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости

Основни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје.

Средњи ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве, догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из садашњости; разуме узрочнопоследичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историје и повеже их са савременим простором.

Напредни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих појава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.

Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву

Основни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: разликује чињенице од интерпретација у историјским и савременим изворима информација; уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет и развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта; одговорно се односи према културно-

историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; толерантно се односи према другим и другачијим мишљењима и ставовима, примењује основне елементе интеркултуралног дијалога, наводи права и обавезе које има као ученик и сагледава непосредно друштвено окружење.

Средњи ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: препозна стереотипе и предрасуде кроз примере из прошлости у историјским и савременим изворима информација; процењује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости; одговорно и активно се односи према сопственим правима и обавезама, културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; уочава могуће узроке конфликта у непосредном окружењу и ради на њиховом спречавању, односно решавању и превазилажењу; комуницира у вршњачкој групи на толерантан начин и уз поштовање основних људских права.

Напредни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација као и различита тумачења исте историјске појаве/догађаја/ личности; планира активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа, меморијала и празника свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; конструктивно комуницира у вршњачкој групи и окружењу уз поштовање основних људских права.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ

ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице

ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.5. уме да одреди ком историјском периоду припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (ДО СРЕДИНЕ 19. ВЕКА)

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора(текстуалних, сликовних,материјалних) о којој историјској

појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.2.1. уме да закључи о ком догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС 3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије

ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости

ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.2.1. уме да закључи о ком догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС 3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије

ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости

ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС 2.1.2. препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје

ИС 2.1.4. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

ИС 3.1.6. уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен).

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: уџбеника, илустрација, шема, графика Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима новог века, историјском архиву, евентуално виртуелна посета музеју, локалитету из новог века... Задавање ученицима да проналазе примера за период Новог века Коришћење е-уџбеника: тестови, видео записи са питањима и др
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (ДО СРЕДИНЕ 19. ВЕКА)	Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др. Корелација са сродним предметима: српским језиком (Почетак буне на дахије, Бој на Мишару) географија (Европе и Србије), веронаука (покаталиковање, унијаћење, исламизација), ликовно (мотиви Наполеона, подизање устанака и др.), музичко (Ероика), грађанско (људска права, национално ослобођење) кроз интегративну наставу и тематско повезивање Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (Наполеон, Источно питање), илустрација (Прва индустријска рев.), ППТ, квиз и др. Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву, евентуално виртуелна посета Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернет страница, енциклопедија, ради израде

	паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, Е- платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Обележавање Првог и Другог српског устанка
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (колоније, Балкан), ликовно(карикатуре, романтизам, импресионизам) и музичко васпитање, верска настава, грађанско васпитање, кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (односи између великих сила), илустрација (Друга индустријска револуција), питања, филмова(Пролазак воза кроз станицу),ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Обележавање добијања Независности Србије на Берлинском конгресу
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (Европа, Србија), ликовно (слике Првог светског рата) и музичко васпитање (Марш на Дрину, Тамо далеко), верска настава, грађанско васпитање (људска права, право на слободу), српски језик (Плава гробница) кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (Крунисање Петра I,Први светски рат), ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија,ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, Е- платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Обележавање победе Србије у Првом светском Рату Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле Проверавање знања историјско-географских појмова, кроз испитивање на карти Коришћење е-уџбеника и е платформе, квиза

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Пратимо степен остварености исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета. Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничкоизражавање; вештине и извођење радних задатака.

Пратимо и ангажовање ученика у настави кроз одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима

Критеријуми оцењивања

Оцену **одличан (5)** добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Оцену **врло добар (4)** добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања

Оцену **добар (3)** добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује
- показује делимични степен активности и ангажовања

Оцену **довољан (2)** добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
- не изводи закључке који се заснивају на подацима;
- критички не расуђује;
- не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање

Поступци оцењивања

Формативно оцењивање:

Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника или дневник.

Евиденције наставника о:

- Редовности доношења домаћег

-Јављању на часовима(учесталост и активност по месецима)

-Успешности у групном раду, раду у пару(ангажовање, продукти)

-Учешћу на такмичењима

-Посета културно-историјским институцијама и догађајима

-Несебичном пружању помоћи другим ученицима

-Израда паноа, ППТ, различитих врста излагања

Усмено одговарање: свеобухватност одговора,хронолошка и појмовна прецизност, сналажење на карти, хоризонтално и вертикално повезивање градива, самосталност у одговарању, сналажење на карти

Писане провере

Квизови

Разред	VII
Наставни предмет	Географија
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ учења географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- зна предмет и задатке проучавања регионалне географије као и поделу регионалне географије; - зна који су принципи регионализације; - дефинише границе континената и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - проналази на карти државе проучаване регије и именује их; – тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; – описује узроке и последице урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; – доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; -приказује на некој карти континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове;	РЕГИЈА И РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА	- Регионална географија, принципи регионализације; - Хомогеност и хетерогеност географског простора.

- класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; -анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу - проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама, одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету - описује узроке и последице урбанизације - уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и описује различите начине издвајања регија; - објасни формирање политичке карте света; - објашњава узроке и последице глобалних феномена као штосу сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност.		
- дефинише границе Европе и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - приказује на некој карти континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; - објашњава настанак пустиња на територији Европе; - класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију у Европи; - проналази податке о бројном стању становништва Европе; - указује на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција, специфичних структура становништва Европе у одређеним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва Европе и држава у њој; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија Европе; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама Европе; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма у одређеним регијама и државама Европе;	ГЕОГРАФСKE РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ	- Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела; - Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике; - Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела; - Немачка – основне географске карактеристике; - Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела; - Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике; - Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела; - Скандинавија – основне географске карактеристике;

- анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама Европе које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чврстих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; - истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; - описује улогу међународних организација у свету.		- Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела; - Руска Федерација – основне географске карактеристике; - Европска унија – пример интеграционих процеса.
- дефинише границе Азије и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - приказује на немој карти континент, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; - објашњава настанак пустиња на територији Азије; - класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију у Азији; - проналази податке о бројном стању становништва Азије; - указује на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција, специфичних структура становништва Азије у одређеним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва Азије и држава у њој; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија Азије; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама Азије; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма у одређеним регијама и државама Азије; - анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама Азије које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чврстих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља;	АЗИЈА	- Географски положај, границе и величина Азије; - Природне одлике Азије; - Становништво Азије; - Насеља Азије; - Привреда Азије; - Политичка и регионална подела; - Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела; - Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела; - Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела; - Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела; - Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.
- дефинише границе Африке и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа		- Географски положај, границе и величина

острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - приказује на немој карти континент, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; - објашњава настанак пустиња на територији Африке; - класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију у Африци; - проналази податке о бројном стању становништва Африке; - указује на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција, специфичних структура становништва Африке у одређеним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва Африке и држава у њој; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија Африке; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама Африке; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма у одређеним регијама и државама Африке; - анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама Африке које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чврстих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља.	АФРИКА	Африке; - Природне одлике Африке; - Становништво Африке; - Насеља Африке; - Привреда Африке; - Политичка и регионална подела; - Регије Африке.
- дефинише границе Северне Америке и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - приказује на немој карти континент, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; - објашњава настанак пустиња на територији Северне Америке; - класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију Северне Америке; - проналази податке о бројном стању становништва Северне Америке; - указује на узроке и последице кретања броја становника,		- Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке; - Природне одлике Северне Америке; - Становништво Северне Америке; - Насеља Северне Америке; - Привреда Северне Америке; - Политичка подела.

густине насељености, природног прираштаја, миграција, специфичних структура становништва Северне Америке у одређеним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва Северне Америке и држава у њој; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија Северне Америке; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама Северне Америке; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма у одређеним регијама и државама Северне Америке; - анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама Северне Америке које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чврстих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља.	СЕВЕРНА АМЕРИКА	
- дефинише границе Јужне Америке и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - приказује на немој карти континент, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; - објашњава настанак пустиња на територији Јужне Америке; - класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију Јужне Америке; - проналази податке о бројном стању становништва Јужне Америке; - указује на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција, специфичних структура становништва Јужне Америке у одређеним државама; - тумачи и израђује тематске карте становништва Јужне Америке и држава у њој; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија Јужне Америке; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским	ЈУЖНА АМЕРИКА	- Географски положај, границе и величина Јужне Америке; - Природне одлике Јужне Америке; - Становништво Јужне Америке; - Насеља Јужне Америке; - Привреда Јужне Америке; - Политичка подела.

одликама Јужне Америке; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма у одређеним регијама и државама Јужне Америке; - анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама Јужне Америке које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; - изводи закључак о могућим решењима за коришћење чврстих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља.		
- дефинише границе Аустралије и Океаније и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; - приказује на немој карти континент, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; - објашњава настанак пустиња на територији Аустралије; - класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију Аустралије и Океаније; - проналази податке о бројном стању становништва Аустралије и Океаније; - указује на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција, специфичних структура становништва Аустралије и Океаније; - тумачи и израђује тематске карте становништва Аустралије и Океаније; - доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија Аустралије и Океаније; - доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама Аустралије и Океаније; - препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма у одређеним регијама и државама Аустралије и Океаније.	АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	- Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније; - Природне одлике Аустралије; - Колонијални период и становништво Аустралије; - Насеља Аустралије; - Привреда Аустралије; - Океанија – основна географска обележја; - Политичка и регионална подела.
-препозна специфичности оријентације (нпр. помоћу звезда, компаса, Сунца) -објасни историјат истраживања и садашња истраживања.	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	- Основне географске одлике Арктика - откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.

Кључни појмови	Регија, регионална географија, Европа и њене регије, Азија и њене регије, Африка и њене регије, природне одлике, друштвене одлике, становништво, клима, воде, биљни и животињски свет, Северна и Јужна Америка, Аустралија, Океанија, Арктик, Антарктик.
----------------	--

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење:

- Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје;
- Има позитиван и одговоран однос према учењу;
- Користи различите изворе информација и има критички однос према њима;
- Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом;
- Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења.

Одговорно учешће у демократском друштву:

- Има позитиван став према поштовању људских права и слобода;
- Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани;
- Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву;
- Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу;
- Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима;

Естетичка компетенција:

- Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара;
- Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања;
- Користи основне појмове и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Комуникација:

- Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност;
- Познаје различите облике комуникације и њихове одлике(усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.);
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене;
- Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин;
- Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине;
- Кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језички идентитет;
- Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.

Одговоран однос према околини:

- Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју;
- Одговоран однос према здрављу: Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора;
- Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:

- Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;
- Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о

њеној реализацији;

- Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Рад с подацима и информацијама:

- Разликује податак или информацију од њиховог тумачења;
- Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника;
- Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

Решавање проблема:

- Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства;
- Планира стратегију решавања проблема;
- Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством;
- Самостално или консултујући друге особе преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења;
- Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара;
- Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.

Сарадња:

- Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару;
- Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе;
- Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених, критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

Дигитална компетенција:

- Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ;
- Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу;
- Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

ОБЛАСТ: Развијеност и примена географских способности и вештина за решавање одређених ситуација

Основни ниво - Ученик чита географску карту, употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Користи најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

Средњи ниво - Ученик истражује, класификује и приказује елементе географске средине на немој карти, моделом, дијаграмом, табелом, текстом. Познаје значај примене информационих технологија у свакодневним активностима.

Напредни ниво - Ученик планира и изводи једноставна теренска истраживања, користи и анализира информације о географским чињеницама датим у писаним и електронским медијима, изводи закључке и примењује их у новим ситуацијама. Примењује информационе технологије ради обављања различитих активности.

ОБЛАСТ: Примена географских знања и концептуалног разумевања у одређеним проблемским ситуацијама

Основни ниво - Ученик препознаје, разликује и именује физичко-географске, друштвеногеографске и регионално-географске чињенице и наводи

њихове вредности за рационално коришћење у свакодневном животу.

Средњи ниво - Ученик идентификује и анализира индивидуалност, разноврсност и распрострањеност физичко-географских и друштвено-географских чињеница, а регионално-географске чињенице, везе и законитости сврстава у одређене појмовне категорије и системе.

Напредни ниво - Ученик анализира и објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у географској средини и предлаже нова решења. Издваја и упоређује географске регије.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

У области РЕГИЈЕ И РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА ученик уме да:

Основни ниво

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ. 2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком, табелом и схемом

ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ.3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области ГЕОГРАФСKE РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ ученик уме да:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

средњи ниво

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком, табелом и схемом

ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије

напредни ниво

ГЕ. 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области АЗИЈА ученик уме да:

Основни ниво:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком, табелом и схемом

ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ. 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области АФРИКА ученик уме да:

Основни ниво:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком, табелом и схемом

ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ.3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области СЕВЕРНА АМЕРИКА ученик уме да:

Основни ниво:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ. 2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком, табелом и схемом

ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ.3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области ЈУЖНА АМЕРИКА ученик уме да:

Основни ниво:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком,табелом и схемом

ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко)и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ. 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА ученик уме да:

Основни ниво:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком,табелом и схемом

ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко)и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ. 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

У области ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ ученик уме да:

Основни ниво:

ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје сновне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне гране

ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике

Средњи ниво:

ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом

ГЕ.2.1.4.приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком,табелом и схемом

ГЕ.2.3.1.разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко)и структуре становништва

ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије

Напредни ниво:

ГЕ. 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.3.1.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.3.објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА	- На првим часовима, наставник ће упознати ученике са предметом и задацима проучавања, као и поделом регионалне географије, ослањајући се на њихова већ стечена географска знања из 6. разреда о појму географске регије.

	- Обраду наставних јединица вршити по Керовом систему, који подразумева следећи редослед излагања: географски положај, границе и величина, рељеф, клима, воде, живи свет, становништво, насеља, привреда, политичка и регионална подела континента.
ГЕОГРАФСKE РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ	-Наставник ће упознати ученике са природно-географским и друштвено-економским карактеристикама Јужне, Средње, Западне, Северне и Источне Европе, као и њиховим специфичностима и развојним карактеристикама које их издвајају у односу на суседне географске регије. -Нагласити да се временом географске регије Европе развијају и мењају функције. -Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој европских регија
АЗИЈА	- Наставник ће упознати ученике са природно-географским и друштвено-економским карактеристикама држава Азије. -Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој регија Азије.
АФРИКА	-Наставник ће упознати ученике са природно-географским и друштвено-економским карактеристикама држава Африке. -Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој регија Африке
СЕВЕРНА АМЕРИКА	-Наставник ће упознати ученике са природно-географским и друштвено-економским карактеристикама држава Северне Америке. -Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој регија Северне Америке.
ЈУЖНА АМЕРИКА	-Наставник ће упознати ученике са природно-географским и друштвено-економским карактеристикама држава Јужне Америке. -Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој регија Јужне Америке.
АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	-Наставник ће упознати ученике са природно-географским и друштвено-економским карактеристикама држава Аустралије и Океаније. -Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој Аустралије и Океаније.

ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	- Пажњу треба посветити специфичностима оријентације на половима, дужини обданице и ноћи, висини Сунца над хоризонтом, односима копна и мора, историјату истраживања, садашњим истраживањима као и међународној подели ових простора.
-----------------	---

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

УСМЕНА ПРОВЕРА (нпр. дискусија, практични рад, анализа задатака...)

Оцену 1 добија ученик који не показује заинтересованост за наставни садржај из предмета географија и код њега није уочен никакав напредак.

Оцену 2 добија ученик који само повремено показује заинтересованост за процес учења, а за напредовање у настави и учењу неопходна је стална координација наставника;

- Ученик који познаје и разуме кључне појмове;
- Који је усвојио одговарајућу терминологију;
- Који је у стању да правилно прочита и разуме текст који је прочитао;
- Који је у стању да показује основне појмове на географској карти;
- Наводи елементе географске карте;
- Наводи називе небеских тела;
- Наведо начине оријентације у простору;
- Који је у стању да објасни појмове револуције и ротације;
- Који је у стању да наброји све континенте и све океане и да их покаже на карти;
- Који може да наведе најбитније појмове везане за становништво (нпр. демографија, густина насељености, попис становништва, миграције...)
- без додатног објашњења;
- Именује климатске појасеве на Земљи, климатске елементе и факторе.

Оцену 3 добија ученик који је у стању да:

- Оријентише се у простору користећи компас, географску карту и GPS;
- Анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте;
- Уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности;
- Препознаје везу између физичке, регионалне и друштвене географије;
- У стању је да наведе узроке и последице демографских кретања;
- Објасни како се издвајају географске регије,
- Илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе у Европи.

Оцену 4 добија ученик који је у стању да:

- прецизно примени знање и користи географску терминологију са разумевањем;
- објасни специфичности одређених географских појава;
- објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији и свету;
- доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва;
- доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине;
- на примерима показује значај учења географије за свакодневни живот човека;
- повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком.

Оцену 5 добија ученик који је у стању да:

- доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама;
- анализира елементе популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије и света;

- анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група;
- уочи како неке промене у друштву (миграције, емиграције, наталитет, морталитет) одређују поједине процесе и токове;
- повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом;
- изнесе свој став о неком догађају, личности, објективно и непристрасно.

ПИСАНА ПРОВЕРА

Током школске године ученици имају петоминутне провере знања, које се не најављују и не оцењују у дневник, а путем којих наставник може да провери рад ученика током часа и на време уочи и отклони евентуалне нејасноће. Такође и ученик на тај начин може да уочи које лекције му представљају проблем и да уз координацију наставника дође до решавања проблема. Тест обично има 10 питања који подразумева давање одговора, допуњавање, заокруживање и долажење до тачног одговора путем елиминације свој став о неком догађају, личности, објективно и непристрасно.

Разред	Седми
Наставни предмет	Физика
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ учења Физике јесте да ученици стекну базичну језичку и научну писменост, оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, образложе своје мишљење у оквиру дискусије, упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у савкодневном животу, развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих образовних стандарда.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-разликује скаларне и векторске физичке величине -користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички -анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем -примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења	Сила и кретање	Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон – примери. Равномерно променљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. Демонстрациони огледи (Илустровање инерције тела помоћу папира и тега; Кретање куглице низ Галилејев жлеб; Кретање тела под дејством сталне силе; Мерење силе динамометром) Лабораторијске вежбе (Одређивање сталног убрзања

		код кретања куглице низ жлеб; Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела).
-покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање -демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање под дејством сталне силе, силе трења и силе акције и реакције на примерима из окружења -решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...)	Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења	Убразање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. Слободно падање тела, бестежинско стање. Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. <i>Демонстрациони огледи</i> (Одређивање убрзања код тела које слободно пада; Одређивање коефицијента трења клизања).
-покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења -наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу -прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води -решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...)	Равнотежа тела	Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена . Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. <i>Демонстрациони огледи</i> (Врсте равнотеже помоћу лењира и штапа; Равнотежа полуге; Услови пливања тела). <i>Лабораторијске вежбе</i> (Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона).
-повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења -разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом -демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења -решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...)	Механички рад и енергија. Снага	Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рад. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. <i>Демонстрациони огледи</i> (Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама., уз коришћење динамометра; Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада; Примери механичке енергије тела; Закон о одржању механичке енергије). <i>Лабораторијске вежбе</i> (Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама; Провера закона одржања механичке енергије помоћу колича).

-разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго -анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом загревања или хлађења -наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере рационалног коришћења.	Топлотне појаве	Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. <i>Демонстрациони огледи</i> (Дифузија и Брауново кретање; Ширење чврстих тела, течности и гасова). <i>Лабораторијске вежбе</i> (Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже).
Кључни појмови	Кретање, сила, убрзање, Њутнови закони, сила теже, трење, равнотежа тела, механички рад, енергија, снага, топлотне појаве, температура.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. Компетенција за целоживотно учење
2. Комуникација
3. Сарадња
4. Одговорно учешће у демократском друштву
5. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. Рад са подацима и информацијама
2. Дигитална компетенција
3. Решавање проблема

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Област/Тема	Стандарди
Сила и кретање	ФИ.1.1.1. уме да препозна гравитациону силу и силу трења које делују на тела која мирују или се крећу равномерно ФИ.2.1.1. уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције ФИ.2.1.2. зна основне особине гравитационе силе, еластичне силе и силе потиска ФИ.2.1.4. разуме како односи сила утичу на врсту кретања

	ФИ.3.1.2. зна какав је однос сила које делују на тело које мирује или се равномерно креће ФИ.1.2.1. уме да препозна врсту кретања према облику путање ФИ.1.2.2. уме да препозна равномерно кретање ФИ.1.2.3. уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине ФИ.2.2.1. уме да препозна убрзано кретање. ФИ.2.4.1. уме да користи важније изведене јединице SI и зна њихове ознаке ФИ.2.4.2. уме да препозна дозвољене јединице мере изван SI, нпр. литар или тону ФИ.3.1.2. зна какав је однос сила које делују на тело које мирује или се равномерно креће ФИ.3.2.1. уме да примени односе између физичких величина које описују равномерно променљиво праволинијско кретање
Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења	ФИ.1.2.1. уме да препозна врсту кретања према облику путање ФИ.1.2.2. уме да препозна равномерно кретање ФИ.1.2.3. уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине ФИ.2.2.1. уме да препозна убрзано кретање ФИ.2.4.1. уме да користи важније изведене јединице SI и зна њихове ознаке ФИ.1.2.1. уме да препозна врсту кретања према облику путање ФИ.1.2.3. уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине ФИ.2.2.1. уме да препозна убрзано кретање ФИ.2.1.2. зна основне особине гравитационе силе, еластичне силе и силе потиска ФИ.1.7.2. уме да се придржава основних правила понашања у лабораторији префиксе и претвара бројне вредности физичких величина из једне јединице у другу, нпр. километре у метре
Равнотежа тела	ФИ.2.1.1. уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције ФИ.2.1.2. зна основне особине гравитационе силе, еластичне силе и силе потиска ФИ.2.1.3. уме да препозна када је полуга у стању равнотеже ФИ.2.1.4. разуме како односи сила утичу на врсту кретања ФИ.2.1.5. разуме и примењује концепт густине ФИ.2.1.6. зна да хидростатички притисак зависи од висине стуба флуида ФИ.3.1.1. разуме и примењује услове равнотеже полуге ФИ.3.1.2. зна какав је однос сила које делују на тело које мирује или се равномерно креће ФИ.1.4.5. зна основна правила мерења, нпр. нула ваге, хоризонтални положај, затегнута мерна трака ФИ.3.1.1. разуме и примењује услове равнотеже полуге ФИ.2.1.6. зна да хидростатички притисак зависи од висине стуба флуида
Механички рад и енергија. Снага	ФИ.3.5.1. разуме да се укупна механичка енергија тела при слободном паду одржава ФИ.3.5.2. уме да препозна карактеристичне процесе и термине који описују промене агрегатних стања ФИ.3.7.1. уме да донесе релевантан закључак на основу резултата мерења ФИ.2.5.1. зна да кинетичка и потенцијална енергија зависе од брзине, односно висине на којој се тело налази ФИ.2.5.3. уме да препозна појмове рада и снаге
Топлотне појаве	ФИ.3.5.2. уме да препозна карактеристичне процесе и термине који описују промене агрегатних стања ФИ.3.7.1. уме да донесе релевантан закључак на основу резултата мерења ФИ.1.4.6. зна да мери дужину, масу, запремину, температуру и време ФИ.1.5.1. зна да агрегатно стање тела зависи од његове температуре ФИ.1.5.2. уме да препозна да се механичким радом може мењати температура тела

	ФИ.1.7.1. поседује мануелне способности потребне за рад у лабораторији ФИ.2.4.4. зна када мерења понављамо више пута ФИ.1.4.2. уме да препозна мерила и инструменте за мерење дужине, масе, запремине, температуре и времена
--	--

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Предавања	Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. Потом користећи језик физике, наставник дефинише нове појмове и речима формулише закон појаве. Ако је могуће, прелази се на презентовање закона у математичкој форми.
Решавање рачунских задатака	Прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек прећи на математичко формулисање и израчунавање. Решавање задатка се одвија кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи се уочавају физичке појаве на које се односи задатак, а затим се речима наводе закони по којима се закони одвијају. У другој етапи, на основу математичке форме закона, израчунава се вредност тражене величине. У трећој етапи се тражи физичко тумачење добијеног резултата. Инсистирати на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI.
Извођење лабораторијских вежби	Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе. Опрема је таква да на једној вежби може да ради два до три ученика. Час експерименталних вежби се састоји од уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењем, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА
У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Да би вреднова објективно, потребно је да буде усклађено са принципима оцењивања (Правилник о оцењивању у основној школи из 2013. године). Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечних на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа, предавања, решавања квалитативних, квантитативних и графичких задатака, лабораторијских вежби, пројеката. На почетку школске године потребно је спровести иницијални тест. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика. На крају школске године, такође, треба спровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика.

Разред	Седми
Наставни предмет	Математика
Годишњи фонд часова	144
Циљ наставе предмета	Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању

проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-израчунавање степена реалног броја и квадратног корена потпуног квадрата и примена одговарајућих својстава операција -одређивање бројевне вредности једноставнијег израза са реалним бројевима -на основу реалног проблема састављање и израчунавање вредности једноставнијег бројевог израза са реалним бројевима -одређивање приближне вредности реалног броја и процена апсолутне грешке	Реални бројеви	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2=a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2=2$). Реални бројеви бројевна прав. Квадратни корен Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја. Основна својства операције с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности $y=kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus 0$. Продужена пропорција.
-примена Питагорине теореме у рачунским и конструктивним задацима	Питагорина теорема	Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме Растојање између две тачке у координатном систему.
-трансформише збир, разлику и производ полинома -примена формула за разлику квадрата и квадрат бинома -растављање полинома на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата)	Цели алгебарски изрази	Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број, операције са степенима, степен производа, количник аи степена. Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата.. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома разлику квадрата. Примене
-пресликавање датог геометријског објекта ротацијом -израчунавање површине многоугла коришћењем образаца или разложиве једнакости	Многоугао	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла, Сложеније примене ставова подударности.
-израчунавање обима и површине круга и његових делова -конструисање ортоцентра и тежишта троугла -примена својстава централног и периферијског угла у кругу	Круг	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга. Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација

-одређивање средње вредности, медијане и мода.	Обрада података	Средња вредност, медијана и мод.
Кључни појмови	Реални број, степен, квадратни корен, Питагорина теорема, полином, многоугао, ортоцентр и тежиште, круг, ротација и средња вредност.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
6. Компетенција за целоживотно учење 7. Комуникација 8. Сарадња 9. Одговорно учешће у демократском друштву 10. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигитална компетенција 5. Решавање проблема

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Област	Стандарди
Реални бројеви	МА1.1.2. преведе децимални запис броја у разломак и обратно бројеве записане у различитим облицима. МА1.1.3. упореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно бројевног израза МА1.1.4. изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа, помажући се сликом кад је то потребно (у случају сабирања и одузимања разломака само са истим имениоцем); рачуна, на пример $1/5$ од n , где је n дати природан број МА2.1.1. реши линеарне једначине у којима се непозната појављује само у једном члану МА2.1.2. израчуна степен датог броја, зна основне операције са степенима МА2.1.4. одреди вредност функције дате таблицом или формулом МА.3.1.1. одреди вредност сложенијег бројевног израза МА.3.1.3. користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама
Питагорина теорема	МА.1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку; уме да израчуна непознату страну правоуглог троугла примењујући Питагорину теорему) МА.2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу и да решава задатке користећи Питагорину теорему МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише

Цели алгебарски изрази	МА.1.1.6. користи целе бројеве и једноставне изразе са њима помажући се визуелним представама МА.2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама МА.2.2.2. оперише са степенима и зна шта је квадратни корен МА.2.2.3. сабира и одузима полиноме, уме да помножи два бинома и да квадрира бином МА.3.1.1. одреди вредност сложенијег бројевног изрази МА.3.1.3. користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама МА.3.2.2. користи особине степена и квадратног корена МА.3.2.3. зна и примењује формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; увежбано трансформише алгебарске изразе и своди их на најједноставнији облик
Многоугао	МА.2.3.1. одреди суплементне и комплементне углове, упоредне и унакрсне углове; рачуна са њима ако су изражени у целим степенима МА.2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу и да решава задатке користећи Питагорину теорему МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише МА.3.3.3. одреди централни и периферијски угао, рачуна површину исечка, као и дужину лука
Круг	МА.1.3.3. влада појмовима: круг, кружна линија (издваја њихове основне елементе, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; уме да израчуна обим и површину круга датог полупречника) МА.2.3.3. користи формуле за обим и површину круга и кружног прстена МА.3.3.3. одреди централни и периферијски угао, рачуна површину исечка, као и дужину лука
Обрада података	МА.1.5.2. прочита и разуме податак са графикона, дијаграма или из табеле, и одреди минимум или максимум зависне величине МА.1.5.3. податке из табеле прикаже графиком и обрнуто МА.2.5.2. чита једноставне дијаграме и табеле и на основу њих обради податке по једном критеријуму (нпр. одреди аритметичку средину за дати скуп података; пореди вредности узорка са средњом вредношћу МА.2.5.3. обради прикупљене податке и представи их табеларно или графички; представља средњу вредност медијаном МА.3.5.2. тумачи дијаграме и табеле МА.3.5.3. прикупи и обради податке и сам састави дијаграм или табелу; црта график којим представља међузависност величина

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Реални бројеви	Увести појам квадрат рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q , на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број. У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2=a$ немају решења у скупу рационалних бројева. На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева. За све реалне бројеве без обзира дали имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке.
Питагорина теорема	Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теореме, а не да напамет науче дефиницију. Инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и различитим положајима самог правоуглог троугла.

	Усмерити пажњу на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једанкостранчни троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез.
Цели алгебарски изрази	Уводи се појам степена са са изложиоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева, као и представљање рационалних бројева у децималном запису. Уводи се појам полинома и увежбава израчунавање таквог израза за конкретне вредности променљивих које у њему учествују.
Многоугао	Многоугао увести као део равни ограниченомногоугаоном линијом. Нагласити разliku између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити само на конвексне многоуглове. Кроз разноврсне примере истаћи примену ставова подударности троуглова и развијати код ученика способност доказивања.
Круг	Разматрају се могући положаји и односи круга и праве, а такође и два круга у равни. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и доказивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга.
Обрада података	Ову тему реализовати као пројектни задатак чији је циљ да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање јесте редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру обавезног предмета.

Формативне оцене се по правилу евидентирају у педагошкој документацији наставника, у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању и најчешће се односе на редовно праћење напретка постигнућа ученика, начина како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење. Сумативно оцењивање, у смислу овог Правилника, јесте вредновање постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта. Оцене добијене сумативним оцењивањем су по правилу бројчане.

Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа

Разред	VII
Наставни предмет	Биологија
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, разуме значај биолошке разноврсности и потребу за одрживим развојем и развије одговоран однос према себи и природи.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; - упореди полно и бесполно размножавање; - идентификује разлике између митозе и мејозе на основу промене броја хромозома и основну улогу гентичког материјала у ћелији; - шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према Менделовом правилу; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	Наслеђивање и еволуција	- Улога и значај једра у метаболизму ћелије - Деоба ћелије (хромозоми, настајање телесних и полних ћелија). - ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип). -Прво Менделово правило, крвне групе, трансфузија и трансплантација. - Наслеђивање пола. -Наследне болести. - Животни циклуси биљака и животиња. Смена генерација. - Једнополни и двополни организми. Значај и улога полног размножавања.
– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; - упореди организме на различитим позицијама на «дрвету живота» према начину на који обављају животне процесе; - користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	Јединство грађе и функције као основа живота	- Основни принципи организације живих бића. - Појам симетрије - типични примери код једноћелијских и вишећелијских организама. -Симетрија, цефализација и сегментација код животиња. - Присуство/ одсуство биљних органа, симетрија и сегментација код биљака. -Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице... - Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за функционисање организма. - Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња – сличности и разлике у обављању основних животних процеса на методски одабраним представницима.
– разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева; – повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста - фосила; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	Порекло и разноврсност живота	- Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура). - Приказ разноврсности живота кроз основне систематске категорије до нивоа кола и класе). - Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке и потомачке форме, прелазни фосили)
- идентификује основне односе у биоценози на	Живот у екосистему	- Састав и структура популација. Популациона

задатим примерима; - илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; - упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; - повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животниј области- биому с аживотним формама које га насељавају; - анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; - идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; - предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.		динамика (природни прираштај и миграције; -Абиотички фактори и биотички односи као чиниоци природне селекције (адаптације). -Мреже исхране. Животне области. - Конвергенција и дивергенција животних форми. - Заштита природе. Заштита биодиверзитета.
- анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; - идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); - планира време за рад, одмор и рекреацију; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - аргументује предности вакцинације; - примени поступке збрињавања лакших облика крварења; - расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости. - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	Човек и здравље	- Примери наследних болести. - Особине и грађа вируса. Болести изазване вирусима. - Имунитет. Вакцине. - Пулс и крвни притисак. - Прва помоћ, повреде крвних судова (практичан рад). - Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани. - Значај правилног чувања, припреме и хигијене намирница, тровање храном. -Промене у адолесценцији. - Здравии стилови живота (сан, кондиција...). -Последице болести зависности (наркоманија)
Кључни појмови	Грађа, функција, јединство, живот, екосистем, наслеђивање, еволуција, разноврстност, човек, здравље	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик разуме основне биолошке појмове и процесе. Поседује општа знања о пореклу и развоју живота на Земљи на основу сазнања савремене биолошке науке. Познаје значај јединствености и очувања разноврсности живота на Земљи, разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственој и еколошкој култури. Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу. Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији. Способан је да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу. Критички размишља и развија научни поглед на свет и оспособљен је за наставак школовања.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина и формирање ставова који ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА БИ.1.1.1. Наводи особине живих бића (ћелијска грађа, рађање, раст и развој, дисање, исхрана, излучивање, размножавање, реакција организма на дражи, старење, смрт). БИ.1.1.2. Зна појам врсте и именује систематске категорије. БИ.1.1.3. Разврстава и уређује жива бића у одређене категорије по њиховим сличностима и разликама (примењује дихотомни кључ са ограниченим бројем особина). БИ.1.1.4. Препознаје заједничко порекло и филогенетски развој живота на Земљи (уме да прочита везе међу живим бићима на стаблу живота).

Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА БИ.1.2.1. Препознаје основну грађу ћелије (ћелијска мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије) и процесе који се у њој одвијају (дисање, исхрана, деоба ћелије). БИ.1.2.2. Дефинише нивое организације организма (ћелија, ткива, органи, органски системи, организам). БИ.1.2.3. Разликује и пореди основну спољашњу и унутрашњу грађу методски одабраних представника живих бића. БИ.1.2.4. Уме да наведе основне чињенице о јединству грађе и функције методски одабраних представника живих бића.

Област НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА БИ.1.3.1. Дефинише постојање наследних особина и објашњава на примерима. БИ.1.3.2. Разликује полно од бесполог размножавања и разуме значај полног размножавања за разноврсност живог света. БИ.1.3.3. Описује типичне животне циклусе код организама (од настанка зигота, преко развића, зрелости, старења и смрти). БИ.1.3.4. Наводи типичне примере природне селекције (конкуренија, мимикрија, упозоравајућа обојеност, коеволуција). БИ.1.3.5. Наводи типичне примере вештачке селекције (стварање раса и сорти гајених врста).

Област ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ БИ.1.4.1. Дефинише основне еколошке појмове и разуме њихово значење (животна средина, станиште, животна заједница, популација, еколошка ниша, екосистем, биодиверзитет, биосфера) и познаје деловање абиотичких и биотичких чинилаца средине на жива бића. БИ.1.4.2. Препознаје типичне представнике у екосистемима свог непосредног окружења и одговорно се понаша према њима. БИ.1.4.3. Описује

значај биодиверзитета и своју личну одговорност за заштиту биодиверзитета у непосредној околини. БИ.1.4.4. Познаје утицаје људског деловања на животну средину, основне мере заштите животне средине и разуме значај тих мера са аспекта одрживог развоја.

Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ БИ.1.5.1. Именује и одређује положај основних органа човека и описује њихове улоге. БИ.1.5.2. Познаје промене које настају у пубертету и адолесценцији и значај репродуктивног здравља. БИ.1.5.3. Уме да идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике. БИ.1.5.4. Препознаје најчешће поремећаје функције (болести, стања, деформитети, повреде) најважнијих органа и уме да примени мере превенције.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА БИ.2.1.1. Објашњава значај биолошких знања и њихову применљивост у свакодневном животу. БИ.2.1.2. Повезује прилагођености одређене групе организама са начином живота и условима средине. БИ.2.1.3. Примењује правила класификације и користи једноставне кључеве за препознавање организама у непосредном окружењу. БИ.2.1.4. Правилно тумачи доказе еволуције (постојање и настанак фосила, предачке форме, укључујући и предачке форме човека).

Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА БИ.2.2.1. Уме да објасни улогу и значај ћелијских органела (метаболизам ћелије). БИ.2.2.2. Повезује грађу различитих типова ћелија са њиховом улогом у организму. БИ.2.2.3. Тумачи основне чињенице о начину функционисања организама као и сличности и разлике у обављању животних процеса (нпр. исхране, дисања, излучивања). БИ.2.2.4. Анализира значај усаглашеног деловања више органа и органских система за нормално функционисање организма.

Област НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА БИ.2.3.1. Разликује и описује ћелијске деобе (митозу и мејозу) и објашњава њихову улогу у животном циклусу вишећелијског организма. БИ.2.3.2. Уме да објасни функцију генетичког материјала у ћелији (хромозом, ДНК, ген) и разуме основна правила наслеђивања. БИ.2.3.3. Препознаје промене код живих бића условљене утицајима спољашње средине. БИ.2.3.4. Уме да објасни деловање природне и вештачке селекције на примерима.

Област ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ БИ.2.4.1. Описује основне односе међу члановима екосистема и објашњава како делови екосистема утичу једни на друге. БИ.2.4.2. Познаје и процењује значај циклуса кружења најважнијих елемената у екосистему и природи. БИ.2.4.3. Разликује типичне екосистеме у Србији и најважније врсте у њима (биодиверзитет Србије). БИ.2.4.4. Успоставља везу између узрока и последица штетног дејства загађујућих супстанци на живи свет и животну средину, посебно са аспекта одрживог развоја.

Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ БИ.2.5.1. Познаје грађу основних органа човека и њихову међусобну повезаност. БИ.2.5.2. Уме да објасни основне физиолошке процесе организма човека и њихову повезаност. БИ.2.5.3. Повезује општа знања о променама у пубертету са сопственим искуствима и одговорно се понаша у вези са репродуктивним здрављем. БИ.2.5.4. Процењује које мере превентиве треба да примени како би отклонио или умањио дејство штетних чинилаца који су утицали на развој болести и када је потребно потражити лекарску помоћ.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА БИ.3.1.1. Доводи у везу животну форму и распрострањење одређених група организама. БИ.3.1.2. Успоставља везе међу организмима на стаблу живота у односу на време настанка (геолошка доба). БИ.3.1.3. Селектује и вреднује информације о настанку и развоју живота на Земљи и разуме да напредак биолошких наука доводи до нових сазнања у тој области.

Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА 2.БИ.3.2.1. Објашњава значај метаболизма за опстанак организама. 2.БИ.3.2.2. Пореди начин функционисања сличних органа и органских система код различитих група организама. 2.БИ.3.2.3. Успоставља везу између усаглашеног функционисања и понашања организама у променљивим условима средине и објашњава је на примерима.

Област НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА БИ.3.3.1. Објашњава разлику између полних и телесних ћелија у погледу хромозома и деоба. БИ.3.3.2. Објашњава промене код организама у току животног циклуса. БИ.3.3.3. Тумачи правила наслеђивања на примерима (првенствено доминантнорецесивног наслеђивања). БИ.3.3.4. Успоставља везу између природне селекције и наследне варијабилности која доводи до еволутивних промена.

Област ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ БИ.3.4.1. Уме да објасни преносе супстанце и енергије у екосистему, као и развој и еволуцију екосистема. БИ.3.4.2. Процењује значај мера заштите, очувања и унапређења животне средине и зна како може да их примени. БИ.3.4.3. Разуме основне чиниоце који утичу на распоред најважнијих биота на Земљи и најважније врсте у њима. БИ.3.4.4. Уочава и анализира конфликт између потребе развоја људских заједница и очувања природе и биодиверзитета и вреднује значај примене принципа одрживог развоја у свакодневном животу.

Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ БИ.3.5.1. Тумачи садејство нервног и ендокриног система у одржавању телесне равнотеже, а посебно у односу на промене у пубертету и адолесценцији. БИ.3.5.2. Објашњава поремећаје функције најважнијих органа и органских система и значај имунитета. БИ.3.5.3. Вреднује потребе које стоје у основи различитих животних стилова и механизме помоћу којих медији утичу на понашање младих. БИ.3.5.4. Тумачи механизме којима ризични облици понашања и стрес доводе до развоја болести (односно поремећаја психичког стања и здравља личности), а посебно болести зависности. На крају представљамо и област Посматрање, мерење и експеримент у биологији, коју у овом тренутку предлажемо само као развојну област која се може реализовати у школским срединама у којима за то постоје одговарајући услови са следећим предложеним садржајима: а) коришћење лабораторијског прибора, систематско посматрање и прикупљање података; б) обрада података, приказивање резултата, извођење закључака; в) постављање хипотезе, планирање и извођење експеримента; г) развој научне писмености у биологији кроз примену основних начела научног метода.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
	- Потребно је повезати знања ученика о појмовима гена и ДНК и њиховом положају у ћелији прокариота и еукариота. - Уводи се појам хромозома (од чега се састоје, како изгледају у деоби и ван ње, улога хромозома у контроли метаболизма ћелије, при чему је појам метаболизма познат из претходног разреда). На примеру људског кариограма, објаснити парове хромозома и да хромозоми једног пара се називају хомологи хромозоми. - Најприкладније је да ученици користе моделе деоба које могу сами да направе. На основу модела ученик може да опише ток сваке деобе, да их упореди и да направи табелу разлика митозе и мејозе.

Наслеђивање и еволуција	- Важно је надовезати садржај о размножавању на садржај који се односи на ћелијске деобе. Бесполно размножавање треба повезати са митозом и настанком идентичних ћелија, због чега су потомци генетички идентични једном родитељу. Потребно је дати примере бесполог размножавања код биљака и животиња. Полно размножавање треба повезати са мејозом, деобом којом настају гамети, чијим спајањем ће се гени родитеља искомбиновати, у јединствену комбинацију коју свака јединка носи. - Ток развића вишећелијских организама објаснити на моделу човека, а ученици самосталним истраживањем треба да дођу до података о животним циклусима животиња из непосредног окружења. - Објаснити појам генотипа кроз постојање два алела за један ген на хомологим хромозомима (један наслеђен од маме, а други од тате), а фенотипа на видљивим особинама. - Треба дати шему наслеђивања неке особине (светле очи/тамне очи) у једној генерацији и на њој објаснити Менделово правило. - Као примере промена стања организма или наследних болести могу се навести болести које зависе: само од наслеђених гена (срасли прсти, једна врста патуљастог раста), од наслеђених гена и начина живота (дијабетес), оне које су везане за полне хромозоме (хемофилија), болести које су одређене већим бројем гена и такође зависне од начина живота (шизофренија), или су последица прмене у броју хромозома (Даунов синдром).
Јединство грађе и функције као основа живота	- Акценат треба да буде на ученичком истраживању основних принципа организације живих бића и значају ткива, органа и органских система и за функционисање организма. Симетричност тела треба обрадити као особину која се јавља у свим групама живих организама (једноћелијских и вишећелијских), са типичним примеријам радијалне (зрачне), билатералне (двобочне) симетрије и асиметрије. Код обраде симетрије/асиметрије једноћелијских организама корисити примере познатих врста које су обрађиване у претходним разредима. Посебно обратити пажњу на појаву симетрије/асиметрије код биљака (симетрија цвета, листа...), као и на облике симетрије код животиња, како би се разумео значај симетрије тела за живот у воденој и копненој средини. Цефализацију(овај стручни појам не треба користити) код животиња би требало описати као груписање главних органа за пријем и спровођење информација у предњем делу тела, јер овај део тела први ступа у контакт са спољашњом средином. - Главне групе једноћелијских еукариотских организама треба обрадити кроз упоредни преглед грађе и сличности/разлике основних животних функција код једноћелијске алге, амебе, бичара, трепљара. Не ићи у детаљније систематске поделе у оквиру групе Протиста. - Сличности и разлике у грађи ткива и органа значјних за обављање основних вегетативних процеса (исхрана, дисање и излучивање) биљака обрадити паралелно, тј. компаративним прегледом грађе методки одбраних представника (вишећелијска алга, маховина, папрат, голосеменица, скривеносеменица). - Компаративни преглед грађе и функцијеживотиња треба реализовати кроз обраду на методски одабраним представницима, који су од раније били познати ученицима -Компаративни преглед грађе главних група гљива : плесни, квасци и печурке треба обрадити кроз преглед сличности и разлика у обављању основних животних процеса на методски одабраним представницима. Са гљивама треба обрадити и лишајеве, ко пример обострано корисне заједнице организама.

Порекло и разноврсност живота	- Увод у систематику би требало засновати на приказ основних принципа систематике, навођењем основних систематских категорија, као и спомињањем биномне номенклатуре. На основу биномне номенклатуре се може демонстрирати принцип-врсте унутар једног рода, а затим се по истом принципу може појаснити припадност родова једној фамилији, фамилија по реду итд. - Систематику треба обрадити мање детаљно, а инсистирати на правилима примен, односно практичној примени дихотомног кључа, чиме би ученици, након демонстрације одговарајућих примера од стране наставника, били оспособљени да сами разврстају жива бића и на основу задатих критеријума одреде њихову позицију на дрвету живота. - Основне принципе систематике, кроз порекло и диверзификацију група организама од заједничког претка, треба илустровати приказом прелазних фосила.
Живот у екосистему	- Препорука је да се користе теренска истраживања у паровима/групи. -Ученици треба да прикупе податке о различити врстама које живе на различитим стаништима. Није неопходно да знају назив врсте, довољно је да их разликују. -Знања о еколошким факторима треба да повежу са природном селекцијом. -Потребно је проширити и продубити знања о трофичким односима и ланцима исхране. Обрада треба да буде праћена радионичарским, односно групним радом. -Потребно је обрадити комплекс еколошких фактора који одређују распрострањење 8 основних животних области на копну (тундре, тајге, лишћарске листопадне шуме, медитеранске шуме и макије, саване, кишне тропске шуме , степе и пустиње). -Грађа органа за варење/начин исхране може се повезати са актерима ланаца исхране/мреже исхране. Слично је и са подударношћу опрашивача и цветова, у оквиру исте области. - На основу позитивних примера деловања човека на животну средину, ученици треба да осмисле предлоге (који се односе на стање у свих 8 копнених животних области, као и у воденим биомима), уз напомену да свака акција није уједно и добра акција.
Човек и здравље	- Требало би обрадити особине и грађу вируса, ко и начине преношења и превенције најчешћих вирусних болести. Пожељно је да то буду болести против којих постоји вакцина. Истовремено, то је и прилика да се ученици подсети путева преношења и начина превенције најчешћих бактеријских болести (6. разред). -При обради имунитета и вакцинације требало би се задржати на основном објашњењу настанка имунитета без дубљег залажења у механизме настанка антитела. - Током обраде правила чувања и припремања намирница наставник би требало да упути ученике да повежу сазнања са оним што им је познато о бактеријама (6.разред) и гљивама (раније 7.разред). - Потребно је да ученик зна да коришћење психоактивних супстанци доводи до физичке и психичке зависности, у којој је то мери штетно за поједница, породицу, друштво, ко и да зна коме се треба обратити за помоћ и лечење од зависности. Могу се емитовати едукативни филмови.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање:

- Свакодневно оцењивање усмених одговора ученика
 - Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова
 - Домаћи задатак
 - Лабораторијске вежбе
 - Проблемски задаци
 - Писана провера :
- објективни тестови са допуњавањем кратких одговора
 - задаци са означавањем
 - задаци вишеструког избора
 - спаривање појмова
 - задаци есејског типа

Сумативно оцењивање: сумативне оцене се изводе на основу формативних оцена односно следећих сегмената рада ученика: активност и ангажованост на часовима, домаћи задаци, усмени одговори, писане провере.

Наставни предмет:	Хемија
Разред:	7.
Годишњи фонд часова:	72
Циљ:	Циљ наставе и учења: наставе хемије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних достигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развијају мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и: - развијање функционалне хемијске писмености - разумевање промена и појава у природи на основу знања хемијских појмова, теорија, модела и закона - развијање способности комуницирања коришћењем хемијских термина, хемијских симбола, формула и једначина - развијање способности за извођење једноставних хемијских истраживања - развијање способности за решавање теоријских и експерименталних проблема - развијање логичког и апстрактног мишљења и критичког става у мишљењу - развијање способности за тражење и коришћење релевантних информација у различитим изворима (учбеник, научно-популарни чланци, интернет) - развијање свести о важности одговорног односа према животној средини, одговарајућег и рационалног коришћења и одлагања различитих супстанци у свакодневном животу - развијање радозналости, потребе за сазнавањем о својствима супстанци у окружењу и позитивног

	ВОДОНИК И КИСЕОНИК, И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. СОЛИ	Лабораторијска вежба IX: мерење масе супстанце и израчунавање моларне масе и количине супстанце. Водоник. Кисеоник. Оксидација, сагоревање и корозија. Оксиди: хемијске формуле, називи и основна својства. Киселине: хемијске формуле, називи и основна својства. Хидроксиди (базе): хемијске формуле, називи и основна својства. Мера киселости раствора: рН-скала. Неутрализација – хемијска реакција киселина и хидроксида (база). Соли: формуле и називи. Демонстрациони огледи: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора; реакција неутрализације. Лабораторијска вежба X: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора.
Кључни појмови:	хемија, супстанца, елемент, једињење, смеша, хемијска лабораторија, оглед, хемијско својство, хемијска промена/хемијска реакција, атом, молекул, јон, ковалентна веза, јонска веза, хемијски симбол, хемијска формула, хемијска једначина, Периодни систем елемената, масени процентни састав, количина супстанце, оксид, киселина, хидроксид, со, рН вредност.	

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС	Монолошка, дијалошка, демонстрациона, илустрационо-демонстрационе
ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА	Монолошки, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални

АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
МОЛЕКУЛИ ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални

ВОДНИК И КИСЕОНИК, И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. СОЛИ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
--	---

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

ОБЛАСТ / ТЕМА	СТАНДАРДИ
Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.3, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.5.1, ХЕ.1.6.1, ХЕ.1.6.2; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.6.3; ХЕ.3.1.1, Напредни ниво: ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.8.
Хемијска лабораторија	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.3, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.9, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.2.10, ХЕ.1.5.1, ХЕ.1.6.1, ХЕ.1.6.2; Средњи ниво: ХЕ.2.1.1, ХЕ.2.1.5, ХЕ.2.1.7, ХЕ.2.6.1, ХЕ.2.6.2, ХЕ.2.6.3; Напредни ниво: ХЕ.3.1.8, ХЕ.3.6.1, ХЕ.3.6.2, ХЕ.3.6.3, ХЕ.3.6.4. ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.8.
Атоми и хемијски елементи	Основни ниво: ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.8; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2; Напредни ниво: ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.4.
Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.3, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.11; Средњи ниво: ХЕ.2.1.1, ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.4; Напредни ниво: ХЕ.3.1.1, ХЕ.3.1.3, ХЕ.3.1.4, ХЕ.3.1.7.

Хомогене и хетерогене смеше	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.7, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.9, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.11, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.2.10, ХЕ.1.6.1; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.3, ХЕ.2.1.5, ХЕ.2.1.6, ХЕ.2.1.9, ХЕ.2.1.10; Напредни ниво: ХЕ.3.1.1, ХЕ.3.1.3, ХЕ.3.1.4, ХЕ.3.1.5, ХЕ.3.1.7, ХЕ.3.1.8.
Хемијске реакције и хемијске једначине	Основни ниво: ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.8; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.4, ХЕ.2.2.2; Напредни ниво: ХЕ.3.1.4.
Израчунавања у хемији	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.7, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.6.1, ХЕ.1.6.2; Средњи ниво: ХЕ.2.1.8, ХЕ.2.1.9, ХЕ.2.1.10, ХЕ.2.6.1, ХЕ.2.6.2, ХЕ.2.6.3.; Напредни ниво: ХЕ.3.1.1, ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.3, ХЕ.3.1.5, ХЕ.3.1.9, ХЕ.3.6.1, ХЕ.3.6.2, ХЕ.3.6.3, ХЕ.3.6.4.
Водоник и кисеоник, и њихова једињења; Соли	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.7, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.2.1, ХЕ.1.2.2, ХЕ.1.2.3, ХЕ.1.2.4, ХЕ.1.2.5, ХЕ.1.2.6, ХЕ.1.2.7, ХЕ.1.2.8; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.4, ХЕ.2.2.1, ХЕ.2.2.3, ХЕ.2.2.4; ХЕ.3.1.2, Напредни ниво: ХЕ.3.1.8, ХЕ.3.2.1, ХЕ.3.2.2, ХЕ.3.2.3, ХЕ.3.2.4, ХЕ.3.2.5, ХЕ.3.2.6.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво:	Ученик прати поступак у датом упутству за рад и уме да: испита својства и промене супстанци, измери масу, запремину и температуру супстанце, правилно и безбедно рукује супстанцама, прибором и посуђем, опише поступак и резултате користећи хемијску терминологију.
Средњи ниво:	Ученик уме да: у експерименталном раду прикупи податке о својствима и променама супстанци, користи одговарајућу апаратуру, формулише објашњења и закључке користећи хемијски језик (термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине).

Напредни ниво:	Ученик планира и изводи експерименте, анализира податке, објашњава уочене правилности и изводи закључке. С другима размењује информације из области хемије усмено, у писаном виду, у виду табеларних и графичких приказа, помоћу хемијских симбола, формула и хемијских једначина.
-----------------------	--

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	
Ученик повезује структуру супстанци са својствима и променама супстанци, као и својстава супстанци с њиховом практичном применом. У породичном окружењу и друштву вршњака ученик примењује стечена знања и вештине, доноси одлуке и предузима активности у вези с правилним коришћењем материјала и комерцијалних производа, правилним разврставањем и одлагањем отпада, правилном исхраном, брине о здрављу и животној средини. Знање хемије ученику служи да прати и користи информације о супстанцама, исказане хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама, као и да сагледава допринос хемије развоју медицине, фармације, индустрије, пољопривреде. Ученик развија научну писменост и вештине за експериментални рад и оспособљен је да самостално или у сарадњи с другима примењује знање хемије за решавање проблема.	

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Основни ниво:	Ученик зна да су супстанце предмет изучавања хемије и познаје улогу хемије у различитим областима људске делатности. Ученик познаје заступљеност најзначајнијих супстанци у природи и различитим производима. Избор и примену производа (материјала, прехранбених производа, средстава за хигијену и сл.) заснива на познавању својстава супстанци и промена којима подлежу. Рукује комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада, и предузима активности које доприносе заштити животне средине. Правилну исхрану и остале активности у вези с очувањем здравља заснива на познавању својстава и извора биолошки важних једињења и њихове улоге у живим системима. У свакодневном животу препознаје примере хомогених смеша (раствора) и хетерогених смеша, повезује својства смеша с њиховим саставом, припрема смеше према потребама или издваја жељени састојак из смеше. Ученик препознаје значење хемијских симбола, формула, хемијских једначина и ознака за процентни састав раствора.
Средњи ниво:	Ученик повезује структуру супстанци са својствима и променама супстанци, и примењује знање да се при физичким и хемијским променама не мења укупна маса супстанци које учествују у променама. На основу хемијске формуле ученик одређује назив супстанце, а на основу назива пише формулу супстанце. Према хемијској формули и називу ученик може да сврста најважније супстанце у одговарајуће класе и опише заједничка својства супстанци које припадају истој класи. Хемијске промене представља помоћу хемијских једначина. Ученик уме правилно и безбедно да изведе једноставне огледе, да припреми раствор одређеног процентног састава за потребе у свакодневном животу, да испита основна својства неорганских и органских једињења, опише и објасни запажања користећи се хемијским терминима, симболима, формулама и хемијским једначинама.

Напредни ниво:	Ученик објашњава својства супстанци примењујући стечена знања о њиховој структури. Ученик има развијене вештине за лабораторијски рад, испитивање својстава и промена супстанци и решавање проблема; планира, правилно и безбедно изводи огледе, израчунава масу и количину супстанци које учествују у променама. У објашњавању својстава и промена супстанци користи одговарајуће хемијске термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине. На основу посматрања својстава супстанци и резултата огледа изводи закључке и генерализације. Ученик на основу разумевања својстава и промена супстанци иницира активности на нивоу породице и/или вршњака у вези са заштитом животне средине.
-----------------------	---

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЉИВАЊЕ

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу.

Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резонување ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију.

Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

Разред	7.
Наставни предмет	Техника и технологија
Годишњи фонд часова	72

Циљ наставе предмета	Циљ учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно
-----------------------------	---

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; - повеже ергономију са здрављем и комфором људи при употреби техничких средстава; - анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине; - истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству; - повеже занимања у области производних техника и технологија са сопственим интересовањем;	1. Животно и радно кружење (6)	- Појам, улога и развој машина и механизма. - Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. - Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. - Зависност очувања животне средине од технологије. - Професије (занимања) у области производних техника и технологија.
- разликује врсте транспортних машина; - повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; - провери техничку исправност бицикла; - демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда;	2. Саобраћај (6)	- Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. - Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). - Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају
- самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; - користи CAD технологију за креирање техничке документације; - образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета; - управља моделима користећи рачунар; - објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја; - објасни улогу и значај вештачке интелигенције и примену у свакодневном животу .	3. Техничка и дигитална писменост (18)	- Специфичности техничких цртежа у машинству. - Ортогонално и просторно приказивање предмета. - Коришћење функција и алата програма за CAD. - Употреба 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета. - Основне компоненте ИКТ уређаја. - Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. - Вештачка интелигенција – појмови; примери технологија управљаних вештачком интелигенцијом
аргументује значај рационалног коришћења	4.	Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и

распољоживих ресурса на Земљи; • идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене; • користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; • врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду; • објасни улогу одређених елемената машина и механизма на једноставном примеру; • образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; • објасни основе конструкције робота; • класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом;	Ресурси и производња (20)	заштита животне средине. •Материјали у машинству (пластика, метали, легуре и др.). •Мерење и контрола – појам и примена мерних средстава (мерила). •Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде). •Елементи машина и механизма (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). •Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. •Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). •Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). •Моделовање погонских машина и/или школског мини робота.
• самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта; • изради производ у складу са принципима безбедности на раду; • тимски представи идеју, потупак израде и производ; • креира рекламу за израђен производ; • врши е-кореспонденцију у складу са правилима и препорукама са циљем унапређења продаје; • процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.).	5. Конструкторско моделовање (22)	•Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. •Самосталан/тимски рад на пројекту. •Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. •Реализација пројекта - израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. •Представљање идеје, поступака израде и производа. •Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. •Употреба електронске кореспонденције са циљем унапређења производа. •Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. •Креирање рекламе за израђен производ.
Кључни појмови	машинство, саобраћај, техничка документација, енергетика, заштита личне безбедности и животне средине, предузимљивост и иницијатива.	

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
-------------	-------------------------------

1. Животно и радно кружење (6)	Повезивање садржаја Препознавање утицаја технологије на живот Стицање знања Практични примери Коришћење доступних наставних средстава и мултимедије Проналажење и откривање Истраживачки рад у групама Коришћење мултимедијалних материјала Истраживање, прикупљање и обраду података Објашњавање
2. Саобраћај (6)	Повезивање садржаја и наглашавање тежишта исхода Коришћење мултимедије Оспособљавање ученика Самосталност рада Демонстрацију рада
3. Техничка и дигитална писменост (18)	Усвојена знања ученика Упознавање и оспособљавање ученика Коришћење 3Д модела Самосталност креирања Анализирање модела и израде модела Коришћење рачунарских симулација и анимација Развијање свести Објашњавање појмова Реализовање вежби Управљање моделом и коришћење рачунара Коришћење интерфејса и рачунарских симулација
4. Ресурси и производња (20)	Организовање посете установи Задаци за самостални рад Истраживање Коришћење практичних примера и реалних модела Навожење на закључке Објашњавање и демонстрацију Илустровање Објашњавање Коришћење рачунарске симулације Повезивати са наставним садржајем Представљање
5. Конструкторско моделовање (22)	Кроз практичан рад и примену стечених знања и вештина Ученички пројекти Графичко предстаљање замисли Планирање Извршавање радних операција

	Маркетинг Процене вредновања Алгоритамским поступком у конструкцијском моделовању Израда модела Моделовање производних машина Употреба рачунара и периферних уређаја Управљање техничким системима Уз корелацију са наставом Информатике и рачунарства Пројекте Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка Коришћење података из различитих извора Самосталност Коришћење ИКТ и адекватне литературе Рационалани одабир алата и машина Тимски рад Реализације пројекта Примена научено Континуитет информатичке писмоности Представљање идеје Процена сопственог рада и рада других Израде
--	---

Разред	7.
Наставни предмет	Информатика и рачунарство
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема удруштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; – користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста;	ИКТ (10)	- Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржаја текстуалног документа - Карактеристике рачунарске графике - Рад у програму за растерску графику - Рад у програму за векторску графику

– објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; – креира растерску слику у изабраном програму; – креира векторску слику у изабраном програму; – користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију; – креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана;		- Израда гиф анимација - Коришћење алата за снимање екрана
разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; – креира, форматира и шаље електронску пошту; – обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; – препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сараднички креира и дели документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; – подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији;	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ (4)	- URL, DNS, IP адреса - Хипервеза и хипертекст - Електронска пошта, креирање налога, слање и пријем поште - Електронска пошта (контакти, безбедност, нежељена пошта) - Рад на дељеним документима
– уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; – употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема; – проналази и отклања грешке у програму;	РАЧУНАРСТВО (14)	- Синтакса програмског језика Python - Петље - Сложене структуре података (листе, торке) - Сложене структуре података (скупови, речници) - Графика у Python-у - Подешавање положаја и избор боје објекта - Цртање дужи и изломљених линија - Цртање готових облика - Цртање комбиновањем облика - Цртање помоћу релативних координата - Цртање помоћу петљи - Додавање текста, слика, звук
– проналази и отклања грешке у програму; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка: – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради	ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ (8)	- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења - Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима - Вредновање резултата пројектног задака

дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.		
Кључни појмови	логичка структура и садржај документа, пиксел, резолуција, растерска и векторска графика, RGB и CMYK палете боја, гиф анимација, хипервеза, URL, електронска пошта, текстуални програмски језик, 2D графика.	

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ИКТ (10)	- Упознавање са предметом и наставним садржајем - Уважавањем дигиталних вештина ученика - Коришћење претходних знања и искустава - Коришћење удбеника - Активност ученика на часу - Менторска улога наставника - Разлагање исхода на кораке - Проверавање остварености пројектованих исхода - Примена ИКТ - Практичан рад - Повезивање различитог садржаја из других предмета и у оквиру тема унутар предмета - Сажета и јасна упутства - Поступност - Мотивисање ученика - Дискусија и комуникација - Објашњење и разумевање - Демонстрација - Објашњавање појмова - Конкретни примери - Дискусија - Примена програмских алата - Помињање и енглеских термина
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ (4)	- Појашњавање - Демонстрација - Анализа - Искуства из праксе - Дискусија - Упознавање са правилима понашања на интернету - Рад на одабраној теми

	- Корелација са другим предметима - Болести зависности
РАЧУНАРСТВО (14)	- Мотивациони филмови и други материјали - Увођење појмова - Демонстрација - Коришћење претходних знања и искустава - Коришћење уџбеника - Алгоритамски начин размишљања - Развој логичког мишљења - Практичан рад - Дискусија - Поступност - Истрајност - Аналитичност - Спремност на сарадњу - Коришћење примера добре праксе - Решавање животних проблема - Разноврсност примера - Објашњење корак по корак - Од простијих ка сложенијим наредбама - Коришћење уџбеника - Активно ангажовање ученика - Самосталност у раду - Поступност - Решавање проблема, писање програма, сценарио и алгоритам - Проналажење и исправљање грешака - Трајање догађаја, број понављања, промена угла, положаја, ... - Конкретни примери - Тестирање програма, уочавање грешака и отклањање - Корелација са математиком и другим предметима (примери из њих) - Анализа - Тражење решења на интернету и преузимање готових пројеката као и објављивање својих
ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ (8)	- Иницијатива и креативност - Поступност, корак по корак - Коришћење уџбеника - Истрајност - Аналитичност - Спремност на сарадњу - Мотивација - Рад на теми - Издава сценарија - Теме из свакодневног или школског живота

	- Разрада пројектног задатка - Распоживост ресурса и времена - Пролазак кроз све фазе - Повезивање - Изградња сопствених стратегија учења - Вршњачко учење - Вредновање и самовредновање постигнућа - Дефинисање јасних критеријума и вредновање постигнућа
--	--

Разред	СЕДМИ
Наставни предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ
Годишњи фонд часова	108
Циљ наставе предмета	Циљ учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Редн и број	Исходи	Назив наставне теме	Садржаји	
1.	-примени комплексе општих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у самосталном вежбању; -сврхисходно користи научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим ситуацијама; -упоређује и анализира сопствене резултате са тестирања уз помоћ наставника са вредностима за свој узраст	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ -Тестирање и мерење моторичких способности	Вежбе за развој снаге Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности	
2.	-примени достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу; -примени атлетске дисциплине у складу са правилима; -развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике; -одржава равнотежу у различитим	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ: - Атлетика - Спортска гимнастика - Основе тимских и	Атлетика	-Техника истрајног трчања -Истрајно трчање – припрема за крос - Техника спринтерског трчања -Техника штафетног трчања -Скок увис -Бацање кугле -Тробој

	кретањима,изводи ротације тела; -примени вежбања из гимнастике за развој моторичких способности -изведе елементе одбојкашке технике -примени основна правила одбојке -користи елементе технике у игри -примени основне тактичке елементе спортских игара -изведе кретања у различитом ритму -изведе народно коло -користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности	спортских игара - Плес и ритмика - Стони тенис - Полигони	Спортска гимнастика	Вежбе на тлу Прескоци и скокови Вежбе у упору Гимнастички полигон
			Тимске и спортске игре	-Одбојка: Основни елементи технике, тактике и правила игре; -Футсал: Игра уз примену правила -Рукомет: Игра уз примену правила -Кошарка: Сложенији елементи технике, тактике и правила игре -Активност по избору
			Плес и ритмика	-Вежбе с вијачом -Вежбе са лоптом -Народно коло „Моравац“ -Народно коло из краја у којем се школа налази -Вежбе са обручем -Састав са вијачом.
			Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима
3.	-вреднује утицај примењених вежби на организам -процени последице недовољне физичке активности -примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; -одговорно се односи према објектима,справама и реквизитима; -примени и поштује правила игре у складу са етичким нормама; -примерно се понаша као учесник или посматрач на такмичењима;	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА - Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	Основна подела вежби. Функција скелетно-мишићног система. Основна правила одбојке. Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању. Облици насиља у физичком васпитању и спорту. Навијање, победа, пораз решавање спорних ситуација. Писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним	

-решава конфликти на друштвено прихватљив начин; -пронађе и користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности; -прихвати победу и пораз; -уважи различите спортове без обзира на лично интересовање; -примени усвојене моторичке вештине у вандредним ситуацијама; -повеже значај вежбања за одређене професије; -вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; -правилно реагује и пружа основну прву помоћ код повреда; -чува животну средину током вежбања; -препозна последице конзумирања дувана, алкохола и енергетских пића; -води рачуна о репродуктивним органима током вежбања;		ситуацијама. Значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе. Повезаност физичког вежбања и естетике. Породица и вежбање Планирање вежбања. Утицај аеробног вежбања (ходања, трчања и др.) на кардио-респираторни систем. Здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања. Значај употребе воћа и поврћа и градивних материја (протеини и беланчевине) у исхрани. Подела енергетских напитака и последице њиховог прекомерног конзумирања. Прва помоћ након површинских повреда Вежбање у различитим временским условима. Чување околине при вежбању. Последице конзумирања дувана и алкохола. Додаци исхрани –суплементи. Вежбање и менструални циклус. Значај заштите репродуктивних органа приликом вежбања.
--	--	--

Кључни појмови: физичко вежбање, плес, одбојка, здравље, васпитање

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

ОБЛАСТ / ТЕМА	СТАНДАРДИ
ОСПОСОБЉЕНО СТ У ВЕШТИНАМА	Основни ниво: ФВ.1.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући основну технику и неопходна правила. ФВ.1.1.2. У подобласти Атлетика ученик изводи трчања различитим техникама, скокове и бацања на основном нивоу и мери постигнуте резултате. ФВ.1.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на тлу и справама. ФВ.1.1.4. У подобласти Плес ученик се успешно креће у простору у ритму и темпу са музичком пратњом и без ње основним облицима кретања и зна да одигра један дејчи плес. ФВ.1.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик правилно изводи најмање један комплекс вежби обликовања и приказује вежбе за поједине делове тела. Средњи ниво:

	ФВ.2.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући виши ниво технике, већи број правила и једноставније тактичке комбинације. ФВ.2.1.2. У подобласти Атлетика ученик примењује сложеније технике трчања, скокова и бацања и такмичи се у једној атлетској дисциплини. ФВ.2.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик изводи сложеније вежбе и сложеније комбинације вежби, чува и помаже другима. ФВ.2.1.4. У подобласти Плес ученик повезује просторно и временски плесне елементе у целину, изводи најмање један одабрани народни плес и један друштвени плес. ФВ.2.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик изводи вежбу са реквизитима. ФВ.2.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик правилно изводи и показује један комплекс вежби обликовања без реквизита и један са реквизитима. Напредни ниво: ФВ.3.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући за свој узраст одговарајуће сложене елементе технике, испуњавајући тактичке задатке, учествује у организацији и/или суђењу утакмица на одељењском и разредном нивоу. ФВ.3.1.2. У подобласти Атлетика ученик учествује на такмичењу у атлетском вишебоју. ФВ.3.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик правилно изводи сложене вежбе и комбинације вежби и такмичи се у вишебоју. ФВ.3.1.4. У подобласти Плес ученик самостално изводи сопствену композицију плесних елемената уз музичку пратњу и игра са паром или у групи одабрани народни и друштвени плес. ФВ.3.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик правилно изводи самостални састав без реквизита и са реквизитима и учествује на такмичењу. ФВ.3.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик саставља, правилно изводи и показује сложене комплексе вежби обликовања без реквизита и са реквизитима.
МОТОРИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Основни ниво: ФВ.1.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао основни ниво у односу на пол и узраст. Средњи ниво: ФВ.2.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао средњи ниво у односу на пол и узраст Напредни ниво: ФВ.3.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао напредни ниво у односу на пол и узраст

ЗНАЊА О ФИЗИЧКОМ ВЕЖБАЊУ И ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ	Основни ниво: ФВ.1.3.1. Ученик зна који је позитивни утицај вежбања на његов развој и здравље. ФВ.1.3.2. Ученик зна основне принципе вежбања. ФВ.1.3.3. Ученик зна основна правила спортских игара и индивидуалних спортова. ФВ.1.3.4. Ученик зна основну терминологију вежби. ФВ.1.3.5. Ученик зна правила безбедног понашања на часу Средњи ниво: ФВ.2.3.1. Ученик зна основне принципе састављања комплекса вежби обликовања. ФВ.2.3.2. Ученик зна основе оптерећења током вежбања. ФВ.2.3.3. Ученик зна важност праћења развоја сопствених моторичких способности. ФВ.2.3.4. Ученик зна основну терминологију Напредни ниво: ФВ.3.3.1. Ученик зна да примени усвојена знања и вештине из физичког вежбања у свакодневном животу
ВРЕДНОВАЊЕ ФИЗИЧКОГ ВЕЖБАЊА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА	Основни ниво: ФВ.1.4.1. Ученик испољава позитиван став према физичком вежбању у свакодневном животу. ФВ.1.4.2. Ученик испољава заинтересованост за физичко вежбање. ФВ.1.4.3. Ученик се доказује кроз физичко вежбање. ФВ.1.4.4. Ученик испољава позитиван став према сарадњи са другима у реализацији различитих задатака физичког васпитања

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво:	Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује програме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалних и колективних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања се понаша дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.
Средњи ниво:	Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко-тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.

Напредни ниво:	Ученик је способен да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.
-----------------------	--

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ -Тестирање и мерење моторичких способности	Развијање физичких способности континуирано се реализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања, подстичу се ученици за самостално вежбање и учвршћивање правилног држања тела. Методе вежбања које се примењују су тренажне методе (континуирани, понављајући и интервални метод, кружни тренинг, и др.), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима дозира се вежбање у складу са њиховим могућностима. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада. Акценат се ставља на оне моторичке активности којима се најуспешније супротставља последицама хипокинезије.
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ: - Атлетика - Спортска гимнастика - Тимске и спортске игре - Плес и ритмика - Стони тенис - Полигони	Усвајање моторичких знања, умења и навика, остварује се кроз примену обавезних и препоручених програмских садржаја атлетике, гимнастике, спортских игара, ритма и покрета примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Методе рада које се примењују јесу: практични рад, демонстрација, вербални метод, фронтални, групни и индивидуални рад. Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. У раду са напреднијим ученицима реализују се препоручени садржаји или садржаји из наредних разреда. Спортска гимнастика, плес и ритмика и стони тенис се реализују у зимском периоду. Садржаји атлетике, одбојке, рукомета, кошарке и фудсала реализују се на часовима <i>физичког и здравственог васпитања</i> у јесењем и пролећном периоду. Праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА - Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу. Посебно планиране и осмишљене информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област остварује се кроз све организационе облике рада у <i>физичком и здравственом васпитању</i> уз практичан рад и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању; очување животне средине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика. Ради се на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању материјалних добара, неговању друштвених вредности итд.
--	--

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ

Постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем.

Формативно оцењивање подразумева редовно праћење и процену напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру обавезног предмета.

Сумативно оцењивање вреднује постигнуће ученика на крају наставног периода наспрам одређених стандарда.

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.

У процесу праћења и оцењивања користи се лични картон ученика (евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Коришћења личног картона ученика омогућује :континуирано и систематично праћење напредовања, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања*, подједнако и континуирано наставник прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању који обухвата:
 - вежбање у адекватној спортској опреми;
 - редовно присуствовање на часовима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичким активностима;
 - учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима и др.
- Приказ три комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), са и без реквизита.
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике)

13.2. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Разред	VII
--------	-----

Наставни предмет	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Циљ учења Грађанског васпитања је да се ученик, упознајући се са вредностима и принципима које има грађанско друштво и применом тих принципа и вредности у практичним ситуацијама и на примерима, оснажи и постане свестан својих права и одговорности, упознајући се са процедурама остваривања својих права и значају одговорности и развије осетљивост за потребе других и спремност да активно делује у заједници.

Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци остваривања
ЉУДСКА ПРАВА	Карактеристике људских права – урођеност, универзалност, неотуђивост, недељивост. Опште добро. Права појединца и опште добро. Сукоб појединачних права и општег добра. Права и правда. Социјална правда.	У оквиру прве области ученици проширују своја знања о правима, а фокус је на њиховим карактеристикама (урођеност, универзалност, неотуђивост, недељивост) и вези са општим добро које има за циљ да осигура права појединца, као и добробит заједнице. За очекивати је да ученицима седмог разреда буде интересантно да промишљају и разговарају о односу између права и правде јер је то узраст појачане осетљивости на неправду. Тај садржај, као уосталом и све друге, треба ученицима приближити кроз конкретне примере из свакодневног живот као што су нпр. дилема да ли је праведно казнити особу која нема карту за превоз у аутобусу (то право има контролор јер превоз није бесплатан), а која за свој рад у предузећу није добила последња три месеца плату. Ученици овог узраста сасвим добро могу да износе своје ставове и да дискутују када се ставе у позицију супротстављених података, само је важно да наставник добро води активност и да је поентира на крају. Како је концепција програма да се из разреда у разред проширује листа права, у седмом разреду ученици се упознају са социјалним правима што се логично надовезује на дискусију о правима и правди. Према Универзалној декларацији о људским правима и Пакту о економским, социјалним и културним правима, социјална права се третирају као елемент животног стандарда. Према таквој оријентацији, свако има право на стандард живота који обезбеђује здравље и благостање појединца и његове породице. У раду са ученицима требало би посебну пажњу посветити здрављу младих и то са становишта права и обавеза државе, родитеља али и самих ученика да сачувају своје здравље. Из тог разлога, програм садржи само један исход који је повезан са социјалним правима и односи се на личну одговорност ученика у заштити сопственог здравља јер су други аспекти овог права ученицима још увек недовољно блиски
ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	Политичке странке у вишепартијском систему – владајуће и опозиционе. Народна скупштина – сврха и надлежности. Народни посланици,	Садржаји из друге области програма обезбеђују наставак увођења ученика у функционисање демократског друштва са фокусом на парламент, његову функцију и надлежности, организацију и процедуре, а на примеру Народне скупштине Републике Србије. Ученицима треба приближити појмове са

	посланичке групе. Процедуре у раду Народне скупштине. Скупштинске дебате. Предлагање и доношење закона.	којима су се они свакако сусрели али им нису довољно познати као што су поли- тичке странке, посланици, посланичке групе, опозиција. О овим појмовима ученици треба да стекну само основна знања, а њихова дубина и ширина одређена је исходима којих је само неколико из ове области и омогућавају даље разумевање функционисања демократског друштва. Ученике треба упознати са скупштинском расправом, њеним циљевима и процедурама (ко даје реч, колико дуго се може говорити, реплике) јер ће им то требати за активност у оквиру четврте области овог програма. Осим тога, ученицима треба предочити кораке од предлагања закона до његовог усвајања и објављивања. За овај програм најважније је представити могућност да предлоге закона дају грађани својим потписима. У ту сврху могу се користити подаци из реалног политичког живота наше земље као што је на пример, гласање посланика у Народној скупштини о тзв. Тијанином закону који је резултат акције коју су грађани водили заједно са оцем отете, а затим убијене девојчице од 15 година. У питању је закон који прецизира процедуре за ангажовање полицијских снага у случају пријаве да је особа нестала чиме се повећава правна сигурност грађана. На том примеру може се видети како изгледа грађански активизам, коришћење друштва- них мрежа за покретање акција и увођење захтева грађана у парла- ментарну процедуру.
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	Припадност групи. Групни идентитет као део идентитета младих. Односи у вршњачкој групи и њен утицај на појединца. Вршњачки притисак. Конформизам. Приватност – обим и границе. Понашање људи у маси и угроженост права појединца.	Садржај треће области се односи на вршњачке групе, конформизам и вршњачки притисак. Вршњаци утичу на вредности које ће млади настојати да остваре, на ставове које ће развити, на тежњу за самосталношћу, прихватање друштва- них норми. Повезано са тим је и дилема где су границе између укључености у заједницу и приватности. За активности у оквиру ове области добро је консултовати психологе и педагоге у школи, односно користити њихове већ развијене радионице чији је циљ оснаживање ученика да се одупру конформизму и различитим вр- стама притиска вршњака. Понашање људи у маси добило је место у садржају јер се ученици овог узраста све чешће налазе у таквим ситуацијама (концерти, спортски догађаји) и могу бити угрожени. Зато је одговарајући исход дат на нивоу понашања.
ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	Симулација Народне скупштине Одређивање улога и процедура у скупштини. Формирање посланичких група. Избор председника скупштине. Формулисање предлога закона. Скупштинска дебата. Гласање. Евалуација симулације.	Уз помоћ наставника ученици треба да припреме и спроведу симулацију рада Народне скупштине. Она би требала да садржи неке од постојећих процедура у раду скупштине, с тим да је њихов избор на самој групи. На пример, може се симулирати цео ток активности од предлагања до усваја- ња закона или симулација једним делом може да садржи процедуру посланичких питања премијеру и министрима у Влади. Да би се таква симулација остварила, ученици који ће бити у улози посла- ника треба да припреме питања која се тичу актуелних догађаја у нашој држави (најбоље би било унапред дефинисати тему нпр. по- већање плата и пензија, обавезна средња школа и др.), што је само по себи вредан исход. Са друге стране, ученици који буду у улози премијера и министра такође треба да буду спремни да дају одгово- ре.

		Симулације се могу на различите начине организовати, а могу се допунити још неким аспектима као што је информисање грађана о раду скупштине. На пример, неколико ученика може добити зада- так да буду у улози новинара и да припреме извештај о симулаци- ји рада Народне скупштине који ће презентовати. Остали ученици процењиваће извештаје са становишта веродостојности, тачности. Активност се може учинити богатијом и самим тим занимљивијом ако се на пример, унапред наложи појединим „новинарима” у ком правцу треба да пишу извештај (сензационалистички, негативи- стички, оптимистички, објективно, увредљиво...) што остали уче- сници симулације неће знати. Након тога, треба пратити да ли су остали ученици у групи то препознали и како суреаговали.
Кључни појмови	социјална правда, Народна скупштина, конформизам, вршњачки притисак	

Разред	Седми
Наставни предмет	Верска настава – православни катихизис
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања. Подстаћи ученике да преиспитају свој однос према знању и учењу; Кроз очигледне примере и експерименте објаснити ученицима три начина сазнавања: објективно, субјективно и личносно и границе њихове примене (наука, уметност, теологија); Указати ученицима на повезаност љубави и знања у црквеном искуству. Објаснити ученицима да нам Христос открива Бога као Свету Тројицу; Развити код ученика свест о љубави као темељу заједнице.Указати ученицима на Саборе као израз јединства Цркве; Објаснити појмове јереси и догмата; Пружити ученицима основно знање о историјском контексту настанка Символа вере; Пружити ученицима основ за разумевање основне истине о Тајни Богочовека Христа; Развијање свести ученика о значају и месту Символа вере у Крштењу и Литургији; Пружити ученицима основ за разумевање да се кроз учешће у Светим Тајнама Цркве наш живот и сви његови елементи узводе у личносни однос са Богом; Пружити ученицима основ за разумевање смисла и значаја Светих Тајни; Развијање свести ученика о неопходности личног

	учествовања у светотајинском животу Цркве.Објаснити ученицима значај мисионарске и просветитељске делатности Свете браће и Светог Саве; Указати ученицима кроз примере српских светитеља на значај стицања хришћанских врлина; Указати ученицима на историјски пут Српске Цркве кроз житија изабраних светитеља; Подстаћи ученике да развију доживљај Крсне славе као молитвеног прослављања Бога и светитеља; Развити код ученика свест о важности неговања традиције и обичаја (Крсна слава, литије, храмовне и градске славе); Пружити ученицима могућност да сагледају улогу СПЦ у развоју српске културе и идентитета.
--	--

Исходи	Област/Тема	Садржаји
моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 7. разреда основне школе; моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања.	I – УВОД	Упознавање са садржајем програма и начином рада.
моћи да уочи да су знање и учење важни у његовом животу; моћи да кроз очигледне примере и експерименте закључи да постоје различити начини сазнавања моћи да кроз примере из личног искуства уочи да једино онај кога заволимо за нас постаје личност - непоновљиво и бескрајно важно биће; моћи да повезује личносно познање са нашим познањем Бога; моћи да препозна да нам Христос открива Бога као љубавну заједницу три личности. моћи да вреднује своје понашање на основу љубави коју исказује према својим ближњима; бити подстакнут на одговорније обликовање заједничког живота са другима	II – БОГОПОЗНАЊЕ	Процес сазнавања као дело целе личности: чула, разум, слободна воља, искуство Личносно познање, упознавање кроз љубав Познање Бога Бог је један, али није сам (Бог је заједница три личности: Отац, Син и Свети Дух)
моћи да уочи да је Црква на Саборима решавала проблеме са којима се сусретала кроз историју; бити подстакнут да своје проблеме и несугласице са другима решава кроз разговор и заједништво;	III - СИМВОЛ ВЕРЕ	Сабори као израз јединства Цркве Васељенски сабори Символ вере Христос је истинити Бог и истинити Човек. Светотајински живот Цркве Света Литургија као светајна Цркве

знати да је Символ вере установљен на Васељенским саборима; умети да интерпретира Символ вере; знати да се Символ вере изговара на Крштењу и Литургији; моћи да уочи да појам Богочовека описује Христа као истинитог Бога и истинитог Човека; моћи да увиди да Црква Светим Тајнама повезује човека са Богом у најважнијим моментима његовог живота (рођење и духовно рођење – Крштење, венчање и Брак, Црквена брига за болесне у јелеосвећењу...) моћи да увиди да је Литургија извор и циљ свих Тајни Цркве;знати да је Причешће врхунац светотајинског живота моћи да препозна Крштење и Миропомазање као Тајне уласка у Цркву; бити подстакнут да на покајање гледа као на промену начина живота; моћи да увиди да су брак и монаштво два пута која воде ка Богу; моћи да разликује и именује службе у Цркви (епископ, свештеник, ђакон и народ); моћи да препозна своју службу у Цркви; моћи да у молитвословљима уочи важност природних елемената (воде, грожђа, жита, светлости...) бити подстакнут на учествовање у светотајинском животу Цркве; моћи да препозна да култура и писменост Словена имају корен у мисионарској делатности просветитеља равноапостолних Кирила и Методија; моћи да објасни просветитељску улогу и значај Светога Саве за српски народ; бити подстакнут да доживи српске светитеље као учитеље хришћанских врлина; моћи да препозна неговање српских православних обичаја као начин преношења искуства вере и прослављања Бога и светитеља моћи да препозна евхаристијску симболику у елементима Крсне Славе; бити подстакнут да прослављање Крсне славе везује за Литургију бити подстакнут да доживи, вреднује и негује богатство и лепоту српске културне баштине.	IV - СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ V - СРПСКА ЦРКВА КРОЗ ВЕКОВЕ	Свете Тајне Крштења и Миропомазања Света Тајна Исповести Света Тајна брака (слика Христа и Цркве) Монашка заједница (искорак ка животу будућег века) Света Тајна Рукоположења Молитвословља Цркве. Света браћа Кирило и Методије Свети Сава Срби светитељи (вероучитељ ће на више часова описати живот и подвиге неколико светитеља Српске Цркве по избору: - Света лоза Немањића. цар Лазар - Св. Василије Острошки - Св. Николај Жички и Охридски - Св. Петар Цетињски - Св. Вукашин из Клепаца) Крсна слава и обичаји (литије, храмовне и градске славе...) Српска црквена баштина.
---	---	---

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
I – УВОД	Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика.
II – БОГОПОЗНАЊЕ	Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве.
III - СИМВОЛ ВЕРЕ	На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.
	Врсте наставе
IV - СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ	Настава се реализује кроз следеће облике наставе:
	теоријска настава (35 часова)
	практична настава (1 час)
	Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици;
	Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика.
V - СРПСКА ЦРКВА КРОЗ	Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве.
ВЕКОВЕ	На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и начином вредновања њиховог рада.
	Настава се реализује кроз следеће облике наставе:
	теоријска настава , практична настава
	Место реализације наставе
	Теоријска настава се реализује у учионици;
	Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;
	Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе
	Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја
	Православног катихизиса, група располаже.
	Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно.
	Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава.
	Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у

	педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.
--	--

Разред	Седми
Наставни предмет	Немачки језик
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика. Задаци наставе страног језика су: - стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе страног језика сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе страног језика буду у пуној мери реализовани - развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, - стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, - стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. - усвајање основних знања из страног језика која ће ученику омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, - усвајање норми вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, - оспособљавање ученика да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или других страних језика на различите начине и у свим околностима које живот створи. <i>Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства и знања стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишјезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести</i>

о језичком богатству ужег и ширег окружења.

Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика. Поред тога, ученик уочава значај личног залагања у процесу учења страног језика.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- разумеју једноставније текстове који се односе на описивање особа, места, појава, радњи, стања, збивања - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставна језичка средства - разумеју једноставне текстове у којима се описују догађаји, искуства и способности у прошлости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима, искуствима и способностима из прошлости - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости - разумеју једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност - формулишу једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност	WIE WAR'S IN DEN FERIEN? Компетенција за учење; Естетичка компетенција; Одговораност према здрављу; Рад са подацима и информацијама;	- Изразе и речи које се односе на тему; - Описни придеви - Претерит помоћних глагола - Перфекат - Присвојне заменице
- разумеју једноставне текстове у којима се описују догађаји, искуства и способности у прошлости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима, искуствима и способностима из прошлости - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости - разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима	MEINE PLÄNE Компетенција за учење; Комуникација; Одговораност према здрављу; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Рад са подацима и информацијама; Решавање проблема	- Изразе и речи које се односе на тему; - Императив - Претерит помоћних и модалних глагола - Перфекат - Презент - Упитне реченице - Глагол <i>möchten</i> - Најфреквентнији глаголи за изражавање мишљења - Реченице са <i>dass</i> - Реченице са <i>weil</i>

- саопште шта он/ она или неко други планира, намерава, предвиђа - разумеју уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих - изразе жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење		
- разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа - опишу и упоређују жива бића користећи једноставнија језичка средства - разумеју уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих - упуте уобичајене молбе и захтеве - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости - опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење	FREUNDSCHAFT Компетенција за учење; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Одговораност према здрављу; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Сарадња; Дигитална компетенција.	Изразе и речи које се односе на тему - Описни придеви - компарација придева - Презент - Упитне реченице - предлози и прилози за време -Најфреквентнији глаголи за изражавање мишљења - Реченице са dass - Личне заменице у дативу
- разумеју и следе једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота - пруже једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота - разумеју једноставније предлоге, савете - упуте предлоге, савете користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у	BILDER UND TÖNE Компетенција за учење; Естетичка компетенција; Комуникација; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Рад са подацима и информацијама; Решавање проблема	- Императив - Презент - Упитне реченице - Модални глаголи - Реченице са wenn

садашњости - опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа - разумеју једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих - размене једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе - саопште правила понашања, забрана и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства		
- разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања - разумеју уобичајене захтеве и реагују на њих - упуте уобичајене захтеве - разумеју уобичајене изразе у вези са осетима и осећањима и реагују на њих - изразе осете и осећања једноставнијим језичким средствима - разумеју једноставнија питања која се односе на оријентацију у простору и правац кретања и одговоре на њих - затраже и разумеју обавештења о оријентацији у простору и правцу кретања - разумеју једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих - размене једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе - саопште правила понашања, забрана и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства	ZUSAMMEN LEBEN Компетенција за учење; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Одговораност према околини; Одговораност према здрављу; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Решавање проблема Сарадња;	- Изразе и речи које се односе на тему - Описни придеви - Презент - Императив - Модални глаголи - Упитне реченице - Употреба придева и предлога који описују просторне односе
- разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, - разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости - опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа	DAS GEFÄLLT MIR Компетенција за учење; Одговорно учешће у демократском друштву; Естетичка компетенција; Одговораност према околини; Одговораност према здрављу; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву;	- Изразе и речи које се односе на тему: - Описни придеви - Компарација придева - Деклинација придева - Презент - Деклинација именица - Вођење дијалога на тему - Најфреквентнији глаголи за изражавање мишљења - Основни бројеви преко хиљаду

- разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих - изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење - разумеју једноставније изразе који се односе на количину и цену - питају и саопште колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства - питају/ кажу/ израчунају колико нешто кошта	Рад са подацима и информацијама; Решавање проблема	- Редни бројеви до 100 - Употреба члана
- разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, - у неколико везаних исказа дају информације о себи и другима - разумеју једноставне текстове у којима се описују догађаји, искуства и способности у прошлости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима, искуствима и способностима из прошлости - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење	MEHR ÜBER MICH Компетенција за учење; Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Одговораност према здрављу; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Сарадња; Дигитална компетенција.	Изразе и речи које се односе на тему - Описни придеви - Компарација придева - Деклинација придева - Претерит помоћних и модалних глагола - Перфекат - Најфреквентнији глаголи за изражавање мишљења - Основни бројеви преко хиљаду - Редни бројеви до 100 - Изражавање година до 2000. и касније
Кључни појмови	Wie war's in den Ferien? - Глагол möchten, - Реченице са dass - Реченице са weil, Bilder und Töne, Das gefällt mir, Freundschaft, Meine Pläne,	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

НАСТАВНА ТЕМА	НАЧИНИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ИСХОДИ		
		ОСНОВНИ	СРЕДЊИ	НАПРЕДНИ

Језик: - Граматика-перфект-грађење уз помоћ партиципа присвојни члан у дативу Модални глаголи-претерит Деклинација придева	презентација наставних садржаја интерактивно учење препознавање и примена граматичких садржаја рад у пару групни рад на задату тему израда пројеката и паноа -утврђивање и систематизација путем штампаног материјала, радне свеске и мини тестова квиз корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ и визуелног аудио материјала - допунска и додатна настава - одговарање на питања у вези са текстом који ученици имају	Ученик је усвојио правило грађења партиципа перфекта код правилних/неправилнихраздвојивих/нераздвојивих глагола. Ученик препознаје датив у тексту. . Ученик препознаје модалне глаголе у претериту и разликује их од презента. Ученик уме да користи придеве у једноставним конструкцијама	Ученик може сам да формира реченицу у перфекту, уз помоћ научених партиципа. Ученик уме да користи присвојни члан у дативу у писаној форми Ученик је усвојио претерит модалних глагола и уме да и користи у писаној комуникацији. Ученици су усвојили слабу придевску деклинацију и знају да опишу особе.	На једноставан начин описује догађаје који су се догодили у прошлости користећи перфект Ученик у комуникацији користи присвојни члан у дативу Ученик је усвојио претерит модалних глагола и зна да их употреби у разговору Ученици су оспособљени за описивање особа и употребу придева у свакодневној комуникацији
--	---	---	---	---

Језичко изражавање - усмено изражавање	Пред собом -разговор на задату тему (дијалог или рад у групи), читање дијалога по улогама, понављање фраза и израза	Води са наставником конверзацију о општим животним темама.	Уме да опише како је провео распуст користећи прошло време, али и да изрази планове за будућност уз помоћ наставника.	Способан је за самосталну комуникацију и ван учионице, користи богат вокабулар и специјалне фразе за лепо изражавање.
	-преписивање текстова	Уз помоћ наставника разуме текст.	Самостално може да разуме текст.	Уз самостално разумевање текста је способан да репродукује прочитано.
	кратки описи -слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио записа	прати једноставна упутства и обавештења и питања која се односе на свакодневни живот	Уз подршку наставника учествује у школским дискусијама на тему распуста, путовања, живота у иностранству, више слуша, мање прича.	У потпуности разуме оно што се прича на часу и даје велики допринос да разговор буде богатији.
	драмска игра, рад у пару симулација ситуација, именовање научених појмова и израза уз често групно понављање читање наглас, гласно понављање, појединачно и групно	уме да опише свој живот и окружење у једноставним реченицама	Способан је да у комплексним реченицама каже и опише неку тему.	У потпуности влада писаним говором, користећи фразе и језичке метафоре.
писмено изражавање	слушање, читање наглас	На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао плаката, јеловника и основну тему.	На страном језику износи сопствено мишљење о датој теми.	На страном језику даје информације о сопственом пореклу, износи политички став о актуелној теми. Сналази се у потпуности у разговору са особама из циљне земље. Познаје политички положај земаља у којима се користи страни

Медијација		Зна уз помоћ наставника да наброји државе у којима се страни језик користи, главне градове тих држава као и личности које су актуелне у тим државама.	Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу-живот младих, политика, спорт .	језик., познаје разлику у свакодневном животу између култура,.Препознаје неколико најзначајнијих личности и проучава уметничка дела-чита књиге,гледа филмове,иде у музеј где може да чује или користи немачки језик.
Социокултурне компетенције				

Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језика и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво

Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво

Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за

формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво

Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво

Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа.

Средњи ниво

Разликује основне језичке групе у Европи и одређује место српског језика у породици словенских језика. Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и разуме његов значај за културу и историју српског народа. У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима иврстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идеје и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста.

Напредни ниво

Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Има шири знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које

му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом

СТАНДАРДИ

1.1.1. 1.1.2. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.13. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.17. 2.1.19. 2.1.22. 2.3.1. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.5. 2.3.6. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.6. 3.1.10. 3.1.14. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.24. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.2. 3.3.5. 3.3.6.

Разумевање говора

Ученик разуме једноставну усмену поруку исказану савременим језиком, не дужу од 4 до 5 минута; и то на нивоу глобалног разумевања (основно обавештење из поруке), на нивоу селективног разумевања (проналажење тражене информације). Разумевање треба да се односи на различите врсте усмених порука (монолог, краћи разговор, кратка информација).

Разумевање писаног текста

Ученик чита са разумевањем краће писане и илустроване текстове у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама.

Усмено изражавање

У оквиру програмом предвиђене језичке грађе, ученик је у стању да искаже једноставну усмену поруку, исприча лични доживљај, садржај разговора или наративног текста, самостално или уз помоћ наставника.

Писмено изражавање

У оквиру програмом предвиђене језичке грађе, ученик пише поруке и кратке текстове.

Интеракција

Ученик остварује комуникацију и размењује са саговорницима кратке информације у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама.

Знања о језику

Препознаје основне принципе граматичке и социолонгвистичке компетенције.

Оперативни задаци на нивоу језичких вештина

Разумевање говора

На крају седмог разреда, ученик треба да:

- разуме изразе и упутства које наставник употребљава и прати обична и краћа обавештења;
- разуме кратке дијалоге и монолошка излагања до 12 реченица, које наставник исказује природним темпом, други ученици или их чује преко звучног материјала, а који садрже познату језичку грађу обрађену током петог, шестог и седмог разреда;
- разуме једноставне песме у вези са обрађеном тематиком;
- разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и интересовањима са активностима на часу.

Разумевање писаног текста

Ученик треба да:

- упозна и, када је у питању позната језичка грађа, савлада технике читања у себи;
- даље упознаје правила граfiје и ортографије;
- разуме смисао краћих писаних порука и илустрованих текстова о познатим темама (огласи, плакати са већим бројем учесталих израза и интернационализама око 100 речи);
- издваја основне информације из краћег прилагођеног текста у вези са неким особом или догађајем (ко, шта, где, када...);
- наслути садржај неког информативног текста ако је праћен визуелним додатком.

Усмено изражавање

Ученик треба да:

- разговетно изговара гласове, посебно оне које наш језик не познаје, акцентује речи, поштује ритам и интонацију при спонтаном говору и читању;
- ступи у дијалог и у оквиру десет реплика, постављањем и одговарањем на питања, води разговор у оквирима комуникативних функција и лексике обрађених током петог, шестог и седмог разреда;
- монолошки, без претходне припреме, али уз наставников подстицај, у десетак реченица представи себе или другог, саопшти садржај дијалога или наративног текста, или опише слику, лице, предмет, животињу и ситуацију.

Интеракција

Ученик треба да:

- реагује вербално или невербално на упутсва и постављена питања у вези са конкретном ситуацијом;
- поставља једноставна питања и одговара на њих;
- изражава допадање или недопадање; нуди и прихвата понуду, позив или извињење;
- учествује у комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.);
- тражи разјашњења када нешто не разуме;
- остварује једноставну интеракцију уз стално понављање и поновно формулисање исказа и врши корекције.

Писмено изражавање

Ученик треба да:

- даље упознаје правила граfiје, ортографије и интерпункције;
- пише реченице и краће текстове на основу датог модела, слике или другог визуелног подстицаја (биографије, краће описе догађаја из свакодневног живота);
- пише пригодне честитке, поруке и електронска писма користећи модел;
- одговори на једноставна питања (ко, шта, где) која се односе на обрађене теме, ситуације у разреду или њега лично;
- прави спискове с различитим наменама (куповина, прославе рођендана, обавезе у току дана...).

Знања о језику

- препознаје шта је ново научио;
- схвата значај познавања језика;
- увиђа могућности позитивног трансфера знања и стратегија стечених учењем првог страног језика;
- користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости);
- разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ГРАМАТИКА <u>глаголски облици</u> (Садашње време, Прошло време – Перфекат, Претерит, Футур (намере, будућност, прогнозе) <u>модални глаголи</u> (müssen, sollen, wollen, dürfen, können, mögen) <u>Прилошке одредбе за време:</u> <u>heute, gestern, letzte Woche</u> <u>Глагол möchten</u> <u>W-и об реченице</u> <u>Придев у предикативној функцији</u> <u>Компаратив и суперлатив</u>	презентација наставних садржаја интерактивно учење препознавање и примена граматичких садржаја рад у пару групни рад на задату тему израда пројеката израда паноя приближавање граматичких садржаја из угла свакодневнице утврђивање и систематизација путем штампаног материјала, радне свеске и мини тестова квиз корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала допунска и додатна настава

ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио записа драмска игра, рад у пару симулација ситуација, рад на групном пројекту симулација дијалога именовање научених појмова и израза уз често групно понављање читање наглас вежбе са акцентовањем вођење сопственог речника провера речи рад у пару (дијалог) вежбања са захтевом отклањања грешке
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	препричавање прочитаног текста примена аудио и видео записа индивидуална и групна анализа текста припрема кратких питања у вези са прочитаним или одслушаним текстом дискусија
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	диктати преписивање текстова правила интерпункције и правописа кратки описи коришћење интернета и других средстава писмене комуникације подстицање креативности кроз писање кратких песама и прича игром размена писаних порука
КОНВЕРЗАЦИЈА	дискусија на задату тему (дијалог или у групи) драматизација (скечеви) замена улога дебата мини трибине

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА	
- Опис постигнућа ученика - Опис ангажовања ученика у настави - Препорука за даље напредовање	
BROJČANA OCENA –Opis postignuća (Pravilnik o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju ,“Službeni glasnik RS”, broj 34/2019.)	

13.3. ОБЛИК ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА

Слободне наставне активности

Разред	Седми
Наставни предмет	Уметност
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; - повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; - обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; - опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; - пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; - објасни значај и улогу културног наслеђа; - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.	Традиционална визуелна уметност широм света	Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда (сликарство аустралијских Аборидина, традиционална тетоважа Маора); Уметност америчких народа (тотеми, керамика, ћилими, корпе); Култура древне Индије, Кине и Јапана (градови, храмови, одећа, писмо); Уметност народа Африке (маске и штитови); Словенска традиција (митологија, симболика и орнаментика).
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај; - прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на	Традиционална музичка уметност Балкана и Србије	Културно наслеђе (значај и улога); Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике); Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...);

музичким примерима; - презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије; - прикаже начине очувања музичког културног наслеђа; - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.		Начини очувања културног наслеђа.
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - објасни како савремене технологије утичу на развој музике; - презентује начине промоције музичких дела и догађаја; - прикаже примену музике у другим уметностима; - истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; - аргументовано искаже утисак о слушаним делима; - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.	Модерно доба и музика	Савремене технологије и музика. Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност. Музичка критика и интервју.
Кључни појмови:	Визуелна уметност, традиционална музика, савремене технологије и музика.	

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности *Уметност* интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне

вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Традиционална визуелна уметност широм света	Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су креативне радионице, презентације, анализа инсерта из филма, аудио – визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја, рад на истраживачким и пројектним задацима, прављење досијеа, дигиталне збирке, студије случаја, играње улога, дискусије, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа а по могућству и држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, poste разним културно – уметничким дешавањима, обликовање и организовање промоција и кампања, укључивање у акције у локалној заједници. У складу са специфичностима програма и просторно – техничким капацитетима ученици се могу изражавати кроз различите медије; слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...), скулптуру, фотографију, видео, анимацију, акцију (преформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности...), дизајн (сценографија, костимографија...), музику (инструментална, вокална, вокално – инструментална и сценска), сценски израз (глума, кореографија, плес), музичку критику... Ученици се подстичу да користе различите изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација. Основна идеја теме је да се ученици упознају са одабраном баштином народа свих континената из области визуелних уметности и културе. Ученици након уводног часа упознају визуелну уметност Аустралије и Новог Зеланда кроз индивидуални истраживачки рад (у школи и код куће). Ученици могу да припреме кратке дигиталне презентације или видео прилоге (до три минута) које сви ученици анализирају и износе своје мишљење. Током уводног часа потребно је објаснити да је визуелна уметност важна за идентитет народа и појединца и зашто је идентитет важан. Потребно је нешто рећи о техникама и мотивима као и о томе какву функцију је сликарство народа Аустралије и Новог Зеланда имало некада а какву данас. Прилози за приказивање могу да садрже и краће прилоге о музици (дидериду технике опонашања звука из природе) и плесу (традиционални плес хака) како би ученици добили јаснију слику о уметности ових народа. Могуће истраживачке теме су повезаност прича и слика у култури, симболи у сликарству аустралијских народа, техника сликања тачкама (dot – painting), слике на кори еукалиптуса (bark - painting), слике на стенама у региону Кимберли, значење традиционалне тетоваже та моко, старе фотографије становништва Новог Зеланда, стилови традиционалних огртача и њихов утицај на савремену моду, најпознатија дела савременог аустралијског сликара инспирисаног традицијом Клифорд Посум или Квини Мекензи, познати новозеландски уметник Џорџ Нуку или Фридрих Голди. Уметност америчких народа ученици могу да упознају кроз креативну радионицу где могу према интересовањима да моделују тотеме или посуде од меког материјала, да цртају дизајн употребних предмета са мотивима карактеристичним за одабрано племе као и да их обликују традиционалном техником. Ученици могу да пореде орнаменте различитих племена тражећи сличности и разлике као и да изложе фотографију свог рада заједно са примером који им је послужио као подстицај за стварање. Култура древне Индије, Кине и Јапана може се истраживати кроз компаративну анализу. Ученици могу да се поделе у мање групе које ће припремити краће презентације о сличностима и разликама између обичаја, најстаријих градова,

	архитектуре храмова, традиционалне одеће или писма, могу да истраже елементе одеће самураја, да истраже традиционална позоришта, да напишу задату реч на сва три језика као и да ураде ликовни рад на основу садржаја који их највише мотивише. Предлог је да ученици уметност афричких народа упознају кроз обилазак Музеја афричке уметности у Београду или разгледају дигиталне збирке, гостовање стручњака или онлајн састанак са стручњацима. Предлог је да ученици погледају у школи филм/видео прилоге о Словенима а затим размене утиске и дискутују. Како је словенска митологија и традиција популарна тема стрипова, ученици могу да осмисле и нацртају јунака стрипа или видео игре, затим могу да обликују накит или неки други употребни предмет украшен словенским орнаментима. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице...Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиди последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или показују критицизам, колико су креативни...
Традиционална музичка уметност Балкана и Србије	Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су креативне радионице, презентације, анализа инсерта из филма, аудио – визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја, рад на истраживачким и пројектним задацима, прављење досијеа, дигиталне збирке, студије случаја, играње улога, дискусије, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа а по могућству и држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, посте разним културно – уметничким дешавањима, обликовање и организовање промоција и кампања, укључивање у акције у локалној заједници. У складу са специфичностима програма и просторно – техничким капацитетима ученици се могу изражавати кроз различите медије; слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...), скулптуру, фотографију, видео, анимацију, акцију (преформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности...), дизајн (сценографија, костимографија...), музику (инструментална, вокална, вокално – инструментална и сценска), сценски израз (глума, кореографија, плес), музичку критику... Ученици се подстичу да користе различите изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација. Основан идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије са акцентом на међусобни утицај, трајање и очување. Наставник треба да уведе ученике у тему кроз кратки теоријски приказ или аудио – видео запис, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте изучавања предмета музичког наслеђа у односу на временски оквир настанка, просторни оквир настанка, носиоце, примаоце, контекст настанка, контекст садашњег деловања... У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе учење може да се одвија и кроз посете појединим институцијама, на првом месту етнографским збиркама и музејским поставкама или посете на пример кустоса школи. У оквиру народне уметности ученике би требало упутити на значај старих уметничких заната и њихов опстанак а као крајњи продукт тог рада било би организовање изложбе ученичких радова. У циљу упознавања и очувања музичке традиције на простору Балкана и Србије ученици проучавају музику, плес,

	ношњу, обичаје, обреде, начин живота из различитих географских локалитета. Истарживање може да се односи на: прожимање елемената традиционалних култура различитих народа на простору Балкана и Србије и миграције као чинилац прожимања, развој традиционалне музике у домену певања (техника певања, текстови песама, пратња...) или свирања (врсте инструмената, распрострањеност у односу на географски центар, карактеристике...), преношење музичких записа из једне средине у другу (исти текст, различита мелодија и обрнуто), реконструкцију и демонстрирање народних обичаја из различитих крајева земље и у склопу њих музике, народне ношње, кола... Уколико услови локалне средине дозволе део програма се може реализовати у сарадњи са фолклорним друштвима или певачким групама које изводе народне игре (кола) и традиционалну музику. У склопу истраживања традиционалне и народне песме ученици могу ићи и трагом актуелних етно група како би упознали наше вокално традиционално наслеђе које је подељено на старије и ново певање тј. на певање на глас (старији начин певања у секундама) и певање на бас (новије певање). Поред обредних ученици могу да изучавају песме које су настале у вези са празницима који се обележавају у локалној средини и реконструишу исте. Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање наставника и ученика из различитих делова Србије путем интернет платформи. Ученици стечена знања из области традиционалне музичке уметности могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања преузимајући улогу вршњака ментора при реконструкцији/демонстрацији народних обичаја. Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег емотивног експонирања ученика као вид премошћавања стидљивоти. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице...Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација , изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научно, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или показуку критицизам, колико су креативни...
Модерно доба и музика	Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су креативне радионице, презентације, анализа инсерта из филма, аудио – визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја, рад на истраживачким и пројектним задацима, прављење досијеа, дигиталне збирке, студије случаја, играње улога, дискусије, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа а по могућству и држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, посте разним културно – уметничким дешавањима, обликовање и организовање промоција и кампања, укључивање у акције у локалној заједници. У складу са специфичностима програма и просторно – техничким капацитетима ученици се могу изражавати кроз различите медије; слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...) , скулптуру, фотографију, видео, анимацију, акцију (преформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности...), дизајн (сценографија, костимографија...), музику (инструментална, вокална, вокално – инструментална и сценска), сценски израз (глума, кореографија, плес), музичку критику... Ученици се подстичу да користе различите изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу

	проналажења релевантних информација. У оквиру ове теме ученици могу да истражују развој модерних технологија у служби широке заступљености примењене музике у медијима, односно мултимедијалним уметностима. Ученици упознају сценску музику, музику на филму, позоришту, радију, телевизији и интернету кроз приказивање видео материјала који ће подстаћи истраживачке задатке, презентације, дебате, интервјуе, критике...У оквиру теме ученици могу да раде на припреми извођење одређене музичке нумере из филма, мјузикла, позоришта... откривајући повезаност музике и других уметности. Маркетинг се у музици може истраживати на више начина. Један аспект може бити као одговор на питање како одређено дело или музички догађај промовисати (накако је то некада изгледало а како данас...), а други аспект је на који начин избор музике и сама музика утиче на маркетинг неког другог уметничког (или друге врсте) производа. У циљу разумевања значаја музике у рекламама, а у сврху маркетинга (промоције школе, догађаја, хуманитарних акција, локалне заједнице...), ученици истражују одабране рекламе, анализом одабраних доноси суд о улози музике и дефинишу кораке у процесу израде. Ради унапређивања маркетинга школе ученици припремају материјал за израду спота за химну школа/џингла за различита дешавања, користећи ИКТ. После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике, који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком коју ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту или слушања одређене композиције/извођача на часу. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице...Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација , изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или показују критицизам, колико су креативни...
--	---

Разред	VII
Наставни предмет	МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Циљ учења слободне наставне активности је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.

Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци остваривања
ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК	Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој Еколошко право.	У активностима за достизање исхода акценат треба да буде на истраживању појмова биокапацитет и еколошки дефицит на интернету и у литератури. Ученици ће стећи сазнања о томе шта се подразумева под еколошким дугом и зашто се обележава међународни еколошки значајан датум Дан еколошког

		дефицита. На тај начин упутиће се у потешкоће које прате човечанство (како производити храну и како се снабдевати енергијом). Даље учење може да се настави кроз друштвену игру, у групама, тако да таблу за игру и правила осмишљавају сами. Таблу могу да праве користећи једно од „Р-правила” (нпр. поновна употреба одбачених материјала). Игра треба да буде у вези са темом (победник је онај који не прекорачи еколошки дуг; игра може да има и картице са питањима у вези са еколошким отиском; више фигурица на табли може да доведе до потешкоћа за играча, како би се приказао проблем пренасељености итд.), а циљ је да ученици савладају основне појмове о еколошком дефициту и да схвате проблеме који настају услед еколошког дуга. Потребно је најпре обрадити појам еколошког отиска и његову сврху (које информације и увиде пружа појединцу, породици и друштву). Потом ученици рачунају еколошки отисак на онлајн наменском калкулатору: https://www.footprintcalculator.org/. У паровима праве табеле у које ће уносити податке за сопствени еколошки отисак, али и еколошки отисак замишљених личности, које ће разврставати по унапред осмишљеним критеријумима. Веома је значајно да критеријум осмисле, односно одаберу самостално, тј. у договору са својим паром. На пример, ако је критеријум превоз до посла, могу упоређивати еколошке отиске особа које користе сопствени аутомобил, градски превоз или бицикл, или, уколико је критеријум исхрана, да упоређују особе са здравим навикама у исхрани, са особама које се хране у ресторанима брзе хране, вегетаријанцима итд. Податке до којих су дошли представљају одељењу табеларно и уз помоћ графика и сви заједно изводе закључке, али и предлоге како да се смањи еколошки отисак. Достицање исхода може да се оствари у радионичарском раду за смањење еколошког отиска. Ученици у групама проналазе ликовне приказе еколошког отиска, а онда и сами треба да осмисле и реализују своју идеју како да тај еколошки отисак смање (кроз корекцију сопствене исхране или избегавањем супстанци које изазивају болести зависности).
УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ	Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија.	Ученици се баве темом решавања проблема отпада (депоније, мелиоризација земљишта, спаљивање отпада и рециклажа). Све групе добијају потребан материјал, истражују литературу и претражују интернет. За остваривање исхода у реализацији ове теме потребно је обрадити класификацију отпада према: врсти материјала од којег је направљен (лим, пластика, стакло, органски...), према изворима настајања (кућни, индустријски, медицински...) или према критеријуму који ученици сами одреде, претходно информишући се о томе какве врсте отпада могу бити. Своје резултате представљају табеларно. Такође, потребно је да истраживањем сазнају шта се подразумева под појмом „управљање отпадом” и да представе нека решења како се отпадом управља у другим државама. Ученици ће стечена знања о управљању отпадом (посебну пажњу обратити на комунални отпад), најпре применити у свом домаћинству уз подршку чланова своје породице, а касније реализовати у школском простору. Своја искуства ученици ће поделити са млађим ученицима школе, породицом и

		локалном заједницом, тако што ће направити пано са илустрованим ситуацијама (или фотографијама које су сами направили) како се правилно поступа са отпадом. У оквиру ове теме ученици могу да истраже које институције у локалној заједници су надлежне за решавања проблема отпада, да остваре сарадњу са тим институцијама, тако што ће направити интервјуе са представницима тих институција и на тај начин направити подкасте на Јутјубу или чланке за школски часопис. У оквиру ове теме задатак ученика је да у својој школи промовишу значај класификовања отпада (органски, папир, пластика) и осмисле кампању промовисања правилног поступања са отпадом у својој школи. То могу урадити тако што ће у групама осмислити назив кампање, лого и паролу и то пропатити ликовним презентацијама, видео клиповима, презентацијама, стрипом. Надаље ће описивати циљ и реализацију своје кампање. Заједно са другим групама анализирају колико је њихова кампања реална и колико може бити успешна. Дискутују о могућим потешкоћама да се кампања спроведе, као и о могућим позитивним ефектима које она може да произведе. У разговору са својим другарима кориговаће слабе стране своје кампање, те проналазити нове начине како да она буде што успешнија, односно масовнија.
РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА	Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. 3Р правила.	За остваривање исхода и у реализацији ове теме потребно је представити све могућности смањења отпада (тзв. Р-правила на енглеском говорном подручју). Ученици се деле у групе и свака има другачији задатак: једна да рециклира, друга да врши ремедијацију, а трећа да осмисли идеју како да поново употреби отпад за неку другу сврху (практичан рад је пожељан). Све групе добијају исти материјал (папир, пластику, органски отпад итд.), односно исти отпад, али ће претраживањем интернета и литературе налазити начине како да га третирају у складу са активностима своје групе. Кроз рад, одговориће на бројна питања: На који начин можемо добити папир? Како на животну средину утиче бацање штампаног папира на депонију? Како настају уља која се користе у исхрани? Како употреба истог јестивог уља више пута у припремању хране утиче на здравље људи? Да ли се употребљено уље у домаћинству и ресторану може још једном користити и у које сврхе? Како добијамо текстил? Како на животну средину утиче производња памука? Шта су банке одеће? Како рециклажа текстила утиче на животну средину? Како настаје пластика? Како производња пластике утиче на животну средину? Зашто пластичне кесе мењамо биоразградивим? Где можемо употребити рециклирану пластику? Шта је ремедијација? Који су добри примери праксе ремедијације? Које су предности а који су недостаци поновне употребе добара и сировина? Ученици у групама могу да направе пано, стрип или филм о „животу једне конзерве”. Шта се дешава ако конзерва заврши на депонији или водотоку или у рециклажном центру. Да би урадили овај рад потребно је да истражују шта се дешава са одбаченим конзервама, али и да разумеју зашто је неопходно рециклирање

		конзерви и других материјала. Такође, могу да праве паное на теме: колико дуго одређени пластични производи остају у природи или да упоређују колико се воде и енергије утроши на израду новог папира и на његову рециклажу.
ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ	Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.	За достизање исхода треба искористити већ стечена знања ученика о обновљивим и необновљивим изворима енергије, али и знања из географије и вештине стечене на тежици и технологији за радионичарски рад о изворима енергије. Ученици у групама раде на неким картама означавају места у Србији и другим државама у којима се користе обновљиви извори енергије (за означавање се могу користити и 3Д модели; ручно израђене ветрењаче и соларни панели, на пример). Свака група добија задатак да ради на другој држави и потом презентују своје радове и упоређују колико која држава користи обновљиве, а колико необновљиве изворе енергије. Ученици могу да учествују у дебати на тему колико су обновљиви извори енергије добри и лоши по животну средину. Како би што успешније учествовали у дискусији, треба претходно да се припреме и да на интернету и литератури пронађу о каквом се извору енергије ради, које су његове добре и лоше стране и у којој мери је развијена технологија која такве изворе користи. Правила којих треба да се придржавају у дебати је да користите аргументе, а не мишљење, да буду парламентарни и саслушају аргумент противника на који онда могу да дају контрааргумент. Треба обрадити појам енергетске ефикасности и зашто је она значајна, а може се радионичарски урадити заједно са начинима штедње енергије тако да ђаци цртежима или фотографијама своје околине упоређивати одрживу и неодрживу потрошњу енергије. На једном онлајн зиду ће бити примери одрживог коришћења (штедљива сијалица, искључен ТВ док ради компјутер итд.), а на другом контрапримери (обичне сијалице, укључени разни апарати истовремено). Такође, ђаци могу правити промотивне постере за активност коју организује WWF „Сат за нашу планету”, као и да осмишљавају активности (старе дечје игре које су се играле пре појаве интернета, свирање гитаре и сл) које се тад могу уприличити. Ђаци у групама истражују енергетски ефикасне грађевине у свету, дају своје идеје и у корелацији са предметом „техника и технологија” праве макете таквих грађевина.
Кључни појмови	Еколошки отисак, биокапацитет, еколошки дуг, отпад, депонија, секундарне сировине ЗР правила, извори енергије енергетска ефикасност	

Разред	7.
Наставни предмет	ПРЕДУЗЕТНИШТВО
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје

	претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.
--	---

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја
Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву	– наведе основна права потрошача и начине њихове заштите; – на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета; – посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у будућности; – повезује одређена занимања и врсту и нивое образовања; – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања; – се укључи у иницијативе које се покрећу у школи;	ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА Однос цене и квалитета производа/услуге. Декларација производа. Уговорна обавеза за услугу. Остваривање права потрошача. СВЕТ РАДА Свет занимања некад, сад и у будућности. Професионална оријентација. Професионални развој. Форма и функција CV и мотивационог писма. Концепт целоживотног учења.
Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– разликује особине лидера и менаџера; – одговорно преузима задужења у тиму, сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука; – планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије); – учествује у осмишљавању пословне идеје; – информише се о постојању сличних производа на тржишту; – комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима; – примењује правила пословне комуникације; – поштује етичке принципе у пословању; – израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама; – прикупи информације о ценама сличних производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа; – учествује у промоцији и продаји производа; – презентује рад свог тима.	ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ Покретање иницијативе. Менаџмент и лидерство. УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА Појам предузећа (привредног субјекта). Производ и/или услуга. Појам тржишта. Људски и материјални ресурси. Пословна комуникација. Основни етички принципи у пословању. Процес производње и процес пружања услуга. Цена производа или услуге. Облици промовисања производа. Продаја производа или услуге.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Сврха слободне наставне активности Предузетништво је развој предузетничких компетенција, подршка професионалном развоју ученика као и припрема за сналажење у савременом свету рада који се мења услед технолошког развоја.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Предузетништво.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме које иако су програмски дате одвојено у реалном животу се прожимају и са ученицима треба тако радити да се укаже на њихову повезаност. По садржају тема програм има највећу корелацију са програмом Техника и технологија уз уважавање ученичких ваншколских знања и вештина из света рада.

Наставник је модератор активности. За увођење ученика у тему он припрема што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, односно мотивисања ученика за рад на њима. Избору мотивационог материјала треба посветити велику пажњу имајући у виду узраст ученика, њихова интересовања, специфичност теме и предзнања. Материјал треба да мотивише ученике да истражују, улазе у дискусију, образлажу своје ставове. Наставник је пратилац ученичких активности и, уколико је потребно, давалац додатних подстицаја, али не и готових решења. Потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос.

Број часова по темама није унапред дефинисан. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексција исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре. Упутити ученике на услове које потрошач мора да испуни да би остварио своја права. Посебну пажњу посветити правима потрошача у односу на безбедност и квалитет производа/услуге, могућност замене или повраћаја новчаних средстава уколико није испуњена потпуна функционалност производа у гарантном року, као и у случајевима када производ није у складу са декларацијом или за услугу није испуњена уговорна обавеза. Постоје велике могућности за истраживачке задатке као што су нпр. да ученици пронађу информације о уобичајеном трајању гаранције за различите врсте производа.

СВЕТ РАДА

Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.

Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У ту сврху може се користити информатор за упис у средњу школу, а ученици подељени у групе могу добити различите задатке да га проуче (подручја рада, образовни профили у подручју рада, услови за упис, трогодишњи и четворогодишњи образовни профили, дуално образовање...). Неко од ученика требао би да се бави и информацијама о питањима како се наставља школовање после средње школе и разликама које постоје између похађања гимназије и стручне школе, односно разликама између опште и стручне матуре. Имајући у виду узраст ученика ниво академског образовања треба да буде само на информативном нивоу. На основу тог истраживачког рада може се организовати активност у којој сваки ученик или пар треба да припреми презентацију у стандардизованој форми за изабрани образовних профил. Презентација би требало да садржи информације о школама које образују тај образовни профил, минималном броју бодова из претходних школских година, условима уписа, могућностима запошљавања и наставка школовања, као и за које послове су ученици оспособљени након завршетка школовања. Припремљене појединачне презентације објединити и објавити на сајту школе. Уколико постоји могућност, ученицима омогућити комуникацију са представницима средњих школа, као и појединцима који се баве тим занимањима а то може бити неко од родитеља.

У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.

ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединаца, група и организација из локалне заједнице. Овај садржај добро кореспондира са програмом Грађанског васпитања за све разреде јер он потенцира грађански активизам који се заснива на истим овим корацима: препознавање проблема – тражење решења. Након спроведене анализе ученици треба да изаберу два проблема и промишљају које су могућности њиховог решавања. Подељени у групе сачињавају план акције са основним елементима. Наставник кроз примере успешних менаџера и лидера, упознаје ученике са особинама које их одликују. На основу својих интересовања и способности ученици преузимају улоге у тиму, а затим анализирају које особине менаџера и лидера су им потребне за успешно обављање задатка. У раду се могу консултовати са особама за које процене да им могу помоћи. Спровођење ове активности не треба да траје дуже од 3 часа јер је то увод у следећу тему где се очекује да ученици искажу, у складу са својим узрастом и знањем неки ниво иницијативности и предузимљивости.

УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученици се дели на две групе (од 10–15 ученика). Свака група оснива и води сопствено предузеће – привредни субјекат, са реалним процесима, производима/услугама и остварује зараду. Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Са циљем постизања ових захтева, важно је да ученици прикупе информације о истим или сличним производима или услугама на тржишту и успоставе комуникацију са окружењем како би испитали могућност остваривања пословног успеха. У складу са производом/услугом, ученици бирају назив предузећа, израђују лого предузећа и праве план активности. Са циљем прикупљања новчаних средстава за почетак рада предузећа, ученици могу да организују културни или спортски догађај, продајну изложбу, аукцију, сајам. Како би обезбедили успешно пословање, ученици се уз помоћ наставника упознају са правилима пословне комуникације, основним етичким принципима у пословању и рационалном управљању расположивим ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије). Ученицима указати на важност поштовања кодекса пословног понашања, од начина опхођења до кодекса облачења. Неопходно је да ученици уоче разлику између свакодневне и пословне комуникације (вербалне и невербалне). Инсистирати на поштовању основних етичких начела, као што је професионално обављање пословне делатности, савесно извршавање обавеза и преузимање одговорности, поштовање преузетих обавеза, коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева.

Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.

Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.

Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се

огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научно, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Допунска настава

Разред	VII
Наставни предмет	Српски језик и књижевност
Годишњи фонд часова	36 часова
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
КЊИЖЕВНОСТ	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија;	-разликује књижевни род и врсту на основу задатог примера; -уочава основне елементе анализе (тема, мотив, фабула, песничке слике, ликове); -препознаје основне врсте приповедања (нарација, дескрипција, монолог, дијалог); -уочава основне књижевнотеориске појмове у анализи поезије (врста строфе и стиха, врста риме) -препознаје основне стилске фигуре; -самостално тумачи књижевно дело;	- Подела књижевности; - Врста строфе у лирској песми; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац); - Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. - Стилске фигуре: ономатопеја, оксиморон, апострофа; - Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елеггија; - Књижевни термини и појмови; Облици казивања: хронолошко приповедање, описивање, дијалог, монолог; - Фабула/радња, редослед догађаја; - Врсте епских дела: приповетка, роман; Драмске

			врсте: комедија; монолог и дијалог у драми.
ЈЕЗИК (Грамматика, правопис, ортоепија)	-подстицање на усвајање знања; -рад у пару; -индивидуални рад; -дискусија; -мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика;	-разликује врсте и подврсте речи у типичним случајевима; -разликује врсте речи (променљиве и непроменљиве); -разликује просте и сложене, као и личне и неличне глаголске облике; -разликује променљиве и непроменљиве врсте речи; -уочава главну реч и зависне чланове синтагме у једноставним примерима; -препознаје врсте субјекта, предикта и објекта; -препознаје напоредне односе међу независним реченицама; -препознаје врсту напоредног односа међу реченичним члановима; -одређује врсту зависне реченице у једноставнијим примерима; -примењује правописну норму у једноставнијим примерима.	- Променљиве и непроменљиве врсте речи; - Сложени глаголски облици; - Прости глаголски облици; - Глаголски начини; - Синтагма и врсте синтагми; - Субјекат и предикат (врсте); - Напоредни односи међу реченичним члановима; - Напоредни односи међу независним реченицама; - Зависне реченице (врсте реченица и њихова функција); - Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат и аутодиктат.
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика; -читање наглас; -дискусија; -читање разноврсних текстова; -рад у пару; -индивидуални рад.	-споји више реченица у краћу и дужу целину; -препричава, прича и описује и на сажет и на мало опширан начин; -извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости; -разликује формални од неформалног разговора (комуникације); - учествује у разговору користећи основна правила комуникације и поштујући саговорника -уочава цитат у тексту и тумачи фусноту; -тумачи једноставније	- Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писмено); - Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) – усмено и писмено; - Различите комуникативне ситуације; - Богаћење речника: речи различитог значења; - Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице; - Лексичко-семантичке вежбе; - Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); - настављање приче на основу датог почетка;

		табеле и графиконе; -допуњује текст различитим облицима променљивих речи; - проналази тражене податке у краћем тексту.	промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове, сместити бајку у далеку будућност...).
--	--	---	---

Разред	VII
Наставни предмет	Енглески језик
Годишњи фонд часова	18
Циљ допунске наставе	Допунски рад се организује за ученике који , из објективних разлога , у редовној настави енглеског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената књижевне анализе или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	Интерактивно учење, кооперативно учење ТПР- слушање и реаговање на инструкције наставника или са аудио траке Вежбе слушања, и говорне активности Симулација ситуација Коришћење израза код представљања Упознавање са новим градивом помоћу слика активности Реаговања на упутства презентација наставних садржаја интерактивно учење препознавање и примена	-препознавање на елементарном нивоу гласовне структуре језика који учи -разумевање текстова и упутстава и реаговање на одговарајући начин - разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима, - уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика који учи, - покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника) - обраћа пажњу на речи и изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднасловe у писаним текстовима, - обраћа пажњу на гестове и мимику у усменим текстовима, илустрације и	- <u>Глаголски облици</u> (Садашње просто време,Садашње трајно време, Прошло просто време,Будуће просто време,Садашњи перфекат) - <u>модални глаголи</u> (can,must,mustn't) - <u>изрази са have</u> - <u>множина и број именица</u> - <u>придеви</u> (компаративи и присвојни придеви) - <u>Заменице</u> (упитне и заменице у служби објекта) - <u>Предлози за место и време</u> (now, at the moment, always, usually, never) - <u>Именице</u> (коришћење истих рецептивно и продуктивно) - Бројиве и небројиве именице – (rain, water,

	граматичких садржаја рад у пару групни рад на задату тему приближавање граматичких садржаја из угла свакодневнице квиз (Асоцијација) корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала.	друге визуелне елементе, - уколико не зна појам на страном језику, покушава да је изрази мимиком док не добije помоћ од друга или наставника, -интерпретација и практична примена стечених знања -упознавање, представљање себе и других -изражавање припадности --исказивање једноставне усмене поруке; -савладавање технике читања; - описи појмова; - лексика, - нови граматички појмови унутар познате реченице - комуникација,	season, year) - Множина именица на (y, f, fe – body, shelf, wife) - Саксонски генитив са именицом у множини (правилна и неправилна множина) – a girls' basketball team - <u>Члан (одређени и неодређени члан)</u> - у изразима / Have a party; Go for a walk) - нулти члан - (уз доба дана: at noon, at midnight - годишња доба: in spring, in summer) - <u>Предлози</u> - Позиција у простору (in, on, at) - Правац кретања (to, over) - Време (at 10 o'clock, in March) - Доба дана(at noon)
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	- слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио траке - драмска игра, рад у пару - симулација ситуација, рад на групном пројекту - симулација дијалога - именовање научених појмова и израза уз често групно понављање - читање наглас - вежбе са акцентовањем - вођење сопственог речника - провера речи - рад у пару (дијалог) - вежбања са захтевом отклањања грешке	- Уме да нађе задату реч на страном језику у свом речнику или у штампаном издању, - Уме да нађе синоним задате речи на страном језику, - Тражи одговарајући израз са матерњег на израз у страном језику	- Вођење сопственог речника – константна провера вокабулара (писање нових речи по новим насловима и текстовима који се изучавају) - Подела по врстама речи - Глаголи (инфинитив, прошло време, партицип) - Именице - Придеви - Предлози - Упитне речи
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	- примена аудио и видео записа - индивидуална и групна анализа текста - припрема кратких питања у вези са прочитаним или одслушаним текстом - вежбе слушања, повезивање предмета са сликом	- Правилно пише страну реч, - Уме да у писаној форми изражава краће садржаје у вези са темама предвиђеним наставним програмом, поштујући правила писаног кода, - Уме да попуњава краћу анкету везану за обим вокабулара који поседује, - Уме да попуњава реченицу везану за	- Разумевање краћег текста - Краћи дијалози до 3 реплике (питања и одговори) - Издвајање кључних информација после слушања текста (2-3 пута) - Разумевање и одговарање на усмене поруке (давање наредбе или извршавање)

	- поступање по датом задатку	познату фразу, - Уме да попуњава реченицу везану за граматичку целину која се изучава	
КОНВЕРЗАЦИЈА			- Драматизација (скетчеви везани за претходно учену целину) - Питања и одговори (текстови из уџбеника)

Разред	VII
Наставни предмет	Историја, допунска настава
Годишњи фонд часова	Предвиђено 9, али часови се организују у складу са индивидуалним потребама ученика
Циљ допунске наставе	Циљ-савладавање образовних исхода и стандарда и кључних појмова основног нивоа

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Обнављање периодизације, коришћење временске ленте Читање различитих врста извора	- именује периоде прошлости и историјске периоде и наводи граничне догађаје - именује нови век и наводи граничне догађаје - користи основне историјске појмове (стари век, средњи век, повеља, житије) - пореди историјске периоде - разврстава историјске изворе према њиховој основној подели	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (ДО СРЕДИНЕ 19. ВЕКА)	Објашњавање основних појмова, улоге истакнутих личности, догађаја Читање одломака из књиге и анализирање-учимо учење Уочавање и именовање кључних појмова у тексту уџбеника Анализа филмова Играње квизова Вежбање сналажења на	-Користи основне историјске појмове -Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени) -Сагледава значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима	Индустријска револуција(парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци, последице и обележја) Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских

	карти	- Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера - Упоређује, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету - Употреби податке из табеле у једноставном истраживању - Анализирајући дате примере уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу	народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835(основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе(аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, Петар I и Петар II Петровић Његош
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА	Објашњавање основних појмова, улоге истакнутих личности, догађаја Читање одломака из књиге и анализирање-учимо учење Уочавање и именовање кључних појмова у тексту уџбеника Анализа филмова Играње квизова Вежбање сналажења на карти	- Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском на основу датих примера - Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике - Користи основне историјске појмове - На карти показује места где су се десили одређени догађаји - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту - Самостално или у групи реализује једноставне задатке - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Приказује на историјској карти динамику	Рађање модерних држава, међународни односи и кризе Промене у привреди, друштву и култури Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди Абрахам Линколн, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић,

		различитих историјских појава и промена у новом веку - Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера - Уочава пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора - Анализира и процењује ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Упореджује, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету - Употреби податке из табеле у једноставном истраживању - Наведете специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку - Анализирајући дате примере уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу - Повезује визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни)	
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА	Објашњавање основних појмова, улоге истакнутих личности, догађаја Читање одломака из књиге и анализирање-учимо учење Уочавање и именовање кључних појмова у тексту уџбеника Анализа филмова	Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима: Балкански ратови, Први светски рат - Користи основне историјске појмове - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту: Петар I и Александар Карађорђевић, Николај II Романов, Вилхелм II, Вудро Вилсон	Међународни односи и кризе(формирање савеза, сукоби околонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот Краљевина Србија и њеноокожење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства,

	Играње квизова Вежбање сналажења на карти	- Наведите специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку: интереси великих сила и савеза; Балкански ратови - Уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе - Анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву: односи између великих сила, позиција Србије - Пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку: Балкански ратови и Први светски рат, Србија, Краљевина СХС - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву - Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом: прелазак Срба преко Албаније и др. - Раздваја битно од небитног у историјској нарацији – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући историјски период, догађај и век ; – лоцира на историјској карти најважније појмове Новог века – у излагању историјске нарације користи основне научне појмове	наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; Истакнуте личности: Михајло Пупин, Никола Тесла, Николај II Романов, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис
--	--	---	--

Наставни предмет	Географија
Годишњи фонд часова	9
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
АЗИЈА	слушају, питају, описују, препознају	На погодним примерима и вежбама на карти презентује природне, друштвене и политичке одлике Азије	Природне и друштвене одлике Азије, географске регије Азије
АФРИКА	слушају, питају, описују, препознају	На погодним примерима и вежбама на карти презентује природне, друштвене и политичке одлике Африке	Природне и друштвене одлике Африке, географске регије Африке
АМЕРИКА	слушају, питају, описују, препознају, показују	На погодним примерима и вежбама на карти презентује природне, друштвене и политичке одлике С. и Ј. Америке	Природне и друштвене одлике С. и Ј. Америке, географске регије С. и Ј. Америке
АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	слушају, питају, описују, препознају, показују	-на погодним примерима и вежбама на карти презентује природне, друштвене и политичке одлике Аустралије и Океаније	Природне и друштвене одлике Аустралије и Океаније, географске регије Аустралије и Океаније

Разред	VII
Наставни предмет	Физика
Годишњи фонд часова	18
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује са по једним часом недељно. Њу похађају ученици који у редовној настави нису били успешни. Циљ допунске наставе је да ученик, уз помоћ наставника, стекне минимум основних знања из садржаја које предвиђа програм Физике у седмом разреду.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Сила и кретање	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и	-разликује скаларне и векторске физичке величине -примени Њутнове законе динамике на	-Сила као узрок промене брзине тела. -Појам убрзања. -Успостављање везе између силе, масе тела и

	фронтални рад	кретање тела из окружења	убрзања. -Други Њутнов закон. -Тренутна и средња брзина тела.
Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени као може променити њено деловање	-Убразује при кретању тела под дејством силе теже. -Слободно падање тела, бестежинско стање. -Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања).
Равнотежа тела	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења -наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу	-Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. -Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе.
Механички рад и енергија. Снага	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења -разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом	-Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. -Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. -Потенцијална енергија
Топлотне појаве	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго	-Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. -Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. -Агрегатна стања супстанције.

Разред	Седми
Наставни предмет	Математика
Годишњи фонд часова	18
Циљ допунске наставе	На часовима допунске наставе понављати основне појмове и све оно што је на редовној настави остало неразјашњено. Акценат ставити на оне области које се често јављају на завршном испиту.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Реални бројеви	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчунавање степена реалног броја и квадратног корена потпуног квадрата и примена одговарајућих својстава операција -одређивање бројевне вредности	Савлађивање основних операција са природним, целим, рационалним и реалним бројевима, као и усвајање основних својстава тих операција кроз једноставније задатке.

		једноставнијег израза са реалним бројевима	
Питагорина теорема	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-примена Питагорине теореме у рачунским и конструктивним задацима	Демонстрирати примену Питагорине теореме код свих геометријских фигура где се може уочити правоугли троугао.
Цели алгебарски изрази	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-примена формула за разлику квадрата и квадрат бинома	Разликовати степен производа, количника и степена.
Многоугао	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-пресликавање датог геометријског објекта ротацијом -израчунавање површине многоугла коришћењем образаца или разложиве једнакости	Обновити основне појмове о многоуглу.
Круг	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчунавање обима и површине круга и његових делова	Решавати једноставније задатке са централним и периферијским угловима.
Обрада података	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-рачунање средње вредности, медијане и мода	Оспособити ученике да израчунају средњу вредност, медијану и мод.

Разред	VII
Наставни предмет	Биологија
Годишњи фонд часова	5
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање,са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања,умења и вештина из наставног градива.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Наслеђивање и еволуција	- Рад на тексту - Демонстрација сликом - Провера и примена знања	- Одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији	ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип).

Јединство грађе и функције као основа живота	- Рад на тексту - Демонстрација сликом - Провера и примена знања	- Одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи	Основни принципи организације живих бића
Порекло и разноврсност живота	-Рад на тексту -Демонстрација сликом, графиком, шемом и/или компјутером, -Провера и примена знања	- Разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева	- Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура).
Живот у екосистему	-Рад на тексту -Демонстрација сликом, графиком, шемом и/или компјутером, -Провера и примена знања	- Идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима	- Биотички односи и абиотички фактори односи као чиниоци природне селекције (адаптације).
Човек и здравље	-Рад на тексту -Демонстрација -Провера и примена знања	- Анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране;	- Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани

Разред	VII
Наставни предмет	Хемија
Годишњи фонд часова	7
Циљ допунске наставе	Циљ допунске наставе хемије јесте да ученицима који нису савладали садржаје хемије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им развију упорност, самосталност и тачност у раду.

Наставна тема	Број часова	Активности у образовно васпитном раду	Начини и поступци реализације
Хемијска лабораторија	1	- посматра супстанце - изводи закључке - ради огледе: прави смеше, раздваја смеше - испитује физичке и хемијске промене	- индивидуални рад - групни рад - дијалогски
Атом, хемијски елементи	2	- црта модел атома - користи таблицу ПСЕ - одговара на једноставнија питања о атому - пише симболе важних елемената	- индивидуални рад - дијалогски
	1	- саставља формуле помоћу валенце	- индивидуални рад

Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења		- препознаје по формули тип хемијске везе - користи ПСЕ код писања формула молекула - одговара на једноставнија питања	- дијалошки
Хомогене и хетерогене смеше -раствори	1	- прави растворе - врши једноставнија израчунавања	- индивидуални рад - демонстративни
Хемијске реакције и израчунавања	1	- повезује знања - пише једноставније једначине реакција - врши једноставнија израчунавања	- индивидуални рад - дијалошки
Водоник и кисеоник и њихова једињења	1	- повезује знања - пише једноставније једначине реакција - пише хемијске формуле неорганских једињења (оксиде, киселине, хидроксида и соли)	- индивидуални рад - дијалошки

Наставни предмет	Немачки језик
Годишњи фонд часова	6
Циљ допунске наставе	Циљеви допунске наставе су: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	подстицање на усвајање знања - мотивисање за рад - методе рада прилагођава карактеристикама и способностима ученика интерактивно учење рад у пару индивидуални рад	- Ученик зна основе (градња, употреба) садашњег, прошлог и будућег времена - правилно казује реченице у зависности од времена дешавања; - зна да користи врсте речи; - ученик зна употребу модалних глагола и	Основе граматике предвиђене планом и програмом за школску годину.

		њихову промену у презенту и претериту	
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	читање наглас вежбе са акцентовањем вођење сопственог речника провера речи	ученик зна одређен фонд речи, потребних за лично представљање	Основни вокабулар предвиђен планом и програмом за школску годину.
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	читање разноврсних текстова дискусија	ученик зна правилно да чита непознат текст,	Основе читања и разумевања предвиђени планом и програмом за школску годину.
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	диктати преписивање текстова кратки описи	-разуме нови текст са мањим бројем непознатих речи; -пише кратка неформална писма	Основе писања предвиђени планом и програмом за школску годину.
КОНВЕРЗАЦИЈА	индивидуално, у пару	Ученик је способан да монолошки, без претходне припреме представља у пар реченица себе и друге.	дискусија на задату тему (дијалог или у групи)

Додатна настава

Разред	VII
Наставни предмет	Српски језик и књижевност
Годишњи фонд часова	36 часова
Циљ додатне наставе	Додатни рад се организује за ученике који показују веће интересовање и жељу за новим сазнањима која превазилазе оквире предвиђене планом и програмом, са циљем повезивања и примене научеог у свакодневном животу. За додатни рад се опредељују даровити ученици и посебних интересовања за српски језик и књижевност. Ангажоване ученике стога треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање матерњег језика.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
КЊИЖЕВНОСТ	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија; -задавање адекватних задатака за напредак ученика; -ПП презентације; - упућује на доступну литературу;	-чита и критички образлаже дела средње сложености из обавезног и изборног школског програма и пореди књижевна дела на основу жанра/врсте, теме, мотива, језичко-стилских обележја; -проширује знања стечена у оквиру редовне наставе; -препознаје сложеније стилске фигуре у поезији и прози; -самостално истражује, закључује и аргументовано излаже своје мишљење; -даје коментар на свој рад и на радове других ученика; - анализа лирских и епских песама (емотивност, мисаоност, стилска средства); -анализа драмског књижевног дела (истицање етапа драмске радње).	Тумачење књижевног дела по избору ученика; Подела и карактеристике ауторске и народне књижевности; Стилске фигуре; Књижевни термини и појмови; Синонимија, антонимија и хомонимија; Драма и драмске врсте; Етапе драмске радње; Аргументовано мишљење о књижевном делу поткрепљено примерима;

ЈЕЗИК (Грамматика, правопис, ортографија)	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија;	-разликује променљиве и непроменљиве врсте речи; -анализира именичку синтагму; -прецизно именује реченичне чланове, разликује граматички и логички субјекат, прост и сложен глаголски предикат; -разликује предикатску и комуникативну реченицу, као и врсте напоредних односа и врсте зависних реченица; -разликује којом синтаксичком јединицом је исказан реченични члан; -познаје основне појмове у вези са конгруенцијом; -примењује правописну норму у вези са глаголским облицима, зависним реченицама и скраћеницама.	Значење и употреба падежа; Променљиве и непроменљиве речи; ГСложени глаголски облици; Прости глаголски облици; Глаголски начини; Синтагма и врсте синтагми; Субјекат и предикат (врсте); Напоредни односи међу реченичним члановима; Напоредни односи међу независним реченицама; Зависне реченице (врсте реченица и њихова функција); Скраћенице и њихова улога;
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија;	-споји више реченица у краћу и дужу целину; -препричава, прича и описује и на сажет и на мало опширан начин; -разликује формални од неформалног разговора (комуникације); -саставља логички смислене текстове; -уме да искаже аргументовано мишљење; -своје мишљење поткрепљује чињеницама из живота и текстова. -разликује књижевноуметнички и публицистички стил; -прави, чита и тумачи податке представљене легендом, табелом, графиконом, мапом ума и слично; — користи додатну литературу и трага за новим информацијама.	Креативно писање; Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писмено); Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено или увећано (уз одговарајуће текстове из лектире); Правописне вежбе; Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице; Лексичко-семантичке вежбе; Стилске вежбе.

Разред	VII
Наставни предмет	Енглески језик
Годишњи фонд часова	18
Циљ додатне наставе	За додатни рад се опредељују даровити ученици и посебних интересовања за енглески језик. Ангажоване ученике стога треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење које се организује само за ученике осмог разреда) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање енглеског језика.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	- Интерактивно учење, - кооперативно учење - ТПР- слушање и реаговање на инструкције наставника или са аудио траке - Певање у групи, мануелне активности - Вежбе слушања, и говорне активности - Симулација ситуација - Коришћење израза код представљања - Упознавање са новим градивом помоћу слика активности - Реаговања на упутства презентација наставних садржаја - препознавање и примена граматичких садржаја - рад у пару - групни рад на задату тему - израда пројеката - израда паноа - приближавање граматичких садржаја из угла	-препознавање на елементарном нивоу гласовне структуре језика који учи -разумевање текстова и упутстава и реаговање на одговарајући начин - разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима, - уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика који учи, - покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника) - обраћа пажњу на речи и изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднасловe у писаним текстовима, - обраћа пажњу на гестове и мимику у усменим текстовима, илустрације и друге визуелне елементе, - уколико не зна појам на страном језику, покушава да је изрази мимиком док не добије помоћ од друга или наставника, -интерпретација и практична примена стечених знања -упознавање , представљање себе и других -изражавање припадности --исказивање једноставне усмене поруке; -савладавање технике читања;	Глаголски облици (Садашње просто време, Садашње трајно време, Прошло просто време, Будуће просто време, Садашњи перфекат) Модални глаголи (can, must, mustn't) Изрази са have Множина и број именица Придеви (компаративи и присвојни придеви) Заменице (упитне и заменице у служби објекта) Предлози за место и време (now, at the moment, always, usually, never) Именице (коришћење истих рецептивно и продуктивно) Бројиве и небројиве именице – (rain, water, season, year) Множина именица на (y, f, fe – body, shelf, wife) Саксонски генитив са именицом у множини (правилна и неправилна множина) – a girls' basketball team Члан (одређени и неодређени члан) у изразима / Have a party; Go for a walk) нулти члан (уз доба дана: at noon, at midnight годишња доба: in spring, in summer) Предлози Позиција у простору (in, on, at)

	свакодневнице - утврђивање и систематизација путем штампаног материјала, радне свеске и мини тестова - квиз - корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика - начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала	- описи појмова; - лексика, - нови граматички појмови унутар познате реченице - комуникација,	Правац кретања (to, over) Време (at 10 o'clock, in March) Доба дана(at noon) Порекло (from England) Средство (with a pen) Намена (for children)
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	- слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио траке - драмска игра, рад у пару симулација ситуација, рад на групном пројекту - симулација дијалога - именовање научених појмова и израза уз често групно понављање - читање наглас - вежбе са акцентовањем вођење сопственог речника - провера речи - рад у пару (дијалог)	- уме да нађе задату реч на страном језику у свом речнику или у штампаном издању, - уме да нађе синоним задате речи на страном језику, - тражи одговарајући израз са матерњег на израз у страном језику	Вођење сопственог речника (писање нових речи по новим насловима и текстовима који се изучавају) Подела по врстама речи Глаголи (инфинитив, прошло време, партицип) Именице Придеви Предлози Упитне речи
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	- примена аудио и видео записа - индивидуална и групна анализа текста - припрема кратких питања у вези са прочитаним или одслушаним текстом - препричавање прочитаног текста - вежбе слушања, повезивање предмета са сликом - израда постера на задату	- правилно изговара страну реч, - разуме разлику између сличних вокала, консонаната или дифтонга, - уз помоћ наставника континуирано ради на усвајању и примени општих стратегија учења (генерализација, индукција, дедукција, инференција и позитивни трансфер) - покушава да употреби реч сличног значења или приближног уместо непознате.	Гледање видео материјала са енглеским поднасловом (филмови, цртани филмови, видео записи – историја, географија) (додатни материјал) Краћи дијалози до 7 реплика (питања и одговори) Издавање кључних информација после слушања текста Разумевање и одговарање на усмене поруке (давање наредбе или извршавање)

	тему поступање по датом задатку		
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	- кратки описи - диктати - преписивање текстова - правила интерпункције и правописа - коришћење интернета и других средстава писмене комуникације - подстицање креативности кроз писање кратких песама и прича - игрица размене писаних порука	- правилно пише страну реч, - уме да у писаној форми изражава краће садржаје у вези са темама предвиђеним наставним програмом, поштујући правила писаног кода, - уме да попуњава краћу анкету везану за обим вокабулара који поседује, - уме да попуњава реченицу везану за познату фразу, - уме да попуњава реченицу везану за граматичку целину која се изучава	Попуњавање текстова_(песма из уџбеника, упитник...) Тестови (граматичке целине, вокабулар) Квизови и анкете_ (<i>online</i> или на часу)
КОНВЕРЗАЦИЈА	- коришћење припремљеног текста за разговор, - коришћење интернета у сврху тражење фотографија и текста на задату тему - рад у Power Point-у, - припрема питања и одговора уз консултацију са наставником	- представљање себе и других , - идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња... - разумевање и давање једноставних упутстава и команди, - молбе и изрази захвалности, - исказивање просторних односа и величина (I am going to..., I come from..., It is on the left...) - именовање активности у вези са темом,	Драматизација (скечеви везани за претходно учену целину) Асистирање наставнику на часовима допунске наставе – Вршњачка едукација (PEER Education) – уручивање тестова, објашњавање на енглеском, давање примера о начину одговарања ...

Разред	VII
Наставни предмет	Историја, додатна настава
Годишњи фонд часова	Предвиђено 9, али часови се организују у складу са индивидуалним потребама ученика
Циљ додатне наставе	Утврђивање и проширивање стечених знања из историје старог века, разумевање улоге и значаја кључних личности у историји старог века, развијање интересовања за историју, оспособљавање ученика за самостално стицање знања и припремање за такмичење

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Посета актуелним изложбама и предавањима Пројектна настава (избор теме, прикупљање материјала, сумирање,	-критички анализира изворе	Основне одлике,хронолошки и просторни оквири периода од Индустијске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустијске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (ДО СРЕДИНЕ 19. ВЕКА)	излагање, евалуација) Помагање другима у припреми за тестирање Израда питања Вежбање на карти Анализа филмова Обележавање значајних датума из Прошлости Припремање за такмичење Повезивање и обнављање градива предходних разреда Израда школских изложби	Показује на карти, без легенде, тражене податке - Повезује прошлост и садашњост - Целовито, хронолошки тачно, узрочно-последично анализира револуције - Бира тему, спроводи истраживање, прикупља и анализира податке и израђује на основу тога самостално или у групи, користећи ИКТ, пано, презентацију, есеј и др. - Учествује у обележавању важних датума из наше прошлости -објашњава разлику између документарног и играног филма -проналази у филмовима историјске чињенице и разликује их од уметничке слободе	Индустијска револуција(парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци,последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина,укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина,ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила,борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835(основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе(аутономија Кнежевине Србије,успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват,Волтер, Катарина II, МаријаТерезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица,Доситеј Обрадовић, ВукКарацић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар IIIПетровић Његош, Сава Текелија, митрополит СтефанСтратимировић.
ЕВРОПА, СВЕТ,		Показује на карти, без легенде, тражене	Рађање модерних држава, међународни односи и

СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА		податке - Повезује прошлост и садашњост - Целовито, хронолошки тачно, узрочно-последично анализира револуције - Бира тему, спроводи истраживање, прикупља и анализира податке и израђује на основу тога самостално или у групи, користећи ИКТ, пано, презентацију, есеј и др. - Учествује у обележавању важних датума из наше прошлости - проналази у филмовима историјске чињенице и разликује их од уметничке слободе - смешта личности у одговарајући контекст и образлаже њихов допринос и значај	кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА		- Целовито, хронолошки тачно, узрочно-последично анализира међународне односе на почетку 20. века - Препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва: споменичко наслеђе Балканских ратова, 11. Новембар - разликује повод и узрок Првог светског рата - самостално наводи примере других догађаја - самостално набраја и целовито	Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови,

		објашњава преломне догађаје рата - Уочава улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости: "Тамо далеко", Време смрти, Дан шести и др	Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат усећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис
--	--	---	---

Разред	VII
Наставни предмет	Географија
Годишњи фонд часова	9
Циљ додатне наставе	Додатни рад је планиран за заинтересоване и талентоване ученике, за стицање знања већег обима, израду и представљање презентација географских појава и процеса, размену мишљења и извођење закључака о географским одликама различитог типа.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
АЗИЈА	Разговор; демонстрација; метода читања; метода писања; графички радови	Користи, анализира, препознаје и објашњава податке везане за природне и друштвене одлике Азије, објективно и без пристрасности.	Природне и друштвене одлике Азије, географске регије Азије
АФРИКА	Разговор; демонстрација; метода читања; метода писања; графички радови	Користи, анализира, препознаје и објашњава податке везане за природне и друштвене одлике Африке, објективно и без пристрасности.	Природне и друштвене одлике Африке, географске регије Африке
АМЕРИКА	Разговор; демонстрација; метода читања; метода писања; графички радови	Користи, анализира, препознаје и објашњава податке везане за природне и друштвене одлике Америке, објективно и без пристрасности.	Природне и друштвене одлике С. и Ј. Америке, географске регије С. и Ј. Америке
	Разговор; демонстрација;	Користи, анализира, препознаје и	Природне и друштвене одлике Аустралије и

АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	метода читања; метода писања; графички радови	објашњава податке везане за природне и друштвене одлике Аустралије и Океаније, објективно и без пристрасности.	Океаније, географске регије Аустралије и Океаније
-----------------------	---	--	---

Разред	VII
Наставни предмет	Физика
Годишњи фонд часова	18
Циљ додатне наставе	Додатна настава из Физике се организује са по једним часом недељно. Ова врста наставе обухвата нове садржаје, који се надовезују на програм редовне наставе, али се односе на сложеније физичке појаве или на појаве за које су ученици показали посебан интерес. Редослед тематских садржаја у додатној настави прати редослед одговарајућих садржаја у редовној настави. Могу се реализовати и теме за које ученици покажу посебно интересовање.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Сила и кретање	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички -анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем -примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења	-Други Њутнов закон. -Динамичко мерење силе. -Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. -Трећи Њутнов закон – примери. -Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. -Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања.
Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање под дејством сталне силе, силе трења и силе акције и реакције на примерима из окружења -решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...)	- Галилејев оглед. -Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела
Равнотежа тела	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и	-прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води	-Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена . -Сила потиска у течности и гасу. Архимедов

	фронтални рад	-решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...)	закон и његова примена. Пливање и тоњење тела.
Механички рад и енергија. Снага	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења -решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...)	Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рад. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства.
Топлотне појаве	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом загревања или хлађења -наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере рационалног коришћења.	- Појам и мерење температуре. -Унутрашња енергија и температура. -Топлотна равнотежа.

Разред	Седми
Наставни предмет	Математика
Годишњи фонд часова	18
Циљ додатне наставе	Садржаји додатне наставе морају, пре свега, бити везани за садржаје овог разреда и на тај начин бити њихова интензивнија обрада. Уз то, могу да се изаберу и све друге занимљиве теме водећи рачуна да су битно садржајне. Неговати сарадњу са добро афирмисаним стручним институцијама, као што су Друштво математичара Србије, Математичка гимназија, КММ „Архимедес“ итд.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Реални бројеви	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-одређивање бројевне вредности једноставнијег израза са реалним бројевима -на основу реалног проблема састављање и израчунавање вредности једноставнијег бројевог израза са реалним бројевима -одређивање приближне вредности реалног броја и процена апсолутне грешке	Коришћење особина степена и квадратног корена. Трансформисање алгебарских израза и свођење на једноставнији облик.
Питагорина теорема	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-примена Питагорине теореме у рачунским и конструктивним задацима	Рачунање обима и површине троугла, квадрата и правоугаоника, на основу елемената који се добијају применом Питагорине теореме

Цели алгебарски изрази	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-трансформише збир, разлику и производ полинома -растављање полинома на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата)	Примена формула за разлику квадрата и квадрат бинома у сложенијим ситуацијама.
Многоугао	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-пресликавање датог геометријског објекта ротацијом -израчунавање површине многоугла коришћењем образаца или разложиве једнакости	Коришћењем основних својстава многоугла, израчунавање њихових обима и површина са елементима који нису неопходно дати.
Круг	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-конструисање ортоцентра и тежишта троугла -примена својстава централног и периферијског угла у кругу	Одређивање централног и периферијског угла; одређивање површине исечка.
Обрада података	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-рачунање средње вредности, медијане и мода	Правилно одређивање средње вредности, медијане и мода у сложенијим задацима.

Разред	VII
Наставни предмет	Биологија
Годишњи фонд часова	4
Циљ додатне наставе	Циљ додатног рада из биологије је да ученици који показују веће интересовање за биологију, а редовне наставне садржаје савлађују са лакоћом, прошире и продубе своје знање.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Наслеђивање и еволуција	-Практичан рад -ПП презентације -Демонстрација графиком или шемом -Провера и примена знања	Прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења	Животни циклуси биљака и животиња. Смена генерација
Јединство грађе и функције као основа живота	- Практичан рад - ПП презентације - Демонстрација графиком или шемом	- Користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата.	-Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице. - Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за функционисање организма

	- Провера и примена знања		
Порекло и разноврсност живота	- Практичан рад - ПП презентације - Демонстрација графиком или шемом - Провера и примена знања	- Повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста - фосила	- Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке и потомачке форме, прелазни фосили)
Човек и здравље	- ПП презентације - Демонстрација графиком или шемом - Провера и примена знања	- Аргументује предности вакцинације	- Имунитет. Вакцине.

Разред	VII
Наставни предмет	Хемија
Годишњи фонд часова	7
Циљ додатне наставе	Циљ додатне наставе хемије јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за хемију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.

Наставна тема	Број часова	Активности у образовно васпитном раду	Начини и поступци реализације
Хемијска лабораторија	1	- активно учествује, поставља питања - врши мерење масе, запремине и температуре - бележи резултате, дискутује	- индивидуални рад - дијалошки - демонстративни
Атом, хемијски елементи	2	- разликује примере физичких и хемијских промена у окружењу - радознано поставља питања - разликује појмове: елеменат, једињење и смеша у окружењу	- индивидуални рад - дијалошки
Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења	1	- схвата повезаност својстава супстанце и хемијске везе - поставља питања, закључује - самостално врши израчунавање	- индивидуални рад - дијалошки
Хомогене и хетерогене смеше -раствори	1	- раздваја смеше одговарајућим поступком	- индивидуални рад - дијалошки

		- самостално праве растворе исте концентрације, а различите масе - поствалају питања - врше израчунавања - схватају везу квантитативног састава раствора и процентне концентрације	- демонстративни
Хемијске реакције и израчунавања	1	- прати ток реакција, закључује - решава стехиометријске задатке - поставља питања - разуме везу између масе, супстанце и количине супстанце	- индивидуални рад - дијалошки
Водоник и кисеоник и њихова једињења	1	- решава стехиометријске задатке - поставља питања - пише хемијске једначине добијања киселина, хидроксида и соли, - пише реакције неутрализације	- индивидуални рад - дијалошки - демонстративни

Разред	Седми
Наставни предмет	Немачки језик
Годишњи фонд часова	6
Циљ додатне наставе	Циљеви додатне наставе су: Додатна настава се организује за напредније ученике који желе да прошире своја знања из немачког језика.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	<u>глаголски облици</u> (Садашње време, Прошло време – Перфекат, Претерит, Футур (намере, будућност, прогнозе) <u>модални глаголи</u> (müssen, sollen, wollen, dürfen, können, mögen) <u>Прилошке одредбе за време: heute, gestern, letzte Woche</u>

			<u>Глагол möchten</u> <u>W-и ob реченице</u> <u>Придев у предикативној функцији</u> <u>Компаратив и суперлатив</u>
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	Проширени вокабулар у односу на наставни програм.
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	Читање текстова који се не налазе у уџбенику.
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	правила интерпункције и правописа
КОНВЕРЗАЦИЈА	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	дискусија на задату тему (дијалог или у групи)

13.4. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ 7. РАЗРЕДА

Наставна тема	Садржаји
Организација рада у школи и организација одељењског старешине Правила у установи	Представљање Календара образовно-васпитног рада, распоред часова, организација ОЗ и ОС -Упознавање са важећим Правилницима (Правилник о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности и Правилник о правилима понашања) -Израда панoa о правилима понашања на нивоу ОЗ
Обележавање важних историјских и културних датума током школске године	Светски дан толеранције, Дечја недеља, Светски дан борбе против сиде, Школска слава Свети Сава, Дан планете земље, Дан матерњег језика, Светског дана без дувана, Дана заштите животне средине, Дана здравих уста и зуба, Светског дана Црвеног крста, Нове године, Вукове недеље, Дана против расне и верске дискриминације
Међуученички односи и ненасиље	Теме препознавања насиља и класификација по нивоима насиља, кораци у превенцији, врсте насиља, решавање конфликта у одељењу и ван њега
Праћење, анализа и планирање успеха и владања ученика	Садржај обухвата теме анализирања успеха и владања ученика, упознавање техника учења, помоћи у учењу, учење у пару и групи
Болести зависности	Дувански дим, алкохол, психоактивне супстанце и начини превенције

НАЧИНИ ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...)

- што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем.

14. ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ОСМИ РАЗРЕД

14.1. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Разред	Осми разред
Наставни предмет	Српски језик и књижевност
Годишњи фонд часова	136 часова
Циљ наставе предмета	Оспособљавање ученика да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању, да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно

	повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
--	---

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; -тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; -критички промишља о стварности на основу прочитаних дела ; -истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; -повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; -издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације; -уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање; -повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; -одреди временски оквир у којем је писац	КЊИЖЕВНОСТ	ЛИРИКА 1.Ђура Јакшић „Отаџбина“ 2.Јован Јовановић Змај „Светли гробови“ 3. Јован Јовановић Змај „Ђулићи“ (избор) 4. Десанка Максимовић „Пролетња песма“ / „Опомена“ 5. Момчило Настасијевић „Труба“ 6. Иван В. Лалић „Труба“ 7. Марина Цветајева „Месечев сјај“ ЕПСКО-ЛИРСКЕ ВРСТЕ 1.Бранко Радичевић „Ђачки растанак“ (одломак „Ој, Карловци, место моје драго...“) 2.Народна епско-лирска песма „Женидба Милића Барјактара“ ЕПИКА 1.Вук Стефановић Караџић „О народним певачима“ 2. Вук Стефановић Караџић „Житије Ајдук Вељка Петровића“ (одломак) 3. Доситеј Обрадовић „Живот и прикљученија“ (одломак)

стварао; -разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; -препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа; -учествује у избору књижевног дела и начина њихове обраде и представљања.	4. Прота Матија Ненадовић „Мемоари“ (одломак) 5. Петар Петровић Његош „Горски вјенац“ (одломак „Бадње вече“) 6. Симо Матавуљ „Пилипенда“ 7. Лаза Лазаревић „Све ће то народ позлатити“ 8. Милош Црњански „Сеобе“ (одломак)/ „Поман о Лондону“ („Пролеће је стигло у Лондон“) 9. Бранимир Ћосић „Покошено поље“ (одломак из прве књиге „Читава једна младост“) 10. Дино Буцати „Колумбар“ 11. Херман Хосе „Магија књиге“ /Нил Гејмен „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења“ /Милорад Павић „Роман као држава“ (избор одломака из огледа „Кратка историја читања“, „Последњих сто читалаца“, „Нова генерација електронске књиге“, „Скакутаво читање или повратак фусноте“, „Роман без речи“) ДРАМА 1. Данило Киш „Ноћ и магла“ 2. Петар Кочић „Јазавац пред судом“ (одломак) 3. Жан Батист Поклен Молијер „Грађанин племић“ (одломак) НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ 1.Веселин Чајкановић „О ускршњим обичајима“ 2. Милутин Миланковић „Кроз васиону и векове“ (одломак) 3. Хилда Дајч „Писма“ – одломак (обавезна напомена о власнику права – Јеврејски историјски музеј) 4. Споменка Крајчевић „Кругом двојке“ (избор из одломка: „Унутрашња пруга“: „Станица пристаниште“ - „Почетак и крај“, „Одлазак“, „Станица Калемегдан“ - „Гозбе“, „Теорија2“, „Станица
---	--

		Браће Барух“ - „Извесност2, „Тајна“; „Станица Вуков споменик“ - „Простор“, „Булеварска бајка“) 5. Герман Титов „25 сати у свемиру“ Са наведеног списка, обавезан је избор два дела за обраду. ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Народне епске песме новијих времена 8 тематски крг о ослобођењу Србије „Почетак буне против дахија“, „Бој на Мишару“ , „Бој на Чокешини“...) 2. Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка“, „Љубавни растанак“...); обичајне народне лирске песме (избор) 3. Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа „Очију твојих да није“, Бранко Миљковић „Критика метафоре“, Војислав Карановић „О читању поезије“, Момчило Мошо Одаловић „Ршуме, јеси ли знао Црњанског“, Ана Ристовић „Гледајући у дрвеће“...) 4. Иво Андрић „Деца“ („Деца“, „Књига“ и „Панорама“) 5. Бранислав Нушић „Сумњиво лице“ 6. Клод Кампањ „Збогом мојих петнаест година“ 7. Давид Албахари „Мамац“ ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ (бирати 3-6 дела) 1. Милош Црњански „Ја, ти и сви савремени парови“ 2. Оскар Давичо „Србија“ / „Детињство“ (избор) 3. Бранко Ћопић „Мала моја из Босанске Крупе 4. Станислав Винавер „Ратни другови“ („Аритон“)
--	--	---

		5. Народна приповетка „Усуд“ 6. Вук Стефановић Караџић „Српски рјечник“ (избор, нпр. „Отмиц“...) 7. Растко Петровић „Африка“ (одломци) 8. Радослав Братић „Мајсторска рука“ (одломак) 9. Милорад Павић „Хазарски речника“ одреднице о Ћирилу и Методију (одломци) 10. Душан Ковачевић „Ко то тамо пева“ 11. Гроздана Олујић „Гласам за љубав“ 12. Џон Селиндер „Ловац у жити“ 13. Ричард Бах „Галеб Џонатан Ливингстон“ 14. Џон Боји „Дечак у пругастој пиџами“ 15. Сју Таузеид „Дневник Адријана Мола“ КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ Стилска средства: анафора и епифора, апострофа. Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска). Епско-лирске врсте: поема, балада. Драмски спев. Мемоари. Биографија.
--	--	--

-објасни настанак и развој српског књижевног језика; -разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; -сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; -именује дијалекте српског језика; -разуме постојеће језичке прилике у Србији; -издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; -користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; -примени основна правила о распореду акцента; -уочи разлику између речи и лексеме;	ЈЕЗИК (Граматика)	Језик Словена у прапостојбини, сеобе Словена и стварање словенских језика. Мисија Ћирила и Методија. Почетак писмености код Срба. Старословенски језик и писма (глаголица и ћирилица). Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик. Вук Караџић – реформа језика, писма и правописа. Књижевни језик код Срба од Вука до данас (основни подаци). Основне језичке групе у Европи и место српског језика у породици словенских језика. Дијалекти српског језика: екавски (призренско-тимочки, косовско-ресавски, шумадијско-војвођански) и ијекавски (зетско-рашки и источнохерцеговачки). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни (нормирани) језик. Службена употреба језика и писма према Уставу. Језици националних мањина (основни подаци). Језик – основне особине говорног и писаног језика. Грађење речи: -основни модели: извођење, слагање, префиксација; -просте речи и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице); -састав твореница: корен, творбена основа, префикс, суфикс. Систематизација претходно обрађених садржаја из фонетике, морфологије и синтаксе. Фонетика: подела гласова и гласовне промене. Морфологија: врсте и подврсте речи и њихове категорије. Синтакса: реченични чланови (састав и функција); независне и зависне реченице, слагање реченичних чланова.
--	--	--

	Правопис	Писање имена из страних језика са акцентом на њихову промену. Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме). Генитивни знак. Црта и цртица; други интерпункцијски и правописни знаци.
	Ортоепија	Краткоузлазни и краткосилазни акценат; правила о распореду акцента и неакцентованих дужина (основни појмови).
-доследно примени правописну норму; -уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; -пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; -препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; -разуме значење застарелих речи и неологизама; -користи речник, енциклопедију и лексикон; -уочи манипулацију у пропагандним текстовима; -напише приказ, расправу и краћи есеј; -разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник,	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Књижевни и остали типови текста у функцији унапређивања језичке културе. Текстови писани различитим функционалним стиловима: публицистички стил (репортажа, интервју), административни стил (молба, жалба, уплатница, обрасци, радна биографија; бирократски језик); научни стил (примери из текстова у уџбеницима других наставних предмета; употреба термина). Лексикологија: -једнозначност и вишезначност речи; -лексичка метафора и лексичка метонимија као механизми оствараивања вишезначности; -синонимија, антонимија и хомонимија; -застареле речи , нове речи – неологизми; -речник, лексикон, енциклопедија. Пропагандни текстови (рекламе и слично). Расправа и есеј на задату тему.

библиографију – и уме да их користи; -повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту.	Приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.) Говорне вежбе: диктак, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту, писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама. Језичке вежбе: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнимама; тражење грешака у тексту и исправљање. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.
Кључни појмови	књижевност, језик, језичка култура, Ћирило и Методије, старословенски, рускословенски, славеносрпски језик, Вукова реформа, дијалекти, наречја, језици националних мањина, лексема, лексикологија, метонимија, неологизми, лексикон, енциклопедија, административни, научни, публицистички стил

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење:

- Има позитиван и одговоран однос према учењу.
- Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.
- Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.
- Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

- Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Одговорно учешће у демократском друштву:

- Има позитиван став према поштовању људских права и слобода.
- Зна дејча и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани.
- Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.
- Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.
- Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.
- Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. хуманитарне, еколошке, културно-уметничке акције; борба против насиља и дискриминације по било ком основу (нпр. верском, националном, родном, узрасном, етничком...); акције против болести зависности, злостављања животиња итд.).

Естетичка компетенција:

- Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара.
- Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.
- Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Комуникација:

- Познаје различите облике комуникације и њихове одлике (усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.).
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене.
- Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.
- Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.
- Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине; кроз комуникацију негује културу

изражавања и чува језички идентитет.

- Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.

Одговоран однос према околини:

- Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.
- Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

Одговоран однос према здрављу:

- Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора. Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:

- Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;
- Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге;
- Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака и користи ЦВ и мотивационо писмо да опише своје компетенције, жеље и очекивања.
- Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Рад с подацима и информацијама:

- Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења.
- Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.
- Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

Решавање проблема:

●Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства.

●Планира стратегију решавања проблема (претпоставља решења, планира редослед активности, избор извора информација, средстава/опreme коју ће користити, са ким ће сарађивати, са ким ће се консултовати).

●Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством.

●Самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења.

●Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.

●Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Сарадња:

- Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.
- Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару.
- Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе.
- Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених интереса.
- Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

Дигитална компетенција:

- Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ.
- Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.

●Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво:

КЊИЖЕВНОСТ: Разговорно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Зна да одреди књижевни род и врсту, као и основне елементе анализе (тему, мотив, врсту строфе и стиха). Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између народне (усмене) и ауторске књижевности. Прави разлику између приповедача и лирског субјекта.

ЈЕЗИК: Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Препознаје основне моделе грађења речи. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа. Разликује синонине и антонине.

Средњи ниво:

КЊИЖЕВНОСТ: Тумачи и критички промишља и анализира дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Препознаје основне стилске фигуре и проналази примере у књижевном делу.

ЈЕЗИК: Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разликује напоредне односе међу реченицама и реченичним члановима. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у свакодневној комуникацији, како у усменој тако и у писменој. Разликује глаголска времена од глаголских начина. Разликује синтагме у реченици. Разликује зависне и независне реченице. Одређује функцију речи у реченици.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: Употребљава фонд речи у складу са средњим нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи реченицама, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста.

Напредни ниво:

КЊИЖЕВНОСТ: Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње и теже сложености из школског програма. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираних књижевног дела са другим делима. Истиче универзалне вредности књижевног дела и повезује их са сопственим искуством и околностима у којима живи. Уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање. Повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом.

ЈЕЗИК: Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разликује напоредне односе међу реченицама и реченичним члановима. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у свакодневној комуникацији, како у усменој тако и у писменој. Разликује глаголска времена од глаголских начина. Разликује падежна значења у реченици. Разликује независне од зависних реченица. Разликује врсте синтагми, теже по сложености. Издаја и препознаје све моделе грађења твореница. Акцентује правилно речи и зна сва акценатска правила.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА: Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља сложенији аргументативни текст. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом. Користи речник, енциклопедију и лексикон. Зна да користи појмовник, индекс и библиографију. Зна да напише расправу и есеј.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Књижевност:

Основни ниво:

CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од 5. до 8. разреда) са именима аутора тих дела

CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)

CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епiku и драму

CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)

CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратив, опис, дијалог и монолог

CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја)

CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...

CJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе

CJ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела

Средњи ниво:

CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања

CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација

CJ.2.4.3. разлику је лирско-епске врсте (баладу, поему)

CJ.2.4.4. разликује књижевнаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник, путопис и научно-популарне текстове

CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)

CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност

CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог

CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела

CJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама

Напредни ниво:

CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива

CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту

CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу

CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту

CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе

CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело

CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже

CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима.

Језик:**Основни ниво:**

CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)

CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу

CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)

CJ.1.2.4. уме да преприча текст

CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални)

CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу

CJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем)

CJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима

CJ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње

CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама

CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације

CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима

CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи

CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела

CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)

CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)

CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима

CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми

CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта)

CJ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања

CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам

CJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.)

CJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.)

CJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставнислучајеви)

CJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама

CJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас)

CJ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика

CJ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина

CJ.1.3.20. има позитиван став према дијалектима (свом и туђем)

CJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој

Средњи ниво:

CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан

CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај

CJ.2.2.3. пише резиме краћег или једноставнијег текста

CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика

CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме

CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене

CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи

CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)

CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)

CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима

CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици

CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика

CJ.2.3.9. познаје метонимију као лексички механизам

CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава

CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)

Напредни ниво:

CJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста

CJ.3.2.2. саставља аргументативни текст

CJ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу

CJ.3.2.4. пише резиме дужег и /или сложенијег текста

CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима

CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)

CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму

CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)

CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)

CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла

CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава

Језичка култура:

Основни ниво:

CJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи

CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратија (приповедање), аргументација, пропаганда

CJ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима

CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста

CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима

CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног

CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказа не односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту

CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе

Средњи ниво:

CJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради и вршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања

CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)

CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове

CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи

CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)

CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима

CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту

Напредни ниво:

CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)

CJ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст

CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту

CJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Књижевност	Програм књижевности се реализује обрадом текстова из лектире која је разврстана на обавезни, допунски и изборни део. При обради текста примењиваће се јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта са циљем да се ученици оспособе за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова. Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко исуство. Исходи ове области су засновани на читању тако да је оно главна активност. У осмом разреду негује се истраживачко читање и оспособљавају се ученици да искажу свој доживљај уметничког дела. Систематизација савладаних књижевних термина биће обнављана на више начина кроз разне текстове. Код лирике систематизација је заснована на версификацији, док код епике на тематско-мотивском слоју текста, структуре дела, карактеризацији ликова, облицима казивања и језичко-стилском слоју дела.
Језик (граматика)	Програм граматике се реализује поступно, где се језик ученицима представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава се не изучава изоловано, већ се повезује са обрађеним текстовима из књижевности, али и са непосредном говорном праксом. На тај начин се настава граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Садржај вежбања граматике се одређује на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика. Тако ће настава граматике бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим српским језиком. Главна окосница изучавања биће историја језика па ће ученицима бити предочен развој језика уз наречја и дијалекте, као и Вукову реформу. Систематизација глаголских облика, грађења речи и гласовних промена, као и зависних реченица. На примерима реченица биће обновљена морфологија и синтакса.
Правопис	Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања. У оквиру правописних вежби повремено ће се проверавати графика. Ученици ће се подстицати да уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. На овим часовима ће се користити штампано издање Правописа, а ученици ће се упућивати на служење и електронским издањем.

Ортоепија	Ортоепске вежбе су изузетно битне за правилан изговор, али се оне неће реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике и књижевности. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор. Као ортоепска вежба спроводиће се и говорење напамет научених одломака у стиху и прози уз помоћ аудитивних наставних средстава. Ова наставна област реализоваће се и на часовима граматике и на часовима књижевности.
Језичка култура	Ова наставна област реализује се кроз повезивање с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби које ће богатити и развијати способност и вештину изражавања. Сва вежбања изводе се на тексту или у току говорних вежби. Када су у питању домаћи и школски писмени задаци, ученици ће користити и латинично писмо, једном у току године (писмени задатак).

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА	
Књижевност: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова; -Домаћи задатак, писмене и усмене провере. -Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика. Граматика: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Домаћи задатак, писмене провере; -Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова. -Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика. Ортоепија: -Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика; -Рад на тексту-групни рад, рад у пару;	

-Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова;
-Домаћи задатак, писана провера-вежба.

-Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика.

Правопис:

-Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика;
-Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова;
-Домаћи задатак- Радна свеска и Граматика;
-Писана провера- вежба.
-Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика.

Усмено изражавање:

-Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика;
-Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова;
-Презентације ученика, панои;
-Домаћи задатак;
-Писана провера- вежба, дебата.
-Сумативно оцењивање, опште залагање и активност ученика.

Разред	Осми
Наставни предмет	Енглески језик
Годишњи фонд часова	68
Циљ наставе предмета	Циљ учења Страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
– разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; – тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; – у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	<i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Питања са <i>Who/What/Which/Where/When/Why/How...</i> Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Саксонски и нормански генитив <i>Twice/three times.../half as (adjective) as</i> Префикси <i>over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-</i>... (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе; важније личности из света књижевности, музике, филма и спорта
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	<i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и радњи које су почеле у прошлости и још увек трају <i>The Past Simple Tense</i> и <i>The Past Continuous Tense</i> за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости <i>Stative verbs (look, seem, appear, sound, taste, smell...)</i> Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Питања са <i>Who...look like, What...look/taste/smell like, How (adjective)...</i> Префикси <i>over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-</i>... <i>Twice/three times... as (adjective/adverb) as</i> (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости,

		географске карактеристике, национална обележја и сл.); метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Изрази: <i>How/What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...</i> Stative verbs (think, mean, sound...) Модални глаголи за изражавање предлога и вероватноће - <i>can/could/may/might...</i> Пасивни облик модалних глагола Заповедни начин <i>Gerund/Infinitive</i> Индиректни предлози и савети Први и други кондиционал Негативни префикси <i>un-, im-, ir-, il-...</i> (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на њих; метафоричка употреба језика/идиоми
– разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; – саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања; – разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; – упути честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – <i>can/could/may/will</i> Заповедни начин Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе <i>Gerund/Infinitive</i> Префикси <i>over-, mis-, over-, re...</i> (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
– разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	РАЗУМЕВАЊЕ, ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ УПУТСТАВА	Заповедни начин Модални глаголи <i>shall/should</i> за тражење упутстава Модални глаголи за изражавање вероватноће: <i>might/may/could</i> Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Префикси <i>over-, un-, im-, ir-, il-...</i> (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.

– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; – разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способности и умећа у садашњости; – размени неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	<i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних и уобичајених радњи <i>Stative verbs (taste, smell, remind...)</i> <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају и у изразима <i>This is the first/second/third time...</i> Други кондиционал <i>Can</i> за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must/can't/might/may/could</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple</i>) Индириктне наредбе и молбе Индириктне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену <i>Gerund/Infinitive</i> Питања са препозиционим глаголима <i>Get + adjective</i> (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји; метафоричка употреба језика/идиоми
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; – размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	<i>The Past Simple Tense</i> правилних и неправилних глагола, све употребе <i>The Past Continuous Tense</i>, све употребе <i>The Present Perfect Simple Tense</i> за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са <i>ever, never, just, already, yet...</i> <i>Could</i> и <i>was/were able to</i> за изражавање способности у прошлости Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Perfect Simple, Past Simple</i>) Индириктне наредбе и молбе Питања са <i>Who/What/Which/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима Герунд/Инфинитив Префикси <i>mis-, over-, re...</i> (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости;

		метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања у будућности; – размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима у будућности; – саопшти планове, намере и предвиђања;	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	<i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање унапред договорених/испланираних радњи <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање будућних радњи које су део утврђених распореда/програма <i>The Future Simple Tense</i> за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: <i>may/might/could</i> <i>Going to</i> за изражавање општих планова и намера, као и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (<i>when, after, before, as soon as, by the time...</i>) <i>Stative verbs</i> (<i>promise, believe, think, guess, suppose, hope...</i>) Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Future Simple</i>) Први и други кондиционал <i>Will be able to</i> за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
– разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; – размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; – исказе и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<i>The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense</i> <i>Stative verbs</i> (<i>be, want, wish, need, expect, hope, have, hurt, feel, smell, taste...</i>) <i>Need/Needn't</i> <i>Why don't/haven't you...</i> Питања са препозиционим глаголима Придевско-предлошке фразе – <i>interested in, keen on, pleased with, embarrassed by...</i> Глаголско-предлошке фразе – <i>be into...</i> Пасивни облик глагола у простим временима (<i>Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple</i>) Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (<i>must, can't, may...</i>)

		Први и други кондиционал Заповедни начин Gerund/Infinitive (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација;
– разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; – затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања; – разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Индиректна питања са уводним глаголом у садашњем времену Предлошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: <i>halfway between / on the left/right side / at the top/bottom / in the top/bottom left/right corner...</i> Предлози са глаголима кретања: <i>towards, onto, into, across, along...</i> <i>as + adjective + as: as close/near/far... as twice/three times... + adjective + as: twice/three times... as (far) as</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика
– размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе;	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, упозорења, правила понашања и присуства/одсуства обавезе: <i>can/can't, must/mustn't, need/needn't, should/shouldn't, ought (not) to, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to</i> Употреба и изостављање одређеног члана у изразима: <i>the unemployed/homeless/poor/elderly/young... и unemployed/homeless/poor/elderly/young... people</i> (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Саксонски, нормански и дупли генитив Присвојне заменице <i>mine, yours...</i> <i>Stative verbs (have, own, belong, possess, owe)</i> (Интер)културни садржаји: однос према имовини
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; – размени неколико краћих, везаних исказа који се	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	<i>Stative verbs (like/dislike/love/hate/fancy/prefer...)</i> <i>Gerund/Infinitive</i> Питања са <i>What, Who, Why, Which, How...</i> (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за

односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења;		младе, стрип, музика, филм, спорт; метафоричка употреба језика/идиоми.
– разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти мишљење, слагање/ неслагање и даје кратка образложења;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	<i>Stative verbs (think, guess, suppose, agree, disagree, believe, mean, promise...)</i> Питања са <i>What, Why, How...</i> <i>So/Neither/Either</i> за изражавање слагања и неслагања. Префикси <i>un-, in-, im-, ir-, il-, dis...</i> (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима; метафоричка употреба језика/идиоми
– разуме краће низове исказа који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	Саксонски генитив са временским периодима: <i>half-an-hour's, couple of minutes'...</i> Партитиви: <i>a piece/bit/bunch/bar/jar/sip of...</i> <i>Twice/three times.../half as (adjective) as</i> <i>None/Neither</i> (Интер)културни садржаји: друштвено окружење
Кључни појмови	комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језика и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво: Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво: Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво: Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење,

интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1) ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

Основни ниво: Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и развојног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).

Средњи ниво: Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговора).

Напредни ниво: Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.

2) ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошкофонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

Основни ниво: Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контингента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.

Средњи ниво: Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних

активности и потреба.

Напредни ниво: Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатскоинтонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.

3) ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Основни ниво: Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.

Средњи ниво: Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво: Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Основни ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору.

ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење.

ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства.

ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате / блиске теме.

ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим / блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.1.1.6. Разуме појединачне речи и једноставне изразе из текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.)

ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе.

ПСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.)

ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе.

ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства.

ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама.

ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.

ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима.

ПСТ.1.1.19. Пише кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита.

ПСТ.1.1.20. Повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...)

ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.

ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).

ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.

ПСТ.1.2.3. Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.

ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.

ПСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култура за коју показује интересовање.

ПСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.

Средњи ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2–3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања.

ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.2.1.3. Разуме основни смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама, уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.

ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.2.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова из савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама.

ПСТ.2.1.7. Разуме краће низове (2–3) упутстава која се тичу његових непосредних потреба (нпр. оријентација у простору, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.), праћена визуелним елементима.

ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама.

ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима.

ПСТ.2.1.10. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима савремене музике.

ПСТ.2.1.11. Разуме смисао једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину

ПСТ.2.1.14. Уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2–3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање.

ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење.

ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама.

ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве.

ПСТ.2.1.19. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ вербалним и невербалним средствима.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.20. Писаним путем доставља/тражи или преноси детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима.

ПСТ.2.1.21. Пише једноставна лична писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договара о активностима или одговара на питања.

ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу.

ПСТ.2.1.23. Описује искуства, активности и догађаје из прошлости користећи једноставније језичке структуре и увежбану лексику.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе.

ПСТ.2.1.25. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.

ПСТ.2.1.26. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.

ПСТ.2.1.27. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације коју су тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену).

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила.

ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције.

ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања које је непримерено/неприкладно у контексту циљних култура.

ПСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.

ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.

ПСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.

ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.

Напредни ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања.

ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.3.1.3. Разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монологских излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку.

ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр. репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама.

ПСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и већину фраза и израза сложенијих разговетних текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама.

ПСТ.3.1.7. Разуме упутства која се односе на сналажење на јавним местима (нпр. руковање апаратима и уређајима, упозорења, безбедносне информације и сл.)

ПСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и главне информације различитих врста текстова са интернета или других писаних медија који су у складу са узрастом и интересовањима ученика.

ПСТ.3.1.9. Разуме главне идеје, поруке и специфичне информације адаптираних верзија белетристике за младе.

ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција.

ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења.

ПСТ.3.1.12. Разуме општи смисао и већину фраза и израза у текстовима из савремене музике.

ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).

ПСТ.3.1.13. Разуме смисао једноставних рекламних порука.

ПСТ.3.1.14. Проналази потребне информације у речницима, енциклопедијама, брошурама и на интернет страницама.

ПСТ.3.1.15. Разуме и може да издвоји потребне информације из табела, графикана, информатора и сл.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност.

ПСТ.3.1.17. Учествује у неформалном и формалном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање.

ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљења.

ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима.

ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу.

ПСТ.3.1.21. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

ПСТ.3.1.22. Резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.23. Пише обична и електронска писма у којима са пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.

ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота).

ПСТ.3.1.25. Прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику.

ПСТ.3.1.26. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују.

ПСТ.3.1.28. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.3.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.30. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.31. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.

ПСТ.3.1.32. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцентаскоинтонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти.

ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ПСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/ неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ПСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ПСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик.

ПСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ПСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ПСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ПСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање и проширивање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (подаци о личности, приватним и школским активностима, друштвеним улогама и сл)
Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава, места из искуственог света и фикционалног спектра
Извођење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге и савете; усмено и писано договарање у вези са предлозима и учешћем у заједничким активностима; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се договарају заједничке активности; прихватање/ одбијање предлога и савета, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости, и давање одговарајућег оправдања/ изговора; образлагање спремности за прихватање предлога и савета, уз исказивање емотивних и експресивних реакција (радости, усхићености и сл).
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу; изражавање извињења и захвалности.
Разумевање и давање упутстава	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање и тражење упутстава.
Описивање радњи у садашњости	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са догађајима/ активностима и способностима; усмено и писано описивање активности, радњи и способности у садашњости.
Описивање радњи у прошлости	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези с личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, активности и способности у прошлости, историјских догађаја и личности.
Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.
Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.
Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у	. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано

простору	описивање смера кретања и просторних односа.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе; постављање питања у вези са забранама, дозволама, упозорењима, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, дозвола, упозорења, правила понашања и обавеза.
Изражавање припадања и поседовања	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се говори о томе шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.
Изражавање допадања и недопадања	Слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/ недопадање; усмено и писано изражавање допадања/ недопадања
Изражавање мишљења	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се тражи и износи мишљење и изражава слагање/ неслагање; усмено и писано тражење и изношење мишљења и изражавање слагања и неслагања.
Изражавање количине, димензија и цена	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање: Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника. Усмено одговарање (сумативна оцена), свеска евиденције наставника/дневник. Редовност доношења домаћег задатка. Писане провере (сумативна оцена). Рад у пару(посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика). Вођење евиденције од стране наставника о: јављању на часовима (учесталост и активност по месецима) ,успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти).

Разред	Осми
Наставни предмет	Ликовна култура
Годишњи фонд часова	34
Циљ наставе предмета	Циљ наставе и учења ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; - користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад;	Композиција	Примена принципа компоновања. Простор и пропорције (ергономија, перспектива).

- примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; - реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; - дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; - прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; - тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; - разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.		
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; - користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; - реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; - дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; - прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; - тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; - разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.	Наслеђе	Културна баштина (значај, заштита и промоција наслеђа). Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети и споменици на територији Србије и у свету.

Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; - користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; - реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; - дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; - прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; - тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; - разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.	Комуникација	Декодирање слике (теме, мотиви, поруке, метафора, алегорија, пиктограми...). Пројекти (цртеж, слика, скулптура, дигитална фотографија, филм, анимација, игрице, стрип, графити, мурали, инсталације, шминкаи боди арт, одевне комбинације и детаљи...).
Кључни појмови:	Простор, облик, линија, боја, текстура, светлина.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик/ца развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан/на је и мотивисан/на да експериментише кроз самосталан рад и рад у групи. Постепено напредује у апстрактном начину размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају самостална решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) као и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик/ца познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост, храброст, осетљивост за уметност) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Кроз предмет Ликовна култура развијају се стваралачке способности, индивидуална креативност и естетска осетљивост.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

1. МЕДИЈИ, МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Основни ниво:

Л.К. 1. 1. 1. Разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности.

Л.К. 1. 1. 2. Изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове.

Л.К. 1. 1. 3. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак).

Средњи ниво:

Л.К. 2. 1. 1. Познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности.

Л.К. 2. 1. 2. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...).

Напредни ниво:

Л.К. 3. 1. 1. Познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности.

Л.К. 3. 1. 2. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју.

2. ЕЛЕМЕНТИ, ПРИНЦИПИ И САДРЖАЈИ (ТЕМЕ, МОТИВИ, ИДЕЈЕ...) ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Основни ниво:

Л.К. 1. 2. 1. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак).

Средњи ниво:

Л.К. 2. 2. 1. Одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт.

Л.К. 2. 2. 2. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...).

Л.К. 2. 1. 2. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...).

Напредни ниво:

Л.К. 3. 2. 1. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју.

Л.К. 3. 2. 2. Изводи радове са одређеном намером, користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат.

Л.К. 3. 2. 3. Користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других.

Л.К. 3. 2. 4. Уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других.

3. УЛОГА, РАЗВОЈ И РАЗЛИЧИТОСТ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Основни ниво:

Л.К. 1. 3. 1. Описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода.

Л.К. 1. 3. 2. Зна да наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечени учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...).

Л.К. 1. 3. 3. Познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица...).

Л.К. 1. 3. 4. Зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу.

Средњи ниво:

Л.К. 2. 3. 1. Лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст.

Напредни ниво:

Л.К. 3. 3. 1. Анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...).

Л.К. 3. 3. 2. Описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности.

Л.К. 3. 3. 3. Користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности.

Л.К. 3. 3. 4. Разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма.

Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови.

Централни појам указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Кључни појмови који чине конструкцију програма надограђују се у сваком разреду другим појмовима према избору наставника, а у складу са предзнањима и сазнајним способностима ученика.

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Композиција	Пожељно је да на почетку године наставник укаже на то где се знања о елементима и принципима компоновања примењују. Ова знања су неопходна ученицима који уписују уметничке школе и одређене профиле у стручним школама (техничар за обликовање графичких производа, фотограф, типограф, архитектонски техничар, техничар за пејзажну архитектуру, техничар за обликовање намештаја и ентеријера, цвећар, златар, електротехничар мултимедија, дизајнер одеће, дизајнер текстила, дизајнер производа од коже, техничар – моделар коже, декоратер зидних површина, аранжер у трговини, посластичар, мушки фризер, женски фризер, сценски маскер и власуљар...). Сви ученици могу да примене принципе компоновања приликом креирања презентација, фотографија, видео записа..., реализовања ликовних пројеката, уређења животног и радног простора, смишљања одевне комбинације... На очигледним примерима из свакодневног живота и уметности потребно је објаснити принципе: ритам, контраст, доминанту, градијацију, равнотежу, јединство и хармонију. Начин остваривања бира наставник.

	Могуће је кратко објаснити све принципе на једном часу (уз презентацију), па у току године постепено, кроз разговор и разноврсне проблемске задатке, омогућити услова да ученици развијају знања у складу са својим потребама, интересовањима и способностима. Могуће је и разматрати у току године један по један принцип (почев од оних који су ученицима непознати), па на крају школске године сумирати научено. Заинтересованим и напредним ученицима се може указати на то да, осим наведених, постоје и други принципи. На пример, у фотографији је важан принцип трећина (rule of thirds), у графичком дизајну принцип беле позадине (white space)... Ученицима који желе да науче више потребно је дати смернице за истраживање на интернету (адресе или кључне речи) и договорити са сваком учеником пројектни задатак који ће радити самостално, код куће. Када је реч о простору и пропорцијама, најважније је прво указати на значај ергономије за здравље ученика. Пример дизајна радног стола и столице, који треба да омогући правилно држање тела приликом учења и рада на рачунару. Затим се може разговарати о дизајну ентеријера и индустријском дизајну (на пример, о дизајну аутомобила), о архитектури, скулптури у пленеру, приказивању простора на дводимензионалној подлози и перспективи... Заинтересованим ученицима се може указати на златни пресек. Да би се обезбедила мотивација и развијала компетенција за учење, неопходно је објаснити зашто и како се уче одабрани садржаји. На пример, ако наставник тражи од ученика да нацртају простор и објекте у перспективи, потребно је да укаже на то да ученици на тај начин развијају визуелно опажање и памћење, што им је неопходно у бројним животним ситуацијама (за процењивање ситуација, доношење одлука, решавање проблема...). Аналитичко посматрање природе, окружења и уметничких дела није довољно, визуелно опажање и памћење се неће довољно развијати без практичног рада (ликовни задаци су уједно и начин да ученик провери у којој мери је развио визуелно опажање и памћење). Може се разговарати и о томе како данас доживљавамо приказивање тродимензионалног простора на дводимензионалној подлози. Обрнута, вертикална и семантичка перспектива могу деловати незанимљиво или збунити савременог посматрача. С друге стране, полиперспектива може бити занимљива савременом посматрачу иако, такође не приказује објекте онако како их видимо у стварности. Као пример приказивања простора наставник може да покаже и 3Д мурале (оптичке илузије), који могу у потпуности да промене амбијент мањих и слабо осветљених просторија или да значајно измене изглед старих фасада (примери се могу наћи на адреси: https://artofjohnpugh.com). Када је реч о пропорцијама главе и тела, може се указати на примену знања приликом шминкања и смишљања одевне комбинације, на различите облике лица и пропорције, на то како се бојом, линијама и валером неки делови лица могу визуелно смањити или истаћи. Боје и кројеви одеће могу утицати на то да неки делови тела визуелно делују шире или уже, краће или дуже... Такође, простор (димензије, дизајн ентеријера и осветљење) утиче на општи утисак. Може се разговарати и о опажању боја у зависности од врсте осветљења (бела светлост у распону од 2700 до 6500 Келвина), јер за ученике није важно да приликом бирања сијалица за стан, собу, радни простор... мисле само о потрошњи енергије и јачини светла, већ и о боји светла, а која утиче на расположење, учење, доношење одлука... Као пример може послужити боја светла која се користи у маркетима да би храна деловала свеже. Затим, ако је ученик изложио на зиду свој ликовни рад, постер или репродукцију уметничког дела, та слика ће другачије изгледати у зависности од избора сијалице (као и сви други објекти у просторији)... Ученици се додатно могу мотивисати задацима који су њима занимљиви, а развијају стваралачко мишљење: трансформација облика (у апликативном програму: morphing), превођење информација из једне форме у другу (на пример, превођење музичке композиције у ликовну), повезивање реалних облика и нереалних односа, креирање илузија... Да би се утврдило које активности мотивишу ученике неопходно је континуирано испитивање праксе, јер оно што мотивише једну генерацију/одељење/ученика не мотивише нужно све ученике.
Наслеђе	Циљ учења ове теме је развијање позитивног става према светској и националној културној баштини. Као полазна основна потреба да послужи неки феномен, актуелна тема или догађај. На пример, катедралу Нотр Дам у Паризу је у великој мери оштетио пожар у априлу 2019. године. Ова несрећа није потресла само француски народ већ и велики број људи широм света, што је

повод за разматрање вишеважних тема. Једна од значајнијих тема је промоција наслеђа. Катедрала Нотр Дам је у својој дугој историји више пута била потпуно запуштена (нарочито у 16. веку). Током Француске револуције је демолирана, јер је народ није доживљавао као вредно наслеђе, већ као симбол богатства и моћног свештенства. Захваљујући роману „Богородичина црква“ у Паризу (код нас: „Звонар Богородичине цркве“) Виктора Игоа, који је постао популаран одмах по објављивању, катедрала је обновљена. Пишчева намера је била да скрене пажњу француској јавности на значај националног наслеђа, међутим роман је доживео светску славу као и катедрала. По роману су нацртане бројне илустрације, стрипови, снимљени филмови, серије и анимирани филмови, креиране су позоришне представе, мјузикли... Assassin's Creed Unity из 2014. Године катедрала је верно приказана до детаља. Унеско је уврстио катедралу на листу светске културне баштине и она је и званично призната као наслеђе значајно за човечанство. Ученици треба да знају да је веома тешко прикупити новац за заштиту и обнову наслеђа. Катедрала је и у 21. Веку пропадала упркос својој слави и годишњој посети од преко 13 милиона људи из целог света. Највише новца за обнову је уложено онда када је велики број људи осетио снажну емотивну повезаност са катедралом (непосредно по објављивању Игоовог романа и непосредно после пожара)... Ученици могу да истраже који споменици културе у нашој земљи се налазе на листи светке културне баштине, а који не (иако су изузетно значајни), као и да заједно размотре шта за њих значе споменици културе у нашој земљи, како би као појединци и као заједница могли да допринесу промоцији наслеђа. На пример, изузетно значајан праисторијски локалитет Винча (Бело Брдо) је озбиљно угрожен подземним водама, али није прикупљено довољно средстава да се до краја истражи и уреди за посетиоце. Катедрала Нотр Дам може да буде основ за разматрање још једне важне теме, начина на који се наслеђе штити и обнавља. Иако се у јавности говори о рестаурацији катедрале она је током векова само делимично рестаурирана, а делимично је обнављана тако што су јој додавани модерни елементи, па је Виктор Иго катедралу описао као химеру. После пожара, француска влада је расписала конкурс за идејно решење катедрале што је подстакло још бурних реакција јавности. Јавност је подељена на оне који желе да се верно реконструише последњи изглед катедрале и на оне који сматрају да је боље катедрали дати савременији изглед (јер је катедрала на тај начин била и грађена и обнављана током векова). Као супротност катедрали може се навести пример обновљене средњовековне тврђаве Голубац или манастирског комплекса Манасија, којима нису додавани модерни архитектонски украси. Ученици могу да дискутују о томе да ли би се вредност културног споменика умањила уколико би се приликом обнове изменио његов првобитни изглед, као и о јединству стила, могу да ураде идејна решења за уређење простора око неког значајног споменика или места културе у нашој земљи... Такође, потребно је поменути 3Д скенирање и штампање, технологију која у великој мери може да помогне приликом истраживања и обнове културног наслеђа. Када се планира учење о уметницима и њиховим делима, важно је смислено одредити циљ учења одабраног садржаја. На пример: није смислено да ученици уче о импресионизму зато да би упамтили податке (када је правац настао, шта је био повод за настанак правца, ко су представници, која су њихова најзначајнија дела), јер ти подаци за ученике немају значаја, неприменљиви су и ученици их брзо заборављају. Уместо тога, може се говорити о томе шта је креативност а шта иновативност, колико је за ученике значајно да развијају стваралачко мишљење (које им је неопходно у бројним животним ситуацијама), као и о томе да иновативне идеје и остварења понекад неће одмах бити прихваћени. Као пример се може навести прича о непријатељској реакцији кригичара, неких колега и публике када су први пут видели радове импресиониста и о увредама упућених уметницима. Ученицима се могу показати најпознатија дела импресиониста и поставити питање да ли та дела у њима изазивају презир, бес, мржњу... и зашто (да или не), као и шта мисле, зашто је јавност у 19. веку тако негативно реаговала на иновације. Ученици могу да упореде једно дело уметника који је био цењен у то време (на пример, Енгр) и дела импресиониста, да покушају сами да открију шта је тачно скандализовало публику. Затим се може нешто рећи о Салону, о томе како је отварање изложбе био значајан друштвени догађај који је окупио виђене људе и обичне грађане, о стандардима које је поставила државна Школа лепих уметности (Ecole des Beaux-Arts) и очекивањима публике тог времена. Може се разговарати и о томе на који начин ученици прихватају оштру критику или увреде, а на који начин су реаговали уметници који су касније постали славни као и како би могли пристојно да кажу да им се неко дело не свиђа. Такође, може се

	разговарати и о томе зашто и данас неки људи мрзе, на пример, Реноара и објављују на интернету чланке против његових дела... На исти начин се може приступити и свим другим садржајима које наставник одабере. На пример: ако је фо- кус на томе како ученици могу да пронађу подстицај за стварање, као пример се могу показати дела настала под утицајем афричке уметности... Потребно је разговарати и о томе шта за ученике значи оригиналност, колико је оригиналност важна, у којој мери можемо да оудемо оригинални, у којим случајевима је оригиналност позитивно прихваћена, а у којим не. Такође, шта је у уметности омаж, а шта плагијат... Свака одабрана тема за разговор може да буде и повод за истраживање и стварање. Наставник треба повремено да прати како се развијају нове образовне технологије. На пример, америчка компанија Triseum развија образовне итрице помоћу којих ученици и студенти могу да уче о уметницима и уметничким делима истовремено развијајући компетенције (називи првих игрица су: ARTe: Mecenas, ARTe: Lumiere, ARTe: Hemut).
Комуникација	Декодирање слике се односи на тумачење слике у најишрем значењу (теме и мотиви у уметничким делима. пропагандне поруке, пиктограми, симболика боје...). Ови садржаји се повезују са одговарајућим садржајима других тема. Према процени наставника, могуће планирати и тумачење сложенијих знакова, истраживање по- рекла, значења и развоја познатих логотипа (Gamecube, Toblerone, Amazon, Pepsi...) или знакова који су ученицима мање познати (амблеми војске РС, илирски грбовници, одликовања...). Наставник може да понуди ученицима да одаберу знакове о којима ће се разговарати на часу (и који ће послужити као подстицај за креирање оригиналног знакова) или да сам направи избор, а у складу са знацима која су ученици стекли до осмог разреда. Остали предложени садржаји се односе на предлоге пројеката. Ученицима је потребно понудити мотивационе садржаје и могућност да одаберу пројекте који их занимају. Пројекти могу да се планирају и остварују на различите начине. Један од могућих начина је да ученици самостално, у паровима или тимовима одрже час својим вршњацима. Наставник треба да постави захтев да тај час буде занимљив, да „наставник“ заинтересује вршњаке за тему, да припреми кратку презентацију и питања која подстичу на размишљање и разговор, на даље истраживање... Налози за ученике не треба да буду презахтевни, али не треба ни да се сведу на забаву. На пример, један тимски пројекат може да обухвата истраживање европске моде у периоду од почетка двадесетог века до Првог светског рата и нацрт свечане одеће (превођење неких карактеристичних елемената у савремену одећу). Истовремено, од ученика се може тражити да креирају кратку презентацију о духу тог времена (начину живота, архитектури. намештају, познатим уметницима и уметничким делима...). Други тимови могу да раде исти пројекат, али да истражују неко време или да истражују другу тему и реализују другачији рад (на пример, предлог за школски часопис). Ако ученици желе да сазнају више о стрипу као мотивациони садржај може се понудити прича о популарности стрипа данас, филмовима снимљеним према стриповима, о основним карактеристикама америчке, јапанске и француско - белгијске школе, о српском стрипу апликативним програмима за цртање стрипова... Ученици могу да осмисле карактер/карактере и да нацртају траку или таблу стрипа (за стрип у наставцима). Уколико их занимају графити и мурали, може се указати на интернет страницу Google Street Art project, где се могу видети највреднији графити и мурали широм света, на бесплатне апликативне програме за креирање графита, а ученици могу индивидуално или тимски да планирају пројекте (да фотографису зид у свом месту, да креирају неколико скица за графит/мурал, да одабрану скицу пренесу на већи формат натрон папира...). Такође, одељење може да се договори да сви заједно раде на једном пројекту. На пример, да сниме документарни филм о свом школском животу у последњем разреду основне школе. Затим, један део школског простора може у потпуности да промени изглед за потребе школских прослава помоћу интерактивних инсталација (наставник може пронаћи идеје за пројекат и мотивационе садржаје ако у претраживач унесе: Interactive Art Installations, Nike Flyknit Collective installation, Jelly Swarm by Tangible Interaction, Scattered Crowd by William Forsythe, Patrick Nadeau Rainforest installation)...

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...).

Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...).

Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...).

Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...).

Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...).

Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове оригиналан је у односу на своје претходне радове...).

Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...).

Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...).

Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму).

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. Самопроцена радова је вербална и писана. Најефикаснија је метода 3, 2, 1. Ученик сам припрема листић на коме уписује име, презиме, датум и назив рада. Затим кратко наводи: 3 ствари које сам научио на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио, 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио. Када се разговара о ликовним делима, ученик пише: 3 речи којима бих описао дело, 2 ствари које ми се највише допадају на делу, 1 ствар коју не разумем. Када се разговара о уметнику: 3 ствари због којих је уметник значајан, 2 дела која ми се највише свиђају, 1 питање које бих поставио уметнику. Када се ученик ликовно изражава: 3 ствари о којима сам размишљао током рада, 2 ствари које ми се свиђају на мом раду, 1 ствар коју бих променио. Или: 3 речи којима бих описао свој рад, 2 разлога због којих је мој рад оригиналан, 1 ствар коју бих урадио другачије. Важно је да ученик не наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издавање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање или да дође до бољих идеја. Ученике је потребно навикавати да листиће попуњавају брзо. Понекад је најважније оно чега се првог сете. Наставник може да прилагођава методу у складу са типом активности/задатка или да осмисли другачије чек-листе. Оцењивање је веома комплексно и што су деца старија промене у развоју су брже а индивидуалне разлике међу појединцима веће. На овом узрасту се појављује већа разлика између активности и резултата па се током целе године редовно прати развој ученика на свим пољима активности. Оквирне основе су визуелне, интелектуалне, естетска обележја дејских радова, техничке способности, декоративне, познавање појмова, естетско процењивање и посебно развијене способности и наклоности. На темељу ових основа може се формулисати успех ученика и редовно пратити уз усмене и писане препоруке за још бољи рад и оцењивање сваког рада и активности на сваком часу (формативно). На крају наставне целине (полугође) ученици морају имати најмање четири бројчане оцене (сумативно). Евалуација и самоевалуација током појединих часова или на крају месеца.

Разред	Осми
Наставни предмет	Музичка култура

Годишњи фонд часова	34
Циљ наставе предмета	Циљ учења предмета Музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других

Исходи	Област/Тема	Садржаји
– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у романтизму, импресионизму и савременом добу; – препознаје националне игре у делима уметничке музике; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба; – разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба;	ЧОВЕК И МУЗИКА	Романтизам Програмска и апсолутна музика Соло песма Клавирска минијатура Националне и стилизоване игре (полка, мазурка, чардаш, казачок, сиртаки, валцер, танго...) Музичко-сценска дела Сметана, Дворжак, Шопен, Лист, Шуберт, Шуман, Паганини, Верди, Пучини, Росини, Чајковски, Бородин, Мусоргски, Мокрањац Импресионизам Равел, Дебиси Савремено доба Жанрови: Џез, популарна музика, апстрактна музика. Импровизација (појам) Стравински, Прокофјев, Коњовић, Константин Бабић, Вера Миланковић
– препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку; – опише начин добијања тона код дувачких инструмената;	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Дувачки инструменти

– препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;		
– препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике романтизма, импресионизма и савременог доба. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.
– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизијући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – се понаша у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. Певање песама у мешовитим тактовима (7/8, 5/8) по слуху. Певање песама у комбинацији са плесним покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике романтизма, импресионизма и савременог доба.
– критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.		Импровизација Креирање покрета уз музику коју ученици изводе.

		МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање ритмичке пратње. Реконструкција музичких догађаја у стилу романтизма, импресионизма и савремене музике. Израда дувачких инструмената од доступних материјала.
Кључни појмови	романтизам, програмска и апсолутна музика, соло песма, клавирска минијатура, музичко-сценска дела, савремено доба, музички жанрови		

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	
Компетенција за учење: - Има позитиван и одговоран однос према учењу. - Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје. - Користи различите изворе информација и има критички однос према њима. - Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом. - Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања. Одговорно учешће у демократском друштву: - Има позитиван став према поштовању људских права и слобода. - Зна дејча и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани. - Понаша се одговорно, хумано и толерантно удруштву. - Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине. - Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу. - Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. хуманитарне, еколошке, културно- уметничке акције; борба против насиља и дискриминације по било ком основу (нпр. верском, националном, родном, узрасном, етничком...)); акције против болести зависности,	

злостављања животиња итд.).

Естетичка компетенција:

- Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара.
- Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативносту свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.
- Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Комуникација:

- Познаје различите облике комуникације и њихове одлике (усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.).
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене.
- Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.
- Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.
- Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине; кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језички идентитет.
- Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.

Одговоран однос према окоolini:

- Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.
- Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

Одговоран однос према здрављу:

- Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора. Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:

- Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;
- Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге;
- Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака и користи ЦВ и мотивационо писмо да опише своје компетенције, жеље и очекивања.
- Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Рад с подацима информацијама:

- Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења.
- Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.
- Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

Решавање проблема:

- Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства.
- Планира стратегију решавања проблема (претпоставља решења, планира редослед активности, избор извора информација, средстава/опреме коју ће користити, са ким ће сарађивати, са ким ће се консултовати).
- Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством.
- Самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења.
- Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.
- Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

Сарадња:

- Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.
- Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару.
- Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе.
- Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених.
- Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

Дигитална компетенција:

- Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ.
- Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Основни ниво:

Ученик познаје језик музике и изражава се гласом, инструментом и покретом индивидуално и/или у групи. Ученик слушно препознаје основне карактеристике музичке уметности и развија естетску осетљивост.

Средњи ниво:

Ученик користи различите музичке изражајне елементе у исказивању својих осећања и идеја и у комуникацији са другима. Слушно препознаје различите жанрове музичке уметности са посебним акцентом на аутентични музички фолклор. Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања и истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Ученик комуницира покретом уз музику.

Напредни ниво:

Ученик креативно примењује стечена музичка искуства у изражавању и представљању ставова и идеја и у комуникацији са другима. Уважава и истражује музичке садржаје различитих жанрова, стилова и култура. Доприноси очувању и развоју музичке културне баштине. Има критички став према музици. Повезује и користи музику са ИКТ-ом у стварању и презентовању знања. Прати и учествује у музичком животу заједнице.

СТАНДАРДИ**Искази образовних стандарда по нивоима и областима:**

НАСТАВНА ТЕМА	ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	МК.1.1.1.препозна основне елементе музичке писмености МК.1.1.2.опише основне карактеристике: музичких инструмената, историјско-стилских периода, музичких жанрова, народног стваралаштва МК.2.1.1.музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (нпр. брз темпо са живахним карактером) МК.2.1.2.структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми) МК.2.1.3.облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	МК.1.1.1.препозна основне елементе музичке писмености МК.1.1.2.опише основне карактеристике: музичких инструмената, историјско-стилских периода, музичких жанрова, народног стваралаштва МК.2.1.1.музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (нпр. брз темпо са живахним карактером) МК.2.1.2.структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми) МК.2.1.3.облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота МК.3.1.1.зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела МК.3.1.2.разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора МК.3.1.3.критички и аргументовано образлаже свој суд МК.3.1.4.уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом)

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	МК.1.2.1. именује музичке изражајне елементе МК.1.2.2. именује извођачки састав МК.1.2.3. именује музичке жанрове МК.1.2.4. именује српски музички фолклор МК.2.2.1. опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (нпр. узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре) МК.2.2.2. препозна структуру одређеног музичког жанра МК.3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера МК.3.2.2. жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера МК.3.2.3. контекстом настанка и применом различитих облика музичког фолклора
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	МК.1.3.1. пева једноставне дечје, народне или популарне композиције МК.1.3.2. изводи једноставне дечје, народне или популарне композиције на бар једном инструменту МК.3.3.1. изводи разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	МК.1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења МК.1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела МК.1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско-ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима МК.3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте МК.3.4.2. импровизује и/или компоњује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова МК.3.4.3. осмисли музику за школску представу, приредбу, перформанс

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Човек и музика	Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву је данас познајемо или и нешто друго. Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за осми разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немусичким аспектима романтизма, импресионизма и савременог доба на детаљнији и специфичнији начин.
Музички инструменти	Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе. Како су, поред људског тела и гласа, значајно средство музичког изражавања човека, информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста. У том

	смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила. Као и све друге, дувачке инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере који на упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Информације о дувачким инструментима треба да буду сведене и усмерене на начин добијања тона, тонску боју, изражајне и основне техничке могућности и примену. Инструменте је потребно аудитивно и визуелно приказати кроз најосновније информације у оквиру предвиђеног наставног садржаја. До знања о инструментима ученици треба да дођу из непосредног искуства путем слушања и опажања, а не фактографским набрајањем, односно меморисањем података.
Слушање музике	Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају „константа“ у процесу ученичке перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела. У контексту романтизма, импресионизма и савременог доба, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела - описати специфичност одређених елемената музичког дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав и изражајне могућности инструмената. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања дела које су ученици слушали, подстичући креативност и критичко мишљење. Слушање дела инспирисаних фолклором свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција.
Извођење музике	Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и fine моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да се кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања. С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмеравати на покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину. Певање Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композиције за певање због физиолошких промена певачког апарата (мутирање). Приликом извођења песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. Песме се обрађују по слуху и из нотног текста. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају

	певање са литерарним текстом. Са ученицима је неопходно постићи изражајно певање. Свирање Узвођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима. Свирање на мелодијским инструментима је олакшано чињеницом да су ученици музички описмењени те могу користити нотне примере појединих песама које су најпре анализирани и солмизационо обрађени. Свирањем се поред осталог развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности. Елементи музичке писмености Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку. Елементима који су обрађени у претходним разредима додати обраду мешовитих тактова.
Музичко стваралаштво	Дечије музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања. Стваралаштво може бити заступљено кроз: - музичка питања и одговоре, - компоновање мелодије на задати текст, - састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива, - импровизација игре/покрета на одређену музику, - илустрацију доживљаја музике,

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Шта пратимо	Критеријуми оцењивања	Поступак	Инструменти оцењивања	Време
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода Б) Ангажовање	Полазна основа за оцену је ученикова способност, степен спретности и умешности. Узима се у обзир и индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу. Критеријуми оцењивања Оцену одличан (5) добија ученик који: – у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о степену ангажовања, уложеном труду, доприносу ученика за време групног рада, изрази	• Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање • Чек-листе са скалом процене • Протоколи посматрања • Упитници (за групни и рад у пару)	Белешке са часова Пресек стања по потреби Пресек стања по тромесечјима Пресек стања по

ученика у настави В) Самосталност у раду	лако логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; – показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања Оцену врло добар (4) добија ученик који: – у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; – самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; – решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; – показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: – у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; – у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; – већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; – у довољној мери критички расуђује; – показује делимични степен активности и ангажовања. Оцену довољан (2) добија ученик који: – знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; – у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; – понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; – показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који:	креативних задатака на одређену тему, раду на пројекту и личном напредовању у складу са музичким могућностима -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика - групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) - рад у пару (посматрање излагање парова, процена осталих ученика) -вођење евиденције о учешћу ученика у ваннаставним активностима	*Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)	полугодиштима Пресек стања на крају школске године
--	---	---	--	--

	– знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције примене; – не изводи закључке који се заснивају на подацима; – критички не расуђује; – не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.			
--	---	--	--	--

Разред	Осми
Наставни предмет	Историја
Годишњи фонд часова	68
Циљ наставе предмета	Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-историјске периоде и наводи граничне догађаје - повезује историјске изворе са установама у којима се чувају - именује Савремено доба и наводи граничне догађаје - користи основне историјске појмове - пореди историјске периоде - разврстава историјске изворе према њиховој основној подели и према историјском периоду - пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихових сазнајних вредности	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајнавредност (материјални, писани, аудио-визуелни, усмена сведочанства, дигитални) Последице Великог рата(демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференцијау Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједиња, међународно признање и границе). Политичке и друштвено- економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот).

		Југословенска краљевина(простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић, Барили, Иван Мештровић
Користи основне историјске појмове - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту -Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени) -Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи -Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност -Изражава своје ставове на аргументован начин - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у савременом добу - Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера - Уочава пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора - Анализира и процењује ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Упоредије, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету -Употреби податке из табеле у једноставном	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	Свет у рату –узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања, ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата и победа Антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату-улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата-људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције, уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине, стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз Тито, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић

истраживању -Наведе специфичности друштвених појава процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у савременом добу - Анализирајући дате примере уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу - Идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту -Уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности -Наведе примере како су идеје о родној верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва		
-Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима -Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском на основу датих примера -Препознаје основне карактеристике различитих идеологија -Користи основне историјске појмове -На карти показује места где су се десили одређени догађаји - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у Савременом добу - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту - Самостално или у групи реализује једноставне задатке - Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Препознаје основне карактеристике различитих идеологија - Пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у Савременом добу - Изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера - Уочава пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора - Анализира и процењује ближе хронолошко порекло	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације-покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата-изградња новог државног и друштвеног уређења,једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност, свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Голда Меир, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мендела, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић

извора на основу садржаја - Упореджује, анализира и уочава разлике између свог и ставова других - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом свету - Употреби податке из табеле у једноставном истраживању - Повезује визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни) - Уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима - Објасни значење појмова геноцид и Холокауст - Препозна пропаганду, стереотипе, идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији - Идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликта		
- Доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима - Користи основне историјске појмове - Сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту - Наведите специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у Савременом добу - Анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву: односи између великих сила, позиција Србије и Југославије - Пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности - Препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва - Приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у савременом добу - Уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву - Повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	Свет после хладног рата –пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају XX и на почетку XXI века-криза СФРЈ 80-их година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000.године, република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања ЕУ, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела

- Презентује самостално, или у групи , резултате једноставног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе користећи ИКТ - Анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног материјала -Препозна на примерима из савремене историје важност поштовања људских права -Препозна пропаганду, стереотипе, идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији			Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница
Кључни појмови	Октобарска револуција, Версајски уговор, Друштво народа, тоталитаризам, диктатуре, комунизам, фашизам, нацизам, социјализам, антифашизам, антисемитизам, милитаризам, Други светски рат, гето, Холокауст, геноцид, Аушвиц, Јасеновац, Организација Уједињених нација, феминизам, шовинизам, ксенофобија, репресија, пацифизам, деколонизација, људска права, националне мањине, дискриминација, демократија, тероризам, хладни рат, атомска енергија, глобализација, миграције, југословенска идеја, југословенска држава, Република Србија, транзиција, дигитална револуција, популарна култура.		
ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ			
На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.			
Основни ниво			
Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.			
Средњи ниво			
Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других			

народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Напредни ниво

Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја; анализира садржај историјских извора; уочава различита тумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културно-историјског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости

Основни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје.

Средњи ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве, догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из садашњости; разуме узрочнопоследичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историје и повеже их са савременим простором.

Напредни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих појава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући

различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.

Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву

Основни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: разликује чињенице од интерпретација у историјским и савременим изворима информација; уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет и развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта; одговорно се односи према културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; толерантно се односи према другим и другачијим мишљењима и ставовима, примењује основне елементе интеркултуралног дијалога, наводи права и обавезе које има као ученик и сагледава непосредно друштвено окружење.

Средњи ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: препозна стереотипе и предрасуде кроз примере из прошлости у историјским и савременим изворима информација; процењује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости; одговорно и активно се односи према сопственим правима и обавезама, културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; уочава могуће узроке конфликта у непосредном окружењу и ради на њиховом спречавању, односно решавању и превазилажењу; комуницира у вршњачкој групи на толерантан начин и уз поштовање основних људских права.

Напредни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација као и различита тумачења исте историјске појаве/догађаја/ личности; планира активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа, меморијала и празника свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; конструктивно комуницира у вршњачкој групи и окружењу уз поштовање основних људских права

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

ЕВРОПА, СВЕТ ИСРПСКИ НАРОД УЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице

ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.5. уме да одреди ком историјском периоду припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.1.2.7. зна да исте историјске појаве могу различито да се тумаче

ИС.2.2.1. уме да закључи о ком догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС 3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије

ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости

ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем

говори извор (идеолошки,културолошки, социјални, политички,географски контекст извора)

СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних,материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.1.2.5. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле

ИС.2.2.1. уме да закључи о ком догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС 3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије

ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости

ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем

говори извор (идеолошки,културолошки, социјални, политички, географски контекст извора)

СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.1.2.5. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле

ИС.1.2.6. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикана

ИС.1.2.8. препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС 2.1.2. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

ИС 3.1.6. уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања

ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем

говори извор (идеолошки, културолошки, социјални, политички, ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС 1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.1.2.5. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле

ИС.1.2.6. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графика

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС 2.1.2. препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје

ИС 2.1.4. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

ИС 3.1.6. уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања

ИС 3.2.7. уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности (манипулација, пропаганда, стереотип) ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: уџбеника, илустрација, шема, графика Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима савременог доба, историјском архиву, евентуално виртуелна посета музеју, локалитету из савременог доба... Проналажење примера извора за период Савременог доба од стран ученика Коришћење е-уџбеника: тестови, видео записи са питањима и др. Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др. Корелација са сродним предметима: српским језиком (Дучић, Нушић) географија (Европе, Света, Југославије), веронаука, ликовно (споменичко наслеђе међуратног периода, Дали, Пикасо, М.П. Барили), музичко (Химна Југославије), грађанско (људска права, тоталитарне идеологије) кроз интегративну наставу и тематско повезивање. Стално коришћење историјске карте. Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (Друштво народа, тоталитарне идеологије), илустрација (плакати), ППТ, видео записа (убиство краља Александра у Марсеју и др.), квиз на кахуу и др. Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву, евентуално виртуелна посета Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернет страница, енциклопедија, ради израде панорама, кратких записа, кратких излагања Хибридна настава: коришћење е-уџбеника, е-модерне платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (фронтови, битке: Свет, Европа, Југославија), ликовно (карикатури, плакати) и грађанско васпитање (људска права, савези), кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (односи између великих сила), илустрација (плакати), питања, филмова (нпр. Дечак у пругастојпицама, Дара из Јасеновца и др.), ППТ, шеме и табеле Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панора, кратких записа, кратких излагања Хибридна настава: коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Обележавање места великих трагедија српског и других народа у Другом светском рату (27. јануар, 22. април...и др)
СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (ОУН, ЕУ, блоковска подела, несврстани, СФРЈ, Србија), ликовно (плакати, карикатури) и музичко васпитање (Елвис Присли, Битлси), верска настава, грађанско васпитање (антиратни и антирасни покрети, демократија), српски језик (Иво Андрић) кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (Европске интеграције, ратна жаришта и др.), ППТ, шеме, табеле.. Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панора, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, е платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје
СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија (пад Берлинског зида, ЕУ, Распад СФРЈ, Србија), ликовно (плакати, карикатури), грађанско васпитање (тероризам), биологија (еколошки покрети), информатика (интернет, Четврта индустријска револуција, мобилна телефонија, апликације) кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (НАТО агресија 1999, Распад СФРЈ и др.), ППТ, шеме, табеле.. Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде панора,

	кратких записа, кратких излагања Хибридна настава: коришћење е-уџбеника, е платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле Проверавање знања историјско-географских појмова, кроз испитивање на карти Коришћење е-уџбеника и е платформе, каху квиза
--	--

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Пратимо степен остварености исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета. Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничкоизражавање; вештине и извођење радних задатака.

Пратимо и ангажовање ученика у настави кроз одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима

Критеријуми оцењивања

Оцену одличан (5) добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Оцену врло добар (4) добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања

Оцену добар (3) добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује
- показује делимични степен активности и ангажовања

Оцену довољан (2) добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
- не изводи закључке који се заснивају на подацима;
- критички не расуђује;
- не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање

Поступци оцењивања

Формативно оцењивање:

Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника или дневник.

Евиденције наставника о:

- Редовности доношења домаћег
-Јављању на часовима(учесталост и активност по месецима)
-Успешности у групном раду, раду у пару(ангажовање, продукти)
-Учешћу на такмичењима
-Посета културно-историјским институцијама и догађајима
-Несебичном пружању помоћи другим ученицима
-Израда паноа, ППТ, различитих врста излагања
Усмено одговарање: свеобухватност одговора,хронолошка и појмовна прецизност, сналажење на карти, хоризонтално и вертикално повезивање градива, самосталност у одговарању, сналажење на карти
Писане провере
Квизови

Разред	VIII
Наставни предмет	Географија
Годишњи фонд часова	68
Циљ наставе предмета	Циљ учења географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- Објаснити етимолошко значење термина Србија, симболе отаџбине, детерминанте и компоненте географског положаја, њене границе, облик и величину територије. Објаснити ученицима да географски положај Србије може бити апсолутан и релативан, с тим што треба издвојити њихове компоненте. Важно је издвојити граничне прелазе	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	- Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси; - Географски положај Србије; - Историјско-географски развој Србије; - Симболи Србије; - Границе и проблеми пограничних крајева

Србије према суседним државама и објаснити централно језгро – колевку државне идеје, центар интеграције и фактор кохезије њене територије. Овај садржај треба реализовати у складу са одговарајућим садржајима из историје.		
- Објаснити геотектонски положај и геотектонску рејонизацију Србије, сагледавањем односа Евроазијске и Афричке литосферне плоче; објаснити механизме настанка и обликовања рељефа на простору Србије. Упознавање ученика са мрежом сеизмолошких станица Србије и различитим начинима прикупљања података о турској активности на подручју Србије. Упознати ученике са генетским и основним морфолошким типовима рељефа, као и њиховом распрострањеношћу уз помоћ географске карте Србије. Неопходно је да ученици самостално користе климатолошке податке који се односе на температуру и падавине изабраног места. Ученицима треба указати на постанак, еволуцију, распрострањеност река, језера, подземних вода и термоминералних извора на територији Србије. Неопходно је да ученик: наведе највеће реке Црноморског, Јадранског и Егејског слива, разликује језера по начину постанка, лоцира термоминералне изворе. Потребно је ставити акценат на интеракцију природе и друштва и указати ученицима да се људско друштво не може посматрати независно од природног окружења.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- Геотектонски процеси на територији Србије; - Сеизмизам Србије; - Тектонски облици рељефа; - Падински процес и и рељеф настао деловањем воде; - Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека; - Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека; - Климатски фактори и елементи; - Климатске области у Србији; - Подземне воде Србије; - Реке Србије; - Језера Србије; - Заштита вода и заштита од вода; - Земљишта Србије; - Распрострањеност биљног и животињског света
- Ученицима објаснити садржаје о становништву, насељима и привреди Србије. Ставити акценат на објашњење кретања броја становника по подацима пописа, природног прираштаја и миграција. Веома је важно остварити корелацију са наставом историје; - Захтевати да ученици самостално проналазе податке о структурама становништва који су доступни у аналогном и дигиталном облику; - Будући да су примери негативног утицаја човека на животну средину доминантни у односу на позитивне, те да се на истицању позитивног утицаја човека на животну средину инсистирало и у нижим разредима, ставити акценат на примере рационалног коришћења енергетских извора и очувања животне средине.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- Кретање броја становника и њихов просторни размештај; - Природно кретање; - Миграциони процеси; - Структуре становништва; - Демографски проблеми и популациона политика; - Прва насеља у Србији;

		- Село и рурални процеси; - Градови; - Урбанизација и проблеми урбаног развоја; - Београд; - Природни ресурси и привредни развој; - Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде; - Пољопривреда и географски простор; - Индустрија и географски простор; - Саобраћај и географски простор; - Туризам и трговина; - Делатности кварталног сектора
- Уз помоћ карте и других расположивих извора информација ученици треба да анализирају просторну заступљеност природних и културних објеката у Србији. Ученици треба да развију свест о неговању природних и културних добара.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	- Природна баштина Србије; - Културна баштина Србије; - Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији
- Наставник треба да искористи технике које ће бити усмерене на учење путем открића, које обухвата прикупљање података од локалног становништва и самостално посматрање објеката и процеса. Наставник је у обавези да на почетку школске године ученицима да јасна и прецизна упутства о начину реализације наставе везане за географију завичаја.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	- Појам и географски положај завичаја; - Природне и друштвене карактеристике завичаја
- Упознати ученике са иселавањем припадника нашег народа из Србије у више таласа, упознати их са тиме колико припадника нашег народа живи на тлу бивше СФЈ, у региону и дијаспори, какав им је економски, политички и културни статус.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	- Срби у Црној Гори; - Срби у БиХ – Република Српска; - Срби у Хрватској; - Срби у осталим суседним државама;

		- Срби у дијаспори
Кључни појмови	Географски положај, границе и величина територије Србије, физичко-географске одлике Србије, друштвено-географске одлике Србије, природна и културна баштина Србије, географија завичаја, Срби у региону и дијаспори.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење:

- Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје;
- Има позитиван и одговоран однос према учењу;
- Користи различите изворе информација и има критички однос према њима;
- Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом;
- Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења.

Одговорно учешће у демократском друштву:

- Има позитиван став према поштовању људских права и слобода;
- Зна децја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани;
- Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву;
- Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу;
- Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима;

Естетичка компетенција:

- Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара;
- Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања;
- Користи основне појмове и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

Комуникација:

- Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност;
- Познаје различите облике комуникације и њихове одлике(усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.);
- Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене;
- Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин;
- Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине;
- Кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језички идентитет;
- Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.

Одговоран однос према околини:

- Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју;
- Одговоран однос према здрављу: Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора;
- Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:

- Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;
- Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији;
- Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

Рад с подацима и информацијама:

- Разликује податак или информацију од њиховог тумачења;
- Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника;

- Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

Решавање проблема:

- Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства;
- Планира стратегију решавања проблема;
- Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством;
- Самостално или консултујући друге особе преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења;
- Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара;
- Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.

Сарадња:

- Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару;
- Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе;
- Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених, критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

Дигитална компетенција:

- Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ;
- Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу;
- Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

ОБЛАСТ: Развијеност и примена географских способности и вештина за решавање одређених ситуација

Основни ниво - Ученик чита географску карту, употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Користи најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

Средњи ниво - Ученик истражује, класификује и приказује елементе географске средине на немој карти, моделом, дијаграмом, табелом, текстом. Познаје значај примене информационих технологија у свакодневним активностима.

Напредни ниво - Ученик планира и изводи једноставна теренска истраживања, користи и анализира информације о географским чињеницама датим у писаним и електронским медијима, изводи закључке и примењује их у новим ситуацијама. Примењује информационе технологије ради обављања различитих активности.

ОБЛАСТ: Примена географских знања и концептуалног разумевања у одређеним проблемским ситуацијама

Основни ниво - Ученик препознаје, разликује и именује физичко-географске, друштвено-географске и регионално-географске чињенице и наводи њихове вредности за рационално коришћење у свакодневном животу.

Средњи ниво - Ученик идентификује и анализира индивидуалност, разноврсност и распрострањеност физичко-географских и друштвено-географских чињеница, а регионално-географске чињенице, везе и законитости сврстава у одређене појмовне категорије и системе.

Напредни ниво - Ученик анализира и објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у географској средини и предлаже нова решења. Издаја и упоређује географске регије.

СТАНДАРДИ

Основни ниво

ГЕ.1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте

ГЕ.1.3.1. познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред

ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне делатности и гране

ГЕ1.4.1 препознаје основнеприродне и друштвенеодлике наше државе

Средњи ниво

ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти

ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице,објекте,појаве и процесе и односе који су представљени моделом, сликом, графиком, табелом, шемом

ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке на некој карти картографским средствима, графиком, табелом, шемом

ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање(природно и механичко) и структуре становништва

ГЕ.2.4.1. описује природне и друштвене одлике наше државе и наводи њене географске регије

Напредни ниво

ГЕ.3.1.1. доноси закључке о просторним и каузалним везама географских чињеница, објеката, појава и процеса, односа на основу анализе географске карте

ГЕ.3.2.2. објашњава физичко-географске законитости у географском омотачу (климатску и биогеографску зоналност) и наводи мере за његову заштиту, обнову и унапређивање

ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности

ГЕ.3.4.1. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Србији и уме да издвоји географске регије

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	- Потребно је објаснити етимолошко значење термина Србија, симболе отаџбине, детерминанте и компоненте географског положаја, њене границе, облик и величину територије. На почетку наставне теме, указати на то да на географски положај Србије утиче поливалентност, контактност и транзитност њене територије у смислу спајања и прожимања различитих елемената географског простора, који су одговорни за развој, организацију, функционисање и трансформацију територије. Објаснити да су детерминанте и компоненте географског положаја, мењајући кроз историју неке од функција, утицале на промене значаја коју је Србија имала у историји и коју има данас. Објаснити ученицима да географски положај Србије може бити апсолутан и релативан. Истаћи да је апсолутан географски положај Србије егзактан јер су у питању географске координате (математичко-географске) и природни фактори. На основу тога издвојити две компоненте апсолутног географског положаја: математичко-географску и физичко-географску. Такође, издвојити и компоненте релативног географског положаја: културно-географску, политичко-географску, саобраћај-но-географску и економско-географску. Објаснити ученицима да је територија Србије повезана и интегрисана, да њена тродимензионалност подразумева

	копно, ваздушни простор изнад копна и Земљину унутрашњост испод копна, као и да је њен квалитет дефинисан економским параметрима који зависе од квалитета и квантитета природних ресурса, као што су на пример, плодност земљишта, рудно богатство, однос обрадивих и необрадивих површина и биолошка разноврсност. Важно је издвојити граничне прелазе Србије према суседним државама и објаснити централно језгро – колевку државне идеје, центар интеграције и фактор кохезије њене територије. Овај садржај треба реализовати у складу са одговарајућим садржајима из историје. Пожељно је избегавати фрагментарно учење историјских чињеница везаних за промене величине територије Србије јер то има најкраће трајање у памћењу, већ их треба повезати са утицајем историјских догађаја на савремени географски развој, чиме се постиже најјачи трансфер у стицању других знања и вештина. Поред тога, објаснити како различите историјске околности и економска развијеност утичу на динамичне промене у географском простору Србије. У циљу подстицања толеранције код ученика, указати на постојање различитих етничких и културних група у пограничним територијама Србије. Оспособити ученике да израђују тематске карте о географском положају, границама и величини територије Србије користећи неме карте, на којима се могу издвојити различити садржаји везани за ову наставну тему.
ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- Наставници могу упознати ученике са мрежом сеизмолошких станица Србије и различитим начинима прикупљања података о трусној активности на подручју Србије у реалном времену и компјутерским програмима за аутоматско лоцирање и извештавање. Ученике треба упознати са генетским и основним морфолошким типовима рељефа као и њиховом распрострањеношћу уз помоћ географске карте Србије. Исход је остварен уколико је ученик у стању да опише деловање унутрашњих и спољашњих сила на постанак и обликовање рељефа Србије, да наведе и опише примере облика рељефа помоћу географске карте, графичких приказа и фотографија. Ученици треба да самостално користе климатолошке податке који се односе на температуру и падавине изабраног места. Климатолошки подаци могу се преузети из метеоролошких годишњака који су доступни на сајту Републичког хидрометеоролошког за-вода Србије (РХМЗС). Поред ових климатских елемената, ученика треба упознати и са ветровима и инсолацијом. Просторну и временску дистрибуцију температура, падавина и ветрова треба повезати са климатским факторима који условљавају њихово формирање. Ученику би требало указати на постанак, еволуцију распрострањеност река, језера, подземних вода и термоминералних извора на територији Србије. Упознати га са основним хидрографским карактеристика река Србије, чије груписање би се извршило према припадајућем морском сливу. Ученик треба да опише стања екстремних водостаја и протицаја (сува речна корита, поплава) као и последице које оне остављају на човека, привреду и животну средину. Препознаје ефекте утицаја физичкогеографских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода, наставник ставља акценат на интеракцију природе и друштва и указује ученицима да се људско друштво не може посматрати независно од природног окружења. За ученика је важно да зна шта доводи до формирања природне непогоде, да ли како човек може да стимулише њено формирање, где су природне непогоде распрострањене на простору Србије, као и да зна како да поступи у случају да је изложен њиховом дејству. Уз помоћ наставника, родитеља као и самосталног прикупљања података ученик треба да се упозна са природним непогодама које се дешавају, односно могу се десити или су се десиле у његовом непосредном окружењу: простори у Србији изложени дејству земљотреса, клизишта, одрона, атмосферских непогода (олуја, град, екстремне температу-ре), полава и бујица. Неопходно је да

	ученици сагледају просторну дистрибуцију животињских врста, травнатих области, шумских ареала и њихов састав, као и ефекте које остварују у интеракцији са осталим природним и друштвеним објектима у простору.
ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	- Акценат треба ставити на објашњење кретања броја становништва по подацима пописа (предлог је да временски обухват буде након Другог светског рата), природног прираштаја и миграција. Наставници треба да упознају ученике са изворима података о становништву (попис, матична статистика, други извори) и да их науче како се ови подаци користе и тумаче. Веома је важно да се у том смислу оствари корелација са наставом историје (ратови, историјске миграције, итд.). Тамо где постоје техничке могућности, ученици могу да користе пописне податке у електронском облику доступне на интернет сајту Републичког завода за статистику, да део тих података представљају на тематским картама, графички и табеларно. Неопходно је да ученик увиди како се (макро) регионалне тенденције у природном прираштају и миграцијама одражавају на биолошке, економске и социјалне структуре становништва Србије. Ученици требају да самостално проналазе податке о структурама становништва који су доступни у аналогном и дигиталном облику те да их на часовима и код куће за домаће задатке приказује у виду полно -старосних пирамида, графикана, дијаграма и тематских карата (картодијаграма). Садржаји везани за овај исход могу се реализовати применом различитих облика рада (индивидуални, рад у пару, рад у групи) и своју пуну примену прона -лазе у изради истраживачких пројеката, најбоље везано за локалну средину. Ученици на овом узрасту већ имају и интуитивна и појмовна знања броју, кретању (природном прираштају, миграцијама) и структурама становништва и способни су да увиђају последице смањења броја становника, иселавања људи из села и мањих градова, интензивног прилива становништва у Београд, иселавања у иностранство, итд. Ова тематика је интересантна за организацију дебата и дискусија, трибина и радионица које би могле да се организују у сарадњи са експертима из локалне заједнице (лекари, социјални радници, психолози, демографи, запослени у јединицама локалне самоуправе задужени за социјална питања, итд.). Неопходно је посебну пажњу посветити процесу урбанизације и главним урбаним проблемима. Ова целина се завршава упознавањем са Београдом, главним градом Србије, његовим географским положајем, историјско-географским и функционалним развојем. Уз помоћ карте Србије и свих других извора информација ученици анализирају утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи, што доводи ученике у ситуацију да сами проналазе изворе информација о привреди наше земље и локалне средине, да их критички преиспитују, упоређују, уочавају временску динамику и просторне диспаритете економско-географских појава и процеса. Географска карта (општа и тематске карте) је овде незаобилазно наставно средство које ученици користе за извлачење географских закључака, али и за илустрацију резултата својих сазнања. Од ученика се очекује да продубе постојећа и стекну нова знања о утицају пољопривреде, индустрије, саобраћаја, туризма и других привредних делатности на географски простор. Будући да су примери негативног утицаја човека на животну средину доминантни у односу на позитивне, те да се на истицању позитивног утицаја човека на животну средину инсистирало и у нижим разредима, овде је акценат стављен на примере рационалног коришћења енергетских извора и очувања животне средине. На овај

	начин ученици стичу целовиту слику о сличностима и разликама у функционисању привреде у свету и у нашој земљи, код њих се развија критичко и ди-вергентно мишљење, али и патриотска свест и интеркултуралност.
ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	- Уз помоћ карте и других расположивих извора информација ученици треба да анализирају просторну заступљеност природних и културних објеката у Србији. Остваривање исхода подразумева уочавање разлика културно-историјских целина градског и сеоског типа. Исход је остварљив ако ученик на карти одреди и лоцира заштићена природна и културна добра и наведе примере. Исход: ученик ће бити у стању да процењује важност очувања природне и културне баштине Србије. Ученици кроз овај исход треба да формирају вредносне ставове и развију свест о неговању природних и културних добара. Организовањем посета манастирима, музејима, националним парковима изводе се закључци о важности националног и културног идентитета наше земље. Исход је остварљив ако ученик на немој карти различитим картографским методама представи степен заштите природних добара и истакне њихов значај.
ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	- Организација теренског рада подразумева истраживачки пројектни задатак где наставник у сарадњи са ученицима дефинише тему, циљ и задатак истраживања, објашњава наставне методе, дефинише хипотезе, израђује нацрт истраживања, описује фазе и ток реализације истраживања, одређује релевантне изворе информација, наводи начин обраде података и приказивање добијених резултата кроз вредновање и евалуацију пројекта. Наставник је у обавези да на почетку школске године ученицима да јасна и прецизна упутства о начину реализације пројектне наставе. Након припреме и реализације пројектне наставе ученици ће бити у стању да уоче значај сарадње у тиму за остваривање заједничких циљева, али и да процене сопствена постигнућа. Ученици су оспособљени да прикупљају, обрађују и презентују резултате истраживачког рада током свих фаза реализације пројекта, као и да презентују и промовишу продукте пројекта. За достизање исхода: реализује истраживачки пројекат у локалној средини, неопходно је да ученик познаје методологију истраживачког рада: - дефинише пројектни задатак; - прикупља податке из различитих извора и на терену; - обрађује податке, приказује их текстуално, табеларно и графички и доноси закључке; - представља резултате истраживачког рада; - описује и вреднује географски положај завичаја; - препознаје, наводи и именује облике рељефа и хидрограф-ске објекте на простору завичаја, објашњава међузависност климе, земљишта и живог света; - истражује и утврђује специфичности природно-географских и друштвеногеографских одлика завичаја и доводи их у корелацију; - објашњава утицај одређене структуре становништва на друштвено-економски развој завичаја; - наводи и описује природна богатства и објашњава утицај њиховог искоришћавања; - описује структуру привреде и наводи показатеље развијености одређених привредних делатности; - образлаже потребе заштите природне средине; - анализира и предлаже различите мере за унапређење завичаја.

СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	- Потребно је да се ученици осмог разреда упознају са тиме колико припадника нашег народа живи на тлу бивше СФРЈ, у региону и дијаспори, када су се и зашто досељавали у те државе, какав им је економски, политички и културни статус, којим делатностима се баве, какав им је однос са већинским становништвом тих држава. Закон о дијаспори и Србима у региону дефинише појмове дијаспора и регион као и државе које ти појмови обухватају. Наведеним исходом и наставним садржајем којим се он достиже, достиже се васпитна димензија циља географије као наставног предмета што подразумева неговање вредности мултикултуралности и патриотизма. Етничку хетерогеност становништва Србије, као и вишевековно присуство Срба у региону и дијаспори, треба сагледавати као богатство које најбоље може да се сагледа у склопу наставног предмета географија.
---------------------------------------	---

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

УСМЕНА ПРОВЕРА (нпр. дискусија, практични рад, анализа задатака...)

Оцену 1 добија ученик који не показује заинтересованост за наставни садржај из предмета географија и код њега није уочен никакав напредак.

Оцену 2 добија ученик који само повремено показује заинтересованост за процес учења, а за напредовање у настави и учењу неопходна је стална координација наставника;

- Ученик који познаје и разуме кључне појмове;
- Који је усвојио одговарајућу терминологију;
- Који је у стању да правилно прочита и разуме текст који је прочитао;
- Који је у стању да показује основне појмове на географској карти;
- Наводи елементе географске карте;
- Наведе начине оријентације у простору;
- Који је у стању да наброји све континенте и све океане и да их покаже на карти;
- Који може да наведе најбитније појмове везане за становништво (нпр. демографија, густина насељености, попис становништва, миграције...)
 - без додатног објашњења;

Оцену 3 добија ученик који је у стању да:

- Оријентише се у простору користећи компас, географску карту и ГПС;
- Анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте;
- Уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности;
- Препознаје везу између физичке, регионалне и друштвене географије;
- У стању је да наведе узроке и последице демографских кретања;
- Објасни како се издвајају географске регије,
- Илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе у Србији.

Оцену 4 добија ученик који је у стању да:

- прецизно примени знање и користи географску терминологију са разумевањем;
- објасни специфичности одређених географских појава;
- објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији и свету;
- доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва;
- доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине;
- на примерима показује значај учења географије за свакодневни живот човека;
- повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком.

Оцену 5 добија ученик који је у стању да:

- доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама;
- анализира елементе популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије и света;
- анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких

и културних група;

- уочи како неке промене у друштву (миграције, емиграције, наталитет, морталитет) одређују поједине процесе и токове;
- повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом;
- изнесе свој став о неком догађају, личности, објективно и непристрасно.

ПИСАНА ПРОВЕРА

Током школске године ученици имају петоминутне провере знања, које се не најављују и не оцењују у дневник, а путем којих наставник може да провери рад ученика током часа и на време уочи и отклони евентуалне нејасноће. Такође и ученик на тај начин може да уочи које лекције му представљају проблем и да уз координацију наставника дође до решавања проблема. Тест обично има 10 питања који подразумева давање одговора, допуњавање, заокруживање и долажење до тачног одговора путем елиминације свој став о неком догађају, личности, објективно и непристрасно.

Разред	Осми
Наставни предмет	Физика
Годишњи фонд часова	68
Циљ наставе предмета	Циљ учења Физике јесте да ученици стекну базичну језичку и научну писменост, оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, образложе своје мишљење у оквиру дискусије, упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у савкодневном животу, развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих образовних стандарда.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-повезује физичке величине које описују осцилације и таласе -описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука -демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова	Осцилаторно и таласно кретање	Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање. Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. <i>Демонстрациони огледи</i> (Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова). Одакле долази звук. Таласи. Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба. <i>Лабораторијске вежбе</i> (Мерење периода осциловања клатна

		или период осциловања тега на опрузи; Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна).
-анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексије (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп -демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида	Светлосне појаве	Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости. Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. Брзина светлости у различитим срединама. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. <i>Демонстрациони огледи</i> (Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости. Лупа и микроскоп.) <i>Лабораторијске вежбе</i> (Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала; Одређивање жижне даљине сабирног сочива).
-демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи -прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља	Електрично поље	Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајамно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље. Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. <i>Демонстрациони огледи</i> (Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља. Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Модел громобрана.)
-објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упоређи отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика -наводи и користи различите изворе електричне струје и зна да их разврста ради рециклаже -познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента -описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје -описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромотора и електромагнета	Електрична струја	Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струје у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје. <i>Демонстрациони огледи</i> (Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина као потенциометар. Загревање проводника при протицању електричне струје. <i>Лабораторијске вежбе</i> (Зависност електричне струје од напона на отпорнику; Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање

		еквивалентне отпорности).
-описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромотора и електромагнета	Магнетно поље	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. <i>Демонстрациони огледи</i> (Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас. Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.
-описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука -примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу -објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе -опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивен изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите -разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене	Елементи атомске и нуклеарне физике	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. <i>Демонстрациони огледи</i> (Детекција присуства радиоактивног зрачења – школски Гајгер-Милеров бројач).
-користи компас и апликације за паметне телефоне за оријентацију у природи -препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у савременом животу	Физика и савремени свет	Значај физике за развој других природних наука. Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанца, Гама нож...) Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика...)
Кључни појмови	Осцилације, таласи, звук, светлост, електрично поље, магнетно поље, електрична струја, атом, атомско језгро, радиоактивност.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	
11. Компетенција за целоживотно учење	
12. Комуникација	
13. Сарадња	
14. Одговорно учешће у демократском друштву	

15. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

- 6. Рад са подацима и информацијама
- 7. Дигитална компетенција
- 8. Решавање проблема

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Област/Тема	Стандарди
Осцилаторно и таласно кретање	ФИ.3.2.2. уме да примени односе између физичких величина који описују осцилаторно кретање ФИ.3.2.3. зна како се мењају положај и брзина при осцилаторном кретању ФИ.3.2.4. зна основне физичке величине које описују таласно
Светлосне појаве	ФИ.3.2.5. уме да препозна основне особине звука и светлости ФИ.3.2.4. зна основне физичке величине које описују таласно
Електрично поље	ФИ.2.3.1. зна да разликује електричне проводнике и изолаторе ФИ.2.3.2. зна називе основних елемената електричног кола ФИ.2.3.3. уме да препозна да ли су извори напона везани редно или паралелно ФИ.2.3.4. уме да израчуна отпор, јачину струје ФИ.3.4.2. уме да мери јачину струје и напон у електричном колу
Електрична струја	ФИ.1.1.2. уме да препозна смер деловања магнетне и електростатичке силе ФИ.1.3.1. уме да препозна да струја тече само кроз проводне материјале ФИ.1.3.2. уме да препозна магнетне ефекте електричне струје ФИ.2.3.1. зна да разликује електричне проводнике и изолаторе ФИ.2.3.2. зна називе основних елемената електричног кола ФИ.2.3.3. уме да препозна да ли су извори напона везани редно или паралелно ФИ.2.3.4. уме да израчуна отпор, јачину струје ФИ.3.3.1. зна како се везују отпорници и инструменти у електричном колу ФИ.2.3.5. уме да препозна топлотне ефекте електричне струје ФИ.2.3.6. разуме појмове енергије и снаге електричне струје ФИ.2.4.1. уме да користи важније изведене јединице SI и зна њихове ознаке ФИ.3.4.2. уме да мери јачину струје и напон у електричном колу

	ФИ.3.4.1. уме да претвара јединице изведених физичких величина у одговарајуће јединице SI система ФИ.3.4.2. уме да мери јачину струје и напон у електричном колу
Магнетно поље	ФИ.1.1.2. уме да препозна смер деловања магнетне и електростатичке силе ФИ.1.3.2. уме да препозна магнетне ефекте електричне струје
Елементи атомске и нуклеарне физике	ФИ.2.7.1. уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења ФИ.2.4.2. уме да препозна дозвољене јединице мере изван SI
Физика и савремени свет	ФИ.2.7.1. уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења ФИ.2.7.2. уме да врши једноставна уопштавања и систематизацију резултата ФИ.2.7.3. уме да реализује експеримент по упутству ФИ.2.6.1. разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици, нпр. директну и обрнуту пропорционалност

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Предавања	Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. Потом користећи језик физике, наставник дефинише нове појмове и речима формулише закон појаве. Ако је могуће, прелази се на презентовање закона у математичкој форми.
Решавање рачунских задатака	Прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек прећи на математичко формулисање и израчунавање. Решавање задатка се одвија кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи се уочавају физичке појаве на које се односи задатак, а затим се речима наводе закони по којима се закони одвијају. У другој етапи, на основу математичке форме закона, израчунава се вредност тражене величине. У трећој етапи се тражи физичко тумачење добијеног резултата. Инсистирати на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI.
Извођење лабораторијских вежби	Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе. Опрема је таква да на једној вежби може да ради два до три ученика. Час експерименталних вежби се састоји од уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењем, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА
У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Да би вредновање било објективно, потребно је да буде усклађено са принципима оцењивања (Правилник о оцењивању у основној школи из 2013. године).

Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечних на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа, предавања, решавања квалитативних, квантитативних и графичких задатака, лабораторијских вежби, пројеката...

На почетку школске године потребно је спровести иницијални тест. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика. На крају школске године, такође, треба спровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика.

Разред	Осми
Наставни предмет	Математика
Годишњи фонд часова	136
Циљ наставе предмета	Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
-примени Талесову теорему у геометријски задацима и реалном контексту -примени сличност труглова у геометријским задацима и реалном контексту	Сличност	Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности.
-анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом -представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака -уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту	Тачка, права и раван	Однос тачке и праве, тачке и равни. Однос правих, мимоилазне праве. Однос праве и равни, нормала на раван, ратојање тачке од равни. Односи две равни. Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Угао између праве и равни. Полиедар
-реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате -реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом	Линеарна једначина. Решавање линеарних једначина са једном непознатом. Линеарна неједначина. Решавање линеарних неједначина са једном непознатом. Примена у реални ситуацијама

-израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде	Призма	Призма, појам, врсте, елементи. Мрежа праве призме. Површина праве призме Запремина праве призме
-израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде	Пирамида	Пирамида, појам, врсте, елементи. Мрежа праве пирамиде. Површина праве пирамиде Запремина праве пирамиде
-нацрта и анализира график линеарне функције	Линеарна функција	Линеарна функција ($y=kx+n$). График линеарне функције, нула и знак функције, монотоност. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.
-решава реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Системи линеарних једначина са две непознате	Појам линеарне једначине са две непознате. Појам система од две линеарне једначине са две непознате. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената, графичка интерпретација система. Примена у реалним ситуацијама.
-израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте -примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама	Ваљак, купа, лопта	Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правог ваљка. Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе. Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфера) и равни. Површина и запремина лопте.
Кључни појмови	Сличност, линеарна функција, систем линеарних једначина, призма, пирамида, ваљак, купа и лопта.	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

16. Компетенција за целоживотно учење
17. Комуникација
18. Сарадња
19. Одговорно учешће у демократском друштву
20. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

9. Рад са подацима и информацијама
10. Дигитална компетенција
11. Решавање проблема

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Област	Стандарди
Сличност	МА1.3.1. влада појмовима: дуж, полуправа, права, раван и угао (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве) МА1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку; уме да израчуна непознату страну правоуглог троугла примењујући Питагорину теорему) МА2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу и да решава задатке користећи Питагорину теорему МА3.3.1. рачуна са угловима укључујући и претварање угаоних мера; закључује користећи особине паралелних и нормалних правих, укључујући углове на трансверзали МА3.3.6. примени подударност и сличност троуглова, повезујући тако разна својства геометријских објеката
Тачка, права и раван	МА1.2.1. влада појмовима: дуж, полуправа, права, раван и угао (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве) МА2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу и да решава задатке користећи Питагорину теорему МА3.3.6. примени подударност и сличност троуглова, повезујући тако разна својства геометријских објеката
Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом	МА1.2.1. реши линеарне једначине у којима се непозната појављује само у једном члану МА2.2.1. реши линеарне једначине и системе линеарних једначина са две непознате МА2.2.5. користи једначине у једноставним текстуалним задацима МА3.2.1. саставља и решава линеарне једначине и неједначине и системе линеарних једначина са две непознате МА3.2.5. користи једначине, неједначине и системе једначина решавајући и сложеније текстуалне задатке
Призма	МА2.3.4. влада појмовима: призма и пирамида; рачуна њихову површину и запремину када су неопходни елементи непосредно дати у задатку МА3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеца, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише МА3.3.4. израчуна површину и запремину призме и пирамиде, укључујући случајеве када неопходни елементи нису непосредно дати МА3.3.6. примени подударност и сличност троуглова, повезујући тако разна својства геометријских објеката

Пирамида	МА.1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку; уме да израчуна непознату страну правоуглог троугла примењујући Питагорину теорему) МА.1.3.4. влада појмовима: коцка и квадар (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама, зна њихове основне елементе и рачуна њихову површину и запремину) МА.2.3.4. влада појмовима: призма и пирамида; рачуна њихову површину и запремину када су неопходни елементи непосредно дати у задатку МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка
Линеарна функција	МА.1.2.4. одреди вредност функције дате таблицом или формулом МА.2.2.4. уочи зависност међу променљивим, зна функцију $y=ax$ и графички интерпретира њена својства; везује за та својства појам директне пропорционалности и одређује непознати члан пропорције МА.3.2.4. разликује директно и обрнуто пропорционалне величине и то изражава одговарајућим записом; зна линеарну функцију и графички интерпретира њена својства
Системи линеарних једначина са две непознате	МА.2.2.1. реши линеарне једначине и системе линеарних једначина са две непознате МА.3.2.1. саставља и решава линеарне једначине и неједначине и системе линеарних једначина са две непознате МА.3.2.5. користи једначине, неједначине и системе једначина решавајући и сложеније текстуалне задатке
Ваљак, купа, лопта	МА.1.3.3. влада појмовима: круг, кружна линија (издваја њихове основне елементе, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; уме да израчуна обим и површину круга датог полупречника) МА.1.3.5. влада појмовима: купа, ваљак и лопта (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама, зна њихове основне елементе) МА.2.3.3. користи формуле за обим и површину круга и кружног прстена МА.2.3.5. израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте када су неопходни елементи непосредно дати у задатку МА.3.3.3. одреди централни и периферијски угао, рачуна површину исечка, као и дужину лука МА.3.3.5. израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте, укључујући случајеве када неопходни елементи нису непосредно дати

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Сличност	Користећи географске карте различитих размера поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти. Извршити уопштавање појма размере и на конкретним примерима показати како се израчунава четврта пропорционала. Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ. Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота.
Тачка, права и раван	Посебну пажњу треба посветити односима <i>паралелно</i> и <i>нормално</i> (између две праве, између праве и равни, односно између две равни). Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Предвиђене садржаје треба да прате задаци којима

	којима се подстиче оријентација у простору, просторна визуелизација, мисаоно сагледавање простора и слично.
Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом	Није предвиђено да се решавају једначине са параметрима. Ученици треба да овладају техникама помоћу којих се неке једначине могу еквивалентним трансформацијама свести на једначину облика $ax=b^n$. Укључивати и примере једначина које се свode на линеарне, а помоћу којих се обнављају и користе стечена знања о апсолутној вредности, формулама за квадрат бинома и разлику квадрата, условима под којима су производ, односно количник једнаки нули.
Призма	Користити моделе призме и пирамиде, мреже, слике и скице. Препоручљиво је да ученици сами цртају мреже и израчунавају моделе проучаваних тела. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената.
Пирамида	Користити моделе призме и пирамиде, мреже, слике и скице. Препоручљиво је да ученици сами цртају мреже и израчунавају моделе проучаваних тела. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената.
Линеарна функција	Најпре поновити појам функције директне пропорционалности и њеног приказивања у координатном систему. Увести затим појам линеарне функције једне реалне променљиве ($y=kx+n$), не помињући општи појам функције. Увести појам нула функције, знак функције, растућа и опадајућа функција и објаснити како зависе од вредности коефицијената k и n .
Системи линеарних једначина са две непознате	Ученици треба да се упознају са линеарном једначином са две непознате облика $ax+by=c$, да разумеју да је график ове једначине права и да умеју да нацртају тај график. Системе линеарних једначина решавати методама замене и супротних коефицијената. Пажњу треба посветити интерпретацији система две линеарне једначине са две непознате.
Ваљак, купа, лопта	Истаћи да су ваљак, купа и лопта ротациона тела. Користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе и израду њихових модела. При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање јесте редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру обавезног предмета.

Формативне оцене се по правилу евидентирају у педагошкој документацији наставника, у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању и најчешће се односе на редовно праћење напретка постигнућа ученика, начина како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење. Сумативно оцењивање, у смислу овог Правилника, јесте вредновање постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта. Оцене добијене сумативним оцењивањем су по правилу бројчане.

Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа.

Разред	VIII
Наставни предмет	Биологија
Годишњи фонд часова	72
Циљ наставе предмета	Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи уз разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
– повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини;	Јединство грађе и функције као основа живота	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. Матичне ћелије – ћелије програмиране за различите функције. Принцип економичности грађе и функције живих бића Улога и значај ензима. Ендокрини систем и хуморална регулација. Регулаторна улога хормона биљака и животиња. Надражљивост, проводљивост, контрактилност. Чулно-нервни систем животиња. Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула. Неуротрансмитери, нервни импулси, драж, надражај. Хомеостаза – принцип повратне спреге. Фотосинтеза. Ћелијско дисање. Транспирација. Температурна регулација.
– одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиливима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота;	Човек и здравље	Резултати стандардних лабораторијских анализа крви и урина. Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). Заштита од полно преносивих болести контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.

– доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме	Порекло и разноврсност живота	„Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију O ₂ и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића. Строматолити. Излазак из воде на копно.
– повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције	Наслеђивање и еволуција	Улуткавање и пресвлачење инсеката. Пубертет и адолесценција човека. Цветање, плодношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека.
– установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; – повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.	Живот у екосистему	Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (H ₂ O, C, N) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (Н.І.Р.Р.О. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена.
Кључни појмови	Грађа, функција, јединство, живот, екосистем, наслеђивање, еволуција, разноврсност, човек, здравље	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик разуме основне биолошке појмове и процесе. Поседује општа знања о пореклу и развоју живота на Земљи на основу сазнања савремене биолошке науке. Познаје значај јединствености и очувања разноврсности живота на Земљи, разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственој и еколошкој култури. Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу. Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији. Способан је да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу. Критички размишља и развија научни поглед на свет и оспособљен је за наставак школовања.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, преваходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног

начина живота; стицање знања, вештина и формирање ставова који ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја.

СТАНДАРДИ

Искази образовних стандарда по нивоима и областима:

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА БИ.1.1.1. Наводи особине живих бића (ћелијска грађа, рађање, раст и развој, дисање, исхрана, излучивање, размножавање, реакција организма на дражи, старење, смрт). БИ.1.1.2. Зна појам врсте и именује систематске категорије. БИ.1.1.3. Разврстава и уређује жива бића у одређене категорије по њиховим сличностима и разликама (примењује дихотомни кључ са ограниченим бројем особина). БИ.1.1.4. Препознаје заједничко порекло и филогенетски развој живота на Земљи (уме да прочита везе међу живим бићима на стаблу живота).

Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА БИ.1.2.1. Препознаје основну грађу ћелије (ћелијска мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије) и процесе који се у њој одвијају (дисање, исхрана, деоба ћелије). БИ.1.2.2. Дефинише нивое организације организма (ћелија, ткива, органи, органски системи, организам). БИ.1.2.3. Разликује и пореди основну спољашњу и унутрашњу грађу методски одабраних представника живих бића. БИ.1.2.4. Уме да наведе основне чињенице о јединству грађе и функције методски одабраних представника живих бића.

Област НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА БИ.1.3.1. Дефинише постојање наследних особина и објашњава на примерима. БИ.1.3.2. Разликује полно од бесполог размножавања и разуме значај полног размножавања за разноврсност живог света. БИ.1.3.3. Описује типичне животне циклусе код организама (од настанка зигота, преко развића, зрелости, старења и смрти). БИ.1.3.4. Наводи типичне примере природне селекције (конкуренија, мимикрија, упозоравајућа обојеност, коеволуција). БИ.1.3.5. Наводи типичне примере вештачке селекције (стварање раса и сорти гајених врста).

Област ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ БИ.1.4.1. Дефинише основне еколошке појмове и разуме њихово значење (животна средина, станиште, животна заједница, популација, еколошка ниша, екосистем, биодиверзитет, биосфера) и познаје деловање абиотичких и биотичких чинилаца средине на жива бића. БИ.1.4.2. Препознаје типичне представнике у екосистемима свог непосредног окружења и одговорно се понаша према њима. БИ.1.4.3. Описује значај биодиверзитета и своју личну одговорност за заштиту биодиверзитета у непосредној околини. БИ.1.4.4. Познаје утицаје људског деловања на животну средину, основне мере заштите животне средине и разуме значај тих мера са аспекта одрживог развоја.

Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ БИ.1.5.1. Именује и одређује положај основних органа човека и описује њихове улоге. БИ.1.5.2. Познаје промене које настају у пубертету и адолесценцији и значај репродуктивног здравља. БИ.1.5.3. Уме да идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике. БИ.1.5.4. Препознаје најчешће поремећаје функције (болести, стања, деформитети, повреде) најважнијих органа и уме да примени мере превенције.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА БИ.2.1.1. Објашњава значај биолошких знања и њихову применљивост у свакодневном животу. БИ.2.1.2. Повезује прилагођености одређене групе организама са начином живота и условима средине. БИ.2.1.3. Примењује правила класификације и

користи једноставне кључеве за препознавање организама у непосредном окружењу. БИ.2.1.4. Правилно тумачи доказе еволуције (постојање и настанак фосила, предачке форме, укључујући и предачке форме човека).

Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА БИ.2.2.1. Уме да објасни улогу и значај ћелијских органела (метаболизам ћелије). БИ.2.2.2. Повезује грађу различитих типова ћелија са њиховом улогом у организму. БИ.2.2.3. Тумачи основне чињенице о начину функционисања организама као и сличности и разлике у обављању животних процеса (нпр. исхране, дисања, излучивања). БИ.2.2.4. Анализира значај усаглашеног деловања више органа и органских система за нормално функционисање организма.

Област НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА БИ.2.3.1. Разликује и описује ћелијске деобе (митозу и мејозу) и објашњава њихову улогу у животном циклусу вишећелијског организма. БИ.2.3.2. Уме да објасни функцију генетичког материјала у ћелији (хромозом, ДНК, ген) и разуме основна правила наслеђивања. БИ.2.3.3. Препознаје промене код живих бића условљене утицајима спољашње средине. БИ.2.3.4. Уме да објасни деловање природне и вештачке селекције на примерима.

Област ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ БИ.2.4.1. Описује основне односе међу члановима екосистема и објашњава како делови екосистема утичу једни на друге. БИ.2.4.2. Познаје и процењује значај циклуса кружења најважнијих елемената у екосистему и природи. БИ.2.4.3. Разликује типичне екосистеме у Србији и најважније врсте у њима (биодиверзитет Србије). БИ.2.4.4. Успоставља везу између узрока и последица штетног дејства загађујућих супстанци на живи свет и животну средину, посебно са аспекта одрживог развоја.

Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ БИ.2.5.1. Познаје грађу основних органа човека и њихову међусобну повезаност. БИ.2.5.2. Уме да објасни основне физиолошке процесе организма човека и њихову повезаност. БИ.2.5.3. Повезује општа знања о променама у пубертету са сопственим искуствима и одговорно се понаша у вези са репродуктивним здрављем. БИ.2.5.4. Процењује које мере превентиве треба да примени како би отклонио или умањио дејство штетних чинилаца који су утицали на развој болести и када је потребно потражити лекарску помоћ.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА БИ.3.1.1. Доводи у везу животну форму и распрострањење одређених група организама. БИ.3.1.2. Успоставља везе међу организмима на стаблу живота у односу на време настанка (геолошка доба). БИ.3.1.3. Селекује и вреднује информације о настанку и развоју живота на Земљи и разуме да напредак биолошких наука доводи до нових сазнања у тој области.

Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА 2.БИ.3.2.1. Објашњава значај метаболизма за опстанак организама. 2.БИ.3.2.2. Пореди начин функционисања сличних органа и органских система код различитих група организама. 2.БИ.3.2.3. Успоставља везу између усаглашеног функционисања и понашања организама у променљивим условима средине и објашњава је на примерима.

Област НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА БИ.3.3.1. Објашњава разлику између полних и телесних ћелија у погледу хромозома и деоба. БИ.3.3.2. Објашњава промене код организама у току животног циклуса. БИ.3.3.3. Тумачи правила наслеђивања на примерима (првенствено доминантнорецесивног наслеђивања). БИ.3.3.4. Успоставља везу између природне селекције и наследне варијабилности која доводи до еволутивних промена.

Област ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ БИ.3.4.1. Уме да објасни преносе супстанце и енергије у екосистему, као и развој и еволуцију екосистема. БИ.3.4.2. Процењује значај мера заштите, очувања и унапређења животне средине и зна како може да их примени. БИ.3.4.3. Разуме основне чиниоце који утичу

на распоред најважнијих биома на Земљи и најважније врсте у њима. БИ.3.4.4. Уочава и анализира конфликт између потребе развоја људских заједница и очувања природе и биодиверзитета и вреднује значај примене принципа одрживог развоја у свакодневном животу.

Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ БИ.3.5.1. Тумачи садејство нервног и ендокриног система у одржавању телесне равнотеже, а посебно у односу на промене у пубертету и адолесценцији. БИ.3.5.2. Објашњава поремећаје функције најважнијих органа и органских система и значај имунитета. БИ.3.5.3. Вреднује потребе које стоје у основи различитих животних стилова и механизме помоћу којих медији утичу на понашање младих. БИ.3.5.4. Тумачи механизме којима ризични облици понашања и стрес доводе до развоја болести (односно поремећаја психичког стања и здравља личности), а посебно болести зависности. На крају представљамо и област Посматрање, мерење и експеримент у биологији, коју у овом тренутку предлагемо само као развојну област која се може реализовати у школским срединама у којима за то постоје одговарајући услови са следећим предложеним садржајима: а) коришћење лабораторијског прибора, систематско посматрање и прикупљање података; б) обрада података, приказивање резултата, извођење закључака; в) постављање хипотезе, планирање и извођење експеримента; г) развој научне писмености у биологији кроз примену основних начела научног метода.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Јединство грађе и функције као основа живота	-Нагласити да се особине живог налазе у структури – ћелији и да је на Земљи живот успостављен током еволуције ћелија. Кроз обраду улога и значаја појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије увести појмове који ће повезати ћелијску грађу и функцију. Поменути да поједине ћелије имају одређену грађу из које произилази њихова специфична функција, док друге могу бити програмиране за диференцијацију у више праваца. - Објаснити да се усложњавањем унутрашње грађе стичу услови за појаву нових карактеристика ћелије (и организма) при чему се повећањем активне површине преко које се обавља одређена функција, на свим нивоима организације, успоставља принцип економичности – оптимално искоришћавање ограничене запремине ћелије/организма, повећањем унутрашње или спољашње површине. На тај начин се остварује боља енергетска ефикасност, на ћелијском и на нивоу организма, и обезбеђује континуитет (одрживост) животних функција. - Нагласити да ћелија/организам најбоље функционише у одређеним условима и да сви организми поседују механизме који одржавају свој унутрашњи састав у одређеним границама, које омогућавају њихово преживљавање. Посебно је важан принцип примања и преноса информација и реаговања на надражаје. Указати да су то повезани и регулисани процеси, односно да процеси који се одвијају у појединим деловима тела могу да регулишу активности у другим органима и ткивима и утичу на целокупно функционисање организма. Уводе се појмови хомеостаза и повратна спрега. Различитим примерима илустровати везу између физиолошких адаптација живих бића и промена у спољашњој средини. Садржаји се могу обрадити кроз низ кратких вежби/демонстрација рефлекса (рефлекси ока, рефлекс хватања лењира, пателарни рефлекс...), варљивост чула (прецизност чула додира, оптичке варке итд.).
Човек и здравље	- Указати на путеве преношења болести, превенцију и значај редовних контрола. Ученик треба да развије одговоран однос према сопственом здрављу, здрављу људи из своје околине и да поступа према упутствима

	лекара. На основу путеве преношења изазивача болести, објаснити како се треба понашати у присуству оболелих од различитих болести и развијати толерантан однос према оболелима. На пример, особу оболелу од сиде не треба да игноришу, нити дискриминишу на било који начин, а то ће моћи када науче да руковање, загрљај, разговор нису начини како се ова болест преноси. - Обрадити и примере различитих утицаја на функције ендокриног система, нервног система и чула изазваних различитим спољашњим и унутрашњим факторима (узроцима), као и могућност враћања организма у уравнотежено стање након одређених поремећаја. Могу се користити примери који су блиски за разумевање ученицима овог узраста, као што је слабење слуха услед слушања прегласне музике, коришћења слушалица, коришћења мобилних телефона, играња компјутерских игрица итд. Ученике треба мотивисати да изразе критички став у погледу домена и мере штетности појединих утицаја. - Разумевање резултата стандардних лабораторијских анализа крви и урина се може обрадити кроз вежбу, при чему пажњу треба обратити само на вредности које се односе на еритроците, хемоглобин, гвожђе, леукоците (без леукоцитне формуле), ниво шећера, а код резултата урина на замућеност, присуство бактерија и ћелија крви. Потребно је да ученик уме да прочита табелу и разуме да вредности треба да буду у опсегу референтних. - Посебну пажњу треба посветити репродуктивном здрављу. Контрацепцију обрадити и у смислу спречавања преране трудноће и полно преносивих болести. - Развијати критички став према садржајима који се могу наћи на интернету и другим изворима информисања (часописима, ТВ емисијама...). У питању су садржаји који се односе нпр. на дијете, биолошки активне супстанце и адитиве, али и друге теме од значаја за здраве стилове живота. - Кроз истраживачке задатке или пројектну наставу, могу се обрадити лековити и физиолошки активни продукти животиња и биљака (као што су мед, прополис, различити екстракти биљака, полен...) који се користе за људску употребу. - У обради полног и родног идентитета, поред развијања толеранције и прихватања различитости, ученицима треба пружити ширу перспективу генетичке варијабилности, као природног феномена, која не даје основе за предрасуде, стереотипе, дискриминацију и насиље. - Ученици треба да истраже облике нездравог начина живота, као што су начин исхране, физичка активност, употреба психоактивних супстанци (укључујући и лекове – таблетоманија). Посебну пажњу треба посветити злоупотреби стероида и других супстанци за нпр. повећање мишићне масе и снаге због последица на стање организма и на понашање. Резултате истраживања треба повезивати са деловањем на системе органа и приказивати их јавности (нпр. на нивоу одељења или школе) у различитим облицима (нпр. пано који ће пропагирати здраве стилове живота, или са декларацијама производа које свакодневно користе уз коментарисање улоге и штетности појединих адитива исхрани и слично).
Порекло и разноврсност живота	- Повезати стечена еколошка знања са историјом планете Земље, тј. начинима којима се она мењала (тектонске промене, промене климе, састав атмосфере, влажност, температура, итд). Податке о геофизичким процесима треба пропратити описом развоја живог света кроз геолошка доба. За именовање геолошких користити стручне

	називе прекамбријум, палеозоик, мезозоик и кенозоик. Стечена знања о постанку живог света повезати са продукцијом кисеоника и настанком озонског омотача, као условима за еволуцију већине врста живих бића. Посебну пажњу треба посвеити настанку нових група живих бића и повезати их са њиховим положајем на Дрвету живота.
Наслеђивање и еволуција	- Истражити и описати промене током животног циклуса различитих врста биљака и животиња (од зигота, преко деоба ћелија и формирања органа, а затим улазак у репродуктивну фазу, старење и смрт). На пример, могу се истражити и представити животињске врсте са потпуним преображајем (метаморфозом), као и они са непотпуним преображајем; развиће преко ларвеног стадијума код мекушаца, ракова, риба, водоземаца итд. Нагласити да постоје и организми чије развиће нема очигледно препознатљиве фазе кроз промене целокупне грађе тела, али да и такво развиће подразумева раст, промене у пропорцијама делова тела и физиолошким процесима, као и развиће полних органа (нпр. човек). Морфолошке и физиолошке промене током животног циклуса повезати са хормонским променама. Развиће човека повезати са променама насталим у пубертету услед деловања хормона. Посебну пажњу посветити томе да се хормонски индуковане промене активирају укључивањем регулаторних гена у одређеним фазама животног циклуса. - Објаснити функцију гена у процесу развића особина организама. Указати да су производи гена протеини који остварују различите функције – ензими, структурни протеини (нпр. колаген, антитела, итд), хормони, итд. На примеру хормона може се објаснити улога гена (нпр. јувенилни хормон код инсеката, полни хормони код људи). - Подсетити се варијабилности јединки и процеса селекције који су обрађени у претходним разредима. Процес специјације (настанка нових врста) најбоље је објаснити кроз алопатрички модел специјације: једна велика популација бива подељена на две мање и прекине се могућност укрштања између јединки две популације; свака од популација се прилагођава, деловањем селекције, на услове средина у којима живе; такође, различите мутације се дешавају у свакој популацији (настају неки нови алели); због ових процеса, временом између две популације настају све веће разлике (фенотипске и генетичке); током дужег времена, јединке две популације се толико разликују да више не могу да се међусобно укрштају чак и уколико дођу у физички контакт; тада су то две нове врсте. Неопходно је дати податке о Дарвиновој теорији еволуције и објашњењима која је он пружио. Процес еволуције, постанка врста и заједничког претка врста може се објаснити на примеру еволуције човека. Ученици могу на интернету да истражују приказе људских предака, почевши од одвајања наше еволуционе линије од последњег заједничког претка са шимпанзом (пре 7 милиона година). Јако је важно објаснити ученицима да, у биолошком смислу, тј. у контексту генетичких разлика, не постоје расе људи, већ само континуирана варијабилност различитих људских карактеристика.

Живот у екосистему	-Акценат је на томе да у екосистемима постоји тежња ка усаглашавању производње и потрошње органске супстанце и ка производњи што веће количине органске супстанце у датим условима (биомаса, разноврсност). Потребно је увести концепт климакса екосистема и појам природне сукцесије. Примерима илустровати процесе природне сукцесије и кружења и преноса супстанци и енергије. - Увести концепт одрживог развоја и еколошког отиска. Указати на чињеницу да се неограничен раст не може одржати у ограниченим условима. Ученици могу да израчунају свој еколошки отисак на неком од калкулатора, који се може наћи на интернету и у одељењу продискутовати добијене резултате, нарочито о томе које животне навике би свако могао да промени, а при томе да смањи свој отисак. Једна од тема за дебату са ученицима може бити управо ова: добробит и лоше стране употребе обновљивих извора енергије. - Кроз истраживачки рад (нпр. на трену, претраживање литературе или интернета) повезати утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије. Посебан акценат ставити на ретке, угрожене, ендемичне и космополитске врсте. - Истражити присуство инвазивних врста у непосредној околини и начине како је врста пренета. - Искористити Н.І.Р.Р.О концепт да би се дефинисали чиниоце нестанка врста. Објаснити назив овог концепта. - Пројектним задатком ученици могу бити одреде факторе угрожавања за локалне врсте и прикажу резултате рада.
--------------------	---

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање:

- Свакодневно оцењивање усмених одговора ученика
 - Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова
 - Домаћи задатак
 - Лабораторијске вежбе
 - Проблемски задаци
 - Писана провера :
- објективни тестови са допуњавањем кратких одговора
 - задаци са означавањем
 - задаци вишеструког избора
 - спаривање појмова
 - задаци есејског типа

Сумативно оцењивање: сумативне оцене се изводе на основу формативних оцена односно следећих сегмената рада ученика: активност и ангажованост на часовима, домаћи задаци, усмени одговори, писане провере.

Наставни предмет:	Хемија
Разред:	Осми
Недељни фонд часова:	2
Годишњи фонд часова:	68
Циљ наставе предмета:	Циљ наставе и учења: наставе хемије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних достигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развијају мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и: - развијање функционалне хемијске писмености - разумевање промена и појава у природи на основу знања хемијских појмова, теорија, модела и закона - развијање способности комуницирања коришћењем хемијских термина, хемијских симбола, формула и једначина - развијање способности за извођење једноставних хемијских истраживања - развијање способности за решавање теоријских и експерименталних проблема - развијање логичког и апстрактног мишљења и критичког става у мишљењу - развијање способности за тражење и коришћење релевантних информација у различитим изворима (уџбеник, научно-популарни чланци, интернет) - развијање свести о важности одговорног односа према животној средини, одговарајућег и рационалног коришћења и одлагања различитих супстанци у свакодневном животу - развијање радозналости, потребе за сазнавањем о својствима супстанци у окружењу и позитивног става према учењу хемије - развијање свести о сопственим знањима и способностима и даљој професионалној оријентацији.

ИСХОДИ	ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		

На крају области ученик ће знати да: – правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; – изведе експеримент према датом упутству, табеларно и графички прикаже податке, формулише објашњења и изведе закључке; – наведе заступљеност метала и неметала, неорганских и органских једињења у живој и неживој природи; – испита и опише физичка својства метала и неметала, и повеже их с њиховом практичном применом; – испита и опише хемијска својства метала и неметала, и објасни их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему; – напише формуле и именује оксиде, киселине, базе и соли; – испита, опише и објасни својства оксида, неорганских киселина, база и соли, препозна на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повеже њихова својства са практичном применом; – напише и тумачи једначине хемијских реакција метала и неметала;	МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	
	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	
	СОЛИ	
На крају области ученик ће знати да: – разликује својства неорганских и органских супстанци и објашњава разлику на основу њихових структура; – препозна физичке и хемијске промене неорганских и органских супстанци у окружењу, и представи хемијске промене хемијским једначинама; – напише формуле и именује представнике класа органских једињења имајући у виду структурну изомерију; – разликује органске супстанце са аспекта чиста супстанца и смеша, величина молекула, структура,	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	
	УГЉОВОДОНИЦИ	

порекло и то повезује са њиховом улогом и применом; – испита, опише и објасни физичка и хемијска својства представника класа органских једињења и повеже својства једињења са њиховом практичном применом; – објасни и хемијским једначинама представи хемијске промене карактеристичне за поједине класе органских једињења;	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	
На крају области ученик ће знати да: – опише физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина; – опише основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине; – објасни сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизе дисахарида и полисахарида и опише услове под којима долази до денатурације протеина; – наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи; – изведе стехиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци;	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	

На крају области ученик ће знати да: – рукује супстанцама и комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; – наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опише њихов утицај на животну средину; – критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, земљишта и ваздуха; – објасни значај планирања и решавања проблема заштите животне средине.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА	
Кључни појмови	метали, неметали, оксиди, киселине, хидроксиди, соли, угљоводоници, адиција, супституција, полимери, алкохоли, карбоксилне киселине, естри, масти и уља, угљени хидрати, протеини, загађујуће супстанце, рециклажа, зелена хемија.	

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	Монолошка, дијалошка, демонстрациона, илустрационо-демонстрационе
НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
СОЛИ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони,

	тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
УГЉОВОДОНИЦИ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални
БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Монолоши, дијалошки, илустрационо-демонстрациони, демонстрациони, тимски рад, индивидуални, групни, текстуални

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

ОБЛАСТ / ТЕМА	СТАНДАРДИ
Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.3, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.5.1, ХЕ.1.6.1, ХЕ.1.6.2; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.6.3; ХЕ.3.1.1, Напредни ниво: ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.8.
Хемијска лабораторија	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.3, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.9, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.2.10, ХЕ.1.5.1, ХЕ.1.6.1, ХЕ.1.6.2; Средњи ниво: ХЕ.2.1.1, ХЕ.2.1.5, ХЕ.2.1.7, ХЕ.2.6.1, ХЕ.2.6.2, ХЕ.2.6.3; Напредни ниво: ХЕ.3.1.8, ХЕ.3.6.1, ХЕ.3.6.2, ХЕ.3.6.3, ХЕ.3.6.4. ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.8.
Атоми и хемијски елементи	Основни ниво: ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.8; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2; Напредни ниво: ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.4.
Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.3, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.11; Средњи ниво: ХЕ.2.1.1, ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.4; Напредни ниво: ХЕ.3.1.1, ХЕ.3.1.3, ХЕ.3.1.4, ХЕ.3.1.7.
Хомогене и хетерогене смеше	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.7, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.9, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.11, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.2.10, ХЕ.1.6.1; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.3, ХЕ.2.1.5, ХЕ.2.1.6, ХЕ.2.1.9, ХЕ.2.1.10; Напредни ниво: ХЕ.3.1.1, ХЕ.3.1.3, ХЕ.3.1.4, ХЕ.3.1.5, ХЕ.3.1.7, ХЕ.3.1.8.
Хемијске реакције и хемијске једначине	Основни ниво: ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.8; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.4, ХЕ.2.2.2;

	Напредни ниво: ХЕ.3.1.4.
Израчунавања у хемији	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.7, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.1.10, ХЕ.1.1.12, ХЕ.1.6.1, ХЕ.1.6.2; Средњи ниво: ХЕ.2.1.8, ХЕ.2.1.9, ХЕ.2.1.10, ХЕ.2.6.1, ХЕ.2.6.2, ХЕ.2.6.3.; Напредни ниво: ХЕ.3.1.1, ХЕ.3.1.2, ХЕ.3.1.3, ХЕ.3.1.5, ХЕ.3.1.9, ХЕ.3.6.1, ХЕ.3.6.2, ХЕ.3.6.3, ХЕ.3.6.4.
Водоник и кисеоник, и њихова једињења; Соли	Основни ниво: ХЕ.1.1.1, ХЕ.1.1.2, ХЕ.1.1.4, ХЕ.1.1.5, ХЕ.1.1.6, ХЕ.1.1.7, ХЕ.1.1.8, ХЕ.1.2.1, ХЕ.1.2.2, ХЕ.1.2.3, ХЕ.1.2.4, ХЕ.1.2.5, ХЕ.1.2.6, ХЕ.1.2.7, ХЕ.1.2.8; Средњи ниво: ХЕ.2.1.2, ХЕ.2.1.4, ХЕ.2.2.1, ХЕ.2.2.3, ХЕ.2.2.4; ХЕ.3.1.2, Напредни ниво: ХЕ.3.1.8, ХЕ.3.2.1, ХЕ.3.2.2, ХЕ.3.2.3, ХЕ.3.2.4, ХЕ.3.2.5, ХЕ.3.2.6.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво:	Ученик прати поступак у датом упутству за рад и уме да: испита својства и промене супстанци, измери масу, запремину и температуру супстанце, правилно и безбедно рукује супстанцама, прибором и посуђем, опише поступак и резултате користећи хемијску терминологију.
Средњи ниво:	Ученик уме да: у експерименталном раду прикупи податке о својствима и променама супстанци, користи одговарајућу апаратуру, формулише објашњења и закључке користећи хемијски језик (термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине).
Напредни ниво:	Ученик планира и изводи експерименте, анализира податке, објашњава уочене правилности и изводи закључке. С другима размењује информације из области хемије усмено, у писаном виду, у виду табеларних и графичких приказа, помоћу хемијских симбола, формула и хемијских једначина.

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик повезује структуру супстанци са својствима и променама супстанци, као и својстава супстанци с њиховом практичном применом. У породичном окружењу и друштву вршњака ученик примењује стечена знања и вештине, доноси одлуке и предузима активности у вези с правилним коришћењем материјала и комерцијалних производа, правилним разврставањем и одлагањем отпада, правилном исхраном, брине о здрављу и животној средини. Знање хемије ученику служи да прати и користи информације о супстанцама, исказане хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама, као и да сагледава допринос хемије развоју медицине, фармације, индустрије, пољопривреде. Ученик развија научну писменост и вештине за експериментални рад и оспособљен је да самостално или у сарадњи с другима примењује знање хемије за решавање проблема.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Основни ниво:	Ученик зна да су супстанце предмет изучавања хемије и познаје улогу хемије у различитим областима људске делатности. Ученик познаје заступљеност најзначајнијих супстанци у природи и различитим производима. Избор и примену производа (материјала, прехранбених производа, средстава за хигијену и сл.) заснива на познавању својстава супстанци и промена којима подлежу. Рукује комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада, и предузима активности које доприносе заштити животне средине. Правилну исхрану и остале активности у вези с очувањем здравља заснива на познавању својстава и извора биолошки важних једињења и њихове улоге у живим системима. У свакодневном животу препознаје примере хомогених смеша (раствора) и хетерогених смеша, повезује својства смеша с њиховим саставом, припрема смеше према потребама или издваја жељени састојак из смеше. Ученик препознаје значење хемијских симбола, формула, хемијских једначина и ознака за процентни састав раствора.
Средњи ниво:	Ученик повезује структуру супстанци са својствима и променама супстанци, и примењује знање да се при физичким и хемијским променама не мења укупна маса супстанци које учествују у променама. На основу хемијске формуле ученик одређује назив супстанце, а на основу назива пише формулу супстанце. Према хемијској формули и називу ученик може да сврста најважније супстанце у одговарајуће класе и опише заједничка својства супстанци које припадају истој класи. Хемијске промене представља помоћу хемијских једначина. Ученик уме правилно и безбедно да изведе једноставне огледе, да припреми раствор одређеног процентног састава за потребе у свакодневном животу, да испита основна својства неорганских и органских једињења, опише и објасни запажања користећи се хемијским терминима, симболима, формулама и хемијским једначинама.
Напредни ниво:	Ученик објашњава својства супстанци примењујући стечена знања о њиховој структури. Ученик има развијене вештине за лабораторијски рад, испитивање својстава и промена супстанци и решавање проблема; планира, правилно и безбедно изводи огледе, израчунава масу и количину супстанци које учествују у променама. У објашњавању својстава и промена супстанци користи одговарајуће хемијске термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине. На основу посматрања својстава супстанци и резултата огледа изводи закључке и генерализације. Ученик на основу разумевања својстава и промена супстанци иницира активности на нивоу породице и/или вршњака у вези са заштитом животне средине.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЉИВАЊЕ

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу.

Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију.

Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

Разред	Осми
Наставни предмет	Техника и технологија
Годишњи фонд часова	68
Циљ наставе предмета	Циљ учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно

Исходи	Област/Тема	Садржаји
– процени значај електротехнике, рачунарства и мехатронике у животном и радном окружењу; – анализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја и познаје поступке пружања прве помоћи; – образложи важност енергетске ефикасности електричних уређаја у домаћинству; – повеже професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике са сопственим интересовањима;	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ (6)	Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику. Електрична инсталација – опасност мере заштите Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству, штедња енергије и енергетска ефикасност. Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике.
– упореди карактеристике електричних и хибридних саобраћајних средстава са конвенционалним; – разуме значај електричних и електронских уређаја у саобраћајним средствима; – користи доступне телекомуникационе уређаје и сервисе;	САОБРАЋАЈ (6)	Саобраћајна средства на електропогон – врсте и карактеристике. Хибридна возила. Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима. Основи телекомуникација.
– класификује компоненте ИКТ уређаја према намени; – процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ; – црта електричне шеме правилно користећи симболе; – користи софтвере за симулацију рада електричних кола; – састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса;	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ (18)	Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ. Основни симболи у електротехници. Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола. Израда и управљање електромеханичким моделом. Израда и управљање електромеханичким моделом.

		Израда и управљање електромеханичким моделом. Израда и управљање електромеханичким моделом.
– објасни систем производње, трансформације и преноса електричне енергије; – анализира значај коришћења обновљивих извора електричне енергије; – разликује елементе кућне електричне инсталације; – повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; – користи мултиметар; – анализира карактеристике електричних машина и повезује их са њиховом употребом; – класификује електронске компоненте на основу намене; – аргументује значај рециклаже електронских компоненти;	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА (16)	Електроенергетски систем. Производња, трансформација и пренос електричне енергије. Обновљиви извори електричне енергије. Електроинсталациони материјал и прибор. Кућне електричне инсталације. Састављање електричних кола Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром. Електричне машине. Електро технички апарати и уређаји у домаћинству. Основи електронике. Основи електронике. Рециклажа електронских компоненти.
– самостално /тимски истражује и осмишљава пројекат; – креира документацију, развије и представи бизнис план производа; – састави производ према осмишљеном решењу; – састави и управља једноставним школским роботом или мехатроничким моделом; – представи решење готовог производа/модела;	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ (20)	Моделовање електричних машина и уређаја. Огледи са електропанелима. Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара. Израда једноставног школског робота сопствене конструкције или из конструкторског комплета. Рад на пројекту:– израда производа/модела; Рад на пројекту:– израда производа/модела; Рад на пројекту:– израда производа/модела; Рад на пројекту:– израда производа/модела;
Кључни појмови	електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост и иницијатива.	

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	Путем медија, примера Анализом, навођењем, указивањем Практични примери Навођењем поступака
САОБРАЋАЈ	Самоистално уз коришћење доступних извора знања Путем истраживања и поређења Пројектна настава, проблемска настава, истраживачки рад Коришћење мултимедије Повезивање са преднодним знањима ученика Указивањем и практичним коришћењем средстава Кроз вежбе
ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Упознавање и оспособљавање ученика Демонстрацијом и симулацијом Коришћење софтвера у настави Кроз вежбе израда електричних шема и демонстрација Коришћење ИКТ и интерфејса Представљање ученичких решења Упознавање и оспособљавање ученика Самосталан или групни рад ученика Коришћење интернета
РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Кроз упознавање, објашњавање, истицање, демонстрацијом и наглашавање уз помоћ мултимедије и слика Анализом Коришћењем очигледних наставних средстава, узорака, цртежа, шема и мултимедије Цртањем електричних шема Практично састављање струјних кола и лемљењем Практичан рад и коришћење мерних инструмената Симулацијом у бесплатним програмима Коришћење модела и практичних примера и презентација

КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Кроз практичан рад примена претходно стечених знања Моделовање и коришћење обновљивих извора енергије Коришћење мерних инструмената Коришћење интерфејса и робота Самосталан рад, рад у пару или тимски рад – израда склопова и модела Коришћење ученичких пројеката и графичког представљања, кроз планирање и извршавање радних операција, маркетинга, процене и вредновања Алгоритамски приступ Од идеје до реализације Коришћење податак из различитих извора Самосталност у раду и самопроцена рада
Разред	Осми
Наставни предмет	Информатика и рачунарство
Годишњи фонд часова	34
Циљ наставе предмета	Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
– унесе и мења податке у табели; – разликује типове података у ћелијама табеле; – сортира и филтрира податке по задатом критеријуму; – користи формуле за израчунавање статистика; – представи визуелно податке на одговарајући начин; – примени основне функције форматирања табеле, сачува је у пдф формату и одштампа; – приступи дељеном документу, коментарише и врши измене унутар дељеног документа;	ИКТ	Радно окружење програма за табеларне прорачуне. Креирање радне табеле и унос података (нумерички, текстуални, датум, време....). Формуле и функције. Примена формула за израчунавање статистика. Сортирање и филтрирање података. Графичко представљање података. Форматирање табеле (вредности и ћелија). Рачунарство у облаку – дељене табеле (нивои приступа, измене и коментари).
– разуме на које све начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; – разуме потенцијалне ризике дељења личних	ДИГИТАЛНА	Заштита личних података. Права детета у дигиталном добу

података путем интернета, поготову личних података деце; – разуме везу између ризика на интернету и кршења права; – објасни појам „отворени подаци”;	ПИСМЕНОСТ	Отворени подаци. Појам и примена вештачке интелигенције Садашњост и будућност вештачке интелигенције – етичка питања
– успостави везу између отварања података и стварања услова за развој иновација и привредних грана за које су доступни отворени подаци; – унесе серију (низ) података; – изврши једноставне анализе низа података (израчуна збир, просек, проценте, ...); – графички представи низове података (у облику линијског, стубичастог или секторског дијаграма); – унесе табеларне податке или их учита из локалних датотека и сними их; – изврши основне анализе и обраде табеларних података (по врстама и по колонама, сортирање, филтрирање, ...); – изврши анализе које укључују статистике по групама;	РАЧУНАРСТВО	Програмски језици и окружења погодни за анализу и обраду података (Jupyter, Octave, R, ...). Унос података у једнодимензионе низове. Једноставне анализе низова података помоћу библиотечких функција (сабирање, просек, минимум, максимум, сортирање, филтрирање). Графичко представљање низова података. Унос и представљање табеларно записаних података. Анализе табеларно записаних података Обраде табеларно записаних података (сортирање, филтрирање, ...).
– сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – сараднички осмисли и спроведе фазе пројектног задатка; – самовреднује своју улогу у оквиру пројектног задатка/тима; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.	ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ	Онлајн упитник (креирање – типови питања, дељење – нивои приступа и безбедност). Онлајн упитник (прикупљање и обрада података, визуализација). Отворени подаци. Инфографик. Управљање дигиталним уређајима (програмирање уређаја). Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења
Кључни појмови	анализа података, табеларни прорачуни, статистика, визуализација података, дељене табеле, лични подаци, отворени подаци, инфографик	

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ИКТ	Практичан рад уз примену ИКТ – а Повезивање различитих садржаја из других предмета Кроз сажета и јасна упутства Кроз демонстрацију поступка Кроз ученичку иницијатицност и креативност Дискусијом Поступност, аналитичност, истрајност, Самосталност у раду и тимски рад Коришћење дигиталних уређаја Уз примере добре праксе Кроз развијање међупредметних компетенција и остваривањем корелације са другим предметима и унутар предмета Кроз пројектне задатке Комбиновањем различитих облика рада
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Практичан рад уз примену ИКТ – а Повезивање различитих садржаја из других предмета Кроз сажета и јасна упутства Кроз демонстрацију поступка Кроз ученичку иницијатицност и креативност Дискусијом

	Поступност, аналитичност, истрајност, Самосталност у раду и тимски рад Коришћење дигиталних уређаја Уз примере добре праксе Кроз развијање међупредметних компетенција и остваривањем корелације са другим предметима и унутар предмета Кроз пројектне задатке Комбиновањем различитих облика рада
РАЧУНАРСТВО	Практичан рад уз примену ИКТ – а Повезивање различитих садржаја из других предмета Кроз сажета и јасна упутства Кроз демонстрацију поступка Кроз ученичку иницијативност и креативност Дискусијом Поступност, аналитичност, истрајност, Самосталност у раду и тимски рад Коришћење дигиталних уређаја Уз примере добре праксе Кроз развијање међупредметних компетенција и остваривањем корелације са другим предметима и унутар предмета Кроз пројектне задатке Комбиновањем различитих облика рада

ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ	Практичан рад уз примену ИКТ – а
	Повезивање различитих садржаја из других предмета
	Кроз сажета и јасна упутства
	Кроз демонстрацију поступка
	Кроз ученичку иницијативност и креативност
	Дискусијом
	Поступност, аналитичност, истрајност, Самосталност у раду и тимски рад
	Коришћење дигиталних уређаја
	Уз примере добре праксе
	Кроз развијање међупредметних компетенција и остваривањем корелације са другим предметима и унутар предмета
	Кроз пројектне задатке
	Комбиновањем различитих облика рада

Разред	Осми
Наставни предмет	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ
Годишњи фонд часова	102
Циљ наставе предмета	Циљ учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Редни број	Исходи	Назив наставне теме	Садржаји
	-одабере и примени комплексе простих и		Вежбе за развој снаге

1.	општеприпремних вежби одговарајућег обима и интезитета у вежбању; -користи научене вежбе у спорту, рекреацији и другим ситуацијама; -упоређује и анализира сопствене резултате са тестирања са референтним вредностима	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ -Тестирање и мерење моторичких способности	Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности	
2.	-примени усвојене технике кретања у игри, спорту и другим различитим ситуацијама; -примени атлетске дисциплине у складу са правилима; -развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике; -одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; -примени вежбања из гимнастике за развој физичких способности -изведе елементе усвојених тимских и спортских игара -примени основна правила тимских и спортских органа -користи елементе технике у спортској игри -примени основне тактичке елементе спортских игара -учествује на унутар одељенским такмичењима -изведе кретања у различитом ритму -игра народно коло -изведе вежбе и саставе уз музички пратњу -користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ: - Атлетика - Спортска гимнастика - Основе тимских и спортских игара - Плес и ритмика - Стони тенис - Полигони	Атлетика	-Истрајно трчање -Спринтерско трчање -Штафетно трчање -Скок удаљ -Бацање кугле -Тробој
			Спортска гимнастика	Вежбе на тлу Прескоци Вежбе у упору Гимнастички полигон
			Тимске и спортске игре	-Одбојка: -Елементи технике и тактике; Игра уз примену правила -Футсал: -Елементи технике и тактике; Игра уз примену правила -Рукомет: -Елементи технике и тактике; Игра уз примену правила -Кошарка: -Елементи технике и тактике; Игра уз примену правила -Активност по избору
			Плес и ритмика	-Вежбе с вијачом Народно коло „Моравац“ -Народно коло из краја у којем се школа налази -Вежбе са обручем

			Полигони	-Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима. Полигони са препрекама
3.	-вреднује утицај примењених вежби на организам -одреди ниво сопствене дневне физичке активности -предвиди елиминише последице недовољне физичке активности -примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; -одговорно се односи према објектима,справама и реквизитима; -примени и поштује правила игре у складу са етичким нормама; -примерно се понаша као учесник или посматрач на такмичењима; -решава конфликте на друштвено прихватљив начин; -пронађе и користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности; -прихвати победу и пораз; -уважи различите спортове без обзира на лично интересовање; -примени усвојене моторичке вештине у ванредним ситуацијама; -повеже значај вежбања за одређене професије; -вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; -подстиче породицу на редовно вежбање; -планира дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама; -разликује здраве од нездравих облика исхране; -правилно користи додатке исхрани; -правилно реагује и пружа основну прву помоћ код повреда; -чува животну средину током вежбања; -анализира штетне последице конзумирања	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА - Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	Подела моторичких способности. Функција срчано-дисајног система. Основна правила и тактика спортских игара. Понашање на такмичењима и спортским манифестацијама. Чување и одржавање простора, справа и реквизита који се користе у вежбању.. Превенција насиља у физичком васпитању и спорту. Решавање спорних ситуација. Коришћење писаних и електронских извора информација из области физичког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе. Значај и улога физичког вежбања за професионална занимања у спорту, образовању, здравству, војсци, полицији и другим занимањима. Структура физичке културе (физичко васпитање, спорт и рекреација). Утицај различитих вежбања на кардио-респираторни систем, скелетно-мишићни и организам уопште. Здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања. Значајправилне исхране. Енергетски напаци и њихова штетност. Прва помоћ након површинских повреда, уганућа и прелома Значај вежбања у природи. Чување околине при вежбању. Последице конзумирања дувана, алкохола и психоактивних супстанци. Правилно конзумирање додатака исхрани. Мере заштите репродуктивног здравља у процесу вежбања.	

	дувана, алкохола и штетних енергетских пића и психоактивних супстанци;		
--	--	--	--

Кључни појмови: физичко вежбање, спортске игре, здравље, васпитање

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

ОБЛАСТ / ТЕМА	СТАНДАРДИ
ОСПОСОБЉЕНО СТ У ВЕШТИНАМА	Основни ниво: ФВ.1.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући основну технику и неопходна правила. ФВ.1.1.2. У подобласти Атлетика ученик изводи трчања различитим техникама, скокове и бацања на основном нивоу и мери постигнуте резултате. ФВ.1.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на тлу и справама. ФВ.1.1.4. У подобласти Плес ученик се успешно креће у простору у ритму и темпу са музичком пратњом и без ње основним облицима кретања и зна да одигра један дечји плес. ФВ.1.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик правилно изводи најмање један комплекс вежби обликовања и приказује вежбе за поједине делове тела. Средњи ниво: ФВ.2.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући виши ниво технике, већи број правила и једноставније тактичке комбинације. ФВ.2.1.2. У подобласти Атлетика ученик примењује сложеније технике трчања, скокова и бацања и такмичи се у једној атлетској дисциплини. ФВ.2.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик изводи сложеније вежбе и сложеније комбинације вежби, чува и помаже другима. ФВ.2.1.4. У подобласти Плес ученик повезује просторно и временски плесне елементе у целину, изводи најмање један одабрани народни плес и један друштвени плес. ФВ.2.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик изводи вежбу са реквизитима. ФВ.2.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик правилно изводи и показује један комплекс вежби обликовања без реквизита и један са реквизитима. Напредни ниво: ФВ.3.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући за свој узраст одговарајуће сложене елементе технике, испуњавајући тактичке задатке, учествује у организацији и/или суђењу утакмица на одељењском и разредном нивоу.

	ФВ.3.1.2. У подобласти Атлетика ученик учествује на такмичењу у атлетском вишебоју. ФВ.3.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик правилно изводи сложене вежбе и комбинације вежби и такмичи се у вишебоју. ФВ.3.1.4. У подобласти Плес ученик самостално изводи сопствену композицију плесних елемената уз музичку пратњу и игра са паром или у групи одабрани народни и друштвени плес. ФВ.3.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик правилно изводи самостални састав без реквизита и са реквизитима и учествује на такмичењу. ФВ.3.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик саставља, правилно изводи и показује сложене комплексе вежби обликовања без реквизита и са реквизитима.
МОТОРИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Основни ниво: ФВ.1.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао основни ниво у односу на пол и узраст. Средњи ниво: ФВ.2.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао средњи ниво у односу на пол и узраст Напредни ниво: ФВ.3.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао напредни ниво у односу на пол и узраст
ЗНАЊА О ФИЗИЧКОМ ВЕЖБАЊУ И ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ	Основни ниво: ФВ.1.3.1. Ученик зна који је позитивни утицај вежбања на његов развој и здравље. ФВ.1.3.2. Ученик зна основне принципе вежбања. ФВ.1.3.3. Ученик зна основна правила спортских игара и индивидуалних спортова. ФВ.1.3.4. Ученик зна основну терминологију вежби. ФВ.1.3.5. Ученик зна правила безбедног понашања на часу Средњи ниво: ФВ.2.3.1. Ученик зна основне принципе састављања комплекса вежби обликовања. ФВ.2.3.2. Ученик зна основе оптерећења током вежбања. ФВ.2.3.3. Ученик зна важност праћења развоја сопствених моторичких способности. ФВ.2.3.4. Ученик зна основну терминологију Напредни ниво: ФВ.3.3.1. Ученик зна да примени усвојена знања и вештине из физичког вежбања у свакодневном животу

ВРЕДНОВАЊЕ ФИЗИЧКОГ ВЕЖБАЊА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА	Основни ниво: ФВ.1.4.1. Ученик испољава позитиван став према физичком вежбању у свакодневном животу. ФВ.1.4.2. Ученик испољава заинтересованост за физичко вежбање. ФВ.1.4.3. Ученик се доказује кроз физичко вежбање. ФВ.1.4.4. Ученик испољава позитиван став према сарадњи са другима у реализацији различитих задатака физичког васпитања
--	--

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво:	Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује програме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалних и колективних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања се понаша дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.
Средњи ниво:	Зна да физичка активност и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко-тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.
Напредни ниво:	Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ -Тестирање и мерење моторичких способности	Развијање физичких способности континуирано се реализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања, подстичу се ученици за самостално вежбање и учвршћивање правилног држања тела. Методе вежбања које се примењују су тренажне методе (континуирани, понављајући и интервални метод, кружни тренинг, и др.), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима дозира се вежбање у складу са њиховим могућностима. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада. Акценат се ставља на оне моторичке активности којима се најуспешније супротставља последицама хипокинезије.
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ: - Атлетика - Спортска гимнастика - Тимске и спортске игре - Плес и ритмика - Стони тенис - Полигони	Усвајање моторичких знања, умења и навика, остварује се кроз примену обавезних и препоручених програмских садржаја атлетике, гимнастике, спортских игара, ритма и покрета примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Методе рада које се примењују јесу: практични рад, демонстрација, вербални метод, фронтални, групни и индивидуални рад. Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. У раду са напреднијим ученицима реализују се препоручени садржаји или садржаји из наредних разреда. Спортска гимнастика, плес и ритмика и стони тенис се реализују у зимском периоду. Садржаји атлетике, одбојке, рукомета, кошарке и фудсала реализују се на часовима <i>физичког и здравственог васпитања</i> у јесењем и пролећном периоду. Праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године.
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА - Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу. Посебно планиране и осмишљене информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област остварује се кроз све организационе облике рада у <i>физичком и здравственом васпитању</i> уз практичан рад и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању; очување животне средине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика. Ради се на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању материјалних добара, неговању друштвених вредности итд.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ
Постигнућа ученика у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Формативно оцењивање подразумева редовно праћење и процену напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и

ангажовања у оквиру обавезног предмета.

Сумативно оцењивање вреднује постигнуће ученика на крају наставног периода наспрам одређених стандарда.

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.

У процесу праћења и оцењивања користи се лични картон ученика (евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Коришћења личног картона ученика омогућује :континуирано и систематично праћење напредовања, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања*, подједнако и континуирано наставник прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању који обухвата:
 - вежбање у адекватној спортској опреми;
 - редовно присуствовање на часовима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичким активностима;
 - учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима и др.
- Приказ више комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), са и без реквизита.
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике)

14. 2. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Разред	VIII
Наставни предмет	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Годишњи фонд часова	34
Циљ наставе предмета	Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе других и спреман да активно делује у заједници.

Област/Тема	Садржаји	Начини и поступци остваривања
ЉУДСКА ПРАВА Заједница културно различитих група	Припадност држави и нацији 1. Патриотизам - осећај љубави и поноса према домовини и свим припадницима који је чине. 2. Начини изражавања патриотизма. 3. Обесправљивање права и слобода других 4. Ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. 5. Заједница културно различитих група 6. Културна разноликост у форми мултикултуралности и интеркултуралности. 7. Интеркултурни дијалог као средство развоја поштовања различитих култура и суживот. 8. Припадници националних мањина у Србији - заштита права и слободе припадника националних мањина	Активности које подстичу активно слушање и конструктивно реаговање ученика. Важно је истаћи везу међу свим овим областима зато што се све оне интегришу. Важно је да ученици стекну вештине применљиве у свакодневном животу у демократској заједници, на демократске ставове и вредности о универзалности права, једнакости, слободи и одговорности, социјалној осетљивости и припадности заједници, уз спремност да се активно делује за сопствену добит као и добит других. Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада са

ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Родна (не) равноправност	Пол и род 9. Биолошке разлике (анатомске и физиолошке) насупрот разликама које друштво ствара (очекивања друштва од мушкараца и жена). 10. Преношење родних образаца. 11. Стереотипи и предрасуде о роду. 12. Родна перспектива 13. Укључивање родне перспективе приликом доношења одлука важних за једну заједницу (образовање, здравље, породица, запошљавање, спорт...). 14. Родна равноправност и једнаке могућности за све у циљу развоја друштва. 15. Препреке родној равноправности. 16. Одговорност државе, организација цивилног друштва и појединца за постизање родне равноправности. Привремене позитивне мере за постизање родне равноправности (квоте уписа на факултет, субвенције за запошљавање...). 17. Родно засновано насиље 18. Родне разлике као основа неравнотеже моћи. Злоупотреба моћи насилника. 19. Карактеристике особе која врши насиље, која је изложена насиљу или која му сведочи. 20. Мере заштите од родно заснованог насиља.	ученицима: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција као и да сами осмисле неке друге активности. За ученике петог разреда неке од ових метода рада су новина те их треба постепено навикавати на начин рада где су и они активни креатори наставе. Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима интерактивних односа (активне, проблемске и истраживачке наставе), са сталним рефлексима на одговарајуће појаве из друштвеног контекста (прошлости и још више садашњости). Овакав начин остваривања важи за сваку област.
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Медији	Медији 21. Врсте и функције медија. 22. Слобода медија и њихов допринос развоју демократије. 23. Медији као извор информација и дезинформација. Манипулације путем медија (одлагање информације, скретање пажње, побуђивање емоција, стварање осећаја кривице, неговање некултуре...). 24. Медијска писменост 25. Способност разумевања, критичког и аналитичког усвајања медијских садржаја. 26. Кодекс у медијима 27. Кодекс деца и медији. 28. Кодекс новинара. 29. Притисци на новинаре као инструмент ограничавања слободе изражавања.	
ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Вредности грађанског друштва	Снимање кратког филма о вредностима грађанског друштва 30. Избор теме и формулисање идеје. 31. Писање сценарија. Подела задатака. 32. Снимање. 33. Монтажа. 34. Презентација. Евалуација.	
Кључни појмови	Култура различитости, родна (не)равноправност, медији, медијска писменост	

Разред	Осми
Наставни предмет	Верска настава – православни катихизис
Годишњи фонд часова	34
Циљ наставе предмета	Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања. Продубити код ученика знање о човеку као икони Божијој у свету; Развити свест код ученика о неопходности живота у заједници; Развити свест код ученика да је грех злоупотреба слободе; Омогућити ученицима основ за разумевање хришћанског појма слободе; Подстаћи ученике на узајамну љубав и поштовање; Подстаћи ученике на стално преиспитивање свог живота. Омогућити ученицима основ за правилно разумевање хришћанског подвига; Упутити ученике на смисао подвига светитеља; Објаснити ученицима начин, смисао и циљ поста; Упознати ученике са Житијима Светих; Развити евхаристијски етос код ученика. Указати ученицима на значај личне и саборне молитве; Објаснити ученицима важност Литургије тумачењем значења речи Евхаристија и Литургија (захвалност и заједничко дело); Указати ученицима да је литургијско сабрање израз Цркве као Тела Христовог; Указати ученицима на целину литургијског догађаја као узајамног даривања Бога и његовог народа Упознати ученике са смислом и основним елементима Литургије; Подстаћи ученике на заједничко учешће у богослужењима; Објаснити ученицима динамику богослужбеног времена. Објаснити ученицима да је Царство Божије крајњи циљ историје; Указати ученицима на повезаност између васкрсења мртвих и Царства Божијег; Објаснити ученицима појам обожења указујући им на библијски опис Преображења Господњег; Развијање свести ученика да је Литургија икона Царства Божјег; Упознати ученике са сведочанствима присуства Божијег у овом свету (чуда, мошти...); Предочити ученицима улогу Цркве у свету; Пружити ученицима основно знање о икономији Духа Светога; Упознати ученике са иконографијом као изразом есхатолошког стања света и човека.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
--------	-------------	----------

- моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 8. разреда основне школе; - моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања.	I – УВОД	Упознавање са садржајем програма и начином рада.
- моћи да увиди да је човек икона Божија јер је слободна личност и - да је служба човекова да буде спона између Бога и света. - моћи да увиди да се човек остварује као личност у слободној заједници љубави са другим. - бити подстакнут да учествује у литургијској заједници. - моћи да сагледа грех као промашај људског назначења; - моћи да разликује слободу од самовоље; да увиди да човек може бити - роб својих лоших особина и навика; - бити подстакнут да увиди вредност ближњег у сопственом животу; - моћи да усвоји став да једино кроз љубав човек може превазићи конфликт; - моћи да вреднује своје поступке на основу Христових заповести о љубави	II - ЧОВЕК ЈЕ ИКОНА БОЖЈА	Човек - икона Божја и свештеник твари Хришћанско схватање личности Грех као промашај човековог назначења Две велике заповести о љубави Слобода и љубав у хришћанском етосу. Хришћански подвиг Примери подвига: свети људи су имали различите подвиге Хришћански пост (духовни смисао, начин поста, евхаристијски, једнодневни и вишедневни пост) Основне хришћанске врлине Евхаристијски поглед на свет.
- моћи да увиди да је подвиг начин живота у Цркви; - моћи да препозна различите подвиге као путеве који воде ка истом циљу; - моћи да објасни кад и како се пости; - моћи да увиди смисао и значај поста; - бити подстакнут на пост и молитву као начин служења Богу; - бити подстакнут да развија хришћанске врлине; - бити подстакнут да се критички - односи према својим поступцима; - бити подстакнут да чита Житија Светих; - бити подстакнут да заснује свој однос према Богу	III - ПОДВИЖНИЧКО – ЕХАРИСТИЈСКИ ЕТОС	Молитва - лична и саборна Црква је Тело Христово Божанствена литургија - Проскомидија - Литургија речи (јектенија, мали вход, читања) - Евхаристија (велики вход, анафора, Молитва Господња, причешће) Литургијски простор (делови храма) Повезивање времена са литургијским доживљајем вечности (дневни, недељни и годишњи богослужбени круг). Царство Божије – циљ стварања Васкрсење мртвих и живот будућег века. Етос хришћана као сведочанство Царства Божијег

на захвалности - моћи да увиди да је молитва разговор са Богом; - бити подстакнут да преиспита и обогати свој молитвени живот; - моћи да схвати личну молитву као припрему за саборну молитву; - моћи да објасни значење речи Литургија и Евхаристија; - моћи да однос међу члановима Цркве пореди са повезаношћу удова у људском телу; - моћи да препозна неке од елемената Литургије; - моћи да увиди да Молитва Господња има литургијску основу; - моћи да наведе најважније делове храма и препозна њихову - богослужбену намену. моћи да именује нека богослужења и да зна да постоје покретни и непокретни празници; - бити подстакнут да активније учествује у богослужењима; - моћи да објасни да је Бог створио свет са циљем да постане Царство - Божије; - моћи да објасни да Царство Божије у пуноћи наступа по другом - Христовом доласку и васкрсењу мртвих; - моћи да објасни да је Бог створио човека као сарадника на делу - спасења; - моћи да препозна да је Литургија икона Царства Божијег; - бити подстакнут да активније учествује у Светој Литургији. - моћи да преприча догађај Преображења Господњег; моћи да повеже појмове светости и обожења са дејством Светога Духа - моћи да препозна да је предукус Царства Божијег присутан у - моштима, чудотворним иконама, исцељењима... - моћи да препозна разлику између православне	IV – ЛИТУРГИЈА V - ЦАРСТВО БОЖЈЕ	Обожење – живот у савршеној заједници с Богом и Другима Знаци присутва Царства Божијег у овом свету (чуда, мошти...) Икона – прозор у вечност.
---	--	---

иконографије и - световног сликарства; - моћи да препозна икону као символ Царства Божијег; - бити подстакнут да на правилан начин изражава поштовање према - хришћанским светињама.		
Кључни појмови		

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
I – УВОД	Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика.
II - ЧОВЕК ЈЕ ИКОНА БОЖЈА	Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.
III - ПОДВИЖНИЧКО – ЕХАРИСТИЈСКИ ЕТОС	Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) практична настава (1 час) Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици;
IV – ЛИТУРГИЈА	Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве.
V - ЦАРСТВО БОЖЈЕ	На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и начином вредновања њиховог рада. Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава , практична настава Место реализације наставе Теоријска настава се реализује у учионици; Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно.

	Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова; Оцењивање Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика;
--	---

Разред	Осми
Наставни предмет	Немачки језик
Годишњи фонд часова	68
Циљ наставе предмета	У VIII разреду тежиште наставе је на разумевању и усменом изражавању. Настава се реализује паралелно у сва четири подручја: слушање и разумевање, усмено изражавање, читање и писмено изражавање. Уџбеници постају извор активности и морају бити праћени употребом аутентичних материјала, а учioniца постаје простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан. -овладава реченичним оквиром; -правилно употребљава генитивске посесивне фразе; -приређује интервјуе -користи кратке писане контактне форме; -приповедање бајки; -извођење позоришног комада; - употребљава претерит јаких и слабих глагола -прича о догађајима и аргументује ставове користећи једноставне изразе и реченице; -једноставним језичким средствима да информације о себи, својој породици, окружењу, школи,

	друговима -води разговор о плановима за летњи распуст -изражава допадање или не допадање; -тражи објашњење кад нешто не разуме; -преводи усмено или писмено кратке поруке у складу са потребама комуникације. -препознаје основне граматичке категорије и може да прави поређења са матерњим језиком.
--	--

Исходи	Област/Тема	Садржаји
- у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, појава, радњи, стања, збивања - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства - извине се користећи мање сложена језичка средства - опишу радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа - разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у садашњости - размене информације о искуствима, догађајима и способностима у прошлости размене информације о искуствима, догађајима и способностима у прошлости - разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости - размене информације о искуствима, догађајима и способностима у прошлости	FITNESS UND SPORT Компетенција за учење; Естетичка компетенција; Одговораност према здрављу; Рад са подацима и информацијама;	Изразе и речи које се односе на тему; - Личне заменице - Упитне речи - Правилно и неправилно поређење придева - Садашње и прошло време - Одређени и неодређени члан - Придевска промена са чланом - Модални глаголи
- разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, појава, радњи, стања, збивања - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства - разумеју једноставније предлоге, савете - упуте предлоге, савете користећи ситуационо	AUSTAUSCH Компетенција за учење; Комуникација; Одговораност према здрављу; Рад са подацима и информацијама;	Изразе и речи које се односе на тему - Именице - Личне заменице - Одређени и неодређени члан - Модални глаголи - Прилози за време, место, начин -Садашње и прошло време

прикладне комуникационе моделе - разумеју једноставније текстове који се односе на представљање и тражење/давање информација личне природе - представе себе користећи једноставнија језичка средства - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима - разумеју једноставнија питања која се односе на положај предмета у простору - затраже и разумеју обавештења о положају предмета у простору - разумеју позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење - упуте позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе - затраже и пруже додатне информације у вези са позивима на заједничке активности		- Предлози за изражавање положаја и просторних односа - Упитне речи
разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или некоико информација у низу које се односе на радње у садашњости - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, појава, радњи, стања, збивања - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства - разумеју позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење - упуте позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе - затраже и пруже додатне информације у вези са позивима на заједничке активности - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење	UNSERE FESTE Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Одговораност према здрављу; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Сарадња; Дигитална компетенција.	Изразе и речи које се односе на тему; - Презент - Предлози за изражавање времена - Именице - Упитне речи - Модални глаголи - Везници за изражавање узрока - Везници dass, w-, ob
- разумеју једноставније текстове који се односе на опис места - опишу места користећи једноставнија језичка средства	BERLINER LUFT Компетенција за учење; Естетичка компетенција; Комуникација;	- Изразе и речи које се односе на тему - Именице - Одређени и неодређени члан - Презент

- разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости - разумеју једноставнија питања која се односе на оријентацију у простору и правац кретања и одговори на њих - затраже и разумеју обавештења о оријентацији у простору и правцу кретања - опишу правац кретања једноставнијим везаним исказима - разумеју једноставније исказе који се односе на количину и цене - размене информације у вези са количином и ценама - разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и реагују на њих - изразе жеље једноставнијим језичким средствима	Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Рад са подацима и информацијама;	- Предлози за изражавање положаја и просторних односа - Прилози за изражавање просторних односа - Императив - Основни бројеви - Ich hätte gern / Ich möchte bitte...
- разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и реагују на њих - изразе жеље једноставнијим језичким средствима - разумеју једноставније исказе који се односе на изражавање допадања/недопадања и реагују на њих - изразе допадање/недопадање уз једноставно образложење - разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости - разумеју једноставније предлоге и савете - упуте предлоге и савете користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима и саветима - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење	WELT UND UMWELT Комуникација; Одговораност према околини; Одговораност према здрављу; Сарадња;	- Изразе и речи које се односе на тему - Ich möchte... - Презент - Реченице са weil - Реченице са wenn - Прилог deshalb - Модални глаголи - Sollte за давање савета - Реченице са dass
- разумеју једноставније текстове који се односе на	REISEN AM RHEIN	- Изразе и речи које се односе на тему:

опис места - опишу места користећи једноставнија језичка средства - разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости - разумеју једноставније исказе који се односе на планове, намере и реагују на њих - размене једноставније исказе у вези са плановима, намерама - саопште шта они или неко други намерава - разумеју једноставније предлоге и савете - упуте предлоге и савете користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима и саветима - разумеју једноставније исказе који се односе на количину и цене - размене информације у вези са количином и ценама - разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и реагују на њих - изразе жеље једноставнијим језичким средствима-разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и реагују на њих - изразе жеље једноставнијим језичким средствима	Компетенција за учење; Предузимљивост и оријентација ка предузетништву; Рад са подацима и информацијама; Решавање проблема	- Описни придеви - Компарација придева - Деклинација придева - Презент - Модални глаголи - Sollte за давање савета - Најфреквентнији глаголи за изражавање мишљења - Основни бројеви - Редни бројеви до 100 - Ich hätte gern / Ich möchte bitte...
- разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости - разумеју уобичајене изразе у вези са интересовањима, осетима и осећањима и реагују на њих - изразе интересовања, осете и осећања једноставнијим језичким средствима - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих - изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење	EIN ABSCHIED Одговорно учешће у демократском друштву; Комуникација; Сарадња;	- Изразе и речи које се односе на тему - Презент - Глаголи са предложним објектом - Реченице са weil - Реченице са wenn - Реченице са dass - Модални глаголи

- честитају и захвале се користећи мање сложена језичка средства		
Кључни појмови	Везници dass, w-, ob -Ich hätte gern / Ich möchte bitte... Ich möchte... – Презент - Реченице са weil - Реченице са wenn - Прилог deshalb - Ich hätte gern / Ich möchte bitte... - Реченице са dass - Модални глаголи	

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

НАСТАВНА ТЕМА	НАЧИНИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	СТАНДАРДИ		
		ОСНОВНИ	СРЕДЊИ	НАПРЕДНИ
Језик: Граматика: - модални глаголи-презент и претерит -предлози са дативом и акузативом -индиректне упитне реченице	презентација наставних садржаја интерактивно учење препознавање и примена граматичких садржаја рад у пару групни рад на задату тему израда пројеката и паноа утврђивање и систематизација путем штампаног материјала, радне свеске и мини тестова квиз корелација и	Ученик препознаје облике модалних глагола. Ученик зна да направи разлику између датива и акузатива. Уз помоћ наставника , ученик формира индиректну реченицу.	-Ученик користи у писаном облику модалне глаголе уз помоћ наставника. Уз помоћ наставника ученик користи реченице у дативу и акузативу. Ученик користи правило за формирање реченице и успева у томе. Уз помоћ наставника се формира	Ученик самостално користи и у усменом и писменом облику по потреби презент или претерит модалних глагола. У писаном и усменом говору ученик гради реченице самостално користећи предлоге у дативу и акузативу. Самостално формира реченицу и користи је у конверзацији. Самостално формира узрочну реченицу и користи је у конверзацији.

-узрочне реченице -последичне реченице -коришћење одређеног члана у фразама	позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала допунска и додатна настава - одговарање на питања у вези са текстом који ученици имају пред собом	Ученик уочава разлику између главне и зависне реченице. Ученик уочава разлику између главне и зависне реченице. Користи одређени члан без познавања фразе.	узрочна реченица. Уз помоћ наставника се формира последична реченица. Познаје одређене фразе у којима користи одређени члан са предлогом.	Ученик самостално формира последичну реченицу и користи је у комуникацији. Користи у усменој и писменој комуникацији одређени члан у фразама.
Језичко изражавање - усмено изражавање разумевање писаног текста	-разговор на задату тему (дијалог или рад у групи), читање дијалога по улогама, понављање фраза и израза -преписивање текстова кратки описи	- Ученик именује чланове породице, одговара на најједноставнија питања личне природе. Може да каже шта воли, а шта не воли. - Разуме најједноставнија упутства, обавештења, као и интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе	- Ученик уз помоћ наставника једноставнијим вокабуларом прича о својој породици, да ли нешто воли\не воли, прихвата или одбија. -Разуме општи смисао и садржај писаних текстова и порука .Разуме фреквентне речи и изразе,једноставније поруке личне природе и дијалог умереним темпом о породици, поједине речи у модерној музици и тв рекламама. Уз помоћ	- Ученик може да се представи причајући о својој породици и интересовањима. Ученик може да прича и дискутује на једноствније теме и да прича о својим плановима. -Разуме општи смисао и садржај писаних текстова, мејлова, интернет садржаја. Разуме општи смисао реклама без метафора. Разуме информације и главне идеје у тексту и може да одговори на

-разумевање говора	-слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио записа		наставника одређује основни смисао текста.	питања о њиховом садржају(ко, где, шта, како
	драмска игра, рад у пару симулација ситуација, именовање научених појмова и израза уз често групно понављање читање наглас, гласно понављање, појединачно и групно	Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. када се особа описује или се представља) и прати једноставна упутства и обавештења и питања која се односе на блиско окружење.	Уз помоћ наставника разуме место и време дешавања, као и главне актере радње. Може да прати једноставнија обавештења и упутства	Захваљујући многобројним вежбама, говорна култура је развијена тако да ученик може да разуме свакодневни говор о општим темама на немачком језику.
- писмено изражавање	слушање, читање наглас диктати - одговарање на питања у вези са текстом који ученици имају пред собом	-Пише најједноставније податке о себи и лицима из свог блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама дописујући време, место и активности	Зна да допуни разгледницу, изрази захвалност, напише мало опширније о себи. Може да се писмено изрази на тему ктивности које свакодневно обавља.	Пише обична и електронска писма у којима с пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме. Одговара на питања и поставља их користећи граматичка правила записујући их релативно ортографски тачно. Може да прихвати нешто или одбије као и да пише о низу активности.
	- одговарање на питања у вези са текстом који ученици имају пред собом	На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао плаката, јеловника и основну тему разговора.	-На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе. (назив улице, број	На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим

-медијација			линије у градском саобраћају, цену).	темама. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.
Социокултурне компетенције		Зна уз помоћ наставника да наброји познате личности из немачке културе.	Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. слободно време младих, школски систем...).	Познаје положај земаља у којима се користи страни језик., познаје разлику у свакодневном животу између култура, и главна обележја немачке културе.

Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језика и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво

Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво

Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво

Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Основни ниво

Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа.

Средњи ниво

Разликује основне језичке групе у Европи и одређује место српског језика у породици словенских језика. Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и разуме његов значај за културу и историју српског народа. У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима и врстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста.

Напредни ниво

Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из

језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом

СТАНДАРДИ

1.1.2. 1.1.2. 1.1.4. 1.1.5. 1.1.9. 1.1.10. 1.1.11. 1.1.13. 1.1.20. 1.1.22. 1.1.23. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.3.1. 1.3.2. 2.1.2. 2.1.3. 2.1.8. 2.1.12. 2.1.14. 2.1.15. 2.1.17. 2.1.19. 2.1.22. 2.3.1. 2.1.23. 2.1.24. 2.1.25. 2.1.26. 2.2.1. 2.2.2. 2.2.3. 2.2.4. 2.3.5. 2.3.6. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.6. 3.1.10. 3.1.14. 3.1.18. 3.1.19. 3.1.20. 3.1.24. 3.2.1. 3.2.2. 3.2.3. 3.2.4. 3.3.2. 3.3.5. 3.3.6.

Разумевање говора

Ученик разуме једноставну усмену поруку исказану савременим језиком, не дужу од 4 до 5 минута; и то на нивоу глобалног разумевања (основно обавештење из поруке), на нивоу селективног разумевања (проналажење тражене информације). Разумевање треба да се односи на различите врсте усмених порука (монолог, краћи разговор, кратка информација).

Разумевање писаног текста

Ученик чита са разумевањем краће писане и илустроване текстове у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама.

Усмено изражавање

У оквиру програмом предвиђене језичке грађе, ученик је у стању да искаже једноставну усмену поруку, исприча лични доживљај, садржај разговора или наративног текста, самостално или уз помоћ наставника.

Писмено изражавање

У оквиру програмом предвиђене језичке грађе, ученик пише поруке и кратке текстове.

Интеракција

Ученик остварује комуникацију и размењује са саговорницима кратке информације у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама.

Знања о језику

Препознаје основне принципе граматичке и социолонгвистичке компетенције.

Оперативни задаци на нивоу језичких вештина

Разумевање говора

На крају седмог разреда, ученик треба да:

- разуме изразе и упутства које наставник употребљава и прати обична и краћа обавештења;

- разуме кратке дијалоге и монолошка излагања до 12 реченица, које наставник исказује природним темпом, други ученици или их чује преко звучног материјала, а који садрже познату језичку грађу обрађену током петог, шестог и седмог разреда;
- разуме једноставне песме у вези са обрађеном тематиком;
- разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и интересовањима са активностима на часу.

Разумевање писаног текста

Ученик треба да:

- упозна и, када је у питању позната језичка грађа, савлада технике читања у себи;
- даље упознаје правила граfiје и ортографије;
- разуме смисао краћих писаних порука и илустрованих текстова о познатим темама (огласи, плакати са већим бројем учесталих израза и интернационализама око 100 речи);
- издваја основне информације из краћег прилагођеног текста у вези са неком особом или догађајем (ко, шта, где, када...);
- наслути садржај неког информативног текста ако је праћен визуелним додатком.

Усмено изражавање

Ученик треба да:

- разговетно изговара гласове, посебно оне које наш језик не познаје, акцентује речи, поштује ритам и интонацију при спонтаном говору и читању;
- ступи у дијалог и у оквиру десет реплика, постављањем и одговарањем на питања, води разговор у оквирима комуникативних функција и лексике обрађених током петог, шестог и седмог разреда;
- монолошки, без претходне припреме, али уз наставников подстицај, у десетак реченица представи себе или другог, саопшти садржај дијалога или наративног текста, или опише слику, лице, предмет, животињу и ситуацију.

Интеракција

Ученик треба да:

- реагује вербално или невербално на упутсва и постављена питања у вези са конкретном ситуацијом;
- поставља једноставна питања и одговара на њих;
- изражава допадање или недопадање; нуди и прихвата понуду, позив или извињење;
- учествује у комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.);
- тражи разјашњења када нешто не разуме;
- остварује једноставну интеракцију уз стално понављање и поновно формулисање исказа и врши корекције.

Писмено изражавање

Ученик треба да:

- даље упознаје правила граfiје, ортографије и интерпункције;
- пише реченице и краће текстове на основу датог модела, слике или другог визуелног подстицаја (биографије, краће описе догађаја из свакодневног живота);
- пише пригодне честитке, поруке и електронска писма користећи модел;
- одговори на једноставна питања (ко, шта, где) која се односе на обрађене теме, ситуације у разреду или њега лично;
- прави спискове с различитим наменама (куповина, прославе рођендана, обавезе у току дана...).

Знања о језику

- препознаје шта је ново научио;
- схвата значај познавања језика;
- увиђа могућности позитивног трансфера знања и стратегија стечених учењем првог страног језика;
- користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости);
- разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
ГРАМАТИКА <u>глаголски облици</u> (Садашње , прошло, будуће време) <u>модални глаголи</u> <u>претерит – правилни и неправилни</u> <u>глаголи</u> <u>глаголи који захтевају предлоге</u> <u>генитив</u> <u>зависне реченице са ALS; WENN;</u> <u>DASS; OBWOHL</u> <u>Заменице</u> (einige, manche, beide, alle...)	презентација наставних садржаја интерактивно учење препознавање и примена граматичких садржаја рад у пару групни рад на задату тему израда пројеката израда паноя приближавање граматичких садржаја из угла свакодневнице утврђивање и систематизација путем штампаног материјала, радне свеске и мини тестова квиз корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала квиз

<u>Предлози за место и време</u> <u>Прилози</u> (прилози за количину, прилози фреквенције) <u>Питања Für wen ? Mit wem?...</u> <u>Упитне речи Womit? Wofür?</u> <u>Worauf?...</u>	корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала допунска и додатна настава припрема за такмичења за Градски и виши ниво
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио траке драмска игра, рад у пару симулација ситуација, рад на групном пројекту симулација дијалога именовање научених појмова и израза уз често групно понављање читање наглас вежбе са акцентовањем вођење сопственог речника провера речи рад у пару (дијалог) вежбања са захтевом отклањања грешке
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	примена аудио и видео записа индивидуална и групна анализа текста припрема кратких питања у вези са прочитаним или одслушаним текстом препричавање прочитаног текста дискусија трибине дописивање путем Skype-а, путем e-maila-а ...
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	кратки описи диктати преписивање текстова правила интерпункције и правописа коришћење интернета и других средстава писмене комуникације подстицање креативности кроз писање кратких песама и прича игром размена писаних порука
КОНВЕРЗАЦИЈА	дебата дискусија на задату тему (дијалог или у групи) јавна презентација ученичких пројеката драматизација (скечеви) замена улога конверзација путем Skype-а

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

- Опис постигнућа ученика
- Опис ангажовања ученика у настави
- Препорука за даље напредовање

BROJČANA OCENA –Opis postignuća (Pravilnik o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, “Službeni glasnik RS”, broj 34/2019.)

14.3. ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА**Слободне наставне активности**

Разред	Осми
Наставни предмет	Уметност
Годишњи фонд часова	34
Циљ наставе предмета	Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Исходи	Област/Тема	Садржаји
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; - повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; - обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; - опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; - пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; - објасни значај и улогу културног наслеђа; - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских	Традиционална визуелна уметност широм света	Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда (сликарство аустралијских Аборицина, традиционална тетоважа Маора); Уметност америчких народа (тотеми, керамика, ћилими, корпе); Култура древне Индије, Кине и Јапана (градови, храмови, одећа, писмо); Уметност народа Африке (маске и штитови); Словенска традиција (митологија, симболика и орнаментика).

доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.		
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - објасни главе карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај; - прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на музичким примерима; - презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије; - прикаже начине очувања музичког културног наслеђа; - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.	Традиционална музичка уметност Балкана и Србије	Културно наслеђе (значај и улога); Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике); Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...); Начини очувања културног наслеђа
Ученик/ца по завршетку разреда биће у стању да: - објасни како савремене технологије утичу на развој музике; - презентује начине промоције музичких дела и догађаја; - прикаже примену музике у другим уметностима; - истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; - аргументовано искаже утисак о слушаним делима; - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима,	Модерно доба и музика	Савремене технологије и музика. Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност. Музичка критика и интервју.

релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.		
Кључни појмови:	Визуелна уметност, традиционална музика, савремене технологије и музика.	

УПУСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности *Уметност* интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности, да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају, да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права, да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности, да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Област/Тема	Начини и поступци остваривања
Традиционална визуелна уметност широм света	Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Активности које су погодне за реализацију програма <i>Уметност</i> су креативне радионице, презентације, анализа инсерта из филма, аудио – визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја, рад на истраживачким и пројектним задацима, прављење досијеа, дигиталне збирке, студије случаја, играње улога, дискусије, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа а по могућству и држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, poste разним културно – уметничким дешавањима, обликовање и организовање промоција и кампања, укључивање у акције у локалној заједници. У складу са специфичностима програма и просторно – техничким капацитетима ученици се могу изражавати кроз различите медије; слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...), скулптуру, фотографију, видео, анимацију, акцију (преформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности...), дизајн (сценографија, костимографија...), музику (инструментална, вокална, вокално – инструментална и сценска), сценски израз (глума, кореографија, плес), музичку критику... Ученици се подстичу да користе различите изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација. Основна идеја теме је да се ученици упознају са одабраном баштином народа свих континената из области визуелних уметности и културе. Ученици након уводног часа упознају визуелну уметност Аустралије и Новог Зеланда кроз индивидуални истраживачки рад (у школи и код куће). Ученици могу да припреме кратке дигиталне презентације или видео прилоге (до три минута) које сви ученици анализирају и износе своје мишљење. Током уводног часа потребно је објаснити да је визуелна уметност важна за идентитет народа и појединца и зашто је идентитет важан. Потребно је нешто рећи о техникама и мотивима као и о томе какву функцију је сликарство народа Аустралије и Новог Зеланда имало некада а какву данас. Прилози за

	приказивање могу да садрже и краће прилоге о музици (дицериду технике опонашања звука из природе) и плесу (традиционални плес хака) како би ученици добили јаснију слику о уметности ових народа. Могуће истраживачке теме су повезаност прича и слика у култури, симболи у сликарству аустралијских народа, техника сликања тачкама (dot – painting), слике на кори еукалиптуса (bark - painting), слике на стенама у региону Кимберли, значење традиционалне тетоваже та моко, старе фотографије становништва Новог Зеланда, стилови традиционалних огртача и њихов утицај на савремену моду, најпознатија дела савременог аустралијског сликара инспирисаног традицијом Клифорд Посум или Квини Мекензи, познати новозеландски уметник Џорџ Нуку или Фридрих Голди. Уметност америчких народа ученици могу да упознају кроз креативну радионицу где могу према интересовањима да моделују тотеме или посуде од меког материјала, да цртају дизајн употребних предмета са мотивима карактеристичним за одабрано племе као и да их обликују традиционалном техником. Ученици могу да пореде орнаменте различитих племена тражећи сличности и разлике као и да изложе фотографију свог рада заједно са примером који им је послужио као подстицај за стварање. Култура древне Индије, Кине и Јапана може се истраживати кроз компаративну анализу. Ученици могу да се поделе у мање групе које ће припремити краће презентације о сличностима и разликама између обичаја, најстаријих градова, архитектуре храмова, традиционалне одеће или писма, могу да истраже елементе одеће самураја, да истраже традиционална позоришта, да напишу задату реч на сва три језика као и да ураде ликовни рад на основу садржаја који их највише мотивише. Предлог је да ученици уметност афричких народа упознају кроз обилазак Музеја афричке уметности у Београду или разгледају дигиталне збирке, гостовање стручњака или онлајн састанак са стручњацима. Предлог је да ученици погледају у школи филм/видео прилоге о Словенима а затим размене утиске и дискутују. Како је словенска митологија и традиција популарна тема стрипова, ученици могу да осмисле и нацртају јунака стрипа или видео игре, затим могу да обликују накит или неки други употребни предмет украшен словенским орнаментима. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице...Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација , изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или показују критицизам, колико су креативни...
Традиционална музичка уметност Балкана и Србије	Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су креативне радионице, презентације, анализа инсерта из филма, аудио – визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја, рад на истраживачким и пројектним задацима, прављење досијеа, дигиталне збирке, студије случаја, играње улога, дискусије, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа а по могућству и држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, посте разним културно – уметничким дешавањима, обликовање и организовање промоција и кампања, укључивање у акције у локалној заједници. У складу са специфичностима програма и просторно – техничким капацитетима ученици се могу изражавати кроз различите медије; слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...), скулптуру, фотографију, видео, анимацију, акцију (преформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности...), дизајн (сценографија,

	костимографија...), музику (инструментална, вокална, вокално – инструментална и сценска), сценски израз (глума, кореографија, плес), музичку критику... Ученици се подстичу да користе различите изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација. Основан идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије са акцентом на међусобни утицај, трајање и очување. Наставник треба да уведе ученике у тему кроз кратки теоријски приказ или аудио – видео запис, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте изучавања предмета музичког наслеђа у односу на временски оквир настанка, просторни оквир настанка, носиоце, примаоце, контекст настанка, контекст садашњег деловања... У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе учење може да се одвија и кроз посете појединим институцијама, на првом месту етнографским збиркама и музејским поставкама или посете на пример кустоса школи. У оквиру народне уметности ученике би требало упутити на значај старих уметничких заната и њихов опстанак а као крајњи продукт тог рада било би организовање изложбе ученичких радова. У циљу упознавања и очувања музичке традиције на простору Балкана и Србије ученици проучавају музику, плес, ношњу, обичаје, обреде, начин живота из различитих географских локалитета. Истарживање може да се односи на: прожимање елемената традиционалних култура различитих народа на простору Балкана и Србије и миграције као чинилац прожимања, развој традиционалне музике у домену певања (техника певања, текстови песама, пратња...) или свирања (врсте инструмената, распрострањеност у односу на географски центар, карактеристике...), преношење музичких записа из једне средине у другу (исти текст, различита мелодија и обрнуто), реконструкцију и демонстрирање народних обичаја из различитих крајева земље и у склопу њих музике, народне ношње, кола... Уколико услови локалне средине дозволе део програма се може реализовати у сарадњи са фолклорним друштвима или певачким групама које изводе народне игре (кола) и традиционалну музику. У склопу истраживања традиционалне и народне песме ученици могу ићи и трагом актуелних етно група како би упознали наше вокално традиционално наслеђе које је подељено на старије и ново певање тј. на певање на глас (старији начин певања у секундама) и певање на бас (новије певање). Поред обредних ученици могу да изучавају песме које су настале у вези са празницима који се обележавају у локалној средини и реконструишу исте. Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање наставника и ученика из различитих делова Србије путем интернет платформи. Ученици стечена знања из области традиционалне музичке уметности могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања преузимајући улогу вршњака ментора при реконструкцији/демонстрацији народних обичаја. Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег емотивног експонирања ученика као вид премомшћавања стидљивоти. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице...Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација , изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или показуку критицизам, колико су креативни...
Модерно доба и музика	Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у

образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су креативне радионице, презентације, анализа инсерта из филма, аудио – визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја, рад на истраживачким и пројектним задацима, прављење досијеа, дигиталне збирке, студије случаја, играње улога, дискусије, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа а по могућству и држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, посте разним културно – уметничким дешавањима, обликовање и организовање промоција и кампања, укључивање у акције у локалној заједници. У складу са специфичностима програма и просторно – техничким капацитетима ученици се могу изражавати кроз различите медије; слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...), скулптуру, фотографију, видео, анимацију, акцију (преформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности...), дизајн (сценографија, костимографија...), музику (инструментална, вокална, вокално – инструментална и сценска), сценски израз (глума, кореографија, плес), музичку критику... Ученици се подстичу да користе различите изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација. У оквиру ове теме ученици могу да истражују развој модерних технологија у служби широке заступљености примењене музике у медијима, односно мултимедијалним уметностима. Ученици упознају сценску музику, музику на филму, позоришту, радију, телевизији и интернету кроз приказивање видео материјала који ће подстаћи истраживачке задатке, презентације, дебате, интервјуе, критике...У оквиру теме ученици могу да раде на припреми извођење одређене музичке нумере из филма, мјузикла, позоришта... откривајући повезаност музике и других уметности. Маркетинг се у музици може истраживати на више начина. Један аспект може бити као одговор на питање како одређено дело или музички догађај промовисати (накако је то некада изгледало а како данас...), а други аспект је на који начин избор музике и сама музика утиче на маркетинг неког другог уметничког (или друге врсте) производа. У циљу разумевања значаја музике у рекламама, а у сврху маркетинга (промоције школе, догађаја, хуманитарних акција, локалне заједнице...), ученици истражују одабране рекламе, анализом одабраних доноси суд о улози музике и дефинишу кораке у процесу израде. Ради унапређивања маркетинга школе ученици припремају материјал за израду спота за химну школа/цингла за различита дешавања, користећи ИКТ. После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике, који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком коју ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту или слушања одређене композиције/извођача на часу. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице...Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација , изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или показуку критицизам, колико су креативни...

Разред	8.
Наставни предмет	ПРЕДУЗЕТНИШТВО
Годишњи фонд часова	36
Циљ наставе предмета	Да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја
Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву	– наведе основна права потрошача и начине њихове заштите; – на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета; – посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у будућности; – повезује одређена занимања и врсту и нивое образовања; – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања; – се укључи у иницијативе које се покрећу у школи;	ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА Однос цене и квалитета производа/услуге. Декларација производа. Уговорна обавеза за услугу. Остваривање права потрошача. СВЕТ РАДА Свет занимања некад, сад и у будућности. Професионална оријентација. Професионални развој. Форма и функција CV и мотивационог писма. Концепт целоживотног учења.
Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– разликује особине лидера и менаџера; – одговорно преузима задужења у тиму, сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука; – планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије); – учествује у осмишљавању пословне идеје; – информише се о постојању сличних производа на тржишту; – комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима; – примењује правила пословне комуникације; – поштује етичке принципе у пословању; – израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама; – прикупи информације о ценама сличних производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа;	ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ Покретање иницијативе. Менаџмент и лидерство. УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА Појам предузећа (привредног субјекта). Производ и/или услуга. Појам тржишта. Људски и материјални ресурси. Пословна комуникација. Основни етички принципи у пословању. Процес производње и процес пружања услуга. Цена производа или услуге. Облици промовисања производа. Продаја производа или услуге.

– учествује у промоцији и продаји производа; – презентује рад свог тима.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Сврха слободне наставне активности Предузетништво је развој предузетничких компетенција, подршка професионалном развоју ученика као и припрема за сналажење у савременом свету рада који се мења услед технолошког развоја.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Предузетништво.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме које иако су програмски дате одвојено у реалном животу се прожимају и са ученицима треба тако радити да се укаже на њихову повезаност. По садржају тема програм има највећу корелацију са програмом Техника и технологија уз уважавање ученичких ваншколских знања и вештина из света рада.

Наставник је модератор активности. За увођење ученика у тему он припрема што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, односно мотивисања ученика за рад на њима. Избору мотивационог материјала треба посветити велику пажњу имајући у виду узраст ученика, њихова интересовања, специфичност теме и предзнања. Материјал треба да мотивише ученике да истражују, улазе у дискусију, образлажу своје ставове. Наставник је пратилац ученичких активности и, уколико је потребно, давалац додатних подстицаја, али не и готових решења. Потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос.

Број часова по темама није унапред дефинисан. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексција исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре. Упутити ученике на услове које потрошач мора да испуни да би остварио своја права. Посебну пажњу посветити правима потрошача у односу на безбедност и квалитет производа/услуге, могућност замене или повраћања новчаних средстава уколико није испуњена потпуна функционалност производа у гарантном року, као и у случајевима када производ није у складу са декларацијом или за услугу није испуњена уговорна обавеза. Постоје велике могућности за истраживачке задатке као што су нпр. да ученици пронађу информације о уобичајеном трајању гаранције за различите врсте производа.

СВЕТ РАДА

Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.

Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У ту сврху може се користити информатор за упис у средњу школу, а ученици подељени у групе могу добити различите задатке да га проуче (подручја рада, образовни профили у подручју рада, услови за упис, трогодишњи и четворогодишњи образовни профили, дуално образовање...). Неко од ученика требао би да се бави и информацијама о питањима како се наставља школовање после средње школе и разликама које постоје између похађања гимназије и стручне школе, односно разликама између опште и стручне матуре. Имајући у виду узраст ученика ниво академског образовања треба да буде само на информативном нивоу. На основу тог истраживачког рада може се организовати активност у којој сваки ученик или пар треба да припреми презентацију у стандардизованој форми за изабрани образовних

профил. Презентација би требало да садржи информације о школама које образују тај образовни профил, минималном броју бодова из претходних школских година, условима уписа, могућностима запошљавања и наставка школовања, као и за које послове су ученици оспособљени након завршетка школовања. Припремљене појединачне презентације објединити и објавити на сајту школе. Уколико постоји могућност, ученицима омогућити комуникацију са представницима средњих школа, као и појединцима који се баве тим занимањима а то може бити неко од родитеља.

У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.

ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединаца, група и организација из локалне заједнице. Овај садржај добро кореспондира са програмом Грађанског васпитања за све разреде јер он потенцира грађански активизам који се заснива на истим овим корацима: препознавање проблема – тражење решења. Након спроведене анализе ученици треба да изаберу два проблема и промишљају које су могућности њиховог решавања. Подељени у групе сачињавају план акције са основним елементима. Наставник кроз примере успешних менаџера и лидера, упознаје ученике са особинама које их одликују. На основу својих интересовања и способности ученици преузимају улоге у тиму, а затим анализирају које особине менаџера и лидера су им потребне за успешно обављање задатка. У раду се могу консултовати са особама за које процене да им могу помоћи. Спровођење ове активности не треба да траје дуже од 3 часа јер је то увод у следећу тему где се очекује да ученици искажу, у складу са својим узрастом и знањем неки ниво иницијативности и предузимљивости.

УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученици се дели на две групе (од 10–15 ученика). Свака група оснива и води сопствено предузеће – привредни субјекат, са реалним процесима, производима/услугама и остварује зараду. Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Са циљем постизања ових захтева, важно је да ученици прикупе информације о истим или сличним производима или услугама на тржишту и успоставе комуникацију са окружењем како би испитали могућност остваривања пословног успеха. У складу са производом/услугом, ученици бирају назив предузећа, израђују лого предузећа и праве план активности. Са циљем прикупљања новчаних средстава за почетак рада предузећа, ученици могу да организују културни или спортски догађај, продајну изложбу, аукцију, сајам. Како би обезбедили успешно пословање, ученици се уз помоћ наставника упознају са правилима пословне комуникације, основним етичким принципима у пословању и рационалном управљању расположивим ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије). Ученицима указати на важност поштовања кодекса пословног понашања, од начина опхођења до кодекса облачења. Неопходно је да ученици уоче разлику између свакодневне и пословне комуникације (вербалне и невербалне). Инсистирати на поштовању основних етичких начела, као што је професионално обављање пословне делатности, савесно извршавање обавеза и преузимање одговорности, поштовање преузетих обавеза, коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева.

Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.

Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.

Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Допунска настава

Разред	Осми разред
Наставни предмет	Српски језик и књижевност
Годишњи фонд часова	36 часова
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
КЊИЖЕВНОСТ	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад;	-чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењује различите стратегије читања; -тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; -критички промишља о стварности на основу прочитаних дела;	Подела књижевности и основне одлике лирике, епике и драме; Стилска изражајна средства: анафора и епифора, апострофа; Лирске врсте (подела и карактеристике); Епско-лирске врсте. поема, балада; Драмски спев; Мемоари и биографија;

	-посматрање; -разговор; -дискусија;	-истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; -повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда;	Књижевни термини и појмови; Облици казивања: хронолошко приповедање, описивање, дијалог, монолог; Фабула/радња, редослед догађаја; Врсте епских дела: приповетка, роман; Драмске врсте: комедија; монолог и дијалог у драми.
ЈЕЗИК (Грамматика, правопис, ортоепија)	-подстицање на усвајање знања; -рад у пару; -индивидуални рад; -дискусија; -мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика;	-објасни настанак и развој српског књижевног језика; -разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; -сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; -именује дијалекте српског језика; -разуме постојеће језичке прилике у Србији; -издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; -користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; -доследно примени правописну норму; -примени основна правила о распореду акцента;	Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика; Мисија Ћирила и Методија; почетак писмености код Словена; Старословенски језик и писмо; Вукова реформа језика и писма; Дијалекти српског језика; Народни и књижевни језик; Језици националних мањина; Грађење речи – основни модели грађења; Састав твореница; Фонетика и морфологија; Синтакса; Спојено и одвојено писање речи; Акценти – акценатска правила; Правописна правила;
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика; -читање наглас; -дискусија; -читање разноврсних текстова; -рад у пару; -индивидуални рад.	-уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; -пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; -уочи разлику између речи и лексеме; -препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; -разуме значење застарелих речи и неологизама;	Књижевни и остали типови текста у функцији унапређивања језичке културе; Текстови писани различитим функционалним стилима; Лексикологија (једнозначност и вишезначност речи) Пропагандни текстови; Правописне вежбе; Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице;

		-уме да користи делове текста и књиге (индекс, појмовник);	Лексичко-семантичке вежбе; Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове, сместити бајку у далеку будућност...).
--	--	--	---

Разред	Осми
Наставни предмет	Енглески језик
Годишњи фонд часова	16
Циљ допунске наставе	Допунски рад се организује за ученике који , из објективних разлога , у редовној настави енглеског језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената књижевне анализе или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.)

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	Интерактивно учење, кооперативно учење ТПР- слушање и реаговање на инструкције наставника или са аудио траке Вежбе слушања, и говорне активности Симулација ситуација Коришћење израза код представљања Упознавање са новим градивом помоћу слика активности Реаговања на упутства	-препознавање на елементарном нивоу гласовне структуре језика који учи -разумевање текстова и упутстава и реаговање на одговарајући начин - разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима, - уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика који учи, - покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника) - обраћа пажњу на речи и изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднасловe у писаним текстовима,	- <u>Глаголски облици</u> (Садашње просто време, Садашње трајно време, Прошло просто време, Будуће просто време, Садашњи перфекат) - <u>модални глаголи</u> (can, must, mustn't) - <u>изрази са have</u> - <u>множина и број именица</u> - <u>придеви</u> (компаративи и присвојни придеви) - <u>Заменице</u> (упитне и заменице у служби објекта) - <u>Предлози за место и време</u> - (now, at the moment, always, usually, never) - <u>Именице</u> (коришћење истих рецептивно и

	презентација наставних садржаја интерактивно учење препознавање и примена граматичких садржаја рад у пару групни рад на задату тему приближавање граматичких садржаја из угла свакодневнице квиз (Асоцијација) корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала.	- обраћа пажњу на гестове и мимику у усменим текстивима, илустрације и друге визуелне елементе, - уколико не зна појам на страном језику, покушава да је изрази мимиком док не добије помоћ од друга или наставника, -интерпретација и практична примена стечених знања -уознавање , представљање себе и других -изражавање припадности --исказивање једноставне усмене поруке; -савладавање технике читања; - описи појмова; - лексика, - нови граматички појмови унутар познате реченице - комуникација,	продуктивно) - Бројиве и небројиве именице – (rain, water, season, year) - Множина именица на (y, f, fe – body, shelf, wife) - Саксонски генитив са именицом у множини (правилна и неправилна множина) – a girls’ basketball team - <u>Члан (одређени и неодређени члан)</u> - у изразима / Have a party; Go for a walk) - нулти члан - (уз доба дана: at noon, at midnight - годишња доба: in spring, in summer) - <u>Предлози</u> - Позиција у простору (in, on, at) - Правац кретања (to, over) - Време (at 10 o’clock, in March) - Доба дана(at noon)
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	- слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио траке - драмска игра, рад у пару - симулација ситуација, рад на групном пројекту - симулација дијалога - именовање научених појмова и израза уз често групно понављање - читање наглас - вежбе са акцентовањем - вођење сопственог речника - провера речи - рад у пару (дијалог) - вежбања са захтевом отклањања грешке	- Уме да нађе задату реч на страном језику у свом речнику или у штампаном издању, - Уме да нађе синоним задате речи на страном језику, - Тражи одговарајући израз са матерњег на израз у страном језику	- Вођење сопственог речника – константна провера вокабулара (писање нових речи по новим насловима и текстовима који се изучавају) - Подела по врстама речи - Глаголи (инфинитив, прошло време, партицип) - Именице - Придеви - Предлози - Упитне речи
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	- примена аудио и видео записа - индивидуална и групна анализа текста - припрема кратких питања	- Правилно пише страну реч, - Уме да у писаној форми изражава краће садржаје у вези са темама предвиђеним наставним програмом, поштујући правила писаног кода,	- Разумевање краћег текста - Краћи дијалози до 3 реплике (питања и одговори) - Издавање кључних информација после слушања текста (2-3 пута)

	у вези са прочитаним или одслушаним текстом - вежбе слушања, повезивање предмета са сликом - поступање по датом задатку	- Уме да попуњава краћу анкету везану за обим вокабулара који поседује, - Уме да попуњава реченицу везану за познату фразу, - Уме да попуњава реченицу везану за граматичку целину која се изучава	- Разумевање и одговарање на усмене поруке (давање наредбе или извршавање)
КОНВЕРЗАЦИЈА			- Драматизација (скечеви везани за претходно учену целину) - Питања и одговори (текстови из уџбеника)

Разред	VIII
Наставни предмет	Историја, додатна настава
Годишњи фонд часова	Предвиђено 9, али часови се организују у складу са индивидуалним потребама ученика
Циљ допунске наставе	Утврђивање и проширивање стечених знања из историје старог века, разумевање улоге и значаја кључних личности у историји старог века, развијање интересовања за историју, оспособљавање ученика за самостално стицање знања и припремање за такмичење

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Посета актуелним изложбама и предавањима Пројектна настава (избор теме, прикупљање материјала, сумирање, излагање, евалуација)	Показује на карти, без легенде, тражене податке - Уочава узроке и последице догађаја, уочава значај појединих битака и личности - Учествује у обележавању важних датума из наше прошлости	Национална историја прве половине XX века (међуратни период) Општа историја прве половине XX века (међуратни период)
ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	Помагање другима у припреми за контролни Израда питања Вежбање на карти Анализа филмова	- Повезује прошлост и садашњост: Први и Други светски рат Самостално набраја прекретнице у рату и целовито их образлаже	Други светски рат у Југославији и свету
СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У	Обележавање значајних датума из прошлости Припрема за такмичење	-препознаје присрасност и пропаганду и самостално закључује о њиховом мотиву и циљу	Хладни рат, међународни односи Кпј, култура

ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Израда школских изложби		
СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА		-сагледава грађански рат из угла свих учесника	Свет после хладног рата Распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, ,Четврта индустријска револуција, савремени културни покрети. Српски народ на крају XX и на почетку XXI века

Разред	VIII
Наставни предмет	Географија
Годишњи фонд часова	9
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи (Стандарди)		
		Основни	Средњи	Напредни
ФИЗИЧКО- ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Слушају, питају, разговарају, описују	- анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; - опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије		
ДРУШТВЕНО- ГЕОГРАФСKE	Слушају, питају, разговарају, описују	- анализира тематске карте и статистичке		

ОДЛИКЕ СРБИЈЕ		податке и графички их приказује; -објашњава популациону динамику становништва Србије		
ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	Слушају, питају, разговарају, описују	- описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти		

Разред	Осми
Наставни предмет	Физика
Годишњи фонд часова	16
Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује са по једним часом недељно. Њу похађају ученици који у редовној настави нису били успешни. Циљ допунске наставе је да ученик, уз помоћ наставника, стекне минимум основних знања из садржаја које предвиђа програм Физике у седмом разреду.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Осцилаторно и таласно кретање	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-повезује физичке величине које описују осцилације и таласе -описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука	-Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). -Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција).
Светлосне појаве	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексije (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп	-Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости. -Закон одбијања светлости.
Електрично поље	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи	-Наелектрисавање тела. -Елементарна количина наелектрисања. -Узајамно деловање наелектрисаних тела.
Електрична струја	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и	-објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових	Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење

	фронтални рад	карактеристика -наводи и користи различите изворе електричне струје и зна да их разврста ради рециклаже -познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента -описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје -описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромотора и електромагнета	електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струје у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје.
Магнетно поље	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромотора и електромагнета	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље.
Елементи атомске и нуклеарне физике	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе.
Физика и савремени свет	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-користи момпас и апликације за паметне телефоне за оријентацију у природи	Значај физике за развој других природних наука.

Наставни предмет	Математика
Годишњи фонд часова	18
Циљ допунске наставе	На часовима допунске наставе понављати основне појмове и све оно што је на редовној настави остало неразјашњено. Акценат ставити на оне области које се често јављају на завршном испиту.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Сличност	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-примени сличност труглова у геометријским задацима и реалном контексту	Троуглови с једнаким угловима Слични троуглови

Тачка, права и раван	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом	Однос тачке и праве, тачке и равни Елементи који одређују положај праве и равни Међусобни односи правих Односи праве и равни, нормала на раван
Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате -реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Линеарне једначине Решавање линеарних једначина са једном непознатом Примена
Призма	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде	Призма: појам, врсте, елементи Мрежа призме. Површина призме Запремина призме
Пирамида	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде	Мрежа пирамиде. Површина пирамиде Правилна четворострана, правилна тространа и правилна шестострана пирамида Запремина пирамиде
Линеарна функција	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-нацрта и анализира график линеарне функције	График линеарне функције Нула функције
Системи линеарних једначина са две непознате	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-реши реалне проблеме користећи линеарну једначину или неједначину линеарних	Појам линеарне једначине с две непознате
Ваљак, купа, лопта	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте -примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама	Ваљак, купа, лопта и њихови елементи Мрежа ваљка, купе, лопте Површина ваљка, купе, лопте Запремина ваљка, купе, лопте

Разред	VIII
Наставни предмет	Биологија
Годишњи фонд часова	5

Циљ допунске наставе	Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.
-----------------------------	--

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Јединство грађе и функције као основа живота	-Рад на тексту -Демонстрација сликом, графиком, шемом и компјутером, -провера и примена знања	- Одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији	ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип).
Човек и здравље	-Рад на тексту -Демонстрација сликом -Провера и примена знања	- Одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи	Основни принципи организације живих бића
Порекло и разноврсност живота	-Рад на тексту -Демонстрација сликом, графиком, шемом и компјутером, -Провера и примена знања	- Разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомних кључева	- Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура).
Наслеђивање и еволуција	-Рад на тексту -Демонстрација сликом, графиком, шемом и компјутером, -провера и примена знања	- Идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима	- Биотички односи и абиотички фактори односи као чиниоци природне селекције (адаптације).
Живот у екосистему	-Рад на тексту -Демонстрација сликом -Провера и примена знања	Анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране;	- Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани

Разред	VIII
Наставни предмет	Хемија
Годишњи фонд часова	7
Циљ допунске наставе	Циљ допунске наставе хемије јесте да се ученицима који нису савладали садржаје хемије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им се развију упорност, самосталност и тачност у раду.

Садржаји програма	Број часова	Активности у образовно васпитном раду	Начини и поступци реализације	Циљеви и задаци садржаја програма
МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	1	- користи податке из таблице ПСЕ - повезује знања и изводи закључке - из текста вади битне појмове и податке	- индивидуални рад - групни рад	- зна разлику метала и неметала - зна примену неких елемената и њихових једињења - зна својства неких елемената - зна разлику хемијских метала и техничких метала
НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	1	- повезује појмове - пише једноставније једначине - доказује киселине и базе индикаторима - ради једноставније огледе	- индивидуални рад - групни рад	- зна преко формуле да одреди класу једињења - разликује својства киселина и база - ради једноставније задатке
СОЛИ	1	- саставља формуле помоћу валенце - препознаје по формули тип хемијске везе - користи ПСЕ код писања формула молекула - одговара на једноставнија питања	- индивидуални рад - групни рад	- зна преко формуле да одреди класу једињења - разликује својства киселина, база и соли - ради једноставније задатке
ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	1	- праави табелу поделу угљоводоника - прати наставу, одговара - поставља питања, истражује	- индивидуални рад - групни рад	- зна поделу угљоводоника - преко везе разликује засићене и незасићене угљоводонике - зна својства и примену
УГЉОВОДОНИЦИ	1	- препознаје угљоводонике, - прати наставу, одговара - поставља питања, истражује	- индивидуални рад - групни рад	- зна поделу угљоводоника - преко везе разликује засићене и незасићене угљоводонике - помоћу опште формуле пише формуле угљоводоника - зна нека својства и примену
ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	1	- помоћу модела склапа формуле - поставља питања, повезује и закључује - пише формуле и	- индивидуални рад - дијалогски - истраживачки	- према функционалној групи разликује класе једињења - зна примену и својства етанола - зна примену и својства сирћетне киселине - зна шта су естри и како настају

		једноставније једначине - ради једноставније огледе		
БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	1	- повезује знања - пише једноставније структурне формуле - поставља питања - истражује примену масти, угљених хидрата , протеина и витамина	- индивидуални рад - дијалошки - истраживачки	- према функционалној групи разликује класе једињења - зна примену и својства масти и уља, угљених хидрата, протеина, - зна примену и својства масти и уља, угљених хидрата, протеина, - зна улогу масти и уља, угљених хидрата, протеина

Разред	Осми
Наставни предмет	Немачки језик
Годишњи фонд часова	6
Циљ допунске наставе	Циљеви допунске наставе су: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	подстицање на усвајање знања -мотивисање за рад -методе рада прилагођава карактеристикама и способностима ученика интерактивно учење рад у пару индивидуални рад	- Ученик зна основе (градња, употреба) садашњег, прошлог и будућег времена -правилно казује реченице у зависности од времена дешавања; -зна да користи врсте речи; - ученик зна употребу модалних глагола и њихову промену у презенту и претериту	Основе граматике предвиђене планом и програмом за школску годину.
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	читање наглас вежбе са акцентовањем вођење сопственог речника провера речи	ученик зна одређен фонд речи, потребних за лично представљање	Основни вокабулар предвиђен планом и програмом за школску годину.

ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	читање разноврсних текстова дискусија	ученик зна правилно да чита непознат текст,	Основе читања и разумевања предвиђени планом и програмом за школску годину.
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	диктати преписивање текстова кратки описи	-разуме нови текст са мањим бројем непознатих речи; -пише кратка неформална писма	Основе писања предвиђени планом и програмом за школску годину.
КОНВЕРЗАЦИЈА	индивидуално, у пару	Ученик је способан да монолошки, без претходне припреме представља у пар реченица себе и друге.	дискусија на задату тему (дијалог или у групи)

Додатна настава

Разред	Осми
Наставни предмет	Српски језик и књижевност
Годишњи фонд часова	36 часова
Циљ додатне наставе	Додатни рад се организује за ученике који показују веће интересовање и жељу за новим сазнањима која превазилазе оквире предвиђене планом и програмом, са циљем повезивања и примене научеог у свакодневном животу. За додатни рад се опредељују даровити ученици и посебних интересовања за српски језик и књижевност. Ангазоване ученике стога треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање матерњег језика.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -интерактивно учење; -рад у пару;	-чита и критички образлаже дела средње сложености из обавезног и изборног школског програма и пореди књижевна дела на основу жанра/врсте, теме, мотива, језичко-стилских	Тумачење књижевног дела по избору ученика; Стилска изражајна средства: анафора и епифора, апострофа;

КЊИЖЕВНОСТ	-индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија; -задавање адекватних задатака за напредак ученика; -ПП - презентације; -упућује на доступну литературу;	- обележја; -проширује знања стечена у оквиру редовне наставе; -препознаје сложеније стилске фигуре у поезији и прози; -самостално истражује, закључује и аргументовано излаже своје мишљење; -даје коментар на свој рад и на радове других ученика; -анализа лирских и епских песама (емотивност, мисаоност, стилска средства); -анализа драмског књижевног дела (истицање етапа драмске радње); -повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; -уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање; -повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; -одреди временски оквир у којем је писац стварао; -учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања;	- Лирске врсте (подела и карактеристике); - Епско-лирске врсте.поема, балада; - Драмски спев; - Мемоари и биографија; - Књижевни термини и појмови; - Облици казивања: хронолошко приповедање, описивање, дијалог, монолог; - Фабула/радња, редослед догађаја; - Подела књижевности и њене основне карактеристике;
ЈЕЗИК (Граматика, правопис, ортоепија)	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија; -ПП презентација;	-разликује врсте и подврсте речи у типичним случајевима; -објасни настанак и развој српског књижевног језика; -разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; -сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; -именује дијалекте српског језика; -разуме постојеће језичке прилике у Србији; -издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; -користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим	- Значење и употреба падежа; - Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика; - Мисија Ћирила и Методија; почетак писмености код Словена; - Старословенски језик и писмо; - Вукова реформа језика и писма; - Дијалекти српског језика; - Народни и књижевни језик; - Језици националних мањина; - Грађење речи – основни модели грађења; - Састав твореница; - Фонетика и морфологија;

		градивом; -примењује основна правописна правила;	Синтакса; Променљиве и непроменљиве речи; Правописна правила;
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-подстицање на усвајање знања; -мотивисање за рад; -методе рада прилагођавања карактеристикама и способностима ученика; -интерактивно учење; -рад у пару; -индивидуални рад; -посматрање; -разговор; -дискусија;	-споји више реченица у краћу и дужу целину; -уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; -пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; -уочи разлику између речи и лексеме; -препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; -разуме значење застарелих речи и неологизама; -извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости; -разликује формални од неформалног разговора (комуникације); -саставља логички смислене текстове; -уме да искаже аргументовано мишљење; -своје мишљење поткрепљује чињеницама из живота и текстова.	Креативно писање; Причање о догађајима и доживљајима , стварним и измишљеним (усмено и писмено); Текстови писани различитим функционалним стиловима; Лексикологија (једнозначност и вишезначност речи) Пропагандни текстови; Правописне вежбе; Језичке вежбе: Богаћење речника; Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице; Лексичко-семантичке вежбе; Стилске вежбе.

Разред	Осми
Наставни предмет	Енглески језик
Годишњи фонд часова	16
Циљ додатне наставе	За додатни рад се опредељују даровити ученици и посебних интересовања за енглески језик. Ангажоване ученике стога треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења у циљу припрема за општинско, окружно и републичко такмичење које се организује само за

ученике осмог разреда) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање енглеског језика.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	- Интерактивно учење, - кооперативно учење - ТПР- слушање и реаговање на инструкције наставника или са аудио траке - Певање у групи, мануелне активности - Вежбе слушања, и говорне активности - Симулација ситуација - Коришћење израза код представљања - Упознавање са новим градивом помоћу слика активности - Реаговања на упутства презентација наставних садржаја - препознавање и примена граматичких садржаја - рад у пару - групни рад на задату тему - израда пројеката - израда панова - приближавање граматичких садржаја из угла свакодневнице - утврђивање и систематизација путем штампаног материјала, радне свеске и мини тестова - квиз - корелација и позивање на стечено знање из граматике матерњег језика	-препознавање на елементарном нивоу гласовне структуре језика који учи -разумевање текстова и упутстава и реаговање на одговарајући начин - разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима, - уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика који учи, - покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника) - обраћа пажњу на речи и изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднасловe у писаним текстовима, - обраћа пажњу на гестове и мимику у усменим текстовима, илустрације и друге визуелне елементе, - уколико не зна појам на страном језику, покушава да је изрази мимиком док не добије помоћ од друга или наставника, -интерпретација и практична примена стечених знања -упознавање , представљање себе и других -изражавање припадности --исказивање једноставне усмене поруке; -савладавање технике читања; - описи појмова; - лексика, - нови граматички појмови унутар познате реченице - комуникација,	<u>Глаголски облици</u> (Садашње просто време, Садашње трајно време, Прошло просто време, Будуће просто време, Садашњи перфекат) <u>Модални глаголи</u> (can, must, mustn't) <u>Изрази са have</u> <u>Множина и број именица</u> <u>Придеви</u> (компаративи и присвојни придеви) <u>Заменице</u> (упитне и заменице у служби објекта) <u>Предлози за место и време</u> (now, at the moment, always, usually, never) <u>Именице</u> (коришћење истих рецептивно и продуктивно) Бројиве и небројиве именице – (rain, water, season, year) Множина именица на (y, f, fe – body, shelf, wife) Саксонски генитив са именицом у множини (правилна и неправилна множина) – a girls' basketball team <u>Члан</u> (одређени и неодређени члан) у изразима / Have a party; Go for a walk) нулти члан (уз доба дана: at noon, at midnight) годишња доба: in spring, in summer) <u>Предлози</u> Позиција у простору (in, on, at) Правац кретања (to, over) Време (at 10 o'clock, in March) Доба дана(at noon) Порекло (from England) Средство (with a pen) Намена (for children)

	- начини реализације уз помоћ визуелног и аудио материјала		
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	- слушање и реаговање на упутства наставника или са аудио траке - драмска игра, рад у пару симулација ситуација, рад на групном пројекту - симулација дијалога - именовање научених појмова и израза уз често групно понављање - читање наглас - вежбе са акцентовањем вођење сопственог речника - провера речи - рад у пару (дијалог)	- уме да нађе задату реч на страном језику у свом речнику или у штампаном издању, - уме да нађе синоним задате речи на страном језику, - тражи одговарајући израз са матерњег на израз у страном језику	Вођење сопственог речника (писање нових речи по новим насловима и текстовима који се изучавају) Подела по врстама речи Глаголи (инфинитив, прошло време, партицип) Именице Придеви Предлози Упитне речи
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	- примена аудио и видео записа - индивидуална и групна анализа текста - припрема кратких питања у вези са прочитаним или одслушаним текстом - препричавање прочитаног текста - вежбе слушања, повезивање предмета са сликом - израда постера на задату тему - поступање по датом задатку	- правилно изговара страну реч, - разуме разлику између сличних вокала, консонаната или дифтонга, - уз помоћ наставника континуирано ради на усвајању и примени општих стратегија учења (генерализација, индукција, дедукција, инференција и позитивни трансфер) - покушава да употреби реч сличног значења или приближног уместо непознате.	Гледање видео материјала са енглеским поднасловом (филмови, цртани филмови, видео записи – историја, географија) (додатни материјал) Краћи дијалози до 7 реплика (питања и одговори) Издвајање кључних информација после слушања текста Разумевање и одговарање на усмене поруке (давање наредбе или извршавање)
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	- кратки описи - диктати - преписивање текстова - правила интерпункције и правописа - коришћење интернета и	- правилно пише страну реч, - уме да у писаној форми изражава краће садржаје у вези са темама предвиђеним наставним програмом, поштујући правила писаног кода, - уме да попуњава краћу анкету везану	Попуњавање текстова (песма из уџбеника, упитник...) Тестови (граматичке целине, вокабулар) Квизови и анкете (online или на часу)

	других средстава писмене комуникације - подстицање креативности кроз писање кратких песама и прича - игрица размене писаних порука	за обим вокабулара који поседује, - уме да попуњава реченицу везану за познату фразу, - уме да попуњава реченицу везану за граматичку целину која се изучава	
КОНВЕРЗАЦИЈА	- коришћење припремљеног текста за разговор, - коришћење интернета у сврху тражење фотографија и текста на задату тему - рад у Power Point-у, - припрема питања и одговора уз консултацију са наставником	- представљање себе и других , - идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња... - разумевање и давање једноставних упутстава и команди, - молбе и изрази захвалности, - исказивање просторних односа и величина (I am going to..., I come from..., It is on the left...) - именовање активности у вези са темом,	Драматизација (скечеве везани за претходно учену целину) Асистирање наставнику на часовима допунске наставе – Вршњачка едукација (PEER Education) – уручивање тестова, објашњавање на енглеском, давање примера о начину одговарања ...

Разред	VIII
Наставни предмет	Историја, допунска настава
Годишњи фонд часова	Предвиђено 9, али часови се организују у складу са индивидуалним потребама ученика
Циљ додатне наставе	Циљ-савладавање образовних исхода и стандарда и кључних појмова основног нивоа

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА		Показује на карти, без легенде, тражене податке - Повезује прошлост и садашњост: Краљевина Србија, Краљевина СХС и Југославија - Целовито, хронолошки тачно, узрочно-последично анализира положај Срба у Краљевини Југославији и СФРЈ, у међуратном периоду. - Бира тему, спроводи истраживање,	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајнавредност (материјални, писани, аудио-визуелни, усмена сведочанства, дигитални) Последице Великог рата(демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света).

		прикупља и анализира податке и израђује на основу тога самостално или у групи, користећи ИКТ, пано, презентацију, есеј и др. - Учествоје у обележавању важних датума из наше прошлости	Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједиња, међународно признање и границе). Политичке и друштвено- економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности
ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ		Показује на карти, без легенде, тражене податке - Повезује прошлост и садашњост: Први и Други светски рат - Уочава узроке и последице догађаја, уочава значај појединих битака и личности - Учествоје у обележавању важних датума из наше прошлости	Свет у рату –узроци, међународне кризе, сукоби и освајајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања, ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата и победа Антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату-улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата-људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције, уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине, стварање ОУН. Истакнуте личности
СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА		-Бира тему, прикупља материјал, израђује презентацију, пано, представља другима -наводи примере пропаганде	Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације-покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата-изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким

			противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност, свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности
СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА		-уочава пристрасност	Свет после хладног рата –пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају XX и на почетку XXI века- криза СФРЈ 80-их година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног станивништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000.године, република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања ЕУ, култура и спорт. Истакнуте личности

Разред	VIII
Наставни предмет	Географија
Годишњи фонд часова	9
Циљ додатне наставе	Додатни рад је планиран за заинтересоване и талентоване ученике, за стицање знања већег обима, израду и представљање презентација географских појава и процеса, размену мишљења и извођење закључака о географским одликама различитог типа.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи (Стандарди)		
		Основни	Средњи	Напредни

ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Разговарају, уочавају, закључују, анализирају, пишу реферате, праве паное			- класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије и наводи начине коришћења вода Србије; - анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије; - доводи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора
ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Разговарају, уочавају, закључују, анализирају, пишу реферате, праве паное			- наводи изворе података о становништву, наводи компоненте демографског развоја, проналази податке о броју становника, наталитету, морталитету, миграцијама становништва Србије и локалне средине, објашњава временску просторну динамику становништва Србије и локалне средине, користи тематске карте и графичке приказе у објашњавању популационе динамике становништва Србије и локалне средине, приказује на тематским картама, графичким приказима и табеларно популациону динамику становништва Србије и локалне средине

Разред	Осми
Наставни предмет	Физика
Годишњи фонд часова	16
Циљ додатне наставе	Додатна настава из Физике се организује са по једним часом недељно. Ова врста наставе обухвата нове садржаје, који се надовезују на програм редовне наставе, али се односе на сложеније физичке појаве или на појаве за које су ученици показали посебан интерес. Редослед тематских садржаја у додатној настави прати редослед одговарајућих садржаја у редовној

настави. Могу се реализовати и теме за које ученици покажу посебо интересовање.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Осцилаторно и таласно кретање	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	- описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука -демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова	-Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). -Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. -Механички таласи. -+Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција.
Светлосне појаве	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексije (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп -демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида	-Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. -Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп.
Електрично поље	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи -прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља	Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајамно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље. Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери.
Електрична струја	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје -описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромотора и електромагнета	Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струје у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје.
Магнетно поље	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромотора и електромагнета	Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени.
Елементи атомске и нуклеарне	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе -опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивен изотопе, познаје њихово	Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења.

физике		дејство, примену и мере заштите -разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене	
Физика и савремени свет	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у савкодневном животу	Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанца, Гама нож...) Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика...)

Разред	Осми
Наставни предмет	Математика
Годишњи фонд часова	18
Циљ додатне наставе	Садржаји додатне наставе морају, пре свега, бити везани за садржаје овог разреда и на тај начин бити њихова интензивнија обрада. Уз то, могу да се изаберу и све друге занимљиве теме водећи рачуна да су битно садржајне. Неговати сарадњу са добро афирмисаним стручним институцијама, као што су Друштво математичара Србије, Математичка гимназија, КММ „Архимедес“ итд.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Сличност	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-примени Талесову теорему у геометријски задацима и реалном контексту	Примене сличности Талесова теорема
Тачка, права и раван	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту	Међусобни односи две равни Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве)
Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Решавање линеарних једначина са једном непознатом Примена
Призма	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне троугране и шестостране пирамиде	Правилна четворострана, правилна троуграна и правилна шестострана призма Запремина призме Маса тела

Пирамида	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде	Правилна четворострана, правилна тространа и правилна шестострана пирамида Запремина пирамиде Маса тела
Линеарна функција	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-нацрта и анализира график линеарне функције	Имплицитни облик задавања линеарне функције Цртање и читање графика линеарних функција
Системи линеарних једначина са две непознате	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-реша реалне проблеме користећи систем линеарних једначина са две непознате	Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената Графички приказ решавања
Ваљак, купа, лопта	-Наставник ради индивидуално са ученицима; повремено се примењује и фронтални рад	-израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте -примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама	Површина ваљка, купе, лопте Запремина ваљка, купе, лопте

Разред	VIII
Наставни предмет	Биологија
Годишњи фонд часова	4
Циљ додатне наставе	Циљ додатног рада из биологије је да ученици који показују веће интересовање за биологију, а редовне наставне садржаје савлађују са лакоћом, прошире и продубе своје знање.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
Јединство грађе и функције као основа живота	-Практичан рад -ПП презентације -Демонстрација графиком или шемом -Провера и примена знања	- Прикупља и анализира податке о начинима издвајања и функцији матичних ћелија; критички размишља о областима медицине у којима би матичне ћелије могле да преузму примат у лечењу.	- Матичне ћелије – ћелије програмиране за различите функције.
Човек и здравље	- Практичан рад -ПП презентације - Провера и примена знања	- Повезује промене настале у пубертету са деловањем хормона; критички анализира медијске садржаје о родном и полном идентитету	- Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности).

Порекло и разноврсност живота	- Практичан рад -ПП презентације - Демонстрација графиком или шемом - Провера и примена знања	- Доводи у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети.	- Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију O ₂ и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића.
Наслеђивање и еволуција	- ПП презентације - Демонстрација графиком или шемом - Провера и примена знања	- Повезује промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена.	- Еволуција човека

Разред	VIII
Наставни предмет	Хемија
Годишњи фонд часова	7
Циљ додатне наставе	Циљ додатне наставе хемије јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за хемију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.

Садржаји програма	Број часова	Активности у образовно васпитном раду	Начини и поступци реализације	Циљеви и задаци садржаја програма
МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	1	- посматра супстанце - изводи закључке - разликује оксиде и хидроксида - пише формуле оксида и хидроксида	- индивидуални рад - групни рад - дијалогски	- повезује својства метала са положајем у ПСЕ - применом стечених знања самостално изводи огледе - самостално решава стехиометријске задатке
НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	1	- користи таблицу ПСЕ - зна физичке особине неметала - пише формуле киселина - разликује метале и неметале	- индивидуални рад - дијалогски	- повезује својства неметала са положајем у ПСЕ - применом стечених знања самостално изводи огледе - самостално решава стехиометријске задатке
СОЛИ	1	- саставља формуле помоћу валенце - препознаје по формули тип хемијске везе	- индивидуални рад - дијалогски	- разликује својства класа и једињења применом индикатора - схвата генетску повезаност класа једињења

		-користи ПСЕ код писања формула молекула - одговара на једноставнија питања		- самостално решава експерименталне и рачунске задатке
ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	1	- планира и изводи оглед, бележи резултате - претражује интернет за прикупљање информација	- индивидуални рад - рад у паровима	- разуме разлику између засићених и незасићених угљоводоника - зна основна физичка и хемијска својства угљоводоника - самостално изводи експерименте, претражује на интернету и прикупља информације
УГЉОВОДОНИЦИ	1	- планира и изводи оглед, бележи резултате - претражује интернет за прикупљање информација	- индивидуални рад - рад у паровима	- разуме разлику између засићених и незасићених угљоводоника - зна основна физичка и хемијска својства угљоводоника - самостално изводи експерименте, претражује на интернету и прикупља информације
ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	1	- посматра својства супстанци и промене током огледа - анализира резултате огледа и изводи закључке - решава задатке	- индивидуални рад - фронтални рад	- разликује класе једињења на основу функционалних група - зна везу функционалне групе и својства једињења - примењује знања у експерименталном раду - врши потребна израчунавања
БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	1	- претражује и користи различиту литературу - изводи експерименте и закључке из експеримента	- фронтални рад - рад у паровима	- разуме својства и улогу масти и уља - зна разлику између моносахарида и осталих угљених хидрата - експериментално проверава теоријска знања - зна улогу протеина у живим бићима

Разред	Осми
Наставни предмет	Немачки језик
Годишњи фонд часова	6
Циљ додатне наставе	Циљеви додатне наставе су: Додатна настава се организује за напредније ученике који желе да прошире своја знања из немачког језика.

Наставна тема	Начин реализације	Исходи	Садржаји
ГРАМАТИКА	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	Примена граматике у сложенијим комуникативним ситуацијама.
ВОКАБУЛАР И ИЗГОВОР	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	Проширени вокабулар у односу на наставни програм.
ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ СА РАЗУМЕВАЊЕМ	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	Читање текстова који се не налазе у уџбенику.
ПИСАЊЕ И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	Правила интерпункције и правописа
КОНВЕРЗАЦИЈА	методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму рад у пару индивидуални рад	- Усвајање знања у већем обиму	дискусија на задату тему (дијалог или у групи)

14.4. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ 8. РАЗРЕДА

Наставна тема	Садржаји
Организација рада у школи и организација одељењског старешине Правила у установи	Представљање Календара образовно-васпитног рада, распоред часова, организација ОЗ и ОС -Упознавање са важећим Правилницима (Правилник о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности и Правилник о правилима понашања) -Израда панoa о правилима понашања на нивоу ОЗ
Обележавање важних историјских и културних датума током школске године	Светски дан толеранције, Дечја недеља, Светски дан борбе против сиде, Школска слава Свети Сава, Дан планете земље, Дан матерњег језика, Светског дана без дувана, Дана заштите животне средине, Дана здравих уста и зуба, Светског дана Црвеног крста, Нове године, Вукове недеље, Дана против расне и верске дискриминације
Међуученички односи и ненасиље	Теме препознавања насиља и класификација по нивоима насиља, кораци у превенцији, врсте насиља, решавање конфликта у одељењу и ван њега
Праћење, анализа и планирање успеха и владања ученика	Садржај обухвата теме анализирања успеха и владања ученика, упознавање техника учења, помоћи у учењу, учење у пару и групи
Болести зависности	Дувански дим, алкохол, психоактивне супстанце и начини превенције

НАЧИНИ ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...)
- што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем.